مهترلام، لغمان، افغانستان
د غویي ۲۰۲۳، ۱۴۰۲ لیږدي
ماستر انجنیر صفي الله فردوس
کورس: پاتېشوني پوهه
خبرونکی: د کوشنیوالي احساس
Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د الله په نوم پیل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرونکی دی؛ مهرباني د پینی پنځونکي ښتن بر لورینه ده.

۲. لیکي پوهه

سرلیک:.	د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ ځېړنـــــچوپړي (ریســــــرچ پاڼې)
ټوک:.	دریيم ټوک له درې وو
لیکوال:.	ماستر انجینر صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی، سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۲۴.۴۵ میلي مېټر.
د کښلي غټ ټکي:.	۲۳ ځپرکي
کښلي د چوپړو ګڼه:.	۳۹۵ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۹۸۷ ګرام
وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه (د ابېڅو او نورو) پرانټ.،، :.	۴۲۳،۱۹۱.۰۰ داني
منشوره یې له وت سره:.	۵۴۸،۵۳۷.۰۰ داني
سرلیکه:.	۵،۹۷۱.۰۰
لینونه (خطه، کرښې له لیکي هرېې، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره) ګڼه:.	۱۵،۴۳۷.۰۰
وییزېرمه (پښتو په پښتو وی یا وییکي یا لغاتونه، ویکي) ګڼه:.	۱۱۶،۳۹۶.۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کېنلې د ابېځې پيل او پای:.	د دې کېنلې پيل په دې ,, د ،، سره شوی او پای يې په لې ,, ل ،، سره شوی دی.
ګڼه:.	اووم کتاب (ليکی يا کېنلې)
ليکوال استوګنځای:.	بغل، تره خيل، کچور شمټی، مهترلام، لغمان، افغانستان
ځېړندوی:.	مومند ځېړندويه ټولنه
اېډېټور:.	ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
طراح او ډيزان:.	ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
کېنلې د پيل پېر:.	پيلنی وار: د رييس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېيم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېيم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختيځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېيم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سيمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کېنلې د پای پېر او اوډون (ترتيب) يې:.	جوهريزاده سړک، ميدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجيکېستان؛ پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرېدو نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲٤ April ۲٤)
چاپ نېټه:.	پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:.	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:.	لومړی
ډول:.	ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې یوه څانګه په ټېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګړنې پیېلې) ټولګه
ژبه:.	پښتو
ژباړونکی:.	هېڅ یوه
پوخ بڼه:.	اساسي
تړ:.	تازه
رپ ځای:.	A٤
یادونه:.	د ګډون کولو بېلګه
بیه:.	۵۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:.	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:.	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:.	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:.	زر ټولګې دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د یوه تود بځري (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۵۰۰ افغانۍ یې له مالیې سره را وباسم، ۵۰۰ دانې یې وړیا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۵۰۰ افغانۍ چې له یوه کرډیټ کارټ سره برابرېږي بیه یې ده.
ګټه خو یې نه شته که دا لږ پیسې په لاس راغلې نو بل کتاب به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د لیکوال ګټه د شپانه ګټه ده.
که مو ډېره ورته روغه وه د خپرولو له پاره یې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک یا ریفریس له پاره ترې ګټنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډیټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بیاکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټیوټوریلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود لیکدود کارولو او پوهیدو کې د مرستې له پاره وسیلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ ربښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تيسس ځرګندونه

تر روانپېره (اوسمهاله) پورې، د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ لا پښتون پښت (نسل) ته ځرګند نه دی.

د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يې؛ آړوتي غني کول او خپرول يې؛ موندل او د ولس له منځه يې ټولول؛ اوسمهال يې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو کړنې پېيلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پيل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېخليک (تاريخ) د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو؛ پېر (وخت) يې؛ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ د کره پښتو ليکلارې ابېځو غړېزليک (غړ) په سته لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي ځېړونکي نمبر ځېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټينګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)، مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری يې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (ديني؛ بډايني؛ غنايي يا بزمي؛ حماسي يا رزمي؛ ښوونېزې يا تعليمي؛ مدحي او ستاين؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې؛ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت؛ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو؛ وړتوب يا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځيرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې ايښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛ دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړانې؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ ليدل او رهبرۍ؛ مېلمه پالنې؛ ژبۍ ښښتېځونکي؛ وراشې يا وجيزې يا متل؛ ورمي او لوځې) لنډۍيو، ټپې، ټيکۍيو او مصرۍيو بوږول؛ ځرګندول، له پښتو يې په اېنګلېسي ژبه کې بوږول او د ځېړونکي ځرګندول چې رونوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او يېبره (حاصل يا ثمره) يې هم ستونځمن کار وو.

د دې هر يوه ځېړلو ته زما اوږدپېرى (اوږد پېراوى) او اوږدمنګی (اوږد عمرى) ليد لورى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. غټ ټکي

۱. پېښتې ۱
۲. لیکي پوهه ۲
۳. تیسس څرګندونه ٦
٤. غټ ټکي ۷
۵. بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ ۱۵
٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې ۱۹
۷. آړوتي غني کول او خپرول یې ۲۲

۸. موندل او د ولس له منځه یې ټولول ۲٦
۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار داسې لیکلي دي لکه:
.... ۲۷

۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکي یا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې روڼوي کتنه داسې:
.... ۳۲

۹. آر ۳٤
۱۰. اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره ٤۰
۱۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل ٤۳

۱۲. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ځای ٤٤
۱۲. ۱ د ځای سیمه یزه ټاکنه ٤۹
۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه ۵٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېخلیکه څخه ۵۵

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان.. ۵۸

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله انګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!! ۷۲

۱۲. ٦ میوند جګړې له ټولې کېسې څخه دا کره څرګندوم، چې دا څرګندول رونیوي کتنه داسي. ۸۲

۱۲. ۷ بل اړخ یې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی.. ۸۳

۱۲. ۸ مورږ افغانان له خپلي خاورې سره هېڅ رښتني او تلپاتې مینه نه لرو؛ له پوهو او هوښیارو دا له پلرو راپاتې ګران افغنستان په بېساري بنه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس یوه کوو. ۹۲

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېخلیک.............................. ۹٦

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې ۱۲۳

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډۍ بېلګه........................ ۱۲٤

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې لنډۍ بېلګه........................ ۱۲۵

۱۳. ۱. ۳ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه........................ ۱۲۷

۱۳. ۱. ٤ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټپې بېلګه........................ ۱۲۸

۱۳. ۱. ۵ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټیکۍ بېلګه........................ ۱۲۹

۱۳. ۱. ٦ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې ټیکۍ بېلګه........................ ۱۳۰

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه........................ ۱۳۱

۱۳. ۱. ۸ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) دوېیمې مصرۍ بېلګه........................ ۱۳۵

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی مصرۍ بېلګه........................ ۱۳٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې بېلګه................. ۱۳۷
۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوېیمې مصری او لومړی لنډی بېلګه ۱۳۸
۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۳۹
۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړی لنډی بېلګه ۱۴۰
۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی ټپه او دوېیمې مصری بېلګه ۱٤۱
۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمي لنډی بېلګه ۱٤۲
۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمي او درېیمي ټپې؛ درېیمي څخه تر اته لسمې لنډی او درېیمې او څلورمې مصری بېلګې ۱٤٤
۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخلیک نولسمې لنډی بېلګه............................ ۱٤۹
۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخلیک شلمې او یوویشتمې لنډی بېلګه.............. ۱۵۰
۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه............... ۱۵۷
۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخلیک دوېویشتمي لنډی او شپږمې ټپې بېلګه ۱۵۹
۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخلیک پېنځمې مصری بېلګه........................... ۱٦۱
۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پېر پېخلیک درېویشتمي لنډی او شپږمې مصری بېلګه .. ۱٦۲
۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخلیک څلورویشتمې او پېنځه ویشتمې لنډی بېلګه .. ۱٦۵
۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پېر پېخلیک شپږویشتمې څخه تر یودیشمې لنډی بېلګه... ۱٦٦
۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړی او دوېیمې لنډی بېلګه................. ۱٦۸
۱۳. ۱. ۲٦ د نوي پېر پېخلیک درېیمې څخه تر نههمې لنډی بېلګې ۱۷۰
۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷٦
۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخلیک لسمې، یولسمې لنډی او لومړی ټپې بېلګه ... ۱۷۷
۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه ۱۷۸
۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخلیک دوېیمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه ۱۷۹
۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډی بېلګه ۱۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخليک دوپيمې مصرۍ بېلګه ۱۸۲

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخليک پينځه لسمې څخه تر شپږ شپېتمې لنډۍ؛ پينځه لسمې څخه تر درېپينځوسمې ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټيکۍ او درېيمې څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه .. ۱۸۳

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پېر ۱۹٤

۱۴. ۱ لومړۍ بڼه لنډۍ: اې ,, الف،،:.. ۱۹۸

۱۴. ۲ دوېيمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:.. ۲۰۰

۱۴. ۳ درېيمه بڼه لنډۍ: پې ,, پ،،:.. ۲۰۲

۱۵. ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری ۲۰۳

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلارې ابېڅو غږېزليک (غږ) په سته لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ۲۰۹

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې.. ۲۲۵

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول يې ۲۲۹

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څپېزې او زورنې ټولواله ۲۳۰

۱۵. ٥ تې (ټ):. د پېيلن يا پېيلنې او پېيلې پېژند په اړه پوښتنې ۲۳۳

۱۵. ٦ ټې (ټ):. د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکول پيېلې له پاره موږ ته په لاس راکوي ۲۳٤

۱۵. ۷ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې.. ۲٤۱

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه.. ۲٤۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به ۲۴۳
۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې وجه ۲۴۴
۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري ۲٤٤
۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پټه ۲٤٥
۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډیو کې وتلې تشبې ۲٤٦
۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې ۲٤۷
۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډیو کې نادره تشبې ۲٤۷
۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې ۲٤۸
۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپاڼې تشبې (مرسله تشبې) ۲٤۹
۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټینګاره تشبې (موکده تشبې) ۲٤۹
۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټیکۍ کې ډېرښته ټینګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه) ۲۵۰
۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه) ۲۵۱
۱٤. ۷. ۱۵ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه) ۲۵۲
۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ګډې ګغونډلې ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری ۲۵۳
۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د ېپیلو نګېرګډون ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری ۲۵۷

۱٦. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې ۲٦۱
۱٦. ۱ دیني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲٦۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډاینې، غنایي یا بزمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۳ حماسي یا رزمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۵

۱۶. ۴ ښوونېزې یا تعلیمي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):... ۲۶۶

۱۶. ۵ مدحي او ستاین لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۶

۱۶. ۶ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۷

۱۶. ۷ ویرنه یا مرثیه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۶۸

۱۶. ۸ مبارکۍ، هرکلي یا د تهنیت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۰

۱۶. ۹ د ګیلو، ګیله من او شکایتونو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Complainant, Complaining or Complaint, Grievance Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۷۱

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Attributive, Qualificative, Adjectival Landay, Tapa, Tikay and Masray):.. ۲۷۳

۱۶. ۱۱ هېوادپالنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):......................... ۲۷۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray:......... ۲۷۶

۱۶. ۱۳ ځیرکې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray:...................................... ۲۷۷

۱۶. ۱۴ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray:........................ ۲۷۸

۱۶. ۱۵ کورنی ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray:... ۲۷۹

۱۶. ۱۶ ورکړې د ډالی ورکولو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, Tikay and Masray:... ۲۸۰

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټیټوالې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray:............. ۲۸۱

۱۶. ۱۸ ټکرکولو میړانې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray:............. ۲۸۲

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray:... ۲۸۳

۱۶. ۲۰ زړه سوی او رښتي ټولوالې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray:... ۲۸۵

۱۶. ۲۱ لیدل او رهبری لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray:........ ۲۸۷

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری (Hospitality Landay, Tapa, Tikay and Masray:........................ ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):............ ۲۹۱

۱۶. ۲۴ وراشې (وجیزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۱

۱۶. ۲۵ ورمي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):...................................... ۲۹۲

۱۶. ۲۶ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray): ۲۹۳

۱۷. د انجېنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغونې لغمانۍ مصرۍ کېسه... ۳۰۷

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ انګړ ۳۱۶

۱۹. پېبره ۳۱۹

۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک: ۳۲۴

۲۱. د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي: ۳۲۶

۲۲. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۳۸۳

۲۳. پخښتۍ سټ .... Error! Bookmark not defined.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ببړرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ

د دې پایله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او سندرغاړی د نورو نویو جوړولو تکل کوي، د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکوي او وایي یې نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسي:

۱. هر نوی پېیلن (شاېر یا شاعر)، پېیلنه (شاېره یا شاعره)، سندرغاړی او سندرغاړې چې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لغړه یا بربنډه وي. تر ټولو غوره دا ده چې ببړرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړي، چې په کومه بڼه کټ مټ وي، په همغه بڼه دې پرېږدي.

د دوی لغړول او بربنډول یا لوڅول (لوڅې، بربنډې، لغړې پېيلې نه) داسې دي، چې پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې يوه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ را واخلي؛ لکه ایزې، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او د دوې وو څخه نېولې تر لسو پورې پاينۍ مسرې سره وندې (ګردۍ یا حلقه) کړي او یوه ایزه ترې و بوږوي؛ یا نمکۍ، پام او سورکۍ چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ را واخلي یوه یا پیلنۍ یا پاینۍ مسره ور سره تکراري راولي سره وندي کوي او یوه نیمکۍ ترې و بوږوي؛ یا لکه بګټۍ، چې د یوې یا پیلنۍ مسرې او څلورو پاينۍ مسرې سره وندي کړي او یوه بګټۍ ترې و بوږوي؛ یا لکه انکۍ (چغیان)، چې د څلورو پیلنۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله انکۍ ترې و بوږوي؛ یا لکه لنډکۍ، چې د درې وو پاینۍ مسرې سره وندي کړي او یوه شلخي یا بدله لنډکۍ ترې و بوږوي.

۲. په پورته لومړنۍ بڼه دنده، رغښت، کار د خپلې ګڼلې پښتو ژبې له پاره ګټور کار نه دی او نه روغ د نوې پښتو ادبي پیداوار دی. چې ګټنې او روغ نوي ادبي پیداوار (محصول د پېيلو) مو ګټوره زېرمه کړي؛ په رښت کې ناوړه ګټنې لاس ته راوړي.

په غوره او غوره، غوره بڼه پېيلن، پېيلنه، سندرغاړی او سندرغاړې داسې ګړ شي چې لرغوني کره او نوې کره لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ډېرې، ډېرې و وایي؛ وې ژباړې، اتومات کولو یا د انساني ژباړونکي سره د میخانیکي مرستې له پاره تر ډېره پورې ببلابېلې بریالۍ هڅې و کړي؛ د انټرنیټي ژباړې خدمتونو له پاره د نړۍ په کچه بازار وغوړوي، د پښتو ژبې ځای کولو یا پښتو لوکلایزېشن یې اسانه کړي. علمي لیکل، لوستل او ویل یې چې تاسو یې د ټول پښتون پښت له پاره چې ۷۰ مېلیوه تنه دی کوئ یې؛ اړینه او ګڼلې ده چې نوموړي لیکل، لوستل او ویل تاسو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰۰۰۰۰۰۰ مېلیون پښتنو مېرمنو او سړو له پاره کوئ، اړین باید روغ علمي ولوستل او و ویل شي، د نړیوال جال یا ویب لیکو کې زغرده، رېونده، لوی لیک، ووړلیک، لوی، وړوکی، کرښ باندې، کرښ لاندې، کمپیوټري کوډ، ډول جوړېدنه سپینول، ترنې، باندنی، ترنې، اتوماتیک، لاربښوونیز، بنسټیزه بڼې، بیا کرولې، لیدنیز سمون، سر زېرمې سمول، کور، کټنلړ، وندې، امستنې او مرسته و کړئ؛ چې په روان پېر، راتلونکي پېر کې د علمي لیکولو له پاره ګټور شي او په روغه بڼه ترې علمي ګټنې واخستل شي.

۳. هاغه پېلن او پېلنه چې نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، ... . رغوي لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوې دي په لیکلې بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي، یوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار ترېښتې راغلې. سندریزه، سازینه، یا اهنګینه کلیمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه یې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او یوه سلو اووه پېنځوس عشاریه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به یې لوستې، لیدلې او ځینې یې یادې وي. چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي؛ له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ یوه ټکۍ؛ دانه، دانه سره او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.
د دې له پاره نوموړې غوره او غوره دي چې بېر ته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

۴. هر پښتون او بېل ژبی پېیلن (شاعر) چې پېیلی یا پېیله (پېیرن، شېر، اشلوک، شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنې پېیلې یا وګړنی پېیله لکه: نوې لنډۍ ایزې، ټپه ایزې، ټیکۍ ایزې، مصرۍ ایزې (لنډییزې، ټپییزې، ټیکییزې، مصرییزې)، نیمکۍ لنډۍ، نیمکۍ ټپې، نیمکۍ ټیکۍ، نیمکۍ مصرۍ (سروکه لنډۍ، سروکه ټپې، سروکه ټیکۍ، سروکه مصرۍ یا پام لنډۍ، پام ټپې، پام ټیکۍ، پام مصرۍ)، بګتۍ لنډۍ، بګتۍ ټپه، بګتۍ ټیکۍ، بګتۍ مصرۍ، انکۍ لنډۍ، انکۍ ټپه، انکۍ ټیکۍ، انکۍ مصرۍ، لنډکۍ لنډۍ، لنډکۍ ټپه، لنډکۍ ټیکۍ، لنډکۍ مصرۍ، په ټوله کې غوره پېیلې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصرۍ له هرې یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسرې سره ورته لړونه(ردیفونه)، پښیلې(کافیې یا قافیې)، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینې څپې و لرې، د دیفتنګونه، غبرګغږونو، بلنویکو او پارنویکو سره، خو کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتې، سپینې (ازادې پېیلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هایکویی، پټی (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی. دې ټولو پښتو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی و لرې. د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره؛ نوموړو ټولو ته پام وې، پرې برلاسې او برلاسې وې، رټ بېلوالی یا ګړندی پرک (فرق) یې وکولی شې، ورته ګڼلې وې او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شې.

لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دې بېر ته خپل د اصلې ځای استعمال ته راوړې. کنه نو!! یوازې او یوازې خپلې دې و کښې (و لیکې)، کره دې و کښې، بې لورې د و کښې چې هېڅ تن پورې اړه و نه لرې، نړه دې و رغوې، چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلې، ترښتې، بېلښتې، ترن، تاړې، کره وینګونه، پارنوییکې، بلن وییکې، اړیکوییکی، تشبېهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوبیمه آره توسنی غبرګغونډله، ابښی، ابښونی، بې ابښی آر، لارغه، پټ ابښې سره آر، لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټیکی د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شننې وړ وې.

ټول نوموړي پېیرن (شعرونه) اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولیېز ګړدوددې، تشریحې، پېخلیکې، پرتلېز، ښوونیزې، اخځې (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېرندې (Gnerative)، جوله ونجې – زېرندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندې وې.

۵. د نوې پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالیېنې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړينه بايد د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاينې له پاره کټنې اخستلو وړ وي.

۷. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوې وي، چې د يوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا يا وييکۍ، غونډ، يا يوه غونډله، يا يوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه يا ديارلس څپېزه دوېيمه برخه، يا بې زورنې (ناخجنې) موزيکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاينۍ څپه يا د دوېمې مسرې پاينۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځينې برخې يې ګډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوي يا ترکيبې) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېيلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کانې خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نټيالۍيو(منکرو)!؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی. داسې مه کوئ نوموړې پښتو خوږلنې او منلې پېيلې ببر ته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د نورو نویو جوړولو تکل یې

د دې پاېله ساده برابر وي دا هر کله چې نوی پېیلن او نوې پېیلنه (شاعره) د نورو نویو جوړولو تکل کوي نو زما یادونې دې په پام کې روغې و نیسې:

۱. دغه پېیلن (شاعر) او پېیلنه (شاعره) چې پېیلی یا پېیله (شېر یا شعر) او یا پېیلي یا پېیلې (شعرونه، اشعار) کښي (لیکي) په ځانګړي بڼه وګړنی پېیلی یا وګړنۍ پېیله لکه: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ. نو یوازې او یوازې خپلې دې و کښي؛ کره دې و کښي؛ بې لورې د و کښني چې هېڅ تن پورې اړه و نه لري.

نړه دې و رغوي چې کره وی، غونډ، غونډلې، غبرګغونډلي، تړښتي، بېلښتي، تړن، تاړي، کره وینګونه، پارنوییکي، بلن وییکي، اړیکوییکی، تشبیهې ګډې غونډلې، پرتوسنی ګډغونډلې، لومړۍ څرمه تړ غبرګغونډله، دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله، اېښی، اېښونی، بې اېښی آر، لارغه، پټ اېښې سره آر، لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د غونډل پوهې یا نحوې له پلوه د شنني وړ وي؛ ټول نوموړي شعرونه اړین باید په کره پښویه او د پښویې په ټولېېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندې (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښویې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

۲. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوي لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ اړین باید په ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالېینې، هوساینې ، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ او هنري ځانګړنې له پلوه د ارځولو وړ وي.

۳. د نوي پېیلن (شاعر) او نوې پېیلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پښتونوالي اغېزه اړینه باید د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې له پاره کټنې اخستلو وړ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د نوي پېيلن (شاعر) او نوې پېيلنې (شاعرې) نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ نه بايد په داسې بڼه شوې وي، چې د يوې لرغونې لنډۍ، ټپه، مصرۍ او ټيکۍ يوه برخه، يا يا وييکۍ، غونډ، يا يوه غونډله، يا يوه مسره لکه، نهه څپېزه لومړۍ برخه يا ديارلس څپېزه دوېيمه برخه، يا بې زورنې (ناخجنې) موزيکلې څپې (ترنمي څپه د لومړۍ مسرې پاينۍ څپه يا د دوېمې مسرې پاينۍ څپه) را واخلي.

خپلې نوې وۍ، غونډ او غونډلې په کې په زوره و منډي. ځينې برخې يې ګډوله (مکس ډيزان، بيا ورغوي يا ترکيبي) کړي او بيا يې په خپل نوم کړي چې دا زما پېيلې (شعرونه) لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي؛ او دعوه ګير يې شي.

د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی، بايد ترې ځان لرې و ساتئ!؛ اي! نوي پېيلنو؛ وا! پښتنو!؛ داسې کاني خپله تاسو ته تاوان دی؛ وه نتيالىيو(منکرو)!؛ پلار، نيکه، غور نيکه! او ټول پښتون پښت ته تاوان دی.

۵. هاغه پېيلن (شاعر) او پېيلنه (شاعره) چې نوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ رغوي؛ لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي او خوندي شوي دي؛ په ليکلي بڼه او قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوي دي؛ يوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرپيزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي. چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵،۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي.

دا ټولې به يې لوستې، ليدلې، ځينې يې يادي وي چې هر ګوره خپلې جوړوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي؛ د دوی ګډوله هېڅ نه وي؛ ان! يوه ټکی؛ دانه، دانه.

په ټولنيز ارمان، بډاينې، ودنې، سوکالىينې، هوساينې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پيغام يادونې؛ وتيز پرمختګ؛ ټيکنالوژيک سرغنويتوب؛ د ليکلو، لوستلو او يادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، ځواک او ځيرکتيا پنډونې او بسيا کونې؛ وتيز پرمختګ، هنري ځانګړنې او د نوي پېر باندې څورلېڅ وي.

په لاندې بڼه د ليکوال روغې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ یار مې په لوبو کې ځرو دی
ځکه لوبغالي له په دنګـو ګامو ځمه

,, نومورې لنډی د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ٥:۱٤ pm ۰۹ /۰۱/ ۱۳۸٥هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۲ چوپړی)

▲ وطن تکړه شپه میري غواړي
چې ملک دبنن له اوږدې شپې شېبې کوینه

,, نومړي ټپه د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېژند ګڼه، پېر او پېخلیک دی؛ E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸٥هـ شـ ،،(صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٥۲ چوپړی)

▲ ناوی لالی دې لاس نه نیسه
چې ننواتي ستـا د زړه کور ته درځینه

,, نومړي ټیکی د کابل پولي تخنیک پوهنتون د زردالو باغ کې د لويې جرګې خیمې شنې جالی تر سیرمه زما د مطالعې ځای کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ٤:۰۰, am ۲۳ /۰٥/ ۱۳۸٥هـ شـ ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲٥۲ چوپړی)

▲ سـوګند په تورو تکو کومه
که د نامه په خوله واخلم سرکوب به یمه

,, نومړي مصری د کابل پولي تخنیک پوهنتون، پنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه کې مې کښلې وه؛ دا یې پېر او پېخلیک دی؛ ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸٥ ۱۰:۰۰, pm،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. آړوتي غني کول او خپرول يې

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو آړوتي غني کول او خپرولو له پاره زما څېړنه داسې ښودل شوې، يا زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زدهکړه داسې ښايي (په ګوته کوي):

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو آړوتي (شرطي) غني کول يې په دې بڼه کېږي چې خپله يې ګڼلې و ګڼو؛ يادې يې کړو؛ وې لوالو؛ وې ليکو؛ لورا لور او کور راکور؛ وه يې نازوو، په خبرو اترو، يادونو، خپرونو، ليکلو، تراڼې، سرليک، سرليکنه، سرليکه، سرمخ، په ډېريو ځايونو کې ان په خپل سرويږدي باندې چې خپل سر ږدو لږ تر لږه لس دانې يې له يادو يادې کړو.

په دې سره موږ کابو موندلی شو چې د خپلې خوږې او منلې ژبې رښت مو ادا کړی وي. په همدو کې د پښتونوالي او خپلې ژبې ټول کوډونه شتون لري. لکه، درناوی، هڅه، اړي، مرسته، لاسنيوی، غيرت، ننګ، پت، پګړی، ترړه، خپلوي، پالنه، لېوالتيا، ټولواکي، خپلواکي، لوړ د ټاټوبي پالنې حس، بډاينه، د ژوند د نيکمرغی شفر، مينه، مېنه، مېړانه، اتلولي، کرکېله، کرکه، ودنه، جغات، پرېکړه، جرګه، جګړه، سرښندنه، ولاړه، ننواتې، انشر، وروروليي، سوله ستاړه، سولېز، رښت، الله پاله، اسلاموالہ، تر ټولو خوږمن يې خپله ژبه او په خپله ژبه ودرېدل؛ څکه چې ژبه مو په خپله خوله کې ده، اوړي او را اوړي په کې؛ له همدې ژبې باندې خپل نوموړي خواږه توکي را باستل او ويل خپل پښت مو زړو کلونو ته رسوي، لکه څنګه چې زموږ پښتون پښت له لرغونو پېره څخه موږ ته سينه په سينه او خوله په خوله رارسولي دي. زموږ له لورې مو زوزان خوله په خوله او سينه په سينه خپلو زوزات ته رسوي.

هغه برخې چې تر ټولو ستاسو ډېر په زړه پورې وي همغه يې له يادو يادې کړئ او خپلې شېبې مو پرې خوښمنې ساتئ درنو!؟.

د دې پايله ساده برابر وي دا د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو آړوتي غني کول لکه د باندنيو هېوادونو وګړي چې خپله ژبه درنه ګڼي؛ په خپله يې هم وايي او خپلو زوزان (وړو، کوشنيانو، زوزات) ته يې هم ورزده کوي.

دا د دې سبب کېږي چې په نوموړو زوزات باندې ښوونه او روزنه و کړي؛ غوره تربيه ترې اخلې؛ په علمي برخه، وتېزه برخه او نوې عصري برخه کې يې د زهن چابککېدو، هوښيارېدو او بلا کېدو ډېروالي جوګه کرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله داچې زموږ خوږ نبي محمد رسول الله ص به خپل ځینې ملګري نورو هېوادنو ته لېږل چې د پردۍیو او ان د بېدینو وګړو ژبې زده او یادې کړي؛ بېرته یې د لیکونو، یادونو او ځانګړو خدمتونو په برخه کې ترې ګټنې واخلي.

بل لوري ته یوازې موږ او زموږ پښتون پښت ,, زات او نسب،، دی چې خپله ژبه هغه چې په هره برخه کې وي په علمي بڼه نه زده کوي او زدهکړیال یې هم نه دي؛ لرغونی پښتو ارامي لیکدود خو یې پرېږده، اسلامي لیک لیکل یې هم تر شا غورځولي دي؛ په اسلام دین ټول سر ماتي یوه، خو په خپله ژبه مو یوه یوه په کره پښتو لیکلي اسلامي کتابونه نه لرو. لکه الله ج د کتاب (کوران، قران پاک)، د رسول الله ص د خبرو او ویناوو، د فقې، اسلامي څېړنو او سپړنو علمي کتابونه، د مسلو کیاس (قیاس)، خپل د پښتونوالي دود، او د جرګې پرېکړې، په لاس نه لرو چې د ټولنیز ارمان، بډاینې، ودنې، سوکالۍینې، هوساینې، ډاډمنې، خوښونې؛ انساني پیغام یادونې؛ وتیز پرمختګ؛ ټیکنالوژیک سرغنویتوب؛ د لیکلو، لوستلو او یادولو ښونې او روزنې؛ د پوهې، څواک او ځیرکتیا پنډونې او بسیا کونې؛ وتیز پرمختګ، هونري ځانګړنې، د نوي پېر باندې څورلېځ وي او د دې جوګه کېږي؛ د ننني ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، بډاینې او ګټنې اخستلو سبب کېږي.

لکه څنګه چې زما ښوونکي ویل، زما د قران د تفسیر او ژباړې استاد شیخ القران غلام الرحمن کونړي په ۱۹۹۹ زېږدي کې د پېښور شمشتو جامع جومات کې د قران د تفسیر او ژباړې درس په دوران کې و ویل: پخوا به زموږ انجونو او پېغلو چې په منګې کې اوبه راوړلې؛ زه وی هم کوشنی ومه، دوی به په منګې کې هرې یوې پېغلې خپل، خپل ګاټې واچول او بیا به یې تو راتو کړل په کې؛ هرې یوې به چې لاس په ګړې کې ور دننه کړه او یوه دانه ګاټې به یې را وباسته؛ بیا به هغه ګاټې چې کومې جلۍ پورې یې اړه در لوده او د هغې به وه، نو یوه، یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ به یې ویله. دې لوبې به په همدې بڼې دوران درلود، ډېرې بلا وې دې دوی، یوې ویل اوس مې هم یاده، هغه لنډۍ داسې ده:

ملا په خپله لور ډاربېږي
مشکات را واخلې مسلې ورته کوینه

د لنډۍیو ، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو لیکل، یادول ډېر غوره دي خو پال نیول پرې ښه نه دي. ځکه ځنې پېغلې داسې وي او پام به یې کوه چې کومې جلۍ به چې خپله کومه یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ یا مصرۍ ورته ملګرې و ویله بیا به یې همغه پال نیوه ځانته چې وۍ!؛ ما سره به اوس په همدې بڼه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ارکار کولو او انسان ته د ګټې او تاون روسولو کار د الله ج په خپل لاس کې دی، هغه یې چاته نه سپارې. بېځایه وېره او خوشحالي پرې د پال نیولو په بنه په هره بنه سیالۍ کې چې د نومړو وار پرې بډدي باکه لري، خو بې پال نیولو هېڅ باکه نه لري، له بل پلوه لنډې هم دي او ژر یادېږي.

▲ د الله داسي رضا و شوه

سترګې رنې شوې له ایمان سره څمه

لیکوال له کعبې شریفې، بیت الله شریف څخه د باندې روان وم د کوټې په لور له خولې مې یوه نا صافي دا پورتنۍ لنډۍ و وتله.

درې لرغونې لنډۍ را اخلم د اړوتي غني کولو له پاره:

▲ چې کبر نه کړي نه خوارېږي

خاونده! خدایه! موږ به کبر کړی وینه

▲ مسلماني په چا کې نه شته

مرور ګرځم څوک مې نه پخلا کوینه

▲ اوښکې مازې دي که بېلمازه

زما پر څېرې ګرېوان تل اوښکې راځینه

له ټولو نه وړاندې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو خپرول یې په هغه اسبابو، توکو، وسایلو، پوستکالو په سته کولی شو چې په نوي پېر کې ترې ګټنې اخلو. لکه: که چېرې مو پام وي د فیسبوک په پوستکالي کې چې یاونه کړې وي، پرې تت پېکه رنګ په اېنګلېسي ژبه کښلي وي چې ستاسو په زهن کې څه دي چې خپرول یې غواړئ.

هر ګوره چې مو یوه، یوه له نومړو څخه په لاس درغله او یا مو خوښه شوه نو چابک یې خپره کړئ په کره پښتو بڼه، په دې سره تاسو هم ترې ګټنه اخستلی شئ؛ نور یې ترې هم ګټنه اخستلی شي او له بل لورې څخه خوندي کېږي هم او پښت مو ترې څه یادوي هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې سر بېره اړین څېرول یې له اخځوکو څخه و کړئ، په اخځوک کې ترې ګټنې واخلئ؛ څېرول یې په مهالنۍیو کې (ورږمه، کابل مجله، هېله، ځولی، رڼا، لیکوال، ژوندون، ښکلا، لېمه، لمبه، الفت، ښکار، ګربت، مهترلام ... .) او اوبیانو (سمسور، تاند، ټول افغان، تل افغان، بهېر، لر او بر، لومړیتوب، ویکیفیډیا، ... .). پر ځان پور و ګڼئ او پورتنۍ یادونې اړینې بولم چې په ازد مټ مو د ژبې چارچ کېدو جوګه کېږي.

پرېږده چې ښـــې بـلا و کانـدي
نادان بچي دي د دښمن په لمسـون دینه

ځان سـره تل پـه ژړا ژاړم
د یـهودي لمسـی د دین ټېکهدار شونه

,, د ازان غونډۍ په سر، د سنګین ولسوالۍ، هېلمند کې مې دا ټپې کښلې وې، په ۱۸/۰۱/۲۰۰۷ زېږدي کې له غرمنۍ ورسته ۳:۰۰ بجې ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ ل، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. موندل او د ولس له منځه يې تولول

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او د ولس له منځه يې ټولول دا ځېړنه داسې سپينې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه يې ټولول يوازې په دې بڼه شونې دي؛ چې په لرو پرتو سيمو؛ غرنيو لمنو؛ باندو؛ ټپټنګونو، درزنيو کلو او ترپلو کې چې کوم پښتون پښت ژونګړ وي. د هغو له خولې يا اوازونو چې مو واورېدلې او يا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګيندو، لونو، خويندو، ميندو، نيکونو، اکاګانو، لويانو مو واورېدلې. نو ځان سره يې په چوپړو کې په ليکانې (کلم يا قلم) يا پينسل په کره پښتو وليکئ!!؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه يې خوندي کړئ!!؛ يا يې د اطلاعاتو او کولتور برخو ته يې وسپارئ؟
چې يا يې هغوی خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ خوندي کړي يا يې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي؛ يا يې خپله له سرغندو مهالنيو او يا سرغندو اوبپاڼو کې په خپله خپرې کړئ؟

چې د ټولو مندل شوو کچه ان يوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه؛ په کوم ځای کې؛ په کوم پېخليک او د کچې اندازې يې چې ځوداني دي. اړېنه دا ده چې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹. ۷ پراګراف په بڼه بايد د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو يادونو سره يې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر يوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

په دې بڼه د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو موندل او د ولس له منځه يې ټولول په دوې رغنده بڼه ډېره اسانتيا مومي لکه:.

۱. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو موندل؛ د ولس له منځه يې د ټولولو لښتيليک (جدول).
۲. په لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې.

په دې بڼه د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو موندل؛ د ولس له منځه يې ټولول؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې و منئ!
لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر ځنې؛ په وېره خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دوديزه کمبله را ونغاړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. ۱ ړې (ړ). پوهاند ډاکټر مجاوير احمد زيار داسې ليکلي دي لکه:

,, لنډۍ د پښتني وګړني ادب يوه داسې شعري او سندريز څېل (ژانر) دی چې د ځومره والي، تولېزوالي، ګرانښت او منښت له پلوه ورسره بل هېڅ څېل سيالي نه شي کولی. بېلا بېل نومونه او ستاينومونه، لکه لنډۍ، ټيکۍ، مصرۍ، ټپه، اواز، بدله، سندره (لايق)، ټپۍ، ټپکۍ (يادويګا)، غريبۍ او غرنګۍ (رفيع) يې هم زموږ د خبرې پخلی کوي.

بل ارزښت يې په دې کې نغښتی چې د پښتو آر او رښتني شعري ,,ځپيز-خجيز،، سيستم يوه ټيپيکه مخبېلګه ګڼل کېږي. که د دغه توليز (وزني) رغښت له پلوه د (ګړني او ليکني) قافيه وال او ازاد شعر رانغاړي، د مسره ييزې نابرابرۍ او ناقافيه والی له پلوه بيا په ځانګړي ډول د ازاد شعر له پاره يوه داسې پوخ بنسټ جوړوي چې پردۍيو پېښو، پليونۍ ته د چا پلمه نه پاتې کېږي او نه ځوک پر اوسني پرله پسې رادوډېدونکو ازادو شاهکارونو دا ټاپه لګولی شي.

لنډۍ يوه داسې خپلواک دوې مسره ييز، په بله وينا، يوه بيته شعر دی. لومړۍ مسره يې نهه ځپيزه او دوېيمه يې ديارلس ځپيزه ده چې وروستۍ ناخجنه ځپه يې يوه موزيکال اهنګ رامنځته کوي. له خجيز پلوه يې له سره تر پايه پر هره ځلورمه ځپه يوه غوره يا پياوړې خج ټيکاو لري او تر ځنګه يې نورې ځپې په اړوندو وييونو کې خپل، خپل خجونه هم ساتي. خو د هماغو غورو يا پياوړو شعري خجونو تر اغېز لاندې کمزورتيا مومي، خو بيا يې هم که وينګی يا بولونکی ېښخي وغورځوي، په بله وينا، له تول او تاله يې بلهار کړي، نو د بل هر شعر په څېر دغه تولملنی وګړنی شعر هم له ژبنۍ او مانيزې نيمګړتيا سره مخامخېږي.

داهم د لنډۍ د بې کچه ګرانښت او منښت ښکارندويي کوي چې د بېنومه وګړنۍيو شعرونو او بدلو تر بل هر څېله يې پنځون او زېږون زيات دی. هېښنده يې لا دا چې پر نالوستو پرګنو سربېره په کې لوستي او بيا شاعران هم پېټه او ښکاره برخه اخلي؛ رښتيا هم له ډېرو بېلګو ځخه يې دا ځرک پوره لګېدی شي چې پنځګر يې بايد هرو مرو ليکلوستوال او پاخه ويناوال اوسي؛ نه يوازې له هنري، بلکې ژبني پلوه هم لکه چې وايي:

▲ ديدن مې کور ته پسې يوور

پر کدردان اشنامې ځان بېکدره کنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بله بېلګه خو لاخه کړې، څه کړې چې د حميد مومند د ديوان د کومې لاسکښنې (قلمي نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه يې هم دا پوره جوتېدی شي چې د همدغه نوميالي شاعر رغاونه اوسي:

سينه مې ديګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، ښيلتون اور پسې کوينه

د امير شېرعليخان (شاهي پېر۱۸٦۳-۱۸۷۸) په نامه هم د ځينو ښېلګو يادونه کېږي، د يوې داسې ښېلګې څرک يې لګول شوی چې د واکمنۍ او ژوند په وروستۍيو شېبو کې يې له ډېرې نهيلۍ نه پر خوله راغلې وه:

د غم لښکرې راپسې دي
د بادشاهۍ تاج مې پر سر له ملکه ځمه

د دې له پاره چې د دغه ولسي مرغلرو د ,,غلا ،، مخنيوی شوی وي او ورسره ورسره ,,ــــهايکو،، نه وي ننګولې؛ ليکوال يې تر څنګه له پېنځيزونې (تخميس) سره ,,ــــ ټپيزه،، نومې شعري لړۍ را نښلولې او نن سبا يې ښايسته ډېر دود مونډلی دی.

ترنګتوک (Euphony) لکه پاس چې ورته نغوته و شوه، لنډۍ له ټاکلې څپيز- څجيز انډول سره، سره پر يوه ناخجنه موزيکاله؛ په بله وينا پر يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ (دوې ويشتمې) څپې خوږ غږي د څپيز- څجيز انډول ترڅنګه د لنډۍ يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د شعر په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکې پلوه (موزيکال) اهنګ له لاسه ورکوي. دغه توک يا توک ,,ترنمي څپه،، يې يا زور (a-) وي، يا (-مه) او يا هم (-نه) وي. په يوه مهال کې له دغو درېوارو څپو څخه هره يوه د ور مخکې (يوه ويشتمې) خجنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ته يوه خوږ غږې يا خوش آهنګې وربښې او پر همدې لاسوند له درو څخه هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي؛ چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

دغه درېګونې څپې سره د خوږ غږۍ له پلوه پردرو پوړۍيو وېشنه مومي، (-نه) په لومړۍ پوړۍ (درجه) کې راځي، (-مه) په دويمه او زور(a-) کې ځينې کورنې او بهرنې داسې انګېرې چې يوازې همدغه درېيمه د لنډۍ پايڅپه رغوي؛ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٩ چوپېرى

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېړنــــــــــــــچوپېري (ريســــــــــــرچ پاڼې)

داسي ترخ کې چې دا دومره ترنم نه لري او يوازې هله يې موزيکاله لوښه زياتېږي، چې ترې له مخه (م-) يا (ن-) راغلى وي؛ لکه په دې بېلګه کې:

▲ اخر به خاورې شي بدنه
که دې هرڅو پر وطنو و ګرځومه

(يا: -ساتمه، -ليکمه، ځمه، يمه، شمه، خېرومه...)
که نه په يوازېني ځان دومره راکښون نه لري، ليکوال يې هم تراوسه متې دا يوه بېلګه، هغه هم د يوه دېوګلي (پشه يي) ملا پر حواله را يادښت کړې ده:

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

په هره توګه، (-مه) او (-نه) هم کې دى شي، د همدغه درېيم ډول په څېر عادي ژبني توکي اوسي او يا هم هسې د موزيکالو (ترنمي) توکو په توګه په پاى کې سرباري شوي وي، د ړومبي ډول بېلګې، لکه:

▲ د خوشالى ياران مې ډېر وه
چې ښادي ولاړه، ټولو پورته کړل لاسونه

▲ د لېونى ارمان پوره شو
پر لاره ځي په کاڼو ولي زيارتونه

▲ برستن دې واغوسته ويده شوې
پر زړه دې نه شته د يارى سوي داغونه

▲ بس که چې مور دې کنځل و کړه
نامرې تا ته مناسب نه وه مينه

▲ بلبل د زړه په غم اخته شو
غوټى د زړه سودا کوي د زړه دننه

▲ ظالمه دا ظلم دې بس دى
چې يوه دې خوار کړمه، بل دې ورک کړم له وطنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوېیم ډول بېلګې چې ترنمي توکي يې پر ژبنيو هغو ور سرباري شوي اوسي، بېخي ډېرې دي او دلته یې پر یوه څو بسنه کوو:

د بېلتانه په کور کې راغلم
برخې قسمت شوې، زما غم په برخه شونه

څوک مې له حاله خبر نه شو
بېلتون مې بیا پر لمن اور و لګونه

څوک مې له حاله خبر نه دي
دننه زړه مې هجران ډېرې، وړې کړنه

څه شو که ناسته مې دلې ده
اروا مې ستا پر کټ منګولې لګوینه

څله ودرېږې یارمې نه یې
یار مې هغه دی چې غونچې څنې ساتینه

باده پر باد مې سلام وایه
پر هغه باد چې د اشنا پر لوري ځینه

د لنډۍ بېلابېل کارونځایونه: لنډۍ تر هرڅه له مخه یوه شعري لوښه، وینګ او کاربډنګ لري. له آره د بې لیک لوستو پرګنو له پنځونو څخه ګڼل کېږي او په ورځني ژوند کې یې زیات کاربډنګ په همدوی اړه پیدا کوي. یوه خوا ترې په ورځني ګړني بهیر کې لکه وراشي (وجیزې) یا متل کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز ځوب (ذوق) او تولنیز ارمان خړوبوي، هغه دا چې په اواز کې یې انګازه کوي او بیا یې له سندریز پلوه له نورو سره هم شریکوي. سکالووې یې پر رزم او بزم، یا د یادویګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مینه او جنګ جګړه راڅرخي. د مینې او رومانس بېلګه یې د خالو خان (د محمود غزنوي سرلښکر) د مینې (محبوبې) لنډۍ راوړې او د رزم یې د میوند د ملالۍ هغه. د دې له پاره چې د تولمنلي شعري او سندریز ځېل (ژانر) په توګه مو د لنډۍ کارونځایونه ښه ترا پېژندلي اوسي، داسي يې ور ډلبندي کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګېر
 څېړنــــــــچوپړي (ریســــــــــرچ پاڼې)

الف - د وراشو او متلونو غونډې ترې په ورځني ګړني بهیر کې کار اخېستل کېږي.
ب- په څېرمه توګه سندریز ډګر ته ور ګډېږي، هغه هم، په خپلواک ډول:

(۲) په اواز کې انګازه کېږي، (۲) له ساز او اواز دواړو سره غاړه غړی کېږي او (۳) په ناخپلواک ډول له سروکیو سره د سندریز کمپوز په بشپړتیا او سمبالتیاکې کارنده ونډه اخلي.
په دغو درو سرو سندریزو ډګرو کې ډېرې رنګارنګی راخپلوي. د اواز له پلوه بېلابېل سیمه ییز او ټبرني؛ بیا بېلابېل وګړني رنګونه رانغاړي. د ساري په ډول، کندهاریان یې یو راز انګازه کوي، ننګرهاریان یې بل راز، په هغو کې بېلابېل ټبرونه، کوچیان، پوونده، سارایان بل راز، کلیوال او ښاریان یې پسې بل راز؛ همداسې یې له ساز او اواز، بیا یې په ناخپلواکه توګه له بېلابېلو غاړو سروکیو سره بېلابېل رنګونه او ځېلونه دروا خله.

لنډه کی چې په منګلو او ځاځۍیو کې دود لري، د لنډۍیو تر څنګ په څه ناڅه ورته سندریزه توګه ځنې کار اخېستل کېږي. څوارلس څپې رانغاړي، پر لومړي خج پیل مومي او زیاتره یې په سمه نیمایي کې سا کښل کېږي او تر پایه یې هره څلورمه څپه خجنه راځي، لکه:

جونه په (پر) باغ ګډې شوې، تالا یې کړه ګلونه؛
ته په دا ډاول جوړه یې، که زه در مین شومه؛

په دغه درېیمه بېلګه کې یې شپږ څپې وروسته سا اېستل کېږي او ورپسې اته څپې راځي: وه باد شاګردي ده، تول یاغي شول وطنونه (علي محمد منګل، فولکلوري وېږمې).،، (مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱۵۹)

,, سترګې مې ستا | پر لور څلور | شوې |
- - - -` | - - - -` |-| | |
څلور اته |شوې اته شپا | ړس شوې مې |نه
- - - -` | - - - -` | - - - -` |-| | |،،
(مجاویر ، ۱۳۸۸ لیږدی، چوپړی ۱)

سترګې مې ستا په لور څلور شوې
څلور اته شوې اته شپاړس شوې مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــچوپیري (ریســـــــرچ پانې)

۱. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو موندل او دولس له منځه یې ټولولو لښتیلیک (جدول) بڼې څېره.

څېره ۲. ړ. مجاویر احمد زیار ،، پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړیږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

منسوبي Related	Mésréy مصری	Ṭikéy ټیکی	Ṭapé ټپې	Lánḍéy لنډۍ
	۴		۷	۷
▲ سرو ته منسوبي Related to men	۴		۲	۳
▲ ښخو ته منسوبي Related to women			۵	۴
ونه - uná: (ځرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.	۲		۲	۱
ینه - ná: (ځرګنده ي په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه.			۱	۵
زوزکی - ana: (نون زور ولري) نه.			۳	۱
زورکی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.	۱		۱	
زورکی , ه ،: (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري.	۱			
ځرکنده , ه ،: (کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.				

گڼه: ۲۲ — راټولونکی / لیکوونکی نوم: مجاویر احمد زیار — لیکی / لیکنه: پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړیږي؟ — چاپ کال / نا چاپ: ۱۳۸۸ لېږدی — ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ: ۱۸

وروستاړي غږ Suffix Voice — دیفتونګونه (غږګوون) ناټرویکي، ټرویکي، سټریل، اوسټریل، پاټرویکي، بلټرویکي، انډیښنی او هیبجی جګی لکه: وی، وا، نو، الله، او، کرانه!، په کرانه!...

کړه شوی Action Req'ed	خبرداری (Caution)	کنټرول کی (In control)
۱۳	۶	ټول

۸. ۸۱ لښتیلیک :. په دې لښتیلیک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ موندل او دولس له منځه یې ټولولو اوډون (ترتیب) وندي کوي.

۸. ۲ ړ. د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ،، پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په پورتنۍ ,۸. ۱، ګڼه څېرکې یا برخه کې د ړ (ړې) ابېڅې لیکنه کې عیبونه، تېروتنې او زما څرګندول چې رونبوي کتنه داسې:

څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې یا زما څېړنه داسې ښودل شوې ده په څېره ۸. ۱ ړ ې (ړ) کې:

۱. څېره ۸. ۱ ړ پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار ,, پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟ ،، په دې لیکي کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، او مصرۍیو کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه یې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱۸
۳. راټولونکي / لیکونکي نوم: پوهاند ډاکټر مجاویر احمد زیار
٤. لیکی: پښتو بدلمبچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی
٦. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ: ۱۸
٧. لنډۍ Lánḍéy: ۷
٨. ټپې Ṭapé: ۷
٩. ټیکۍ Ṭikéy:
١٠. مصرۍ Mésréy: ۴
١١. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
١٢. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé: ۲
١٣. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکۍ Ṭikéy:
١٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصرۍ Mésréy: ۴
١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لنډۍ Lánḍéy: ۴
١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé: ۵
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکۍ Ṭikéy:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصرۍ Mésréy:
١٩. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
٢٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنده يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۵
٢١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا ربنتي پېنبلې هې ,, ه ،، څخه مخکې ابېڅه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy: ۱
٢٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: mayolə, xwalə, tralə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالې هې (زور) , ه یا ــه ،: kaftará, zargará, konatawará, baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډۍ Lánḍéy:
٢٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanā: (څرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۲
٢٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (څرګنده يې یا لنده يې ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۳
۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé: ۱
۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maɣolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه يا ــه ،: maɣolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالـه هې (زور) , ه يا ــه ،: konatawará, zargará, kaftarará, aṛ, baxtawará,(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټيکی Ṭikéy:
۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - wanáː (څرګند واو يا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy: ۲
۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرګنده يي يا لنډه يي ,, ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) يينه او ينه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy:
۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy:
٤۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصرى Mésréy: ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤١. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ــه ،: maɣolə, xwalə, tralə, xpalə, daṛə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

٤٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ؛ زوروالـه هې (زور) , ه یا ــه ،: kaftará, zargará, konatawará, baxtawará, aṛ, ará(کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېري لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

٤٣. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۳۶

٤٤. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هې ,, ــه ،، ابېځه) کچه: ۱۸

٤٥. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د نه ماتیدونکي پېنېله (حکمي قافیه) کچه: ۱۸

٤٦. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د څپو (څپېزو، څپې، سېلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېځو شمېرلو) کچه: ۳۹۶

٤٧. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د زورنو(ځجیزو، ځجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د ځج نښې: د توري په سرنښې , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: تاکیدي: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۹۰

٤٨. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱۸

٤٩. ټول ټال د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسری پاینی څپه یا خوره غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۴

٥٠. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه: ۱۴

٥١. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناټرویيکي، ټرویيکي، سټربل، اوسټربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني او هېبجاني چغي لګه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه! ... . چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېځباري راځي:

٥٢. کره شوې Action Req’ed (ویار (عیبونه) او تېروتني سمې شوې ■ : ۱۳

٥٣. خبرداری (Caution) ● : ۶

٥٤. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ

ځېړنـــــــچوپړي (ریســــــــرچ پاڼې)

په پورتنۍ لیکنه کې عیبونه او تېروتنې چې سمې شوې وې په ۵۳ ګڼه کې یا کړه شوې ۱۳ ځایه وې، چې کنټرول کې شوې یا په بله وینا روغې یا سمې یا سیې شوې دي او په سور رنګ سره په متن کې ښودل شوي دي.

شېږ (۶) ځایه خبرداری ورته په لاندې بڼه دی، په نومورې لیکې کې چې یا به یې خپله ټیپ کړی وي او یا به یې کوم زده کړیال خو تېروتنې په کې وې:

١. یوه یې یو کښلی دی، په دې وینګ لکه you یا U چې په کار ده چې د یو پرځای یوه وکښې ځکه چې ګڼوییکی دی.
٢. او اړېکوییکې یې و کښلی دی، اړین باید او و کښل شي، لکه د دری ژبو په شان ترې ګټنې اخلي. (لکه : مرغ و روبا. په پښتو کې کره بڼه لکه: چرګ او ګیدړ. یا تول و تال اړین داسې و کښل شي: تول او تال).
٣. دوې ,, ،، یې په دوې د را اخستنې نخښه، نقل، اقتباس بل تن خبرې یا وینا، یې په دوې لیندیو (( )) بڼه کښلې ده. ,, ،، بڼه روغه او کره راځي د اخځوک له پاره هم.
٤. نهه ۹ عدد یې نه، کښلی دی باید نهه و کښل شي او روغ راځي.
٥. په کې یې پکې کښلې په دې بڼه ناسمه راځي (لکه : د دېرې پکې پښځه پرې لري او یا د یوې پکې رنځورې جلۍ د سر په شان ښکارېږي) لکه وییې زورنه یې هم ورته ده، باید سترېل په له ناتړوییکې کې څخه یوه وت یا فاصله یا واټن و لري، ګډ را نه شي سره.
٦. ترنګتوک دغه ټوک یا توک ,,ترنمي څپه،، کې (م-) یا (ن-) کره و کښې په دې بڼه نا کره راځې (-م) یا (-ن) ځکه له نومورو ابېڅو څخه ورسته د هې ابېڅی راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. آر

د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ آر (اصل) په ډانګ پېیلې وینا له آریاني پښت څخه دی چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي کې د آمو سین، هرې، لمپاکا، کابل، هېلمند سین په غاړو او شا او خوا کې اوسېدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنۍ (نړۍ) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، په لومړي ځل په نړۍ وال فضايي تمځای (ستیشن) فضا یا مریخ کې په پښتو ژبه خبرې شوي؛ د غوړکي (ټیلیفون) له لارې له ځمکې څخه پرې غورې او پلټنې شوي دي؛ په رښت کې پښتو دوېیمه نړۍواله ژبه ده چې په نړۍ وال فضايي تمځای (ستیشن) فضا یا مریخ کې پرې خبرې شوې دي له روسي ژبې څخه ورسته؛ د ډګروال عبدالاحد مومند له لوري د پښتو ژبې نوموړې پېیلې ویل شوي دي او په ټوله نړۍ کې پښتون پښت لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ لس دولس دانې په یادو یادې لري او په خبرو اترو کې یې وایي.

پښتو ژبې لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غړونه او پېیلې دي چې د آریاني قوم یوه ځانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړۍوالو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسېږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندي کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي، لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر او ښاخ له ډډ څخه دی چې ځانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پاڼې لري.

د نړۍ ټولې ۶۵۰۰ ژبې کې چې رېښې یې خړوب کېږي، لومړی د همدې ژبې ښاخ دی او د لمر وړانګو روښنایي او اکسیجن یا هواویچه همدې ښاخ رېښو ته ورکړې ده، چې د ویکیو وینګونو رېښې یې تر ډېره له نړۍوالو ژبو سره نږدېوالی لري.

,, د نړۍ پر ټولو ژبو کې لوموړی، بډایه او پرمختللي ژبه زموږ د تربورانو ژبه ده چې زموږ څخه ورسته زوکړه شوې. ټول کال به یې یوازې سپینې وګري خوړلې زموږ ګاونډۍ ژبه ده چې ځواک یې خپلو خپل ژبو په لاس کې دی، هغه د چین

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي لهجه ده، چې (۱،۲۱۳،۰۰۰،۰۰۰) یوه بیلیون او دوې سوه او دیارلس میلونه تنه پرې خبرې کوي.

بله دا چې که اېنګلېسي ژبه (۱،۲۰۰،۰۰۰) یوه مېلیون دوې سوه زره وییکي (لغات) لري، عربي او روسي ژبه بیا (۹۰۰،۰۰۰) نهه سوه زره وییکي لري، پښتو ژبه (۶۰۰،۰۰۰) شپږ سوه زره وییکي لري، دري یا فارسي ژبه بیا (۴۰۰،۰۰۰) څلور سوه زره وییکي لري.

دلته په یوه نه یوه نوم داسې کسان شتون لري؛ چې د خپلې ژبې له ویوکو (وی یا لغاتونو) سرا تربګني لري؛ په کومو چې نه پوهېږي؛ هغه بیا ناګڼلي ګڼي؛ په دې سره به لازمي وي؛ چې د پښتو ژبې خپل کره وی له منځ لاړې شي. ما ایله (۴۰،۰۰۰) وییکي نه دي زده کړي، نو دا د دې مانا نه لري، چې پښتو ژبه دې الله مه کړه نیمګړې وي. خو زه به په نورو پاتې (۵۶۰،۰۰۰) پښتو ویوکو نه پوهیږم.،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی کال، ننه توزې ,, پیلیزه، سریزه، مخکې وینا، مقدمه ،، ۷۲ چوپړی).

د ژبو له رېښو څخه ټول آریاني ویکیي د نورو ژبو ویکیي د ډېرو آرپوهانو (اېټېمولوجېستانو) د ځېړنو له مخې په ټکرویي (تصادفي لغات) زباده شوي دي.

پښتو ژبه او د نومړې ژبې وګړنې پېیلې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری ډېر په حسن، ډول، ښایست، بډاینه، زېرمه او خوږلنتوب آراسته ده.

په آري رښت کې پیلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړی کې له بخدي څخه شوی؛ منځنی یا دوېیم له پنجاب د سیند غاړو هند څخه شوی او پاینی یا درېیم د چین له اغیور د سیند له غاړو څخه شوی. څومره چې د دوو ژبو تر منځ یا د دوو ژبو او درېیمې ژبې ترمنځ اړیکه او راکړه ورکړه ډېره وي، همغومره د دوی تر منځ په ژباړه کې د کارېدونکي مېټافریز او پارافرېز نسبت ډېر وي.

خو د غونډ د ایکولوژیکي مناسب ځای د بدلون له امله، ځیني پیر دودیزه آرپوهه (Etymology) په یوه او یا بله ژبه کې د شته مانا له پاره د یوه لارښود په توګه غلتوونکې وي. یوې وی غږ د بلې ژبې په بله او په بله ژبه کې په بله مانا وي. لکه:. کور وی د پښتو ژبې هستوګنځي ته وایي چې وګړي په کې ژوند ګړ وي. همدا د پښتو ,, کور،، وی په دري، تاجکي، فارسي ژبه کې د ړوند مانا ورکوي، هغه تن چې سترګې یې نه وي او یا یې سترګې کار نه کوي؛ په اېنګلېسي ژبه کې کور یا Core د هر شي منځ (هسته)، مرکز، منځ کبنل یا منځه یا هسته را اېستلو ته وایي. په چینایي، روسي، جرمني، فرانسه یي، پښه یي، بلوچي، اوزبېکي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
ځېړنـــــــــچوپړي (ریســــــــرچ پاڼې)

تورکي، عربي او اېندي کې د کور وی بېله بېله مانا لري. ځای، ځای په لنډی، ټپه، ټیکی او مصری کې ترې ګټنې اخستل شوې وي.

د لنډپېره تعریفونو له پاره اې (الف). لنډی، بې (ب). ټپه، پې (پ). ټیکي او تې (ت). مصری پورې لکه څنګه چې لومړي ټوک۶.، ۷.، ۸.، او ۹. پراګراف وایي او پیله یې ساده برابروي داسې: د آر (اصل) له پاره و وینئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. اوسمهال يې د ډېرولو تګ لاره

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ اوسمهال يې د ډېرولو تګ لاره دا څېړنه داسې سپېڅې ته باسي.

د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د ډېرولو تګ لاره په روان پېر کې يوازې په دې بڼه شونې ده:.

۱. هاغه پېلن او پېلنه چې په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ ډېرولو تګ لاره باندې مزل کوي يا يې د تللو تکل لري، لږ تر لږه هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ چې لرغونې دي، خوندي شوې دي په ليکلي بڼه، قلمي نخسو کې او له چاپه سلمتې تېرې شوې دي. يوازې د ، ه ، ابېڅې په پای کې وار په وار تړښتې راځي. سندرپېزه، سازينه، يا اهنګينه کليمه لري چې د دوی ټولو غږ بشپړوي.

چې ګڼه يې تر ۲۱۹،۱۷۵,۰۰۰ دوېسوه او نوولس زره او يوه سلو اووه پېنځوس عشاريه ټکی ټکی ټکی دانې سره ګډې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ دي. دا ټولې به يې لوستې، ليدلې، ځينې يې يادې وي چې هر ګوره خپلې جوړوي او يا يې ټولوي له دوی سره په ټکر کې نه وي. له دوی ټولو بېلې وي، د دوی ګډوله هېڅ نه وي، ان!؛ يوه ټکی ا دانه، دانه نوي پېر باندې څورلبڅ وي.

۲. چې د لرو پرتو سېمو، غرنۍيو لمنو، بنډوو او تېټنګونو، درزنۍيو کلو او تربلو کې چې د پښتون پښت پېيلن او پېيلنې ژونکړ وي؛ د هغو له خولې يا اوازونو څخه مو چې واورېدلې او يا له خپلو مشرانو، ادې، انا، ترور، اېنګيندو، لوېو، خويندو، ميندو، نېکونو، اکاګانو، لويانو مو واورېدلې، نو ځان سره يې په چوپړو کې په ليکاني (قلم) يا پنسل په کره پښتو وليکۍ؛ په کومه بڼه چې وي په همغه بڼه يې خوندي کړۍ.

۳. خپله يې سرغندو مهالنۍيو او يا سرغندو اوبپانو کې په خپله خپرې کړۍ؟

۴. د اطلاعاتو او کولتور (فرهنګ) برخو ته يې و سپارۍ؟

۵. د ټاټوبي سترو ښارونو کتابتونو او د پښتون پښت سترو کتابتونو ته يې په کښلې او يا برېښناليک يا له چاپه تېرې شوې بڼه و سپارۍ چې يا يې هغوۍ خپلو کتابتون کې ستاسو موندلې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ خوندي کړي يا يې د علومو اکاډمۍ کتابتون کې دوی خوندي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. چې د ټولو مندل شوو کچه ان یوه دانه وي، چې د چا له لوري مو و موندله، له کوم وګړي څخه، په کوم ځای کې، په کوم پېخلیک او د کچې اندازې یې چې څوداني دي؛ په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لاره په لاس درکوي.

۷. اړېنه دا ده چې د ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۷.۹ پراګراف په بنه باید د دوی په بېلوالې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. چې همدا تاسو ته پر یوه کره پښتو لاسبری په لاس در کوي.

۸. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک (جدول)، چې په اې ابېڅې پېل او په پې ابېڅې پای شي.

پیلنۍ د نرمکالي کښلو (سندونو، لیکنو، کتاب شویو، متنونو، سرلیکنو) زېرمې ته ټولې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دننه کړل شي؛ چې سره ورته یې هغه خپله له منځه لاړې شي. یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسي، دو باره ټولې ترکیبي، چې د ځینو پیلنۍ مسره سره ورته والی لري او په ځینو کې پاینۍ مسره سره ورته والی لري. تري چاڼ کړل شي، یوازې اصلې بڼه یې ځای ونیسي، پېخلیک یې د هغه لیکولو څخه وي چې لومړی یې له چاپ څخه په تېر پېر کې تېر کړې وي، لکه د لومړي ټوک په ۱۴. پراګراف په بڼه باید د دوی د کچې اندازې باندې غوره پوهاوی و لرئ او ټولو یادونو سره یې ارځونه و کړی شئ. په روان پېر کې یې د ډېرولو او تګ لارې لښتیلیک ورغوئ.

۹. پلټنه داسې په ډاګه شوې یا څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې په دې بڼه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې، تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!

لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېړه خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ په ډانګ پېلې بڼه او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

۱۰. څېړنه داسې ښودل شوې ده په لښتیلیک کې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو په روان پېر کې یې د ډېرولو تګ لارې؛ تاسو پر خپل پښت او نورو پښتنو، په ټولو نړۍوالو ښېلا، بېلو ټبرونو له خوږې پښتو ژبې څخه نورو ژبو ته په نومړو کوشنۍیو، ګڼلو، خوږو پېیلو علمي ژباړه خپلې موندنې او راټولونې ومنئ!. چې هغوی ور څخه په روان پېر کې په انټرنیټي میخانیکي اتوماتو ژباړو کې په چټکه بڼه لورا لور؛ کوراکور؛ سر پر څنۍ؛ په وېړه خوله؛ خوله پر خوله؛ غاړه په غاړه؛ په ښکاره؛ په پټه؛ په ځغرده؛ په ډاګه؛ ډانګ پېلې؛ او پر ورته کښلې مو د دغې سکالو(مسلې، موضوع) دودیزه کمبله را و نغاړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ
څېړنـــــــچوپيري (ریســـــــــرچ پاڼې)

څېره ۳.۳ په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ د ډېرولو او ټک لارې لښتیلیک ,, جدول ,,

(In control) کنټرول کې	تول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	تول	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
(Caution) خبرداري	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Action Req'ed کره شوي	۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۴۲۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
دیفتنګونه (غږګفیون) ناتروییکي، تروییکي، ستریل، اوستریل، پارنوییکي، بلتوییکي، اندیښتی او هیبجاني جغي لکه: وی، واه، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!..		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ — Suffix Voice وروستاړي غږ: څرګنده . هـ ،: [کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی . هـ ،: [ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (څرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related: Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Mésréy مصرۍ	۴۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ — Suffix Voice وروستاړي غږ: څرګنده . هـ ،: [کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی . هـ ،: [ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - mana - [منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (څرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related: Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tikéy ټیکۍ	۱۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې — Suffix Voice وروستاړي غږ: څرګنده . هـ ،: [کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی . هـ ،: [ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - mana - (منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۹	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (څرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related: Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Tapé ټپې	۷۴	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۶	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ — Suffix Voice وروستاړي غږ: څرګنده . هـ ،: [کوناتوره، بختوره) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی . هـ ،: [ترله، خوله، مغوله، خبله) ډېرې لږې شتون لري.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - mana - [منه مجهوله هې * مه) مه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۷	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
زورګی - ana: (نون زور ولري) نه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ینه - ná: (څرګنده ي په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۵	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ونه - uná: (څرګند واو په غږ کلمې سره راشي) ونه.		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۰	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
منسوبي Related: Related to women ښځو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۵۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Related to men سړو ته منسوبي		بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۲۱	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
Lándéy لنډۍ	۴۸	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	۷۳	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی	بدلون نه ده ورکول شوی
ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصرۍ	۱۸۷	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي		۱۱۶	۷۳۰۰	معلومي نه دي	معلومي نه دي	معلومي نه دي
چاپ کال / نا چاپ لیږدی (زیږدی)	۱۳۸۸	معلوم نه دی	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	خطي نسخه ملي ارشیف	پښتو ټولنې چاپ 1323	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۲۵	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۴	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۳۷	پښتو ټولنې چاپ ۱۳۵۸	پښتو ټولنې معلوم نه دی
لیکی / لیکنه	خلبر کې د ددو دود	د پښتونخوا د شعر هار او بهار	سیورمیه کرنګ وهه راځیږه	متلونه او لنډۍ یا ذخیره لغات	غورشکه د لنډیو	ملي سندري	پښتو سندري	پښتني سندري	لنډۍ چان کووتګ او فارسي مترجم انګریزي ژباړه ی محمد ابراهیم شریفي کړي	لنډیو مجموعه	د مېنې جهان یا ملي موسیقي،د اتمان ټولونه قلمي نخسه ۱-۳ ټوک
راټولونکي / لیکوالي نوم	انجنیر صفي الله فردوس	معلومي نه دي	معلومي نه دي	محمد عمر	زهیر	محمد ګل نوري	ګل پاچا الفت	محمد دین ژواک	عبدالروف بېنوا	عبدالروف بېنوا	معلومي نه دي
ګڼه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱

۱۰. ۱ لښتیلیک:. په روان پېر کې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ د ډېرولو او ټک لارې لښتیلیک (جدول) بنې څېره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. د لنډۍيو، ټپو، ټیکۍيو او مصرۍيو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل

دښننو د ناوړو نیتونو جګړې په دې کې وي چې تل يې په زهن کې لري او د دې خاورې وګړو ته په سپکه ګوري. د دې ټاټوبي ژونګړو او د ژوند هره سته چې د دوی د راتولونکي ژوند او روان ژوند، د سوکالۍ او ښډاينې چولېځ کېږي، ادبي ښکېلاکګر ورته ټېټ ارزښت ټاکي او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګورې.

زموږ د ټاټوبي افغانستان ډېرې تاريخونه او ادبي کښلې د افغانستان دښانو ليکې دي چې له افغانستان سره لرغونې او تاريخي دښمنۍ لري.

زدهکړه دا سپيني ته را اوباسي چې د پښتنو دښمنانو ليکونکي او ليکوال له لرغون پېر څخه د پښتنو پښتونوالي او پښتونولي ننګ، پت، غيرت، مېړانه، سرښندنه، ګوندي، پور، بدلې، جرګې، مرکې، حجرې، کړه وړه، ولاړه، درانوي، اړي، مېلمپاله، ودنې، وټې، چابکتيا او ځيرکتيا روزنې او ښونې خپلو وګړو، ځواکونو او زدهکونکو ته ښودلي دي. ان اليګزندر(ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني) ۳۲۶ مخزيږدي پېر کې (۲۳۴۲ کاله وړاندې) د ده اوستاد ارسطو ښودلي وو او ارسطو ته د هغه اوستاد اپلاتون او اپلاتون ته د هغه اوستاد سقراط ښودلي وو. دوی زموږ دښن وو؛ لکه څنګه چې موږ پښتانه د دښن تعريف کوو ,, د دښن هر څه زموږ دښن وي، ان کوشنی ماشوم يې نر وي او که ښځه په هر پېر کې په هر ښه له منځه وړسی له شتو او توکو سره په ښه کلکه ښه؛ چې ډګر ته دې په جګړه ډله راغله د ستر تن ځار يې کوه ترې له منځه وړسه يا په پيل کې ترې يوه تن له منځه وړسه چې په نورو کې ډار خپور شي، بيا هغه څه کوه چې زړه دې غوړي؛ چې توره دې لنډه شوه کدم پسې واخله او سر دې تل ساته د دښن سره اخله ،، دوی يې هم کوي، زموږ لرغوني ليکني، کتابونه، اثار، ليکنې او چوپړي، چې د ژويو په پوستکو، د ونو په ښاخونو، ډبرو، څندو، ملو، پاڼو، کاغونو، چوپړو او ځادرو د رواني لړۍ په ډول شتون در لوده. ټول له کلو ښارونو، کورونو سره تالا او په اور و سوزول؛ اېره، اېره يې کړه؛ په انګېټۍيو (بخارۍيو) او ورياوو (شاورې يا حمامونه) يې پرې په مياشتو، مياشتو تودول. چې څه په سينه، سينه يوه له بله بل ته يادي ور رسولي همغه رارسيدلي دي، په ټوله نړۍ کې له پښتنو څخه زاړه کتابونه يوه هم نه لري چې موږ يې نه لرو دوی يې هم نه لري.

په لغمان کې ډېرين ارامي پښتو ليک او مصري پښتو مېخي ليک، په غور کې مېخي ليک، د بخدي، ګندهارا، ارکوزيا، باميان، تخار او عينک څمڅو کې ډېرينې کښلې د ټاټوبي لرغون پېخليک (تاريخ) وياړ را ښه يي او راپېژني. په همدغو سېزونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو انګړ
څېړنــــــــچوپړي (ریســــــــرچ پانې)

مور نورو ټبرونو ته ور پېژنو او ځان ور ته لرغون څرګندوو. د پښتنو ټولې لرغونې وینا وي، ورځنی خبرې، ویکیې، غوند، غونډلې، پیپلو، لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو ته ادبي ښکېلاکګر ټېټ ارزښت ټاکې او ښکېلاکګر هر څه ته په سپکه ګوري د دې له پاره چې هغه دښن وي؛ دښن که هر تن وي دښن، دښن وي.

زما سره یوه تن د شکر درې و چې په اوزبېکېستان کې یې زه د پروژې امر وم، زما ځنګ ته راغی او وې ویل راته ,, انجینر صاحب این در زبان ما، دری چې معنی دارد کې همه ی تان این زیاد ارزش میدهید! برمن این را معنی کو؟،،

خدای دې زما کړه غونډې منډې
په سر به پنډې چلوم تا به ساتمه

ما ورته و ویل چې دا داسې مانا لري په درې ژبه کې:

خداوند تورا ازمن کند کلولهګک (بانوی چاق قد پس) **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هغه راته و ویل: این چی؟ کلولهګک، خداوند تورا ازمن کند کلولهګک **** بالای سرم خلتها (بوجی، عمته خویش) را میبرم شما را نیګاه میکنم.

هېڅ مفهوم و معنی و شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی نه دارد!!.

زه پرې پوی شوم چې د ده زما له ژبې له بداینو سره تربګني ده، او په زهن کې ور سره د نیتونو جګړه کوي. نو سم د لاسه او رټ رټ مې ورته حاضر ځوابی کې و ویل : خی شما من به ګوید که این چې معنی، شعریت، عشقیت، محبوبیت، لذت، لطافت، نزاکت و پسندیده ګی و چې ماهیت دارند.

شاه محمد دګروال ++++ تکیه زده به دیوال
تر ډده ډه ډه ډنګ، تر ډده ډه ډه ډنګ.... پرده اول دراین چې وېژه ګی ها است کې شما رقس میکنید، میخیزید بریش و ده، ده ۱۰، ۱۰ متر در رقس میرد، خود را بالا پاین میزنید، و اوستاده میشید چیغ میزنید، و میان همه مردوم ګردن خود را پاره میکنید. (مکروریان ۶، بخارا، ازبکېستان. ۲۰۰۸میلادي.)

یوه بله بېلګه یې داسې ده چې، د کابل مکرویانو یوه لوفر محصل و، په لاره کې راته ویل چې : ما پشتو کون کلان را مګویم، زمان ایکه بالای دخترها پرزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

میریم. میگویم که خوب پشتو داري!! مطلب مان کون کلان میباشد که خوش ما میبیاید.
ما ورته و ویل: خی، ما برایش میگویم که خوب دری داری!؟ مطلب ما ازین کون میده یا ریزه میباشد. (کارته پروان، سرک زیر باغ بال، کابل، افغانستان. ۲۰۰۳میلادي.)

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل په همدې او همدې بڼه وي. هېڅ یې ګڼي، نا ګڼلې یې بولې، ملنډې پرې وهي، ورک کوي یې، هغوی ته یوازې خپل ژبه او خپل شعرونه ګڼلي او غوره ښکاري.
د بشر ښکېلاک ګرو د حملو لړۍ چې پر دې سېمه تېرې شوي او په راتلونکي پېر کې تېرېږي؛ په پنځې بڼه دا د ښکېلاک ګرو په ژونکو کې شتون لري چې پر کومه سېمه ښکېلاک ګر حملې را وړي، هغه سېمه له خپلې ولکې لاندې راولي، هر هغه ځخه چې د دوی ولکه را تنګ وي، له منځه یې وړي او یا ورته د هغو له لورې خنډ په روان او لرلید پېر کې زوکړه کوي، ښکېلاک ګر له هغو سره بدي لري او له منځه یې وړي.

له دښننو (میرځمنو یا دښمنانو) یوازې او یوازې د دښمنۍ یا میرځمنۍ تمه کېږي. ښکېلاک ګر، دښن، میرځمن خلکو ته خوښي، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه او خواره نه ورکوي. که ورکوي یې نو په خوښۍ، هوساینه، ودنه، ژمنه، بډاینه او خواړو کې ورته زهر ور کوي. ټول ګڼلي شیان چې موږ ته ګڼلي وي، لوړ ځای ده لېوالتیا او درناوي لري او ټولو وګړو ته ټول منلي وي.

لکه خاوره؛ د سیمې کرښې؛ د ژبو پولې؛ تورې او سپرې؛ توپونه او ټانکونه؛ وسلې او الوتکې؛ بېړۍ او سابېړۍ؛ نخښې او پندې؛ سیندونه او اوبه؛ واورېژونه او غرونه؛ ونې او ګلونه؛ دوېپاڼۍ او لسپاڼۍ؛ نښتر او ځېړۍ؛ انار او انګور؛ منې او زردالو؛ پټي او پولې؛ کروندې او کرکېلې؛ ځټکۍ او ژرندې؛ پیداوار او پیداوره ونکي (چارځای، فابریکې)؛ جوړونې رغونې؛ بندونه او ټیټنګونه؛ لارې او ګودرې؛ ورونه او زنځېرونه؛ کښلې او ساتلې؛ لیکي، سرلیکي او سترلیکي؛ دیوان او کلیات؛ حجره؛ دېره؛ جرګه؛ پګړۍ؛ ښتې (ځادر، واځکټ، کمیس، پرتوړ، ټیکرۍ، شال)، ځواک؛ وټه؛ لاسلیک؛ ټاپنې؛ لیک؛ اتڼ؛ ترې؛ ژبه؛ بیرغ؛ سندرې؛ لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ټول ټولمنلي توکي (ملي ناموسونه) دي؛ ټول ملي ناموسونه دي.

اړین باید هر پېر کې هر تن ټولمنلو توکو باندې ملا وتړي، هر ناګڼلي تن او وګړي چې ورسره ناګڼلتوب کوي، پر وړاندې یې یوازې او یوازې چټک او چمتو ولاړ شي، د ټولمنولو ځېزونو له پاره ودرېږو او ولاړېږو. پورتني ځېزونه چې ټول ټولمنلي توکي دي یا ملي ناموسونه دي، هیڅ ځوک یې په ښکېلاک ګرو، دښنو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميرځمنو نه پلوري او نه يې ورکوي. که چېرې هغه وګړی ليونی هم وي داسې کاڼې نه کوي، له ټول منلو ځېزونو (ملي ناموسونه) سره، ځکه ملي ناموسونه، ناموس دی يا مور ده، مور هېڅ کله کوم تن يا ليونی تن هم نه بربنډوي او نه يې ښکېلاک ګرو، دښنو، ميرځمنو ته سپاري، نه يې ورکوي او نه يې پرېږدي بې پته کوي.

له لرغون پېره زدهکړه دا سپيني ته را اوباسې چې راغلي ښکېلاک ګرو علمي وګړي، چې زمونږ دوديز شته يې تر شني لاندې نيول او سپړل، ځېرل يې يوازې د دې له پاره وو، چې په پيل کې د وګړو تر منځ د دوی دنده زمونږ سره د لاسنوي، او بډايني په چار او پار وي. خو رښت کې يوازې، زمونږ په زکاوت، چابکتيا او ګڼې ځان ګړندی پوی کول وو؛ دود کمتون کول؛ دودېزې پښتوالې ژونکي کړو وړو تم او ډبکول وو. ورسته يې زمونږ لرغوني ډېرين ليکونه؛ کښلي تاړاک، و سوزولې او يا يې له ځان سره وړلې چې د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي پېر ځخه له پښتنو او پښتو سره دښمني روانه ده.

▲ ځنګه چې ستا په نوم مو وژني
مونږ خو به داسې مرګ ته غاړه ورکونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲. د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو ځای

د يونانيانو، اټاليوانو او سالويکي ژبو لرونکو له پيخليک څخه په پيړيو، پيړيو وړاندې وړاندې د لمپاکا د سيند غاړو په اوراو پرتو سيمو کې پښتون پښت ژونګړ وو او د لمک واکمنی په پير ۵۹۶۰ کاله واړندې يا ۳۹۴۳ مخبېړدي کې دې وګړو دا پيلې ويلې، بوږولې او دا يې ځای دی.

,, الګزاندر ذه ګريډ (Alexeander the Great) يا اسکندر مقدوني د حملو په لړی کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا (Lampaka) وو، او ارامي ليک په کې په درز کې روان وو.

په اوومه پيړۍ کې   Xuan Zang خون زانګ لغمان (لمپاکا) ته په اسپ سره سفر و کړه، دا رپور يې ور کړه چې ,, ډېر لږ،، اوسېدونکي د بوديزم (Buddhism) او هندوايزم (Hinduism) پالي په لغمان کې دي.

لغمان د مهايانېسټ بودايانو(Mahayanist) او هيون تسانګ (Huen Tsang) دا ثبت کړه چې د لمپاکا په هېواد کې د بودايانو روحانيانو استوګنځي يا صومعه د بودايانو ماڼۍ چې روحانيان په کې اوسي يوازې ۱۰ داني وې.
,, د ابوالبشر، شيش، نوح او ابراهيم د دينپالي په کې ډېر وو.،،

د الله ج د حق دين اسلام د پرمختيا نه ورسته چې دلته ربښت يا حق دين وګرځيد، غزنويانو Ghaznavids چې رهبري کېده د ابوالمنصور سبکتګين Sebük Tigin په نوم، چې له سترو جګړو څخه يې و ګټله په لغمان کې، په سرغړونه او مخلفت د هندو شاهي واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه، درلودونکی د ۱۰۰،۰۰۰ راټول کړل شويو ځواکونووو په دې جګړه کې.

ورسته بيا د مغولو په زمانه کې لغمان، د وخت مغولو په رسميت و پېژند او د متکي، بسيا يا هيله ناکې ولسوالی په بڼه يې د کابل ولايت پورې و تړه.

افغانستان د کابل ميوزيم کې د ارامیک ليکنه چې په لغمان کې پيدا شوي وو، ميندل شوي ارامیک ليکنه (کېندنه کتيبه، نقش يا ثبت.) لرغونی (۴۷۶ ميلادي: د پخواني زمانې سړی) خوارو خلکو تجارت له هند څخه د پالميارا ته څرګندوي. د ارامیک ليک Aramaic اداري يا دولتي لاسي ژبه د اچيمينيډز Achaemenids وه، نوموړې ژبې په لغمان کې ډېر فصاحت درلود،(روانه وه) چې ډېره خپوره او لوړه شوې وه په لغمان کې.،، (وېکېپېډيا، ذه فري اينسيکلوپيډيا، لغمان ولايت، سېمه يز وخت ۱۲:۰۰ بجې، د جنوري ۳۱ د ۲۰۱۱ ليږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, پوښتنه: درنه اوستاده! په ځينو پخوانىيو اثارو او متونو کې د ننګرهار له پاره د ننګرهار، ګندهارا او ننګر نومونه هم ذکر شوي دي، ستاسې په اند ولې ننګرهار په دې نومونو ياد شوی دی؟

ځواب: ننګرهار په مختلفو کتابونو کې په بېلابېلو نومونو ضبط شوی دی، چينايانو په يوه شکل او جاپانيانو په بل شکل ضبط کړی دی. چينايان، چې دي په خپل تلفظ کې ,, ر ،، توری نه لري او جاپانيان بيا ,, ل ،، نه لري. خو د ,, ر ،، توری يې په تلفظ کې شته او هر لام يې په ,, ر،، باندې اړولی دی. چينايانو بيا هره ,, ر،، په ,, ل ،، بدله کړې او ,, ناګالو ،، يې ليکلی دی.
يونانيان، چې دې سيمې ته راغلي دي، له دې امله، چې هغوی ,, ش،، نه درلوده، د پښتيانه په ځای يې پکتيانه ليکلی دی، چې په دې ډول په مختلفو تلفظونو کې بېلابېل تصرفات شوي دي.

مثلا د باګرام په کلمه کې، په ځينو ځايونو کې ,, ر،، يې ,, ل ،، شوی دی او په ځينو ځايونو کې يې ,, ګ،، لوېدلی دی، په لغمان کې لامونه خو را ډېر دي. پلانی لام، پلانی لام ... حتی لامك، چې د کلي ملك ته وايي، مهترلامك صاحب يې د نوح (ع) پلار جوړ کړی دی. دلته د کلي له ملك نه مهترلامك جوړ کړی دی، لنډه دا، چې په تلفظونو کې خورا ډېر تصرفات شته.،، (د صديق الله بدر مرکه، له اکاډميسين عبدالشکور رشاد سره، ۲۰۱۱ م کال).

زه د دې له پاره د اکاډميسين عبدالشکور رشاد خبره ناسمه بولم چې هغه لامک کې عيبونه لري، ژبه يې هم پرېوتې ده، زما په پام چې د اسلامي معلوماتو پوهه يې دومره ښه نه ده. که د قران پاک ژباړه هم وکړي له تفسېر سره خو دا برخه يې په پام کې نه ده تېره شوي. د دې له پاره چې په اسلامي نړۍ او تاريخ کې يا په بله ژبه کې، د پيغمبرانو پېژنليک کې د حضرت نوح ع چې نور نومونه يې عبدالغفار، عبدالملک، عبدالسلام او لقب يې: شيخ الانبياء دی. همدوکی يې: نوح د لمک متوشلبن (متوشلخ) زوی، اښنوښ (اخنوخ) مسی، يارد (يرد) کړوسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خندی دی. انوش د شيث (هيبت الله) ع زوی، او شيث د ادم ع زوی دی.

حضرت نوح ع د پلار نوم يې لمک دی نه لامک، له ل (لې) ابېڅې نه ورسته ا يا (اې يا الف) ابېڅی نه شته دی، په وی پوهنه کې يوه ټکی هم د وی مانا اړوي لکه: نر سره چې يوه ټکی ګډ شي نو تر ترې جوړ وي، عرب باندې چې يوه ټکی کېږدي نو غرب کېږي. الف خو پرېږده. دا به سمه وي چې لامک د کلي ملك ته په ويدي ژبې نوم وي خو لمک بيا د کلي ملک ته نه وايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اکاډميسين عبدالشکور رشاد په وينا ,, په زړه پښتو کې، چې موږ کوم يوه اثر لرو، هغه ملنډا پاڼو ده، چې د هغه له ليکلو څخه ۲۱۰۰ کال کېږي. په خبره يې:. زه چې کله جاپان ته په ۱۳۶۴ لېږدي کال تللی وم، ما ته دا څرګ معلوم و، چې د توکيو په کتابخانه کې ملنډا پاڼو شته، ملنډا پاڼو د پېښور او ګندهارا په سيمه کې کښل (ليکل) شوې ده.،، په وينا يې چې هغه سره د کابل کاله کې يې شته دی.

ښاغلی اوستاد ډېر زيات له جاپانی ژبې تر تاثېر لاندې راغلی، هغې پرې اثر کړی دی او له پلټنې يې څرګندېږي. بل لوري ته يونانيان چې مهترلام ته راغلي وو، چې تر ټولو ډېر زموږ په غرونو کې په جګړو کې له خنډ سره مخ شول؛ د يوناني مهندسی ډېری شکلونه له لرغون څخه دلته دود او شتون لري؛ يونانيان په يوناني ژبه کې د خې ,, خ ،، ابېځی لري، پښتينيا ته پختينيا وايي، ځکه په پښتو وی کې شي ,, ش ،، ابېځی ياني پشتو نه ده، پښتو ده؛ له شي ,, ش ،، سره هېڅ ارشه درشه نه لري؛ له لرغون پېر څخه لا چين خلکو نه وه پېژندلی، ۴۰۰ کاله وړاندې له ميلاد څخه خو زموږ سيمه لمپاکا، پکتيانا، ګندهار، ارکوزيا او بخدي شتون در لود او د وګړو ګڼه ګونه په کې وه.

۱۲. ۱ د ځای سيمه يزه ټاکنه

لنډی، ټپه، ټيکی او مصری د ځای منځه (هسته) په ډانګ پېيلې وينا لمپکا (لغمان) دی؛ دوېيمه دورې ځای يې له امو تر اباسينه؛ درېيمه دوره يې ټوله پينی او پاينی دوره يې نړی وال فضايي سټيشن دی. چې له ټولو وړاندې عبدالاحد مومند په کې ويلې دي. ارکوزيا (لوی کندهار) وګړي متل کوي چې ,, کندهاري اصلي هېلمندي دي، هېلمندي اصلي لغماني دي او لغماني اصلي بخدي دي.،،
چې پېنځه زره او اووه څلوېښت کاله پخوا په بلخ، بخدي او آمو سين، لمپاکا سين، هرې سين، کابل سين، هېلمند سين په غاړو، شا او خوا کې اوسيدل او پښتو د همدې خلکو ژبه وه.
په آري ربښت کې پيلنی د بشر پښت ډېرېدنه په ټوله نړی کې له بخدي امو سيند له غاړو څخه شوې؛ دوېيم له پنجاب د سيند غاړو هند څخه شوې، درېيم د سوريي بابل ښار د فرات سيند له غاړو څخه شوې او پاينی څلورم د چين اغيور د سيند له غاړو څخه شوې ده.
چې ادم ع له هند سرنديف اوسنی سريلنکا څخه د لمپاکا له لارې تېر بخدي له لارې تورکېستان او مکي ته تللی و؛ په عرفات ميدان کې له خپلې بي بي حوا سره يوه ځای شوی و؛ له ګرمو دښتو څخه مصر ته لاړه او په ابراک (عراق) راغی، بېرته د غوره اورو ځمکو د منو کرلو او د غنمو کرکېلې له پاره بخدي ته راغی؛ د زوزان په ډېرېدو د ښه ځنګلونو (خدايي له ميوې ډک ځنګلو) او ميوو؛ لکه منو، انګور، انار، امونو، هندوانو له پاره بېرته له لمپاکا تېر شو هند ته لاړه؛ ځای، ځای يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوزانو کورنی پرېښښودل، بېرته دوباره را وګرځیده او سوریې ته لاړه؛ چې ډېر بچیان یې له امو سیند څخه ور تېر شو او تر اوسنی اروپا یې ځانونه و رسول؛ له سوریې څخه هم اروپا ته ورسېدل، له هند څخه افریقا او امریکا او استرلیا ته ورسیدل؛ له بخدي څخه اغیور ته تللي تر منګولیا، پیلپین، او ژاپن ته خپاره شول. د پېر په چورلېښ سره ژبې هم بدلون او اوړون و کړه.

اوس، اوس په روان پېر کې په ټوله پېنی (نړی) کې پښتون پښت کډوال شوی او استوګن شوي دي، پښتو ژبې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری له آره د پښتون او پښتنې له خولې وتلې وینګونه، غږونه او پېیلې دي چې د آریاني قوم یوه څانګه ده. دا هغه آریاني پښت دی چې د ځمکې په سر پرې ۷۰۰۰۰۰۰۰ اوویا مېلیونه ګڼه ګونه خبرې اترې کوي؛ د نړی والو د ژبې له ونې څخه هغه ښاخ دی چې تر ټولو ډېر د ژبو ونو ډډ ته نږدېوالی لري؛ هغه ښاخ دی چې د ګړېدونکي ژوي لاس ورته لومړی رسیږي؛ د ژبو له ډډ څخه ورته لومړی پل خوندې کېږي، چې نورو ژبو ته پرې پورته کېږي. لکه خوندي ژبنی پل پوړ؛ د ژبو د ونې له څېرې پښتو هغه آریاني ژبې ښاخ دی چې د ژبو ونې ملې، ډنډر او ځمکې څخه لږ واټن لري؛ تر ټولو ژبو د ژبو ونې ملو یا رېښو ته ډېر نږدېوالی لري؛ تر ټولو زوړ ډنډر؛ ښاخ له ډډ څخه دی چې څانګه یې زړې خو ټینګې او قوي پانې لري.

له نیمې څخه ډېره ځمکه مو د هومالیا د غرونو لړی چې ۴۰۰۰ متره له بحر څخه لوړوالی لري. دغو غرونو نېولې یا نیمه غرونو لوړو غونډیو سېمه ده چې له سلو ۵۵.۵ ٪ کېږي، له سلو ۴۰.۹۰ ٪ مو اواره سېمه ده، په لښتیلیک (جدول) کې یې د نخښې ځای کې غرونه داسې ځای پرځای کوو، یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۴۰.۹ ٪ ، نیمه غرونه له سلو ۴۲.۲ ٪، نیمه یوه لین ګوټی غرونه له سلو ۱۳.۲، ځیګې له سلو ۳.۲ ٪، غونډی له سلو ۰.۵ ٪ چې ټول ټال له سلو۱۰۰٪ ترې جوړېږي. له شپږو ولسوالیو څخه جوړ دی؛ پیلنی ولسوالی یې مهترلام دی (مرکزي ولسوالی)، الینګار ولسوالی، الیشنګ ولسوالی، قرغه یي ولسوالی، دولت شاه ولسوالی، بادپخت ولسوالی. د لغمان ولایت مرکز مهترلام ولسوالی دی، زموږ په ولایت کې ۶۱,۰۰۰ کورونه دي، په منځنی کچه په هر کور کې ۶ تنه وګړي ژونګړ دي، چې ټوله ګڼه ګونه یې ۳۸۲,۲۸۰ ده، د وګړو ګڼه ګونه یې د ولسوالی په کچه په لښتیلیک کې داسې راځي.
مهترلام ۱۱۲,۸۵۶ تنه، الینګار ۵۷,۹۲۰ تنه، الیشنګ ۵۴,۹۳۶ تنه، قرغه یي ۷۰,۶۸۸ تنه، دولت شاه ۳۶,۱۲۰ تنه، بادپخت ۳۴,۵۴۸ تنه دي. د لغمان ولایت د پرمختیا پلان ، د سیمې پېژندنې څېره. لکه له لاندې لنډی څخه ځرګندېږي چې:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اصلي وطن مو لغمان جان دی
دې ښکته پور ته ګډوډې را وستي یونه

ترټولو پخوانی دوبیم لیک چینایي لیک دی، چې د هرې نښې د رښتې (حقیقي) مانا پر ځای یې د , کیلي ، په نامه د فکري لیک له علایمو څخه کټه پورته کړه او هرې , کیلي ، د یوه فکر څرګندونه کوله. چینایان پوهان ورسته پردې بریالي شول چې یوه ډول چټک لیک رامنځته کړي چې د جاپاني لیک له پاره بېلګه شو.

د شعر او شاعری د څرنګوالي په باب د یونان نامتو عالم ارسطو خورا مهم اثر لیکلی و، پویټکس بوطیقا یا کتاب شعر، شعر هنر ,, ارسطو چې تر میلاد وړاندې پر ۳۸۴ کال زیږېدلی او تر میلاد وړاندې په ۳۲۲ کال مړ شوی، ۱ له د وړاندې هم په منظمه، هدفمنه او ټولواله بڼه اثر نه دی ترې څرګند شوی؛ ارسطو د خپل وخت او له هغه څخه وړاندې اکثراً اثارو د مطالعې په پیله کې د همدغو په مټ د ادب تیوری پویټکس بوطیقا په نامه کتاب ولیکه.

دا ځکه چې دغه اثر تر اوسه په خپله یوناني ژبه نه شته او په دا له یوناني، سریاني، عربې، اېنګلیسي، اردو، پښتو ته ,, چې ډېره برخه یې له اردو، فارسي، اېنګلیسي او عربې نه پښتو ته ژباړل شوی مولوي محمد اسراییل ۱۹۵۸ کښلی،،

ارسطو زموږ د عامو طبایعو څخه معیار هم اخستی دی په اثارو کې شتون لري.
له خپل زده کونکي اسکندر مقدوني سره د ښوونکي او پټو شفرونو ښووني له پاره ور سره لمپاکا ته راغلی و. لکه څه رنګه چې ټول حمله کوونکي خپل لارښوونکي، پلټونکي مشران، جنرالان، پوهان له ځان سره نیول شویو او سختې جګړې ځای ته بیایي. ارسطو چې ۶۲ کاله عمر درلوده او ۴۴ څلوېښت کلنی کې په پابنه عقل سړی و، او ۱۸ کاله ورسته دی وفات شوی دی، له لمپاکا څخه یونان ته تلل و.
(لیکوال)

دا لرغوني غونډله په دې سیمه کې هم ډېره کارول کېږي، د الله په ازموینه کې چې بریالی شوې په لومړي ځای کې عمل نامه دې په ښې لاس واخلې، بیا نو لنډۍ وله.
منتحا به یې د برزخت ژوند د پیل نتیجه ښه یې، چې مسلمان وي او نیک کارونه دې کړي وي. له الله ج سره دې شریک نه وي نیولی. نو بیا به د جنت دروازې درته خلاصې وي بیا خوشحالي کوه.

لکه څنګه چې ارسطو ویل ,, زما مقصد دا دی چې د شاعرۍ پر فن بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړو، د هغې مختلف انواع معلوم کړو، په دې انوعو کې د هر یوه کار او مقصد و ټاکو، شعر صحیح تجزیه، اشعارو تعداد، قطعاتو کیفیات او د هغې د اجزاوو په باره کې خیال اظهار کړو.،، , زما د بحث موضوع شاعري او د هغې مختلف قسمونه دي ،، (محمد اسرئیل ۱۹۵۸زیږدی، ۱ چوپړی) .

جنګي شاعری Epic، بیا د درد شاعري تراژیدي Tragedy، بیا د خوشحالۍ شاعري Comedy همدا د هغه د وېش دی. د خپلې زماني او تر هغې وړانې زمانې نظمونه یې له فني پلوه ارزولي دي.

,, تراژیدي د یوه داسې عمل , کردار، نقل او پېښې دي چې هغه اهم او مکمل وي، یوه مناسب عظمت او اوږدوالی ولري، په داسې ښکلي ژبه لیکل شوې وي چې خوند کوي. دا ځکه چې د دې په بېلابېلو برخو کې په بېلابېلو ذریعو سره د وېرې، وحشت او دهشت د بیان له امله اغېزه پیدا کیږي؛ له همدې وجې د پیدا شویو جذباتو، هیجاناتو صحت او اصلاح هم کوي. (پیښې، څېرې، ژبه، تاثرات، سینګار او موسیقي، یې عناصر او ډولونه یې : پېچلې، دردونکې، اخلاقي او ساده)،،

په کوټلې، سپېڅلې او په تول برابرې شاعرۍ کې , هومر، د شاعر د لقب مستحق ګڼلی، ځکه چې دی د ده په نکلونو کې , پېښو، کې د ډرامې , حقیقي روح، موجود دی.

خوشحالونکي شاعري د بدو خصلتونو نقل یا , پېښې، دي.
په لومړیو کې شاعري په , داستاني او ډراماتیکه، وېشي، د دوی توپیر په هم دې کې دی چې تراژیکو داستانونه اوږده او تراژیکي ډرامې لنډې وي. د ډرامو له پاره بیا د زمان، عمل او مکان اړین واحد بللی دی.

,, د ارسطو دا عقیده ده، چې د بنیادم هغه فطري ذوق، چې کوم د شعر موجد او باعث دی، له دوې چینو نه څروبیږي، یوه تفاخر او لویی خیال دی، ,, د یوې پېغلې د لویی خیال:

له خپل نصیبه را رسیږي
ما خو پر داسې خلکو چرګ نه خرسونه،،

یوه د یوه چرګ تجارتي اړیکه ډېره باریکه او هېڅ په حساب ده، پلورل او پېرودل یې وتیزه ده، دا اړیکه د هېڅ په حساب شماري، دغه پېغله خو په اصل کې بډایه د ژویو معلومیږي چې اسونه، اوښان، سخوندر، غواګانې، وري، مرغومي او ګډان

(c) ketabton.com: The Digital Library

به یې لرل چې د چرګ مثال یې راوړی ورته، چرګ که ګیدړ هم وېسي یا مړ هم شي نو پروا د هېڅ انسان پرې نه راځي او جنګي چرګان خو څوک نه پلوري. ،،
هغه چې د پلار نیکه د لويی او عظمت د تاثر نتیجه ده، دا د فخریه او رزمیه اشعارو متحرک دی.

دوېیم : د بل عیب لټولو او نکته چیني کولو ته د بنیادم هغه طبعي میلان دی، چې ترې نه هجو پیدا کېږي، رزمیه اشعارونه غم لړلي منئومات , تراژیدي، وجود ته راځي.

هجویه اشعارونه خندوونکي اشعار , کامیډي، پیدا کېږي. چې له رزمیه نه هغه جلا کوي، هغه کارې چې د زمانې په حیثیت غمجنوونکي منظومات، په فخریه او هجویه اشعارو فوقیت لري،، (محمد اسرئیل ۱۹۵۸م کال،۳۰چوپړی).

تر ډېرې څېړنې، سپړنې او څېړنې د مورخ او شاعر توپیر په همدې کې دی چې , مورخ، دا څرګندوي چې څه پیښ شول او ,شاعر، دا څرګندوي چې څه پیښېدی شي؛ په دې خاطر شاعري د پېخلیک په پرتله ډېره فلسفیانه او زیات غوره څیز دی، شاعري عام څخه خبریدل دي او تاریخ خاص حقیقت څخه.

مصري هیرو ګلیف لیک؛ مصري هیروګلیف لیک د فکر لیک په بهیر کې رامنځته شو. د هغه پراختیا زیاتره په مصر کې وه او د کاهنانو په لاس کې وه. دا نوم ورته یونانیانو ځکه ورکړ چې په یوناني ژبه کې د (سپېڅلو لیکند) په مانا وو. هغو دا لیک د مصر د کاهنانو له پټو رازونو او عجایبو څخه ډک لیک ګانه.

د دې لیک لرغونتیا تر میلاد وړاندې څلورمې زریزې ته رسېږي. هیروګلیف لیک یې د , پاپیروس، پر پاڼو باندې لیکه. دا لیک معمولاً افقي له ښي خوا څخه کینې خوا ته او ډېر کم له کینې خوا څخه ښي او کله، کله هم له پورته څخه کښته خواته لیکل کېده.
هیرو ګلیف بشپړ فکري لیک نه دی، په هغه کې زیاتره غږیز او الفبایي عناصر شته، همدارنګه په دې لیک کې د انسانانو او حیواناتو د انځورونو شتوالی څپه اټکلیز ډول د دې لیک د پیل پړاوونه ښه یي.

د , پاپیروس، په رامنځته کېدو سره په مصر کې د , هیروګلیف، لیک بدلون مومي، اسانه او ساده کېږي، او هیراتیک , دیني، با صلابته لیک ورڅخه رامنځته کېږي، چې یوه بل سره پیوستون او تړښت یې یوه ډول چټک لیک، چې د , دمو تیک ، یا , ولسي، لیک په نامه یادیږي، رامنځته کړ. (محمد اسمعیل ،۱۳۹۴ ل ل کال، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

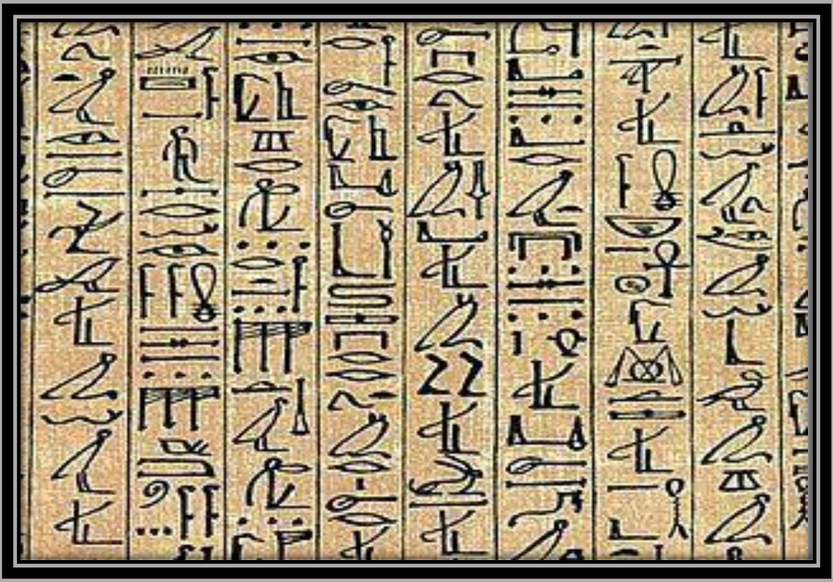

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ ګټې څنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (<u># ۵۴ انځور</u>)

۱۲. ۲ ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کاږل. ,, کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفی الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی، اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. تر هغو ورسته د شیث ع اودی ابښنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکاڼې په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي دي. ...،،

تاریخپوهان وایي: ,, شا او خوا دوه ویشت زره کاله وړاندې انسانانو د , لاسکو، په غار کې پر دیوالونو انځورونه وکاږل او تقریباً د لیک لومړی نښې نښانې ګڼل کېږي ،، (زرغونه زېور، ۱۳۹۳ لېږدیز، بېلابېل مخونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته شا او خوا دوه وېښت زره کاله سل سلنه ناکره او ناسم دی، یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود. په ځمځو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

د مېخي، خروشي، یوناني ارامي، ابراهیمي، دیوانګري، سانسکریت، سخدي، پهلوي ,, پوهاند عبدالحی حبیبي، تاریخ خط و نوشته های کهن افغانستان، انجمن تاریخ و ادب افغانستان، اکادیمي، ۱۳۵۰ بېلابېل مخونه.،،

تر انځوري لیک ورسته مېخي خط تر میلاده ۲۵۰۰-۳۰۰۰ کاله وړاندې رامنځته شو. انسانانو چې غوښتل خپل د فکر بیان او پیلې انتقال کړي، لومړي ګام کې ربښتني انځورونه د لیکلو اړیکو له پاره و کښل، په دې ډول انځوري لیک، کار پیل شو. ورو، ورو انځورونه ساده او اسانه شول؛ د عاطفي مفاهیمو د لېږدول له پاره د اړیکو نښې وضع شوې. ورسته بیا په همدې بهیر کې په مصر کې ,,هیرو ګلیف لیک،، را منځته شو چې ترې مو پورته یادونه و کړه.

۲:. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې دربېم ګڼه کې شتون لري، ځیني اوسني پښتو ابېڅې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري.   (# ۵۵ انځور)

۱۲. ۳ دلته باید د اسلام له تاریخه راوسپړم. یا د پیغمبرانو ص له پېخلیکه څخه

الله ج حضرت ادم صفي الله د ځمکې له خاورې څخه پیدا کړه، او عیسی ,, مسیح، روح الله ،، ص الله ج د مریمي بي بي چې د عمران لور وه او د ماتان مسی او د ۲۷ هډوکو په لړۍ، یهود د یعقوب زوی او یعقوب د اسحاق او اسحاق د ابراهیم خلیل الله زوی و. د الله ج کتاب قرانکریم کې په بقره، ال عمران، نساء، مایده، انعام، توبه، مریم، مومنون، احزاب، شوری، زخرف، حدید او صف سورت کې نوم راغلی دی. او ۵۵۸۵ کاله ورسته د ادم ع یا ابوالبشر چې په سراندیب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو سرلنکا کې له اسمانه راښکته شو، الله ج عیسا (عیسی) په خپل قدرت پرته له پلاره د بي بي مریم له رحم څخه پیداکړ په فلسطین کې.
د ده له پیدایښت سره د میلادي کال (زېږدي) هم له همدغه وخته پیل کېږي، چې ځینې کلونه چې د ده له زوکړې څخه پخوا وو، هغه ته له میلاده وړاندې وایې یا مخزېږدی او ورسته ته یې عیسویز میلادي کال , میلادي، یا زېږدی کال وایي.
چې اوسمهال ۲۰۱۷ میلادي کال دی، زموږ اخیرین پیغمبر حبیب الله یا محمد رسول الله ۶۱۶۳ کاله د حضرت ادم ع له اسمانه ځمکې ته د راښکته کې له وخته ورسته، د بي بي امنه له نسه څخه د سعدي عربستان په مکه مکرمه کې پیدا شوی، دلته داسې څه سپیني ته او باسم چې ۵،۵۸۵ کاله له میلاد وړاندې په ټوله ځمکه کې دوې تنه وو، یوه د ټولو انسانانو پلار حضرت ادم ع او بله یې مېرمن بي بي حوا وه.

او موسی ع، ۳,۷۴۸ کاله د ادام ع له ځمکې ته له راکوزېدو مودې څخه ورسته زوکړه شوی، او ۱۲۰ کاله یې عمر وو، ۱,۸۳۷ کاله له میلاده وړاندې زېږدلی دی.

نوح ع د لمک زوی ۳,۹۴۳ کاله له میلاده وړاندې زوکړه شوی یا د ادم ع له اسمان څخه د کوزېدو وخت څخه ۱,۶۴۲ کاله وړاندې پیداشوی.

د انسانانو دوباره ژوند چې هغه کسان او جوړې چې په کښتۍ سره وي، د الله عذاب چې ټول کافران هلاک کړه او ټول دنیا له اوبو لاندې شوه، کښتۍ د الله ج په حکمت باندې چې ټولې اوبه کېناستې نو د جودي یا تورات، برکوه ارارات یا اغاري باندې په وچه کېناستله.

دا چې زه انجینیر صفي الله فردوس خان (لیکوال) نن ۳۰ کلن یم او په ۱۹۸۶م کال کې زوکړه شوی یم. نو ۱۹۸۶+۳۰+ ۵۵۸۵ = ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفي الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی له اسمانه او په دې ۷۶۰۱ کلونو کې نن په ټوله ځمکه کې ۷,۱۵۵,۷۰۰,۰۰۰ تنه انسانان ګڼه ګونه لري. پیداشوي له یوه پلاره. (د ۲۰۰۲-۱۰ پورې د نړۍ د نفوس اندازه ۷.۱۵۵۷ میلیارده وه).

د ذوالکفل ع له وفات څخه ۱۱۷ کاله ورسته بودا پیداشوی دی. ۵۶۳ کاله له میلاده وړاندې. د بودا له پیدا کېدونه ورسته. هغه پیغمبر چې قران کریم کې نوم دی ۴۷۸ کاله ورسته پیداشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله ج زکریا ع پیغمبر راولیږه په فلسطین کې ۱۱۵ کاله یې عمر و او وکړي یې د حق دین ته بلل چې د یوه الله عبادت و کړي.

,, د زړو تیږو عمر: وختي وختونه یا وړاندې وختونه ۲،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ دوې مېلیارده کاله له میلاد وړاندې دی.

د ځمکې د پیدابښت , مبدا یا سرچینه، وخت دی؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ یوه مېلیارد کاله له میلاد وړاندې دی.

د بڼې , شکل یا ترتیب، وخت دی؛ ۵،۰۰۰،۰۰۰ پېنځه میلونه کاله له میلاد وړاندې دی.

د خزنده , ډیناسور سمڅارې، مار، نهنګ یا چرمښکی، عمر؛ ۱،۰۰۰،۰۰۰ یوه میلون کاله له میلاد وړاندې دی.

د لمړي کنګل شوې، یخې شوې عمر , جاوا دانو – پیکیګ دانو: ګوټ، ؛ ۵۰۰،۰۰۰ پېنځه سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د دوېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر , هیډیل بیرګ دانو: ګوټ ، ؛ ۴۰۰،۰۰۰ څلور سوه زره کاله له میلاد وړاندې دی.
د زړو تیږو عمر؛ ۳۰۰،۰۰۰ درې سو زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د درېیم کنګل شوې، یخې شوې عمر؛ ۵۰،۰۰۰ پېنځوس زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نینډرذال ګوټ ,هیډیل بیرګ دانو: ګوټ، ؛ ۱۰،۰۰۰- ۲۵،۰۰۰ له لسو زرو څخه تر پېنځوېښت زرو کاله له میلاد وړاندې دی.
د څلورم کنګل شوې، یخې شوې عمر, کرو- ماګنن ګوټ؛ ۸،۰۰۰ اته زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د نوییو تیږو عمر , د نیولیذیک عمر، ؛ ۴،۰۰۰ څلور زره کاله له میلاد وړاندې دی.

د میسو عمر؛ ۲،۰۰۰ دوې زره کاله له میلاد وړاندې د ژېړ، برنجو یا برنزو عمر؛ ۱،۵۰۰ یوه زرو پېنځه سوه کاله له میلاد وړاندې د پخوانی اوسپنې عمر.،،
(لیوسي، ۱۹۶۲ زیږدی، ۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

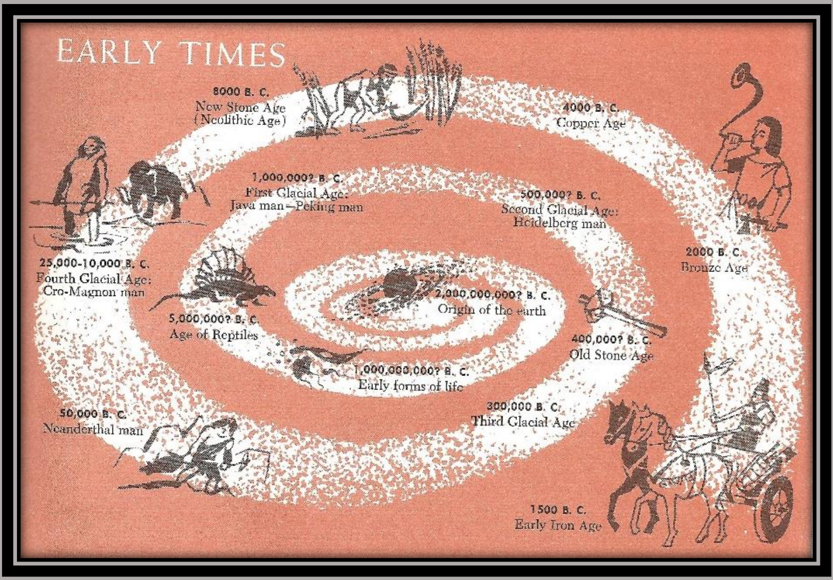

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکېني وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور.
د لیوسي یوسف هالي له کښلې ,, سړي او قومونو ،، له ۱۳ چوپړې څخه مې اخستی دی چې نوموړې کښلې په نړۍ کې تر ټولو منل شوي او رښتي کښلې دي چې کښلې یې په امریکا کې تر ټولو ډېر پېرل شوي. او خپرې شوي دي، موږ ته د انسانانو د پیدابښت د پیل دوره هم کره په لاس راکوي چې یوازې د ۴۰۰۰ او ۸۰۰۰ مخزېږدي کلونه را ښه یي.
هغه پوهان او څېړونکي چې د اسبابو او توکو او لرغون پېژندني بېطرۍ چارچونه یې کمزوره وي، چې انسانانو پیدابښت میلونونه میلونونه کاله وړاندې څرګند وي ټول ناسم او دروغ وایي ځکه چې له رښت څخه لرې او بې حسابه کلونه د ډبرو، نویو ډبرو، ډګوټ او یا دیوانو دورې څخه کره پرتلنه نه شي کولی.

* ما یې انځور باستلی دی، ۸ انچه په ۵ اېنچه کې دی، د پخښتی یې خړ څکی تت خاکي، زرین او ژېړ رنګ لري. (#۵۶ انځور)

۱۲. ٤ نینذر ګوټ: دیوان

موږ وړاندې د زړو تېرو د پیدابښت وخت ته ځو (یا د پېلوالې دیک عمر) مخکې له دې چې راتلونکی کونج د انسانانو په پیدا کړو، نږدې نیمه یې میلونه کاله وخت تېرېږي د پیکي او د هیډل برګ ګوټ ترمنځ، تر ډېره حده پورې ډېری کلونه تېر شول چې د بل ګوټ هغه چې موږ یې غواړو نښه، بیلګه، شاهد، ثبوت، ښودونکی (شی) کړو، پاتېشوني یې وموندل شول په جرمني کې. د په کېوز کې د نیندر سیند

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دره (ټرانګه) کې، په جرمني ژبه کې د قریې (کلي) له پاره دال وی کاروي، نو د دې له پاره یې ورته نینډیردال ګوټ کېښود، هغه په اټکلي ډول په ۵۰،۰۰۰ کاله وړاني له میلاد څخه ژوند کوو، تر څه وخته پورې له ۲۵،۰۰۰ کاله له میلاده وړاندې، هغه لنډ او زورور پیدا شوی وو، لیندی ته ورته پخښې، درنده ژامه، پنډ یا تتې وروځې او اوږده پوزه یې لرله.

نینډیردال ګوټ ډېر پرمخ ویره دود یا تعامل له خلکو څخه چې هغه یې دود و لره، هغه ډېر ښه ابزار یا اسباب جوړ کړل. هغه په کېوز کې ژوند کوه او د حیواناتو پوستکی به یې اغوسته. هغه دا زده کړي وو چې کله یوازې وي، په کومه ښه اور بل کړي. دا ځکه یوه ښه پای و د لېږدولو له پاره!

نینډیردال ګوټ له پخواني انسانانو څخه. بېخې جلا:- بل ډول: هغه خپل مړی ښخ کړه، نور نو څه شی وي، هغه له دوی سره یې اسباب هم ښخ کړل، وسلې، تر خوړو پورې، هغه باید منلي وی چې له مونږ غوښتنه و کړي چې زموږ غوندې شئ ورسته، په بله بڼه، هغه دا منله چې د ژوند لوړو ژورو کالبونو څخه ورسته مرګ دی، موږ په دې نه پوهېږو چې هغه په څه باور درلود، خو هغه په ډاډه ښه کوم دین درلوده. لکه د پخواني انسان غوندې، نینډیردال له نظره پټ شو، موږ نه پوهېږو چې ولې.
سړوبی (یخچال، د یخې لوې ټوټې) د ګنګل سترې ټوټې چې د غرو له سرو څخه ورو، ورو راښوییږی، د یخې لویې ټوټې.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۱۳ چوپړی)

دا بیا بل اصل دی چې په مصریو کې موږ ته په ګوته شوی، ,, اقتصادي خنډونو معلومات، د ښمنانو له جرمنیانو سره څه و کړل: په بېلګه کې درته کاږم چې په ۱۹۱۳ م کال وړاندې له جګړې څخه، یوه جرمنی مارک، غوره او لوړه بیعه درلودله، له ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو سره برابر وو. یانې څلور جرمني مارک = له یوه ۱ امریکایي هامیانیو (پیسو) ډالر سره.
په ۱۹۲۳م کال یا په ۱۹۲۰ کې سره برابر وو، بیا همدغه ۲۵ سنټو د امریکایي هامیانیو له غوره او ډېر ښه بیعه له یوه ۱ ټریلیون د جرمنی مارکو لرله.

یانې د نیمې نیم ډالر بیا یوه ټریلیون مارکه کېدل ,, لکه د یوه ا مخې ته چې یوه درجن صفرونه کېږدي، یا ۱۲ دانې ټکي (صفره): ۱،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰ زر مېلیون؛
په روانو کلونو کې بیا جرمني خبرتیا ورکړه چې زاړه مارک مو واړوئ او نوي مارک واخلئ؛ له ټاکلي مودي ورسته بیا زاړه مارک هېڅ ارزښت نه لري، جرمنیانو باید خپلې پیسې یوه ټریلیون په یوه نوي مارک اړولې وی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه زوړ جرمن مارک انځور دا دی.،، (لیوسي، ۱۹۶۲ زېږدی، ۶۰۵ چوپړی)

٤:. په ۱۹۲۰ زېږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک
هامیانۍیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه)
(# ۵۷ انځور)

په ټوله کې ښکېلاکګر تل غواړي چې د نړۍ پر ټول مخ مشري په یوه نه یوه ټاټوبي و لري، چې نور ټاټوبي له خپل سرۍ او سویي ربښت (غیرقانونی) څخه لرې و ساتي، خو ډېری پېر له وژونکو شخړو وړلو ورسته د ښکېلاکګرو پیسې ټېټوالی نه مومي.
د هغو ټاټوبو پیسې ټېټوالی نه مومي چې له هغو سره د ساتنې او پیسو خپل جوړونې ماشینونه وي، چې د نړۍوال بانک یې رغولی وي، او پرې غوښنه ونډه لري.

زه مې د خپل ښووند عزیز هوتک، پوهنتون د تاریخ اوستاد کېسه مې کوم، پلار یې دی ولېږه. چې په مصر کې لوړې زده کړې و کړي، له څو کلونو ځنډ ورسته چې ټاټوبي ته بېرته راستنېدو، پلار یې د ښه راغلاست له پاره د کابل هوایي ډګر ته د لیدو له پاره ورغی.
پلار یې چې له ښه راغلاست خلاص شو، په روان پېر کې یې روغبړ کې ورته و ویل. بچه کومه رشته دې ولوستله!؟،
نو هغه ورته و ویل تاریخ،
نو پلار یې سر له واره په هوایي ډګر کې په لغته و وهه، ته ما مصر ته د تاریخ لوستلو ته لیږلی وې، ما پام کوه ته به اینجینېر شې او یا ډاکټر، تاریخ نو رشته ده چې تا لوستلې، ... .
د ده پلار قاضي و.
په هر حال دا یوازې د دې له پاره مې نکل کړه، مور تېر ته ډېر پام نه کوو، تېر داسې تېر ګڼو چې هېڅ پام ورته نه کوو، که ښکېلاکګر میرڅمن پر موږ نن پېر کې ژورې نادرې کانې و کړي، سبا مو له پامه وېستلې وي، ټول ربښت راته هغه تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان کښې چې موږ سره تاريخي تربګنی او دښمنی لري، اړين بايد لږ زره غوره درناوی ورته و لرو. واکمن دې دا په غوره په پام کې و نيسي، هغه چې د دې ټاټوبې خپل وي پردي نه.

لکه څنګه چې افغنانستان له پايله په بېلا بېلو لړيو کې، ټېټې او لوړې ليدلي دي، د زماني له خوا يې کلکې څپېړې په مخ خوړلې دي، د پردو تر لاس لاندې راغلی دی؛ وګړو يې د دې له پاره د دوی زوروررو مقابله نه شوه کولی.
خپلې انګړې، پټي، هټی، بازارونه، ښارونه، ځمکې، باغونه، له ننګه او غيرته پردو ته پرېيښې دي.
غرونو، درځنيو سيمو، تړانګو او شوبلو ته تللي، دومره پېچلو ځاينو ته تللي چې، پردي يرغلګر په اسانی ورتلی نه شي او خنډ نه دي شوي ورته، له لرې او پېچلو ځاينو يې سرونه پرې تت تيت کړي.

ځې ورته به ورځ برابره شوه، نو د انساني مادې هوسنا کې طبعي سره سم خپل پرې ښودل شوي ځايونه بېرته نېولې، يا به يې پرته له خپلې لرغونې سيمې څخه، د پردو پر سيمو؛ لکه د نورو غوندې د جنګونو برېدونه وړې دي يا د مرهم برېدونه کړي. دا د همدې سيمي لمپاکا پېخليک دی، د مهترلام د تړانګو د ډکو سيندونو په غاړه له لرې ځمکې او لرې غونډيو، د غرونو لړيو، لړيو پيل، پيل کېږي، چې د نړی اسمان(هندو کش هسکو) پورې تللې دي.

د الينګار او اليشنګ سيند د يوه ځای کېدو منځي ځي کې پرته ده، د کڅور شمتي سيمه ده، چې مهترلام، لمپاکا يا لغمان زړه- د کابل سيمه (ګندهار زړه) افغانستان دی. ,, د مغولو باچا ضهير الدين بابر د لغمانی څخه په خپل يادابښتونو کې د لغمانی يادونه کړي ده ،،(نزک، ١٩۴۴م کال، ٨١ چوپړی).

په ټوله پښتنه سيمه کې چې، کله موسيکی پارچې ښې ګرمې شي يا د پښتو سندرې ګرمې شي، نو بيا وربانديې غږ و کړي چې لغمانی ته يې که!،
يا هغه پښتو وګړني پېيلې چې خوږ ساز او اواز او تر ټولو غوره ترنګټوک لري.
لکه:. لنډی، ټپه، ټيکی او مصری، نو بيا سندر غاړی دومره لويه غړانګه کړي، ته به وايې چې ټول تللي اريانی له ګوره راپاسوي، اواز يې دومره تاثير کوي؛
څلور څپېزه پارنويکي د پښتو ژبې د څپېز خجيز ټولوالې سته وايي:-
په کربانه!!!!!!! او ګرمې تبلې به له ارمونې سره د پای ځايونه و کړنګه وي.
او بيا په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو پيل و کړي.
په تېرليد کې دغو پښتنو غرځيو په ولاړه او روانه د سيند تر غاړو، کروندو، پولو، غرونو، غونډيو، خوړونو، کښونو، ټيټنګونو، لارو او ګدرو کې له مری څخه په اوږده ساه ويلې، چې د نوموړو پېيلو لرغون انګړ او د پيداوار ځای همدا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوانان په هر ځای کې لوېږي
په لمپاکا کې څه زمریان لوی شوي دینه

د لمپاکا وګړي یا لغماني چې دي، ښځې او نر په ګډه سپک او درانده کارونه کوي، له غرو لرګي راوړل، په لوښو اوړ بلول، د لوښو څخه پړې جوړول، ښکاره کول، اوبه لګول، لو کول، غبلونه کول، ژرنده کول، دوې ځټکي کول، دروې څخه تولی جوړول، د شنډې توت څخه ډول او دیره جوړول، کوشني رباب او دوې تاره جوړول، بچو لوبول، ژوي روزل، د مخ پټول هېڅ شتون نه لري (د خپل ټاټوبي میلي ښتې، ټیکری، شال، پړونی او اوګی یې په تن کول؛ د عربانو کالي یې په خپل میلي ښتو نه پورته کول، د دې له پاره چې هغه په اسلامي دین کې نه راځي؛ ځکه چې د عربو په زندانو کې وژونکې، وراني، شراب څښونکي او بېباکو انجونو هم عربي عجاب په تن وو)، نر او ښځو، پېغلو، زړې، غټان او واړه ازادانه له خلکو سره خبرې کولې، په ګډه ودونو ته تلل او راتلل، مېلمه پاله په کې ډېره وه، چې تر چرګی (د نغرې غاړه) به یې مېلمه سره ګډ ښناک کوه. له موسیکي، اتڼو او نڅا سره ډېره ډېه لري، اوښانو ساتنه، آسونو ساتنه، کبنېوني، ښکار، الوتونکو ساتنه، د سپو روزنه، د ښکار سپو روزنه، رمو ساتلو، ژغورلو له پاره؛ د تولی، سورني، ډول، دیرا، وانج، توکو جوړول، د دې توکو استعمال؛ چړو، کلنګو، ښاخیو، چاکوانو، لور، رمبیو، ځټکو، میخونو، ژغو، موټو، ډنډو، بغریو، تبیو، تنورو، سیخانو، نغریو، نیمی یو، کورو، ټوټنو، ارو، مالو، غاښونو، څندانو جوړول؛ لغمانی بیا کله ګډې، کله یوازې، کله له ساز سره، وایي؛ ښځې یې اوږدې غاړې کوي، لوړې منځنی ونې، تورې سترګې، تور ویښتان، جېګې پزې، روڼ پوستکی، تورې ګڼې وریځې لري.
چې دا نښې بیا تر ټبرونو تللي دي. چې اریاني پښت همدا ځانګړني لري.
همدا لغمانی پښت دی چې د پښتون ستر پیل سیمه ده، ځیني خبرې په کتابونو کې نه وي، چې پردو لیکلي وي په خپلو ګټو یې لیکلي.
هغه چا زموږ تاریخونه لیکلي چې موږ سره تاریخي دښمنی لري، د سلیمان ع د ویده کېدو مسجد چې د پولې خشتي مسجد شاته دی؛ له لرغون پیل څخه چې د ګندهاره پیل هم همدا لغمان د کابل ټېټه سیمه ده، چې ننګرهار پورې د هند له لوري د انسانانو د لرغوني سیولیزیشن پورې تړلې سیمه بللې وو.
د حضرت حشمت الله (سلیمان ع) چې ۴۳ لونې او ۲۷ زامن لرل، له نن څخه۳،۲۱۱ وړاندې کابل (دې سیمې ته) ته راتله، د غرمې ډوډی به یې خوړله او د ماسپښین مانځه نه ورسته به یې بیا پرواز کوه. (دا خبره تفسیري معارف هم راخستي) د پیغمبرانو په وخت کې تر ضهیرالدین بابره یې لغمان د کابل سیمه یا ولسوالی بلله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې به هر نوي سيواليزيشن سر کاږه، سختې به پر دې پرې راتله چې د چپ لاس جب غوندې په وربښمينه لاره شتون لري.
خوندي ځای د ټولو له پاره وو چې جګړه له اوارې لرې، تتې کړې او بيا يې مات کړي.

لوی سکندر مقدوني ۳۴۰ کاله له ميلاده وړاندې يا له نن څخه ۲۳۵۷ کاله پخوا خپل د لښ تمځای همدلته کڅور شمتي لمپاکا ته راوړه؛ مکاره (چلبازه) تکتيکونه يې وخوړل، ډېر وګړي يې له منځه لاړل؛
تر سنګره سيمې پسې لاړل دوی، دا پښتون پښت يې ۱۸ کيلو مترو په واټن تيت کړه په غرونو کې، په همدې کولمان، سو، او کونړ کې د هندو کش غرونو کې پټ شول، دمه ورته په پېنځه کورې کې د مقدوني ځواک لښ د اوسپنې د ويلولو له پاره جوړه کړه؛
په پېنځه کوره (پنجکوړه) کې د اوسپنې د ويلي کولو او تورو، سپرو او زريي د وخت عصري جنګي اسبابو فابريکه د خپل لښ له پاره د سنګره په پنجکوړه کلي کې له نن څخه ۲،۳۵۷ کاله وړاندې جوړه کړې وه؛
۲۰۰۰ اسونه يې له سپرو سره و وژل شو، له مياشتو، مياشتو ځنډه ورسته چې بريالي نه شو؛
پېنځنی ورځ د غبرګولي مياشت په ۱۲ دوې لسمه (جون ۲ دوېيمه)، اېسکندر هڅه وکړه چې د بل اړېښ نه دا پښت تړاک کړي؛ د ادېنې په شپې، په لاره يې د چټک آس ځغلونکو پښتنو له لورې يې د ملخ کلي سره د حملې کمين و خوړه او لړ ټپي شو؛ کابل کونړ سيند د يوه ځای کېدو ځای ته يې ځان ورسو او د لښ تم ځای څخه يې تازه دمي چابک نېزه وهوکي ځواک واخستنه؛ د اسمار له لارې په غرو راتله، اسمار کې همدې پښت مقدوني اسکندر د يونان د امپراتورۍ امپراتور ژور ټپي کړه؛
د يوه نی په ماښام د غبرګولي مياشت په ۱۴ څوار لسمه (جون ۴ څلورمه)، لښ يې له دردونو او کړو ډک ټپي حالت کې روم ته ورسو؛ چې له همدې ټپ څخه چې روم ته په ۲۷ ورځو کې د ايران له لارې ورساوو له دې ژورو ټپونو له لاسه د چنګاښ مياشت په ۱۰ لسمه (جون ۳۱ يوه دېشتمه) مردار (مړ) شو.
اسکندر په ځوانه دېرش کلنه ځوانۍ کې په درې کلونو موده کې هند، ډېره برخه د ټولې دونيا نيولې وه، په ۳ کلونو کې، تر څلورو مياشتو پورې په لغمان کڅور شمتي کې دمه وو، (له دې وخت څخه ۹۱۸ کاله ورسته الله ج محمد رسول الله زمونږ پيغمبر پېدا کړه د بي بي امينې له نس څخه).

خو تړاکګر اسکندر خان له پښتنو نه بې دمې و او اسکندر ته پښتنو پټ ځانګړی نوم د خان ورکړی و.
بيا يې څو پېړۍ ورسته چنګيز خان ته هم د خان لقب (ټوبل شوی نوم) ورکړی و، دوی په پښت کې پښتانه نه و، خو ټومبوني نومونه او د جګړې پټ ځانګړي نومونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې پښتنو کېښودي وو، د ټاټوبي کې د ډېرو سختو جګړو او وګړو تر منځ د جګړو د يادونو په پېر د دوی دا ټومبوني نومونو سره سرغندوي شو. لکه څنګه چې راپور شوي ده خپله د اېسکندر له خولې. ,, د الګزاندر ذه ګريډ يا اسکندر مقدونې Alexeander the Great د حملو په لړۍ کې يوه ځای ته لاړو چې نوم يې لمپاکا ووLampaka .،، (جيمې ويلس، لارې سنيګر د وېکېپيډيا د ادارې بنسټ ګر، ۲۰۰۱، بېا ځلې ۲۰۱۱م ، وېکېپيډيا، دايرت المعارف، هغه اثر چې د پوهې مختلفې څانګې څېړي، لغمان ولايت.)

زموږ سيمه د کابل تر ټولو ژوره سيمه وه او يا دېډله، د حضرت عثمان بن عفان د رسول الله ص زوم او درېيم يار د خلافت په دوران کې په ۲۳ لېږدي (۶۴۴ زېږدي) کې مسلمانانو پر کابل حملې راوړلې، لغمانيان پښتانه په ابراهيمي اسلامي دين پيروان وو؛ په هغه پېر کې يې د سليمان د خوب ځای مسجد څخه خپل د جګړې ليکې ځای پر ځای کړې وي.
چې ښاغلی (حضرت) تميم انصار رض او ښاغلی (حضرت) جابر رض او ليث بن قيس بن عباس رض وو؛ زموږ له وګړو سره په جګړو کې په ۳۶ لېږدي (۶۵۷ زېږدي) کې له منځه لاړه (شهيدان شو)، (دوې تورې لرونکی باچا ليث د قيس زوی او د ښاغلي (حضرت) عباس رض مسی، شاه دو شمشيره: چې سر ترې پرې شوی هم وو او توره به يې واروله تر لږ وخته) دې سيمه پلازمېنه کې شهيدان شوو. مسلمانانو د وېرې مونځ د کابل د ترټولو ژورې سيمې (لغمان چې په هغه پېر کې د کابل اړوند سيمه وه) د وګړو له لوري کړی دی.
عبدالرحمن بن سمره سره مسلمانان کابل ته راغلي وو، د وېرې مونځ ,, خصيف په خپل سند سره د دې روايت پشان روايت بيان کړی دی، په دې چې نبي عليه سلام تکبير اووئيلو او دواړو ډلو د هغه سره يوه ځای تکبير و ويلو، ابو داود وايي چې ثوري هم د خصيف نه، د دې په شان روايت نقل کړی دی او عبدالرحمن بن سمره هم دا مونځ ورکړی، پر دې سر بېره چې کومې ډلې په اخير کې د هغه سره يوه رکعت کړی وو، هغوی د امام سلام نه پس، د دښمن مخې ته تلي وو، بيا اولنی ډله راغله او هغو ځانته يوه رکعت او کړه، هغه رکات چې پاتې وو بيا دا ډله د هغې بلې ډلې ځای ته لاړه او هغوی راغلل او يوه رکعت يې وکړه.
ابوداود وايي عبدالصمد بن حبيب د خپل پلار نه حديث بيان کړی دی، دغه خلک د عبدالرحمن بن سمره سره کابل ته جهاد ته تللي وو او موږ ته يې دوېرې مونځ راکړی.،، (عبدالخالق، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی)

۱۳۶ لېږدي (۷۵۷ زېږدي) پورې جګړې روانې وې، يوازې د الکانو، پېغلو، مېرمنو او ځوانانو، شتو او ژويو څخه د هره بنه ګټنې اخستلو له اړخه له عربانو سره سختې جګړې کولې، چې کله سره دواړه لوري خبرو ته کېښناستل، د خبرو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاريې يې اسلام دين ومانه، تر سلو کلونو يې د عربانو لښکرو زور ته غاړه کې نه خودله، تر ١۶ ورځو به استازي مدينې ته په اسونو تلل،
زموږ د چېټکو اس ځغلونکو له لوري به د لارو په تنګو او غرونو کې شهيدان شو، په جګړه کې له هره بڼه لغمان چل (لغمان چيرکي لار) ډول ځخه ګټنې اخستل کېدلې.
ځای ځای به پېنځوس، پېنځوس، سل، سل چټګغبرګون اس ځلونکو د شپهنې او ورځنې حملو لاندې راتله؛ په يوه کوشنۍ حمله به يې په يوه ځای کې بوښت کړه، او په نورو ځاينو به يې وژونکې حملې وېوړلې؛ تر ډېره به پټو او بشپړونکو اس ځغلونکو ځواکونو د دوی مشران او ستر کسان تر سترګو کول او له منځه به يې وړل؛
تر ډېره به په خپلو کروندو کې تيت او ساده ښکارېدل له ځنډ ورسته به يوه دمې له زور ور ځواک سره يوه دمې پر دوی تړاک راوړه.
په خپلې خبرې به ولاړ وو، خبرو درناوی به يې کوه، د ناستې او ولاړې پام يې په ډاګ پېيلی وو؛ غلونکو اوخدعه (دوکه) کوونکو ته تر ټولو غولونکې او دوکه کوونکې وو، غوځې پرېکړې به يې د ونو لاندې په ناسته او په ولاړه کولې؛
د خبرو له لارې يې د خبرو په پايله کې اسلام مبارک دين و مانه، داسې ټينګ يې و مانه چې له هغوي پرې ټينګ و درې دل، غوره اسلام منونکې مومنان شول، لورا لور په اسيا کې د اسلام خپرونکې او سرخندونکې شول.
د لوی الله پاله يې ډېره و پالله، د الله العظيم سره يې ټکی شی شريک نيولو ځخه ډډ و کړه، د الله العظيم (خدای پاک) دين يې د هغه رالېږلې استازي (پيغمبر) حضرت محمد رسول الله ص په کړنلاره پر ځمکه ځای وو، د الله کتاب (کوران کريم، قران مجيد) يې په لوړه و مانه او د الله ټولو کتاب يې له پيله تر پايه له ټولو کتابونو او نورو ټولو امرونو او خبرو لوړ مانه او نور يې ترې لاندې منه. د الله خبرې يې نه لاندې کولې د نورو ټولو خبرې يې د الله د خبرو لاندې او ټېټې ټېرولې لوړې يه هېڅ نه ترې منلې. نومړو به داسې لنډۍ، ټپې، ټيکی، مصری پېنتو پېيلې ويلې چې پېيلن او پېيلنه يې پېژندل شوي نه دي.

خدای مو باچا قران مو پير دی
رسول الله به شفاعت زموږ کوينه

کوښښ مې ډېر درپسې و کړه
لوح محفوظ کې يې جدا ليکلي وو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاونده ته مې نګاهبان شې
نفس شیطان مې په هر دم خطا کوینه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته یې ګوره، چې ملنډې پرې وهینه

د نبي غاښ په دین شهید شو
امت ته یې ګوره، چې ملنګ د پرې مینه

خاوند تعالی به پرې پوهیږي
چې د ازل په تخته څه لیکلي دینه

چې خدای کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدیر ته تدبیرونه

په اخرت چې خدای قاضي شي
زه به دفتر د بې کسۍ و غوړومه

په دین محکم د پاک حضرت شه
چې شفاعت دې د قیامت په ورځ کوینه

رسول الله مو مخکې شته دی
د رب په امر به اومت فردوس ته وړینه

پل صراط به ورته نیسم
په مرسلانو کې سردار دی رابه شینه

اور د دوزخ وربانده سوړ وي
که چا انګار د بیلتانه لیدلی وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ښايست دې ډېر له حده تېر دی
د جنت حورې ليونی دې کړم مينه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلمه يې د حضرت ويلې وينه

▲ ملا ياسين راته شروع کړه
په ماخولې د ځنګدن راغلې دينه

▲ جانان مې سور کفن اغوستی
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

▲ د آدم خټه چې خمير شوه
ټوله د غم سره لړلې ده مينه

▲ عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

▲ ,, مرګی د غره څوکې ته راغی
ما ويل سلام دی د ويل کور دې ورانه ومه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۰۰ چوپیری)

د ابو المنصور سبکتګين محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لويه او خونړۍ جګړه له هندو شاهی واکمن يا امير د جاياپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰،۰۰۰ چمتو راټول کړل شويو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله.

,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لیږدي نه تر ۴۱۶ لیږديز ۱۷ وارې، د هند په لويه وچې لوی او واړه بريدونه و کړ؛
لږ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لیږدي نه تر ۳۹۲ لیږدي پورې نومړي سلطان له جيپال سره په جګړه کې د لغمان، پيښور، د آټک دواړه غاړې او يوه شمېر نورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيمې لاندې کړې وې. په ۳۸۴ لېږدي (۱۰۰۶ زېږدي) کال يې د هند راجه ګانو ته په ويهند کې ماتې ورکړه.

دا چې ومو ويل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه و کړ؛ خو بشپړ برى يې تر لاسه نه کړ او يا لږ تر لږه، يوه واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلى و کړي.
ويل کېږي يوه ورځ د سلطان مور له خپل زوى محمود نه و پوښتل چې ولې؟
پرلپسې توګه په هندستان بريودنه کوې او کوم د پام وړ برى نه ترلاسه کوې؟
سلطان بيا مور ته و ويل چې تاسو و وايئ څه و کړم؟
مور يې محمود ته و وېل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاريخ مرصع کې افضل خان خټک د سلطان محمود يا دونه کوي او په اړه يې کاږي: ؛... . ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوى په کتابونو کې مسطور دي، يوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک يحيى، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازې ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدى،۱۲۱ چوپړى)

د دغو مشرانو په اړه ويل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږديز کال سلطان محمود د سويلي هند د کاتيا وار پر سومنات بريد وکړ نو دوى يو بل ته غږ و کړ چې تربورانو!!!؛ راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... .
څنګه چې د دوى ګڼ، ګڼ کميسونه په تن وو، يوه له بل سره يې لمنې و تړلې او بيا يې په سومنات بريد و کړ.

کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دى.

مسلمانان ټول اک پک شول؛ ان تر دې چې د دوى په عقيده يې اغېزه وښندله چې دا څنګه کيدلى شي، پرته له کومې ستنې بوت په هوا کې ځوړند پاتې دى.

سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، ديوالونه وغورځول او ځمکه يې و کندله؛ وې ليدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، ديوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطيس، آهن روبا) داسې ځاى پر ځاى کړې وه، چې د بوت توله او توازن يې په هوا کې ساتلى و.

د دغو مشرانو په لړ کې د يوه تن نوم په يوه لنډۍ کې هم ياد شوى چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې له خوا ويل شوې ده. لنډۍ داسې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـه د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه،،
(شهسوار، ١٣٩١ ل ل کال، ١٠چوپړی)

:- له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوس ٩٧٩ کلنه لنډۍ ده.
(١٣٩٥ لیږدی – ٤١٦ لیږدی = ٩٧٩ کاله.).

د ابوالمنصور سبوکتګین محمود (غزنوي تورک) تر ټولو لویې او خونړۍ جګړې چې د اپندو شاهي واکمن یا امیر د جاياپالا Jayapala څخه چې ١٠٠,٠٠٠ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند ٣٦٥ لیږدي (٩٨٧ زیږدي) په لغمان کې وګټله؛
سلطان محمود خوب و لیده چې یوه شپه د عبدالملک
(عبدالغفار، عبدالسلام، شیخ الانبیاء یا نوح ع) پلار مهترلمک (لمک، متوشلښ یا متوشلخ) د اښنوښ (اخنوخ) زوی؛ ، د یارد (یرد) مسی؛ د مهلائیل کړوسی؛ د قینان کودی؛ د انوش اودی؛ د شیث (هبت الله) ع خوندی؛ د ادم ع (صفي الله) پردی دی؛ او شیث د ادم ع زوی دی.)
په خوب کې ورغی چې زه د لغمان په لوی ټیټنګ (دښته) کې مې ګور اوبه نړوي، زما ګور له اوبو خوندي کړه.
لس پینځلس ورځې همغه ځای لټه و چې په دې لوی ټیټنګ کې یې په خوب کې لیدلی و پیدا نه کړ،
د پلټنې په پیر ډېر ستړی او ستومانه شوی و،
په یوه ځاي کې یې توره ښخه کړې وه او پرېشانۍ خوب وړی و؛ چې خوب کې یې بیا و لیده چې توره دې زما په نو ښخه کړې،
دی ګرندی را پاسېده، توره یې له ځمکې و کښله چې ګوري توره یې په وینو ده.
ژر، ژر یې د پیغمبر تنه را لوسه کړه، دوباره یې ښخه کړه او ګور یې ورته خوندي کړه.
په ادېره یې ورته په خپل لاس ودانۍ ودانه کړه او یوه، یوه ښخته یې لاس په لاس له کابله تر مهترلمک زیارته په ٢٤٢٠٠ ځواکونو و لیږدوله او زیارت یې پرې ودان کړه.

دا لاندې مصرۍ د لمک او محمود اړوند کښل شوې ده؛ نرانو ته منسوبه ده.

سلطان محمود دې وي غښتلی
چې د لمک پیغمبر ګور یې ودان که نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې محمود د خپل زوکړي ځای او خپلې کلا غزني څخه ځنې لښکرې په لنډو اېند ته ښېولې بیا به چټک د له غزني د ګومل سین پر غاړه له اوسني پکتیکا، د ګومل ولسوالۍ تېرېده، ګومل د پکتیکا (پکتیس او پکتیوس) هغه ولسوالۍ ده چې د اورګون ولسوالۍ (مرکز ولسوالۍ) سویل لورې ته پرته ده، دا نوم په ریګویدا کې د ګوماتي (ګومل) په نامه راغلې ده او یادونه یې هم د ریګویدا د ماروت (د باد ښېښتن) په سندرو (سرود) کې شوې ده.
دا لانډې بله لرغونې (په رښت کې لرغونې تېر پېر ته وایي، په اوسني نوي اثارو کې لرغونې هغه لرغونې پاتېشونو ته وایي چې لږه تر لږه ۷۵ کاله وړاندې پېر پرې تېر شوی وي.) خو دا په زړګونو کلونو، کلونو زړه لنډۍ ده.

پر ګومل سر د کډو راغی
مستې کوچۍ پر دسملو اوښې وهینه

د برتانویانو (پرنګیانو، اېنګلېسانو) تر ټولو ډېر ځواکونه په یوه حمله کې د محمد شاه خان بابکر خیل له لوري ۱۷،۰۰۰ په اسونو او ګلتۍیو، ټوپکو سپاره ځواکونه له کابله تر جلال اباده کوتره، کوتره کړه .
ښه سابه یې ورته په مالګه کړه، چې یوازې یوه عسکر ترې ګوډ او ژوندی ګندومک ته د حاجي قدیر دي پلرو ځای ته وتښتېدو او له ټېښتې بریالی و وت.
محمد شاه خان بابکرخیل غازي خپل خوریه وزیر محمد اکبر خان له کوشنیوالي څخه خپله روزلی و، د دې له پاره چې یتیم ورته له لوګري پلار څخه یې پاتې و، د کره د غوریانو کلي کې لوی شو.
محمد اکبر خان په خپله لاسي تومانچه د اېنګلېسانو مشر مکناټن په سر و ویشته او مردار یې کړه. چې له ټاټوبي څخه یې د انګلېسانو برستن د تل له پاره ټوله کړه.

محمد شاه خان ته اېنګلیسانو د نه په خولا کېدونکي دښمن لقب ورکړه او تر مرګه په لغمان کې اوسېده. مهترلام کې یې کلا وو بدیع اباد کې د کافر کلا په نامه، ښه سرغندوي وه، منځه ګل یې هم بولي، کلی یې منجومه یا د غورایانو کلي په نامه یادېږي، لانډېنی مصری په کې ۱۸۸۰ زېږدي څخه وړاندې په درځ کې دود درلوده:.

د کټل څه اوبه څړې دي
د منځګل پیغلې منګې ترې ډکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوټې، ټوټې په تورو راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

په تور ټوپک ویشتلی راشي
د بې ننګۍ اواز دې را مه شه مینه

زه ډېرې څه د میوند له جګړې له خپلو پلټنو، ګرځېدلو، پوښتنو او ډېرون سربېره چې د هېلمند ولایت له موسی کلا، سنګین، کجکي، ګرشک، نهر سراج، لښکرګاه، نادالي، ناوې، د هرې ښادې، غونډۍ، زوړې، اوارې، دښتو، کشونو، ماندو څخه مې لیدنه کړې. په ۲۰۰۷ لېږدي کې د مخابراتي انجینېري خدمتونو دندې د کاري شېبو د کار له بشپړولو نه ورسته په پلټنه بوخت کې دلم.

ځایي مشرانو به ښه مېلمه پله هم راته کوله، له شلو وارو ډېر په میوند تللی راغلی یم.
د میوند په اړه به د خپل یوه ملګري او کوربه، د موسی کلا ولسوالی اوسیدونکي و کړم.
د ملا عارف اخند په نوم و، د موسی کلا د ملاباقي غونډۍ په سر یې راته و ویل انجینېر صیب! چې د انګرېزانو په وړاندې به غازیان له دغو درې خوړونو له لارو څخه د ایوب خان په وخت کې میوند ته تلل،.
۱۶ شپې ورځې مو موسی کلا کې په ملاباقي غونډۍ کې تېرې کړې، چې ۱۲۰ متر له ټولې موسی کلا پورته ده.
د روشان مخابراتي ښادې مو ګټې اخستنې ته چمتو کولې او د دوه ډلو مشري راپر غاړه وه؛
ولسوالی په ۲۰۰۲ زېږدي کال کې انګلیسانو طالبانو ته پرې ایښې وه، له کمپنۍ او حکومت څخه ځایي وګړو او طالبانوغوښتنه وه چې مخابراتي غوړکې ټولواله دې هلته چومتو شي، زمانت مو طالبانو کړی وو، چې تاسو ته به هېڅ څوک خنډ نه پیدا کوي.
مشر انجنېر سید جمیل سعادات را ته یوه ځای لمونځی یا جانماز را کړی و، چې دا به ملا عارف اخند ته ورکړې، زما سلامونه به ورته و وایې، ورته به وایې چې له مزار څخه د زمروتو تسبح نه دې جوړې شوي، په لاس نه دې راغلي چې را وړې مې وی.

د لومړی شپې مېلمستیا یې هم په خپل کور کې راکړه، ښه خواړه، چرګان او وریځې،... . یې راباندې و خوړې، مشر وړور ملا داود (ریحان) اخند یې په مېلمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاله سترې نه و، موږ ته یې په ډېره مینه د خوب ځای له حجرې باندې انګړ کې دننه، د شنو غنمو په منځ کې تیار کړه.
ښه لوړ کوچیانی سپی یې هم د انګړ ساتلو له پاره یې زما د کټ خواکې و.
چې وېده کېدلو ډېرې الوتکې په هوا کې ګرځېدلې، هغه راته وویل چې پاس لاړ شو اینجینیر صیب غوره به وي، دلته درباندې بم ونه غورځوي.
موږ هم له الوتکو مخابراتي ښادو ته لاړو.
دی نو ښه دین دوست او امانت ګر تن و، کوشني ورونه یې ملا عارف اخند او اکا زوی یې ملا تورجان اخند، لږ نه ښه ډېر پایښتي (ټینګ)، ګوتې (زاویه لرونکي) پښتانه وو، ملا عارف یې د ملا محمد عمر مرستیال و، په زاړه تحریک کې د شمال د جنګ مسئول مشر و، دغه بل یې د ملا داد الله مجاهد کاکړ مرستیال وو.

پر دغو سربېره چې زما ځېړنه دا سپینې ته را وباسي، د لاندې پوښتنو ځوابونه سپینې ته را وباسم، لکه:-

۱۲. ۵ په میوند جګړه کې ملاله میونواله اېنګلېسانو شهیده کړه او که اوسني پاکستانیانو!!!

۱. د میوند جنګ ملالۍ ګټلی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۲. دا افسانوي اړخ کره دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۳. ملاله میونواله د کوم ځای وه ؟
٤. ملاله میونواله پېیلنه (شاعره) وه؟ چې لنډۍ پېیله یې و ویله او که د بل تن پېیلن یا پېیلنې پیېله (پیېرن، اشلوک، شېر) یې ویلی دی؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۵. پښتانه مېرمنې جنګ ته بیایې؟ ولې؟ او ولې نه!؟
٦. له افغانانو کافران ډېر وو؟
۷. جنګ څو ورځې وو او که یوه ورځ وو؟
۸. ملالۍ په جګړه کې ګډون کړی؟
۹. څو ورځې ملالۍ په جګړه کې وه؟
۱۰. په پښتو ژبه کې د ملالۍ لنډۍ لمړۍ ده ؟ او تاریخي دروندوالی لري؟
۱۱. ایا کندهاریان به همدا خپل اصل ګڼي؟ ولې؟ او ولې نه!؟
۱۲. دا پر دې ارضي چې ټول ملاتړ او ستاینه دې د مېرمنې و شي؟ ولې؟ او یا ولې نه!؟
۱۳. میوند د جګړې رښتنولي همداسې ده چې نن سبا خلک ورته تعریف ورکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ميوند کې جګړه ايوب خان و کړه او که يعقوب خان؟

۱۵. ملالۍ ميوندواله روغمنه (ډاکتره) وه، چې د جګړې ټپيان يې تړل، که زړه وره پېغله وه، چې له وينو يې وېره نه درلودله او که لوړ د ټاټوبي پالنې حس يې درلوده ؟

۱۶. ملالۍ ميوندۍ د کندهار د ميوند ولسوالۍ د خوړ کلي اوسيدونکي وه او که د ننګرهار د خوږيانو ولسوالۍ خوږيانيواله کوچۍ پېغله وه؟

۱۷. ملالۍ ميوندۍ (ملاله ميوندواله يا ملالۍ ميوندواله) بې دينه، بې حجابه، بې پښتو پېغله وه، چې څادري (چادري او بورقه)، يا له سر نه تر پښو پوړۍ يې تک تور عربي عجاب نه اغوسته، په پردو سړو يې لاسونه وهل، ټپونه يې ګنډل، بيا له شين پرتوګ، سور کمېس، تور ټيکرى د لکړې په سر يې سپين بيرغ تړلى، خپلې رمې پيولو له پاره تلله؟ هغې دا پام کوه چې راتلونکى پېر را روان دى ماته به پښتانه بې پښتو، بې پته، بې غيرته، بې عزته، بې ابرو او بې حجابه پېغله وايي؟

۱۸. ملاله ميوندواله مسلمانه پښتنه وه او که کافره؟ ولې يې غازيان د حضرت (ښاغلي) پنجاب پلار اېنګلېسانو په وړاندې جګړې ته لمسول او د غيرت انګېزه يې په کې زوکړه کوله او د ولاړېدو انګېزه يې ورکوله؟ دې ته چې اېنګلېسان او د هغې روزونکي ګوډاګيان بې حجابه، بې دينه او مخلوڅې بې شرمه پېغله وايي دا سم کار دى؟ که دى ولې!؟ او که نه دى ولې!!؟

۱۹. بريتانوي بولندوى ډګر جنرال بوروز جګړه کې افغانانو ته ډېر وارېده او شين شړق (له غوصې او کينې ډک) و او وينې خوټېدلې او که د سند (اوسني پاکستانيانو) د آس سپرو ځواکونو بريدمن افسر وارنټ.؟ ولې او ولې نه؟

۲۰. بريتانوي بولندوى باروز د خيګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرود يوه بريدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي، بولندوى نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښى اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.؟، د اېنګلېسانو مشر پاکستانيانو له افغانانو وژغوره او که اېنګلېسانو؟، ملالۍ ميوندوالې په خيګ کې د اېنګلېسانو په وړاندې لنډۍ ويلې وه او که د هغوئ اجيرو، مزدورو کافرانو د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو ځواکونو په وړاندې ويلې وه؟ ولې او ولې نه؟

۲۱. د دې له پاره زه پر دې باندې خپل د پام چورليځ څرخوم چې خپلخوښي ترې بېلښتي شي.

نو ځکه پر دغو له دې پښتو ژباړې را څرخوم چې خپله اېنګلېسانو ليکلي دي او کره يې خپلو ټبر ته پرې ايښي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, امیرمحمد ایوب خان وررور امیریعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې وو،

د میوند جګړه؛ جګړه: د افغان دوییمه جګړه؛ نېټه: ۲۷ جولای ۱۸۸۰زېږدی؛ سیمه: په سویلي افغانستان کې د کندهار لوېدیځ ته؛ د جګړې ګډونوال: د بمبیي د پوځ بریتانوي او هندي سرتېري د افغان د سمبال شوي او توکمیز پوځ د سرتېرو پرضد؛ جنرالان: ډګر جنرال بوروز د ایوب خان پرضد؛ د پوځونو شمیر: ۲,۵۰۰ بریتانوي او هندي سرتېري له ۶ آر ایچ درندو توپونو او ۶ لنډ خولو سپکو توپونو سره، د افغان ۹,۰۰۰پلي او ۳,۰۰۰ سپاره سرتېري، ۶ د توپخانې بطریې (ټکونکي توپځای، دربونونکی توپځای، د لښ توپخانې یو نټ، د توپ د ټرلوځای، برقي بیټری لرونکي توپونه، یا حق نا حقه وهونکي توپونه.) له ,, ۳۶ توپونه،، سره؛

پوځي جامې، وسلې او توکي: بریتانوي او هندي ځواکونه په ټولیز ډول له بومي هندي لېواګانو څخه جوړول چې له درېیو سترو لښکرو څخه راټول شوي ول:

د بنګال لښکر، د بمبیې، مدراس لښکرونه او کوشني سیمه یز پوځونه لکه د حیدرآباد د سیمې نوي پوځونه او د پنجاب د پیاوړي لښکر سرحدي ځواکونه.

هندي لېواګانې د بریتانوي لېواګانو له ځواکونو سره یوه ځای د جګړې ډګر ته پلې کېدل.

برېدمن هکترمک لین د شاهي پوځ د سپرو توپخانه لرونکی ډلګي ته د لویې تنګې درې په څنډو کې لاربسوونه کوي. د بریتانیا په پلیو پوځي ځواکونوکې هر سرتېري ۴۵.۰ مارتیني هنري یوه ډزی توپک درلود. (یعني ۲۰ تنو کې ۹ تنو یې یوه ډزی مارتیني هنري ټوپک درلود، یا سرپوښ) د هندي لېواګانو سرتېرو سنایدر ټوپک درلودل، همدارنګه هغوی یوه ډزي ټوپک خو زاړه ډوله ټوپک درلودل او پلیو منظمو قطعاتو له زړو وسلو څخه په نوي ډول جوړ شوي ډک خولي ټوپک هم درلودل.
سپاره پوځونه په تورو، نیزو، کارابین ټوپکو، بریتانویان په مارتیني هنري او هندیان په سناید ټوپکونو سمبال ول.

بریتانوي توپچي ځواکونو ډول، ډول توپونه درلودل. ګڼ شمیر یې نرم خولي لنډ جاغور لرونکي سپک توپونه ول، خو په اغېزناک ډول نه ول، مګر که څارواکو د اروپایي لښکرو د توپونو په شان پولادي جاغورلرونکي جوړ کړي وی، اغېزه به یې زیاته وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپخاني مرستندويه برخه اغېزمنه نه وه او په افغاني اړخ کې افغاني ځواکونو ځرګنده کړه چې هغوی د بريتانويانو په پرتله ښه پياوړې توپخانه لري.

کله چې د ۱۸۷۹ کال د مارچ په مياشت کې ډګر جنرال سر ډونالډ سټېوارټ له خپلې فرقې سره چې له بنګالي او بريتانوي لېواګانو څخه جوړې وې، شمال ته د کابل په لور وخوځېد، کندهار يې د هغه ښارافغان واکمن والي ته پرېښود، د بمبيي او بريتانوي د فرقې سرمشري يې تورن جنرال پرايمروز ته ورکړه.

د افغانستان په شمال کې د بنګال لېواګانې په ۱۸۸۰ کال کې له افغانستان څخه و وتلې او يوازې د کندهار ولايت د بريتانيا او هندستان تر ولکې لاندې پاتې شو.

په ۱۸۸۰ کال کې کندهار ته خبر راورسيد چې د افغانستان د بې واکه شوي امير، اميرمحمد ايوب خان ورور اميريعقوب خان له خپل لښکر سره د کندهار له شماله په تېرېدلو له هراته غزني ته د رسېدلو په حال کې دی.

له جګړې مخکې د شاهي آس سپرو - توپچي اي بي او پلې بيترۍ يي (د لښ توپخانې يو نټ)، د کندهار والي پر بريتانوي پوځيانو ټينګار وکړ چې د هلمند د سيند په غاړه کې دې، د ګرشک په سيمې کې د ايوب خان مخه ونيسي که نه نو د هغه په دغه پوځي خوځښت به په ټول هيواد کې پاڅون رامنځ ته شي.

هندي دولت جنرال پرايمروز ته لارښوونه و کړه چې ګرشک ته دې يوه غنډ واستوي او له احتياطي يا زېرمې فرقې څخه دې څو لېواګانې د هغوی پرځای را وغواړي.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په څلورمې نېټې د توپخانې دوه لېواګانې، د بمبيي درېيمه سپکه توپخانه او د سند د آس سپرو درېيمه لېوا له کندهاره و وتلې چې ورپسې په سبا يې پلې او د توپخانې ځواکونه له ښاره و وتل.
د جنرال باروز پوځونه د والي له پوځونو سره يوازې له دغه امله يوه ځای شول چې د والي د پوځونو په منځ کې پاڅون را پورته شوی و او ګڼ شمېر يې د ايوب خان پوځونو ته ور اووښتي ول، بريتانويانو د شپږو زړو لنډخولو سپکو توپونو کاروونه بنده کړه او پرځای يې له ۶۶ فرقې د پلې سرتېرو بطريه (چارچي ځواک، يا تازه دمي ځواک) ځای پرځای کړه.

د ۱۸۸۰ کال د جولای په ۲۶ نېټه باروز ته د څارګښو له خوا خبر راورسيد چې د ايوب خان ځواکونه، د مالموند له غاښي څخه د تېرېدلو په حال کې دي او بله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ به د مېوند کلي ته راورسيږي، چې له هغه وروسته به د غزني پر لور و درومي.

که باروز د همدغه خبر په اورېدلو د خوځېدلو کومانده ورکړې وی نو له ايوب خان څخه به مخکې مېوند ته رسېدلی وی. د هغه په بدل کې د هغه ځواکونه د بلې ورځ پر سهار وختي و خوځېدل، دا ځنډ له دغه امله پيښ شو چې ځواکونو د بارترړلو له پاره وخت ته اړتيا لرله.

د ۶۶ پلي ځواک يوه سرتېری په سويلي افغانستان کې کله چې بريتانوي / هندي ځواکونه مېوند ته ورسېدل، د ايوب خان پوځ له ورايه ښکارېده چې د بوړ بوړکيو، دوړو په توپان کې تېرېده او دښته يې په دوړو کې پټه کړې وه.

باروز دغې ته په کتلو اتکل و کړ چې له افغانانو څخه مخکې مېوند ته رسېدلی شي، نو پوځ ته يې د مخ په وړاندې د تګ بولنده ورکړ. د باروز پوځ له مېوند څخه واوښت او د يوې تنګې درې د ۲۵ فټيزې ژورې برخې ته ورسېد چې دغه دره د هغه د مورچل له مخې تېرېدله. د دې پرځای چې په مېوند کې د درې په غاښې کې دفاعي ځنډې و نيسي، باروز خپلو پوځونو ته د ورځېرمه پراخې پرانستې دښتې مخې ته درې د غاښې په څنډه کې د ځای پرځای کېدلو امر ورکړ.

د ايوب (خان) ځواک د کابل او هرات له روزل شويو ليواګانو، له والي څخه تښتېدلې او قومي سرتېري ځواکونه ول، چې ټول ټال ۱۲،۰۰۰ تنه ول چې په منځ کې يې ۳،۰۰۰ سپاره هم ول. د ايوب خان د ځواکونو په پرتله، د جګړې د ډګر د کرښو له پاره، د باروز ځواکونه د بارترلو او وړنې راوړنې ګارډ / لوژيستيکي له سرتېرو سره ۱،۵۰۰ پلې، ۳۵۰ سپاره ول.

د بريتانوي پوځونو توپونه له درې وا وښتل او داسې مورچل يې و نيو چې افغانان د هغوی توپونو د اور تر لمبو لاندې راغلل. د باروز له اټکل او موخې پورته د توپخانې اور لا اغېزناک وو، نو له همدې امله يې د پرمختګ له پاره پلي او سپاره ځواکونه په بيړه مرستې ته ور وليږل. شيرشېپټم ځواک يې ښي خوا ته، د جيکبزتوپ لرونکي يې د منځ له لوري او لومړي بمب اچوونکي يې کيڼې خواته د مرستې له پاره چمتو ول.

د جګړې لومړی لړی د توپخانې د ځواکونو په مردکيو پيل شوه، افغانانو د پياوړو او مودرنو د ستيټ. ايف. ډي. آرټ آرمسترانګ توپونو په لرلو پر بريتانوي سرتېرو ډزې پيل کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بمب غورځوونکو لومړي او سپاره ځواک ډېره درنده مرګ ژوبله و لیدله او د جیکبز توپ لرونکي ځواک د بمبارۍ له لاسه په پټن ځای کې پټ شو.

د توپخانې له دوه اړخیزه اور وروسته افغان پلې ځواکونه د هندي/ بریتانوي پوځ پر لومړي کرښې د برید له پاره ور ننوتل، لیکه یې ماته کړه. باروز د یوه بې ځایه او تش خوځښت په کولو لومړي بمب غورځوونکي پوځ ته د برید بولنده ورکړه، که څه هم د افغان پوځ پرمخ را روان و، باروز خپله بولنده بېرته واخستله ځکه چې بمب غورځوونکي ځواک د افغان ځواکونو د اور له امله ډېره مرګ ژوبه و لیدله.

د پرانستې دښتې پر لور د افغانانو پرمختګ، د بریتانوي / هندي ځواکونو کینډه برخه تشه پرېښودله، دغې وېرې باروز اړ کړ چې د جیکبز د ټوپک لرونکي ځواک دوه کمپنۍ تشې خوا ته ور و لېږي او له کینډې خوا څخه د بارتړلو د ګارډ / لوژیستیک د ټوپک لرونکو په منځ کې د دوه سپکو توپونو په مرستې یې ملا ور و تړي.

د بریتانوي بولندویانو پام دغې خبرې ته نه وو، چې د ځواکونو بلې تشې خوا ته یوه بله دره تېره شوې ده. چې ښۍ خوا ته له لویې درې سره یوه ځای کېږي.
د جګړې په وخت کې افغانانو دغه دره وکاروله چې د بریتانوي/ هندي پوځونو تشې ښۍ خوا ته ور ننوځي ترڅو د شېرشپیتم ځواک د سرتېرو مخه ځان ته ور واوړي، تر هغه مخ کې د دغه ځواک مخ د خپل ګاونډي ځواک د جیکبز د توپ لرونکو او د لومړی بمبیې د بمب غورځوونکو د ښي برخې زاویې ته وو.

په مېوند کې له توپونو څخه ساتنه: د شاهي توپخانې د آس سپرو بطریه چې نن (د مېوند بطریه یا بالتۍ یادېږي) اوس نو د باروز ځواک په کلکه د را غونډو شویو آسونو د لیکو په شان په یوه ټکي کې راټول شوي او پلې ځواکونه د بې ییرې یا بې ثمره پرمختګ په لومو کې راښکیل شول. د افغان سپارو ځواکونو له سترګو څخه د کینې خوا تشه خطا شوه؛ قومي، پلیو ځواکونو او د هغوی توپونو د بریتانوي پوځ ښې خوا ته د یوې ځنګیزې درې له لورې ورننوتل.

د همدغې ورځې په وختي ماسپښین کې (ټکنده غرمه کې)، د سپکو لنډ خولو توپونو مردکي پای ته ورسېدل او ځواکونه له مورچلونو را و وتل، دا داسې یو خوځښت و، چې د جیکبز د توپچي ځواک کینه خوا یې چې لا مخکې د افغان توپخانې او د سیمې د تودوخې له امله تاواني شوې وه، له ګډوډۍ سره مخامخ کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د افغان ځواکونو اور زور اخلي د شاهي توپخانې د سپرو ځواکونو توپچیان هغه وخت خپل بې آسه ملګري راپور ته کوي چې غواړي په شا تېښته و کړي.

د سپکي توپخانې په شاته کېدلو افغان سپاره ځواکونه بریالي شول چې د بریتانوي /هندي ځواکونو پر مورچلونو، د کیڼې تشې له لورې د شا له خوا ورننوځي.
د جیکبز د توپخانې توپچیانو او ټوپک لرونکو هڅه و کړه چې د افغان د ځواکونو.
د دغه پرمختګ مخه و نیسي او ټولو په یوه وار پر افغانانو ډزې پیل کړې، خو د بریتانویانو اور اغېزه نه درلودله، کمپنۍ تجربه نه درلودله او بولنده یا کومانده یې د داسې بولندیانو یا کوماندانانو په لاس کې وه چې نوي پوځ ته راغلي ول او خپل سرتېري یې سم نه پېژندل.
افغانانو له څنګیزې درې څخه د بریتانوي / هندي ځواک زړه ته د ښۍ خوا له تشې ورننوتل.

د سند (اوسني پاکستانیانو) د آس سپرو ځواکونو یوه خوځښت و کړ چې د افغانانو د دغه پرمختللو د مخې خنډ شي خو آس سپاره بېرته شا تګ ته را و بلل شول.

د شېرشپیتمې پلې لیوا سرتېري په مېوند کې ایوب خان خپل دوې توپونه د څنګیزې درې غاښې ته راوړل او له لنډ واټن څخه یې ښایې له درې سوه متریز واټن څخه پر لومړی بمب غورځوونکي لیوا د اور بولنده ورکړه.
په نږدې ماسپښین کې د توپوخانې اور بند شو او افغان قومي ځواکونو د هندي / بریتانوي ځواکونو د کرښې په زړه کې د ننوتلو نوښت په لاس کې و نیو.
د جیکبز د توپخانې دوې کمپنۍیو کینه خوا په تېښتې پرېښودله او د لومړی بمب غورځوونکي لیوا خوا یې په بشپړ ډول تشه پرېښودله.

افغانانو د بمب غورځوونکو شمېره راټېټه کړه، داسې ښکارېدله چې هندي سرتېري ډېر ستړي ول او د وېرې له ډاره یې د مقاومت وسه له لاسه تللې وه.

د آر ایچ اې توپونو جګړې د کرښې په زړه کې مورچل و نیو او په بېړه یې افغان ځواکونو ته د سلامې کېدلو وروستنۍ ډز و کړ، افغانان د څو جریبو په واټن کې کیڼ خوا ته د بریتانیې د لار ورکې توپخانې د په شا کېدونکو توپچي ځواک لورې ته را نږدې کېدل.
هغوی په سترګو لیدل چې د جیکبز د توپخانې ځواک پاتې شوې توپونه د شپږ شپیتم پلي ځواک په کیڼ اړخ کې ویلې شوي ول او د کرښې ښې خوا یې په توره تیاره کې پرې ایښې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په میوند کې د افغانانو پرضد د شېر شپیتمې لېوا وروستنۍ لاس او ګریوان کېدنه:
یوه لس تنه (۲ تنو افسرانو او نهو تنو سرتېرو) د خیګ له کلي ځخه د باندې خپل خوږ ژوند له لاسه ورکړ.

د سپي نوم چې بوبي دی، د هغوی تر پښو لیدل کیږي. باروز، نټال ته بولنده ور و لیږله چې له خپلو سپرو سره دې د افغانانو مخه ونیسي، تر څو د دغې خونړۍ شیبې ولکه بېرته په خپل لاس کې واخلي.

هغه په ډېرو ستونزو یوازې یوه سلو پنځوس تنه سپاره راټول کړای شول، په نیمه او مړ ژواندي زړه هغو افغان ځواکونو ته ورنږدې شول چې تر بمب غورځوونکي لېوا راټول شوي، هغوی یې کلا بند کړي ول او کله چې هغوی ته نږدې شول بېرته په تېښته راغلل.
باروز پر خپل آس سپور شو او د جګړې ډګر تر کرښې نږدې ورغی، ترڅو له نورو سپرو سره یوه ځای یرغل و کړي خو برۍ ور په برخه نه شو.

بریتانوي توپخانې له یوه مورچله د پلیو ځواکونو تر شنګ پوري، د توپخانې اور کاوه او دلته وه چې د لویې درې له څنګه پلي ځواکونه تېر شول او د نورو یرغلونو له پاره یې په څو څو ځله بېرته و دانګل.

پلي ځواکونه په دوه وو جلا ډلو کې ترشا شول، د کین خوا ځواکونو د موند اباد خوا ته په شا شول چې د شېرسپیتمې پلې لېوا، د مورچل، سمڅو کېندلو کندک او ماین پېژندونکي ول. د بمب غورځوونکو ځواک د خیګ کلي خوا ته په شا شول.
لویې درې ته د په شا کېدلو په وخت کې د بمب غورځوونکو ګڼ شمېر سرتېري و وژل شول.
شېرشپیتمه پلې لېوا د دوې هندي لېواګانو د ملا تېر له ماتېدلو وروسته دړې وړې شوه، په څو ډلو و ویشل شوه او د شا تګ په حال کې په جګړه کولو شا ته کېدله.

د شېر شپیتمې لېوا او د بمب غورځوونکې لېوا شا ګڼ شمېر افغانانو نیولې وه.
له درې څخه په تېرېدلو د خیګ کلي ته وا وښتل، ټول ټال سلو تنو پاتې شویو بولندیو افسرانو د خیګ کلي په یوې څنډې کې په یوه بڼ کې خپل وروستنۍ تم ځای ونیو او جګړې ته و دربدل.
له هغوی څخه لاره او ګودر ورک وو، له دغې ډلې څخه ژوندي پاتې شوي د خیګ د کلي له لارې یوه بل دېوال لرونکي بڼ ته وا وښتل او دلته یې د دوېیم ځل له پاره خپل وروستنۍ مورچل ونیو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه وروستنی مورچل او جګړې ته درېدل له کلي څخه د باندې له شېرشپيتمې پلې لېوا څخه يوه لس تنو ژوندي پاتې شويو و کړ، دوه تنو بولندیانو او نهو تنو سرتېرو.

د فوربوري په بڼ کې د يادښت ترټولو لوی د زمري څلی. تر څلي لاندې لېکنې د ميوند د جګړې يادونه او د شېرشپيتمې پلې لېوا د له لاسه ورکولو يادونه تازه کوي.

د پوځ نور ژوندي پاتې شوي سرتېري برياليي شول چې د جګړې له ډګر څخه په شا شي، د افغان پوځ د پرمختګ مخه د بمب غورځوونکې لېوا د ژوندۍيو پاتې شويو ډلګۍيو له پلوه و نيول شوه، تر هغه دمه و جنګېدل چې مردکي يې خلاص شول او بيا افغان پوځونو ته سلامي شول.

بريتانوي بولندوی باروز د خيګ له لارې د وتلو لاره و موندله خپل د سپرلۍ آس يې يوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرود يوه بريدمن افسر ,,وارنټ،، په لاس ژغورل کېږي.
بولندوی نه پوهېده چې د هغه پلي پوځ ښی اړخ د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

بريتانوي او هندي سرتېري او د پوځي پنډغالي چوپړ مار سرتېري، د افغان سپرو ځواکونو له لاسه په تېښته ول او د کندهار پر لور پر سړک باندې د تېښتې په حال کې په ځغاسته شول.
د دغې خورې ورې شا ته کېدلو په ترڅ کې چې د افغان پوځونو له خوا سرتېري مخې ته اچول شوي ول، که څه هم ګڼ شمېر يې ژوندي و نيول شول، و وژل شول او يا ټپيان ول خو بيا هم د افغان پرمخ تلونکي سپاره ځواک مخه، د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د سپارو سرتېرو يوې ډلګي او د آر ايچ اې بطريه، د لوژيستکي (زېرمه يا تازه دمي او لېږد رالېږد) او ساتونکي ګارډ سرتېرو تر يوه وخت پورې و نېوله.

د پلي افغانانو مخه د يوه مقاومت په ترڅ کې په خيګ کې د بمب غورځوونکي ځواک له خوا خوره وره شوله خو هغوی ته داسې شېبه په لاس ورغله چې بريتانوي، هندي او لوژستېکي سرتېري يې لوټ کړل.

د غنډ پاتې ژوندي سرتېري تر کندهاره په خاپوړو په تېښته کې ول. مخې ته يې نابېره د افغان سپارو د ژغورنې يوه کوچنۍ ډله ورغله او ژوندي کسان يې را و ايستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیګ د کلي، ۹۶۶ و وژل شو او ۱۶۳ ټپیان وو. د بریتانوي او هندي ځواک ۲۱ افسران او ۹۴۸ تنه سرتېري و وژل شول. ۸ افسران او ۱۶۹ تنه سرتېري ټپیان شول.
بمب غورځوونکي ځواک ۶۴ په سلو کې خپل ځواک او ۶۶ پلې لېوا ۶۲ په سلو کې د ۱۲ تنو بولندویانو په ګډون خپل ځواک له لاسه ورکړ.
د سپاره ځواک تلفات ډېرلږ. ول.

د افغان د ځواکونو د مرګ ژوبلې (تلفاتو) په اړه یوه د ډاډ وړ اټکل تر ۳۰۰۰ پورې ښه یي چې د جګړې د طبیعت، له ځانه تېرېدنې د غبرګون څرګندویه ده.. ،، (ویکیپېډیا، د میوند جګړه، ۲۰۱۳ زیږدی کال)

په دې جګړه کې اېنګلېسان (سندیان، اېندیان او اېنګلسان سره ګډ) ۱۹۱۴ و وژل شو او ۳۱۲ ټپیان وو، ۱۲ جنرالان و وژل شو، ۸ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۲۵۰۰ تنه وو.
افغانان ټول ۳۰۰۰ شهیدان شو ۵۱۰ او ټپیان وو، ۵ جنرالان شهیدان، ۵ جنرالان ټپیان، ټول ځواک کچه ۱۲۰۰۰ تنه وو.

د نومړې جګړې یوه یادونه داسې کوي:.
,, د جولی ۲۷، ۱۸۱۸ زیږدی چې انګریز ښکېلاک ګر، د کندهار په میوند دښته کې له افغانانو سره مخامخ شوی جنګ ښه تود روان و، ګرمي وه، لوږه وه خو انګرېزي لښکرې ښې تازه دمې وې. خواړه، څښاک او وسله یې ښه ډېره وه، د عسکرو شمېر یې هم پر افغانانو ډېر و، داسې وخت راغی، چې افغانان ماتې و کړې، په دغه وخت کې د افغانانو مېړمنو په غازیانو پام شو، ګوري چې بیرغچي هم ټپي دی نو ملالې خوږیانۍ په نامه یوې پیغلې ورمنډه کړه او له منډې سره یې لاندې لنډۍ وویله:

,, که په میوند کې شهید نه شوې
خدایږو لالیه بې ننګۍ ته دې ساتینه،،

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي)

بیا یې ورپسې لاندې لنډۍ ورغبرګه کړه:

,, خال به د وړور په وینو کښېږدم
چې په شین باغ کې سور ګلاب و شرمومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، یونیورسیټي بک اجنسي).

او ورسره یې بېرغ په خپلو لاسونو پورته کړ او د تورې په ګوزارو سره د انګرېزي ښکېلاکي لښکرو په منځ ورګډه شوه. کله چې غازیانو د دې پېغلې لنډۍ واورېدې، په مړه وجود کې یې ساه و چلېده او په دښمن یې داسې درنه حمله و کړه، چې هغه دم یې انګریزانو ته ماتې ورکړه، چې اوس د همدې پېښې له امله میوند د هر افغان د ویاړ نوم ګڼي.،، (محمد ابراهیم، ۱۳۹۳ لیږدی، ۱۷۴ چوپړی)

۱۲. ۶ میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره ځرګندوم، چې دا ځرګندول رونوي کتنه داسې.

په رښت کې د اېنګلېسانو میوند جګړې له ټولې کېسې ځخه دا کره ځرګندوم چې دا ځرګندول رونوي کتنه داسې.
د میوند جګړې په دوېیمه ورځ د زمري میاشت په ۷ د ۱۲۵۹ لیږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زیږدي) د افغانستان سویلې کندهار، د لودیځ لورې ته میوند ولسوالۍ په خیګ کلي کې ملالۍ میوندۍ ماسپښین یوه بجه لنډۍ یوه دمې ویلې وه او خپله پېیله یې وه.
کله یې چې خپل کلي خیګ کې په خپل بڼ کې اېنګلېسانو حملې ولیدلې او پښتانه میړني یې وژل. دې له حیبته یوه دمې و ویل:
که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.

له زخمې بیرغچي ځخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلېسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادېرې کړې او تالا یې پرې واړوله.
پښتانه ځارکښي ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې کرځېدل؛
یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو له لورې له همغو اتلانو سره د دوی په بڼ کې په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه.
د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل.
خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.
په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم مېږنو له درنې جګړې څخه خيګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خيګ له لارې يې د وتلو لاره و موندله. خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړ چې د سند ,, اوسني پاکستانيانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس و ژغورل شو.
ټراکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلي پوځ ښی اړخ ټينګ کافران او سخت زړي منافقين پاکستانيان (سنديان) د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.
کله چې خيګ ته څلور بجې د اتلانو امير يعقوب خان د اميرمحمد ايوب خان ورور راغلی، له اتلانو يې پوښتنه و کړه، زموږ بيرغ يې چې پورته کړی وه، دغه شهيده پېغله څوک وه؟
اتلانو ورته و ويل، د دې خيګ اوسيدونکي ده، نوم يې ملالی ده، په خټه نورزی ده، تر کشکنخود پورې به يې خپلې رمې پيولې.
امير يعقوب خان ورته و ويل دا همدلته د شهيدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ.

اوس هم په ميوند کې د شهيدانو په ادېره کې يې قبر دی، ډېر مسلمانان يې اړين زيارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

له دې لنډۍ دا را سپړم چې دا اوسمهال ۱۳۷ کلنه لنډۍ ده.
(۲۰۱۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۱۳۷ کاله).

د دې مثال په دې بڼه دی چې د ملالی ميوندی لنډۍ (۱۰۳۷ زيږدی – ۱۸۸۰ زيږدی = ۸۴۳ کاله) ۸۴۳ کاله له دې لاندې لنډۍ څخه کشره ده، مانا دا چې په هغه وخت کې به د ملالی اتمه نيا هم نه وه زوکړه شوې.

- که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د يار سلام ته ځمه

۱۲. ۷ بل اړخ يې د سترو قعمتي جواهرو او کانو دی

لکه ياکوت يا ياقوت، تت مرږی، پيکه، خپ (رنګ) پخ کانی موری، هغه ميخ چې په ديوال کې ټکويل کيږي او کالي پر راځړوي دا ډول کرسټل: ګام بوريا پوزی، کرير ترل، شډل نښه کول، اودل شوی پای پاك د حدود ټاکلی غمی، نغاړکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېخ، نالیچکه کانې لکه د پهلوانی د لوبې توشکې په ډول، اودل مړ.وی (د پوزې په ډول منرال)، پیرل چوکات منرال (د انځور په ډول قعمتي جواهر) دي.
چې په نیلو، ماوی، کورګل سېمه د لغمان کې شتون لري. ,, په ځانګړې ډول نیلو او ماوی رګوکونه چې له ۱۰ سانتي میترو څخه تر ۴۰ میترو په پنډوالي سره، له څو میترو څخه تر څو کیلومترو مندل کېږ.ي. چې ورته د پلوتونیم (یوه ریډایواکتیف کیمیاوي عنصر دی، چې د اتومي انرژي د تولید د پاره استعمالیږ.ي)، ننه وتنه (په زور) د نیلو یې بولي.،، (فوچس، ۱۹۷۴ زېږ.دی، چوپړی ۹)، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږ.دی، ۳چوپړی)

,, په ګرده نړی کې تر ټول غوره منرالونو زېرمې د روسي کان پېژندونکو (قیمتي ډبرو پېژندونکو، منرالوجستانو) په ۱۹۷۰ زېږ.دي کې لغمان کې په نخښه کړه، چې په پینی وال مارکیټ کې یې لوړ ځای د کرسټلونو، نغاړکی مېخ (نالیچکه کانې یا تت مړ.وی، کانې) او پلوتونیم ،، د امریکا فینسټ مهالنی د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د ۱۹۷۸ زېدیږ.دي کال د ۱۰ میاشتي مهالنی ګڼه کې په ۳۰۱ چوپړي کې او ۱۱ میاشتي مهالنی ګڼه کې په ۳۰۸ چوپړي کې ټیکلی ټینګ کړی دی. (پیرر، ۱۹۵۹ زېږ.دی، چوپړی ۲)

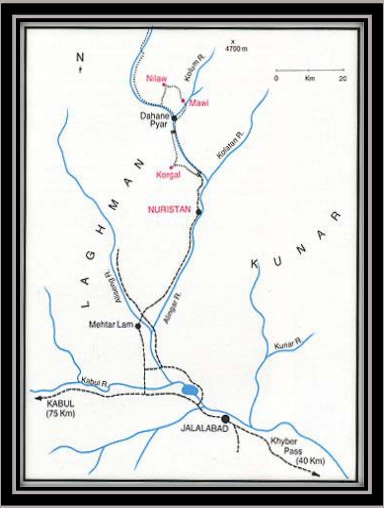

۵:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت اینبودل، رسوب کول، پاسره اینبوول، ذخیره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور)

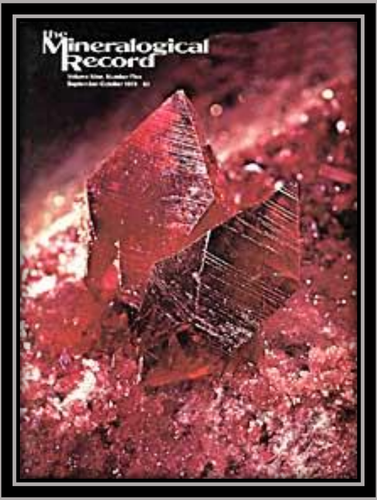

۶:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

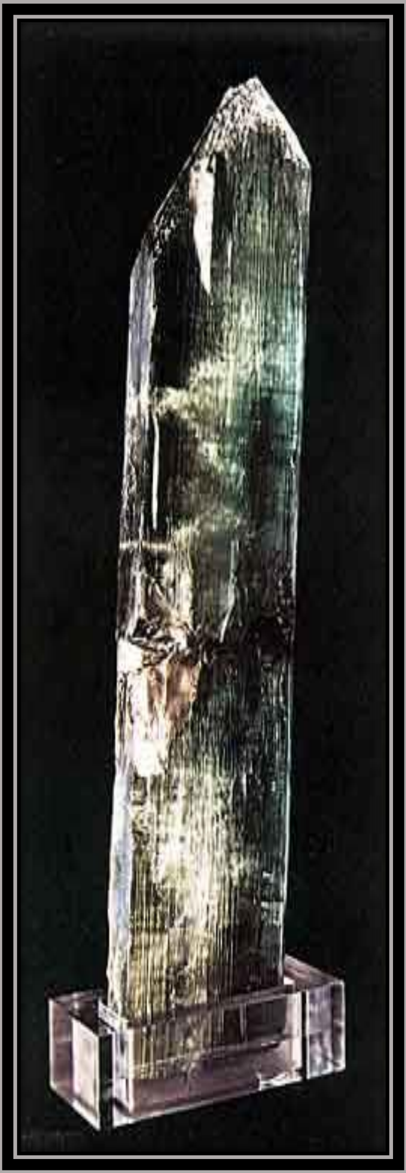

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې داني دي، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندړ اخستی دی. (# ۶۰ انځور)

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې بریندړ اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۵ چوپړی (# ۶۱ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ایلبیټ تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۰ چوپړی (# ۶۳ انځور)

۱۰:. ,, ایلبیټ تورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي انځور يي مېرمن نیلي بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوۍ، لغمان، افغانستان څخه (راټولشوي د سوربونني) انځور يې مېرمن نيلې بريندۍ اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

۱۲:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د هيرب اوبډا راټول شوي) انځور يې ويندېل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی (# ۶۴ انځور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د اپريل په مياشت کې د افغانستان حکومت ړنګ شو. په ۱۹۷۸ کې، د کيڼ اړخي انقلابي ډلې له خوا، بهرنيانو ته د افغانستان د کانونو د راتلونکي لاسرسي په اړه يوه څه شک څرګند کړ.

که څه هم نوی حکومت په ښکاره توګه د خپل مخکني حکومت په پرتله ډېر افراطي دی، خو د امريکا د بهرنيو چارو وزارت چارواکي چې له سيمې سره اشنا دي وايي، دا لا يقيني نه ده چې افغانستان به د شوروي سپوږمکۍ شي.

د راپورونو له مخې د نوي حکومت ګوند د مسکو له خوا د کمونيست ګوند په توګه نه دی منل شوی. د اپريل ۲۷ د پاڅون حسابونه چې د متحده ايالاتو چارواکو له خوا ترلاسه شوي، ښه يي چې شوروي اتحاد د کودتا په چمتو کولو يا ترسره کولو کې برخه نه درلوده.

په واشنګټن کې ارزونه دا ده چې نوی حکومت به د پخواني رژيم په پرتله د شورويانو پر وړاندې ډېره تکيه و کړي. په هرصورت، افغانستان په تاريخي توګه له خپل روسي ګاونډي سره نږدې اړيکې لري، په داسې حال کې چې خپل خپلواکي ته لوړ ارزښت ورکوي.

د کودتا چارواکو په بهرنيو چارو کې د "مثبت بې طرفۍ" خبره کړې، چې د نورو هېوادونو سره د دوی د سياسي او اقتصادي ملاتړ د کچې له مخې ټاکل کيږي. دغو چارواکو ويلي، چې افغانستان به د هيڅ هېواد له خوا په تارونو سره مرستې ونه مني.

مسکو سمدلاسه نوی حکومت په رسميت و پيژانده او د شا او خوا ۱۶ مېليون ډالرو ملکي مرستې وړانديز يې و کړ.

متحده ايالاتو هم نوی رژيم په رسميت پيژندلی او د اقتصادي مرستو د دوام وړانديز يې کړی چې په تېرو وختونو کې هر کال شا او خوا ۲۰ مېليون ډالر وو. تمه کيږي چې د کودتا په وخت کې په افغانستان کې د متحده ايالاتو د ۶۰ مشاورينو څخه ډېری پاتې شي او د لويديځ المانانو څخه غوښتل شوي چې د پوليسو د سلاکارانو په توګه پاتې شي.،، (اوبرډورف، ۱۹۷۸ زيږدی، اي ۱۲ چوپړی)
له همدې امله، د محتاط خوشبينۍ له پاره دليل شتون لري چې د معدني نمونو او جواهراتو صادرات ممکن دوام و مومي. (پيرر، ۱۹۵۹ زيږدی، ۱۴ چوپړی)

له تېر پېر څخه مو ښکيلاکګر په دې پام کې وي، دا خاوره سړې و لري، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښه سرونه و نه لري، ټول ټاټوبی بې پلاره او بې مور بې وارثه ډول غوندې کړې.
لړ، لړ به زموږ د وګړو تر منځ د کینې او بېلوالي زهن شندي.
الته او دلته به لړ، لړ سره په ښکرو وي، کانونه او زېرمې، ټول لوړ بیبه یا قیعمتي کانې او منرالونه به یې دوی په خلاصو سترګو ترې په پټه او په ښکاره وړي.

دا چې ټاټوبی مو د مندلیف لښتیلیک له ټولو کیمیاوي عناصرو او توکو ډک دی، د الماسو، سرو زرو، یورانیمو، لیتیمو او نورو توکو په بوجۍ ناست یو او خیر ټولو.
د دې له پاره چې پوهګر وګړي به مو د لمسول شویو او غولول شویو، وګړو باندې له منځه وړي، د اسلام په دین به د اسلام په نوم ترې اسلامي جرړې او باسي؛
دوی به مشر لري، په ربښت کې به ځان وګړو ته نه مخامخ کوي، چې وګړي ترې د بډایني، سوکالۍ او زدهکړو غوښتنې و نه کړي؛
که یوه دوې میاشت کې په خپل مرګ هم مړ شي، نو د همدې پټ تن په نوم به یې همغه کارونه ښکیلاکګر پر مخ وړي، او دننه نېیو وګړو ته به وایې چې دا د لویانو کړنې دي، په ربښت کې به همدا وګړي چې ښکیلاکګر دي، لویان به وي او د دې ټاټوبي زېرمې به په بې سترګۍ تشوي.

دوی به زموږ د زېرمو شته په نورو نړۍوالو هېوادونو په ۵۰۰ چنده لوړه بیعه پولوري او له موږ څخه به یې په لړو هامیانیو له سلو ۴۰ پیرودي.
د وتیزې ښه به یې داسې وي، که زموږ د ټاټوبي خپلواک تن ورته و وایي، چې موږ یې په نړۍوال بازار کې په نورو نږدې او لرې ګاونډیانو پلورو نو د پلورلو خپلواکي به نه لري، په له سلو ۵ او ۴۰ چې هر د پانو په مخ کومه ګټه سپینې ته را وباسي، هغه ټوله ګټه به بېرته د څلور میاشتې او کلنۍ زېرمه شوي مالیې او بانګ څخه خپله د لویانو په نوم خپله کوي.
ځکه چې په ربښت کې به دا ټاټوبي پلار او څښتن نه لري، هر یوه به یې له یوه نه یوه ښکیلاکګر سره نېغې، پټې او ښکاره نه منونکې یا په سترګو کې خاورې شیندونکې اړیکې و لري، خپلواکتوب به هېڅ شتون نه لري.

په همدې ښه محیط ته زموږ لرغونو نیکونو او نیاګانو د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پښتو پېیلو څخه لورا، لور او کورا، کور ګټنې اخستې دي. لکه لاندې لومړۍ لرغونې لغمانۍ لنډۍ، دوېیمه او درېیمه د لیکوال لنډۍ:.

🔺 څوک به یې ولې خاطر نه کړي
چې کور کې سره او سپین لري یا سپین مخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تالا شولو خاونده
ټولو کانونو مو تالا و لړېدنه

▲ تن مو هرپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

جګړه دومره اسانه نه ده له افغانستان سره، د نړۍ لرغون پوهان وایي او همداسې زه پام کوم چې د اسکندر مقدوني (مکي دانسکي) له زماني څخه په افغانستان کې جګړه روانه ده او داسې کاني کوي.

چې د کلونه د شمارلو ګنه یې ناشوني نه ده، یوازې په خوله ویل کېږي ۲۳۳۴ کاله، یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده لا مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې، د اسلام لښکري سل کاله جګړه کې دلته تېر کړه، هندیانو واکمنۍ له لمپاکا د پاي پیل شوه، ایرانیان د فارس واکمۍ د دې سیمې د مالیاتو نه ورکولو او قوانینو ته غاړه نه ایښودلو له لاسه له منځه لاړه. اینګلیسان درې واري تر ټولو ډېرې خونړۍ ماتې د دې سیمې د تورو غورونو له ننګیالو څخه و خوړې او د دنیا واکمنۍ یې له منځه لاړه؛ شورویانو یا (رسیا) پېنځلسو هېوادونو واکمنۍ پر وړاندې زما پلار جان عظیم خان له دیارلسو ملګرو او لس میله وسلو سره چې درې ګلتیه، پېنځه شتنګنه، دوې ټوپکو سره د ملا محمد الله بیا مولوي زبیر له امریت لاندې او د معلم قیس قومندانۍ لاندې د افغانستان سپېڅلی جهاد د لومړي ځل له پاره د نورستان له لارې شروع کړه.
د روسیانو تر ټولو ډېر ټانکونه او الوتکې په همدې سیمې کې د لمبو انګار شوې، ستره واکمني یې له منځه لاړه، امریکایان او دوه پنځوس هیوادونو سره دلته له منځه لاړه، تر ټولو ډېر ټانکونه یې دلته والوزځول شول، ډېرې وسلې ترې دلته و نیول شوې، د امریکا د پلازمینې او ولسمشرۍ سپینې ماڼۍ په خولې یې ولسمشر اوباما، مارک ته د ډېرې سختې ډارونکې جګړې څخه د ژوندې پاتې کیدو مډال ورکړه چې په قرغه یې ولسوالۍ کې عملیات کړې و، چې د امریکا په تاریخ کې دوې تنو ته یوازې داسې مډل ورکړل شوی، چې یوه مارک ته او یوه یې بل امریکایي ته د هغه د مرګ څخه ورسته ورکړې و چې په همدې بنه جګړه کې په ویتنام کې جنګېدلی و، له دې ځای څخه د دوی د ځواک ټغر لمن ورټوله شوه.

پاکستان چې زمونږ د باچایي ۶۰ کاله پخوا برخه وه، داسې فکر و کړې او افغانستان مات کړې دا خو امکان نه لري. بله دا ده که پاکستان داسې وایي دا خو د منلو وړ نه ده او کې دی هم نه شي. که داسې و شي نو بیا خو به زمونږ د نیکونو تاریخونه دروغ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل اړخ ته داسې به وکړی شي لکه :- یوه تن دی یوه الک ته وایي چې ته قرآن پاک، حدیث، سلام دین او رسول الله ص منې،
له الله ج نه ډارېږي او الله منې!!؟
نو هغه الک به ورته ځواب کې و وایي الحمد الله منم یې او مومن مسلمان یم.!!
نو هغه به ورته و وایي چې راځه ما ته اوس کونه راکړه!؟.
نو تاسو او الله مو هغه به ورسره داسې و کړي، نه هېڅ کله نه، عزت، پت، ننګ، غیرت او ابرو هم د اسلام برخه ده.
هېڅ کله به ورته له دغو تېر نه شي، هېڅ کله به یې دا خبره و نه مني.
هوکې!! پاکستانیان او د دوی حکومت له موږ سره همداسې کوي، یانې په اسلام دین مو خراب وي. که خاوره عزت او مېنه ابرو ده، نو ټول منوکو باندې هم بریالي کې دی نه شي، یوه نه یوه بنه ترې ګرځېږي او پرې را اوړي.
خو په مستقیمه بڼه یرغال کول د پاکستان په افغانستان باندې ناشونې او امکان نه منونکې خبره ده.

موږ ټول باید پاکستانیانو ته د کمعقلو په سترګه و نه ګورو، دوی دې چې د اروپا او امریکا لویې وچې څخه اسیا ته او د اسیا زړه افغانستان ته شخړې او ښکېلاکګر راولي.
زموږ ټاټوبی نارمه کوي او ښه ډېر مو پرې وژني، بیا د همغو په خولو زموږ له واکدارانو سره روغې ته لارې او چارې لټوي، یوازې او یوازې ځان او زموږ د دښمن په ګټنې ترې او پرېکړې، لکه د لاهور تړوون (معاهده) له شاه شجاع سره، د ګندمک تړوون (معاهده) له یعقوب خان سره، د ډیورن تړوون (معاهده) له عبدالرحمن خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له امان الله خان سره، د راولپنډۍ تړوون (معاهده) له جهادي مشرانو سره، د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جیو بیډن په امر).!!!
څکه دا په یاد و لرئ!؟ دا محضې یوه بېلګه ده زموږ د ناکراره نرمو کروندو، څلنۍ ورځ د چنګاښ یا د جولی میاشت ۸ تاریخ ۲۰۰۹ کال انځور مې په سترګو کې دی، لومړۍ لیوا، پینځمه د امریکا د بحري ځواکونو ډله، ویده ده، هر ساتونکي خپل د خوب په جنګي سوري ځایونو کې په نوموړو سوریو کې خپلې شپې تېره وي، دا د نړۍ تر ټولو زورور هېواد امریکا زوره ور ځواکونه دي، چې په ژوندونې یې ځان ته قبرونه په بڼه ادیرې باستلي له خپلو وسلو سره سمبال په کې د جګړې له پاره چمتو پراته دي.
ترڅو په افغانستان کې ژوندي پاتې شي، له بل لورې څخه د ځمریانو په سیمه کې کرارې شپې تېر ول هم اسانه نه ده، هسې نه چې د هغو د ښکار خوراک نه شي.
دا جنګي سوري او د خوب ځایونه د دې له پاره وېستل چې کره پر دوی کوم مزایل راځي یا یې هوان را لوېږي، نو د لړېدو نه ورسته د هر انفجار شوي مرمۍ پرځچې د پینځه څلویښتو درجو په اندازه له ځمکې لوړې د هوا لوري ورځي، چې که انسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروت وي نو هغه ترې لوړې تېرېږي. د ډېرې ژغورنې له پاره داسې سوري يا په ژوندونې قبرونه په جګړه کې له ډېرو زيانونو ځان ژغورې او د نړۍ ترټولو زورو ځواکونه پرې په ډېرې سختۍ خپلې شپې شېبې کولې.

خو موږ افغانانو له ترې ښه او سوکاله ورځ و نه ليدله، نه مو ژوند په ډاډمنه او خپلواکه توګه له ټولو ګاونډياو له پټو او ښکار خپلواکۍ مزه و څکله.

۱۲. ۸ موږ افغانان له خپلې خاورې سره هېڅ ربښتنې او تلپاتې مينه نه لرو؛ له پوهو او هوښيارو دا له پلرو راپاتې ګران افغانستان په بېساري ښه وران وو؛ خپلواکتوب او مستقلتوب نه پېژنو، د واک ګډۍ له پاره له خپل سکه او ناسکه دښمن سره لاس يوه کوو.

۱. داودخان د مهندسۍ اينجينېر و؛ ورانۍ ته يې لار جوړه کړه، لږکي قومونو ته يې سرلوړي ورکړه، له پرمختګ سره، سره د وژنو او بدبختۍ لړۍ پيل شوه.

۲. حفيظ الله امين او نجيب الله ډاکټران وو؛ داخلي سياست يې صفر و، باندنۍ سياست يې غوره و، په خپل لاس يې ډېر افغانان و وژل، ډېر افغانان ډله، ډله له خاورو لاندې شو، شراب، قمار، زنا له اسلام اباد څخه لږ وو، په ټول هېواد کې جګړه وه او ډېرى خلک له هېواد وتښتېدل.

۳. صبغت الله او برهان الدين رباني پروفيسران وو؛ کور په کور جګړه وه، زورواکي وه، د دولت کارمندانو ته معاشونه يوه کال ورسته ورکول کې ده، فساد، بچه بازي، قمار، غلا، چپاول، له اسلام اباد څخه لږ وو، هر ولايت خپله د کتاتوري درلوده.

٤. محمد عمر ملا و؛ بې عزتي وه، وچکالي وه، بېوزلي وه، بې کاري وه، نادودې وې، د اپيمو ډېره کرکېله او مسلمانان په خپل منځو کې ډېر و وژل شول.

٥. حامد کرزى ماستر و؛ فساد، بچه بازي، بدې اخستل، لنده غري، سړو تختوني، پښتانه له دندو او دريځ لري کول له اسلام اباد څخه لږ وو، د پښتنو ډېر کورونه د امريکايانو په بمونو وران شول، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو په سيمو کې ډېرې ډزې کېدل، ډېر د الوتکو بمونه غورځول، په مرمۍيو او بمونو ډېر خلک ويشتل، چې په ټوله نړۍ کې نړوال لومړی ځای لري، په ټولو ياد کړل شوو شيانو کې.

د يوه افغان پاچا پروفيسور برهان الدين رباني د بل افغان پاچا ماسټر حامد کرزي د پاچاهي د ګدۍ پر وخت له امريکايانو غوښتل چې زموږ په افغانستان کې ستر ستر يا غټ، غټ بمونه واچوئ په واړو، واړو بمونو کار نه کيږي... .

د امريکا بحري ځواکونو د دوپيم ايم اي بي (دوپيمه درجه عصري اپنجينړي بم) باندې ويشتلی، تاليبانو د مرکز ځای تر ځيرمه د پښتنو د ختو جوړ ځای باندې کروندو کې، د يوه نۍ ورځ د جون مياشت ۲۰ تاريخ ۲۰۰۹ کال کې زما د سترګو انځور، همداسې بمونه په ساعت کې يوه، يوه دانه په ټول افغانستان کې د پښتنو په سيمو کې ويشتل شوي. چې په ټوله نړيواله کچه به دومره بمونه په کوم بل هېواد کې نه وي ويشتل شوي، د الوتکو له اوزو او د بمونو له ناوړو اوزو هم دومرې په نړواله کچه کوم هيواد کې نوي شوي، تر ټول ډېرې ډزې تر ټولو ډېر په ډزو کې وژل شوي دا ټول لومړی لوړ ځای لري.

د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره دا کړنې کيږي.

محمد اشرف غني د وټې ډاکټر، متفکر پروفيسر و؛ ميوزيک، زنا، لواطت، بډې اخستل، شراب، شراب او قمار له اسلام اباد ځخه لږ وو؛ په يوه وخت دوې باچايان؛ بې کاري، نادرې ځان وژنې، په وينا وو کې چيغې وهل، هر کار په اوږده ځنډ کول؛ (لکه : ۲۴ مياشتو کې د وزيرانو ټاکل، ۲۴ مياشتو کې واليان او سفيرانو ټاکل)، د پارلمان ټاکنۍ هم ۲۴ مياشتې غواړي او بريښنايې تذکيري له ۲۴ مياشتو ډېر وخت ته اړتيا لري، نېمه واکداري له سلو پنځوس، پنځوس واک او ځواک، د دايشيانو زوکړه کېدل، د هغو له کافرانو ور تېر د مسلمانانو وژل، د سرک له غاړو ډېرې وژنې، سړو تختونې، ناګڼلې، جنګونه، جګړې له لرې سيمو ښارونو ته راتلل، د قطر تړوون يا د دوهې تړوون (معاهده) له محمدغني او له محمد اشرف سره (د جيو بيډن په امر) چمتو کول.!!!
امريکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. د قطر تړوون په سته راوړونکی تن به پټ او ناڅرګند وي؛ د قطر دوهې تړوون چې د امريکانو، تالبانو او جمهوريت تر منځ پيلېږي چې جمهوريت به ټول واک او ځواک تالبانو ته سپاري، د افغنستان سياسي رهبري به پاکستان مديريت او اداره کوي، د تړوون د متن په سته به وسپارل شي. په يورانيمو، سروزرو، الماسو، ليتيمو په کېندنو، د چارپېريال په فضا، باندنۍ ډيپلوماسۍ او سياست به دوی کار نه لري او په کورني سياست به يې امريکايان کار نه لري.

د پولې په تېرېدونکو ورونو، په ټولو امنيي کومندانۍيو، د ځانګړو ځواکونو، بانک، ملي امنيت په ټولو رياستونو او د پټې او غلې مشرۍ ناستې ځايونو کې پاکستاني ماهرينو سلاکارانو ته د نړۍوال سټنډرډ معاش او کوټې په خدمت کې چمتو کول، ښوونځۍ ته انجونې نه پرېښودل، ټولګډونه حکومت نه جوړول، بشري رښتو ته درناوی نه کول، د مسلمانو ترمنځ خبرو اترو ته غاړه نه کېښودل، مېرمنې به ټول ځان پټوي مخ او لاسونه به نه ښکاره کول، له يادو شويو کانونو پرته د نورو کانونو او زېرمو پيداوار يوازې پاکستان باندې په ټيټه بيع ورکول، په ټوله بانکي او مالياتي ځواک د پاکستان د ټولوالې او بانکونو لاندې کول، افغانستان د الوتکو د رادار ټولواله د پاکستان له پلازمينې څخه کنټرول، يوازې خپلو ملګرو ته دندې ورکول کول، باچا د باچايي په څوکۍ نه کېښناستل او نه د ټاټوبي وګړو ته ځان په ژوندۍ بڼه د هندارو له لارې ښکاره کول، په واکمنۍ کې وګړو ته ودنه نه چمتوکول، بېوزلي پړسول، بې کاري پړسول، نادودې پړسول، د اپيمو کرکېله بندول، مسلمانان په خپل منځو کې ځای، ځای وژل او له منځه وړل، له ټولو اسلامي هېوادونو بېل او جلا خپله اسلامي ټولواله پرمخ وړل، د دولت وګړو له پاره رښت (قوانين) نه جوړول، د تالبانو ۱۰۰ تنو لوړپوړو څارواکو او د تړون غړو ته ۱۱۰۰۰ امريکايي ډالره د دندې معاش د دوست هېواد امريکا له لوري په اوړدمهاله ډول چمتو کول خپلې د دوستۍ مرستې چې له پخواني سلطانت له لوري دي روان ساتل. (دا ټول به په ټاټوبي کې د امنيت چمتوکولو په پار ورکول کېږي.)

امريکا به د ازادۍ موخو له پاره او د افغانانو د بسيا کولو او وګړو د دولت رغښت له پاره په دې کړنو کړ کېږي.

زموږ د ټاټوبي څه بدبختی دی يا کمتون دی، چې وګړي لرو خو ښه وګړي نه لرو؛ سرونه لرو خو ښه سرونه نه لرو؛ د ښه سړو او ښه سرونو په منځ کې داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ
ځېرنــــــــــــچوپېري (ريســــــــــــرچ پاڼې)

څه کمی دی چې ترمنځ يې بېلولی نه شو کولی، د دښن له پټو لاس وهنو پانګې له ربړونې څخه نه خلاصېږو، نه سره جوړېږو او نه خپلواک کېږي.

په ټوله کې همداسې پورتني د دې پېيلو ځای دی.

په را لوېدو دې يم خوشاله
هسکه! چې تا لاندې بې پته خلک شينه

الله چې ستا په مخ شيدا کړم
غمو تالا کړم په صحرا ګرځم مينه

خدايه کوټې يې ګنوالې کړې
څې پر لېوال (عاشق) د ليونې ګمان کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو پېژنلیک

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېژنلیک له لرغون پېر څخه چې کله ژوی (انسان د شیث ع زوران) د ټاټوبي په ټټر کې زوکړه شوي.
تللي راغلي پرې دي، د شیث پښت (نسل) دی، ژبې ته یې د پېر په تېرېدو سره بېلوالی پیدا شوی دي، له یوې سیند غاړې څخه یې بلې سیند غاړې ته پندغالي وړي، کوچونه یې کړي، ډله، ډله کله په یوه ټېټنګ او کله په بل ټېټنګ کې پاتې شوي. د غرنو هسکو، لوړو، ژورو او درځنۍیو سیمو کې ژوندګړ شوي دي.
زوزان (د شیث ع بچیان) ترې پاتي شوي، زوزات یې په لړ لرلید پېر کې ډېروالی مندلی دی.
اریانی هډ دی او په پښتو ژبه ګړېږي.
پښتو یې رښت دی، پښتون یې پښت دی، پښتانه او پښتنې یې وګړي دي او پښتو پېیلې وایي، پېیلن او پېلنې یې پښتو پېیلي بوږولې دي.

بل لور ته د دې پایله ساده برابر وي دا، چې د ابولبشر یا ادم ع ډېری وخت لمپاکا لورې تېر کړی دی، زوی یې شیث هم ډېری پېر په کې ژوندګړ و، مسی یې انوش، کړوسی یې یارد (یرد)، کودی یې مهلائیل، اودی یې قینان، پردی یې ادریس ع (اخنوخ یا اښنوښ)، د اښنوښ زوی متوشلخ (متوشلښ)، د متوشلښ زوی لمک دی چې د دې ځای ژوندګړ و همدلته وفات شوی لمک (مهترلمک یا مهترلام بابا) یې قبر دی، د لغمان ولایت په مرکز یا مهترلام ولسوالی کې شتون لري. بل ورور یې نورلام، خور یې بي بي حاجره ده.

د دوی غور، غور، غور نیکه ادم صفي الله ته الله عظیم ج د دنیا په هر شي پوهه (علم) ورکړه، د دنیا د هر شي (څېز) د ګټې او تاوان پوهه هم ورکړه، د هر څېر نوم د نیا په هره ژبه کې الله ج د ادم ع په سینه کې القا کړه، له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۷۳۱ کاله وړاندې په اسمان کې، ,, بیا الله ج د خپل حکمت او مصلحت موافق د دنیا څېزونه (شیان) ملائیکو ته وړاندې کړل، الله العظیم د دې څېزونو نومونه او د دوی د ګټې او تاوان په اړه د فرښتو څخه پوښتنه وکړه، فرښتو یا ملائیکو په نه پوهېدو اقرار وکړه، ,, قالو سبحانک لا علم لنا الا ما علمتنا انک انت العلیم الحکیم ،، ژباړه:. فرښتو و ویل پاکي ده تاته (پاک یې له هر ډول شرک څخه) ای الله موږ ته پوه نه شته مګر په هغه څه چې تا موږ ته پوهه راکړې ده، بې شکه ته لوی پوی او د لوی حمکت خاوند یې.

الله ج ادم ع ته حکم و کړه چې فرښتو ته د دنیا څېزونو نومونه سره د ګټې (فایدې) او تاوان (نقصان) و ښایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الله العظیم و ویل په پټو شیانو علم (علم غیب) یوازې زما ستاین (صفت) دی، زه پوی وم چې ادم ع د ځمکې د خلافت لایق دی، دا ستاسو ستاین نه شي کېدلی، خلافت په تنظیم کېږي او تنظیم بې د پوهې نه نه شي کېدلی، ستاسو په ښکاره او پټه زه پوی (عالم) یم، زما پوهه په هر شي باندې شته.،، (سید روح الله ، ۳۰ چوپړی)

په دې پوښ (قضیه) کې دا ترمه چې پښتو ژبه الله العظیم له نورو ۱۰۰۰ ژبو (اوس پېر کې ۶۵۰۰ ټولې ژبې په پینی شتون لري.) سره چې ادم ع ته یې پرې پوهه ورکړې وه په اسمان کې، یادې وې او ملائیکو ته یې پرې روزنه ورکړې وه. ۷،۷۳۱ (اووه زره او اووه سوه او یوه دېرش) کاله وړاندې پېر کې د ادېنې په ورځ د.

نوموړی پیېخلیک د پښتو ژبې د ژوی (انسان) ابوالبشر ادم ع په اسمان کې ګړېدلی نېټه ده.

د شیانو نومونه یې اخستې دي او د هغو ګټنې او د تاوان څخه یې فرښتو ته ښوونه کړې او نوموړی پېخلیک یې د پښتو ژبي په اسمان کې د زوکړې موده ده.

او زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې چې ۷،۶۰۱ (اووه زره او شپږ سوه او یوه) کاله وړاندې ابوالبشر حضرت ادم صفی الله د سرندیف په غره راښکته شوی دی.

ادم ع ,, ۵۰۰ کاله ،، (سید روح الله ، ۳۹ چوپړی) مجرده و او یوازې په یوازیتوب کې پر دغه ځمکه او سیمه ګرځېده، په دې پېر کې یوازې دوې تنه په پښتو ژبه او پښتو پوهېدل.

په عرفات غره (جبل نور) کې له ادم ع او حوا د یوه ځای کېدو څخه ورسته، ۴۳۶ کلونو کې د حوا له نس څخه,, ۱۲۰ ،، (حیات ادم، ۶۱ چوپړی)، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۹چوپړی) زوزان زوکړه شوي دي، چې د دوی له مرګ ورسته د دوی مسیان او کړوسیانو ګنه ګونه ,, ۴۰،۰۰۰ ،، (ابن کثیر، ۷۵۱ لېږدی، ۹۶ چوپړی) ، (برهان دین، ۲۰۰۶م کال، ۴۸چوپړی) تنه وو ۷،۱۶۵ کاله وړاندې.

د ادم زوی شیث ع له پښت څخه یې پښتون پښت پیلېږي، د شیث ع رښتې اولاده ده، چې پښتو ژبه یې سینه په سینه خپل زوزان ته رسولې ده، غیرت، مېړانه، عزت، پت، ابرو، کمزوري ملاتړ، زوزور نه ملاتړ، کورنی ژوند، له یوې ناروغی پیداشویو جوړو نکاح نه کول، عدل، خلافت (مشري)، امانت ساتل او د یوه الله عبادت یې پښتو وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خپل پښت ته به یې په لمپاکا لورې سیمه کې پښتو ژبه (پښتو ابېڅې، ویکې یا وی، غونډ او غونډلې) یادولې.

زموږ وګړو هم په پیل کې د شیانو انځورونه کارل.
کله چې حضرت ادم ع پر ځمکه مېشت شو، نو لیک یې هم پیل کړ، تر ادم صفي الله وروسته د هغه اولاد هم په خپلو منځو کې لیک کارولی دی او پرله پسې ډول تر اوسه رارسېدل دی.

اسلامپوهان په دې نظر دي چې ادم ع په خپلو ګوتو لیکنې کړې دي. تر هغو ورسته د شیث ع اودی اښنوښ (اخنوخ یا ادریس ع)، چې د ادم ع پردی کېږي، د لیکانې (قلم) په وسیله په خپلو ګوتو د پښتو ژبې لیکنې کړي.
په دې سېمه به چې کله ژوند ګړ وو، زوزان ته به یې د پوهې علم زده کولو ۷،۴۵۳ کاله وړاندې، چې دی ۲۰ کلن و، له ۲۸۸ کاله ورسته بیا ادم ع مړ شو، او دی بیا ۵۷ کاله ورسته د ادم ع له مړینې څخه الله العظیم اسمان ته پورته کړی دی.

یوازې له نن ۲۰۱۷ زېږدی څخه ۷۶۰۱ کاله وړاندې ابوالبشر او د هغه مېرمن بي بي حوا په ځمکه کې هم دوی دوې تنو انسانانو شتون درلود؛ دوی دواړه د پښتو ژبې په ابېڅو، ویکیو، غونډونو او غونډلو پوهه یاده کړې وه. په څمڅو، ډبرو او چوپړو باندې په نړۍ کې ۲۵ ډوله خط لیکل کېږي، د ټولو لرغونوالی په ربښت کې له ۷۶۰۱ کلونو څخه نه اوړي.

پښتنو د شیث د پلار امانتي بکس له تورې څخه دېسې بڼه تورې جوړولې او د پلار د تورې درناوی یې کوو، د بریا د بخت له پاره یې ترې ګټنې اخستلې، لورا لور به یې ځان سره ګرځوله، کله دلته، کله هند کې، سوریه کې او کله مصر کې.
۶،۰۱۷ کاله نن څخه وړاندې یې مسو څخه ژویو ګټه پورته کړې وه. په لمپاکا کې د زیارت کلي بنګي بڼګي (بنګي باغچې) سر ته خاورو لاندې ښار کې له میسو ویلې کولو څخه چړې او سپین موټې او د کاله لوښې بوړول (جوړول).
ماران (لنډۍ)، ټپ (ټپې)، ټیک (ټیکۍ)، تورې (مصرۍ) یې پېژندلې.

په لرغون پېر کې ارامي لیک څرنګوالی او لیکنې بڼه ښه په درځ کې له ۵۰۴۴ کاله پخوا څخه دغه بڼه پښتو پېیلې بیخلیک لري.
د بودا کتاب ۲۴۲۲ کاله وړاندې لومړی زوړ کتاب دی رکویدا چې ډېری برخه یې لمپاکا (لغمان) او بامیانو کې بودا کښلی دی.
په زړه پښتو کې زموږ زوړ لیکی ملنډا پاڼو دي، چې د هغه له لیکلو څخه ۲۱۰۶ کال کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملنډا پاڼو ګندهارا (له کابله تر ګوادره) چې له سلو ۷۰٪ لمپاکا او له سلو ۳۰ ٪ پېښنور سیمه کې لیکل شوی دی.
چې د پښتو ژبې ډېری ابېڅي، وی، غونډ او غونډلې په کې شتون لري.

د ټاټوبي تر پېژندل کېدو او بنسټ اېښنخو دو پورې په لیکلي بڼه ډېر کتابونه په ټوله نړۍ کې شتون نه لري، د میرڅمنو له لوري تری تم، سوځول شوي او وړل شوي دي.
په لیکلې بڼه هېڅ شتون نه لري، پرته له پورتنۍیو دوې وو لیکي څخه، د افغانستان ملي ارشف په ځینو لرغونو ورځ پاڼو کې چې ۱۲ یا دیار لس پاڼې کېږي، له دري ژبې سره ګډ مندل کېږي چې د عبدالرحمن خان واکمنۍ پورې یې پېځلیک غځېږي چې دوی دغه خوندي کړي دي.
نور په کښلې بڼه چې له لاسي کښلو څخه شتون لري او له پښتنو پېیلنو او پېیلنې، پښتنو او پښتنې ځلمو او پېغلو، وړو او زړو، کوشنیانو او لویانو له خولې څخه یې راټولې کړي او خوندي کړي دي.
چې د کښلو لړلیک یې په لومړي ټوک ۱۴. پراګراف د کچې اندازې کې پر له په سې په لیکه کړي دي.

ادم او حوا نومونه دې زموږ د پلار او مور، ادم (لومړی سړی، د لومړي سړي نوم دی) د پښتو ژبې رېښه داسې ده، د ابېڅي د څپو له مېچې څخه دوې څپې لري، لکه:. اه او بله یې دم (اه + دم)، چې اه یا آه رټ ځواب د منلو، حاضر ځواب ورکول، په سر سترګو، د سوبتیا غږ، لبیک:. زما پلار کاله کې ما ته غږ کوي. وایي: صفي الله!؟ زه ورته ځواب کې وایم: اه.)
د پښتو ژبې د غږ پوهنې له پامه یې تر ششنې لاندې په لاندې بڼه نیسو:.
ځکه دی زموږ پلار دی، په رښتنې مانا یې پېژنو، الله ورته زموږ ژبه، زموږ دود، د ژوند تګلار، غوره پام، لید، ژویتوب (انسانیت)، خلافت، مشري د زمکې ورکړې وه، ځکه دی لومړی سړی دی، یا پیلنی انسان یا د انسانانو پلار (ابوالبشر) دی.
زموږ د پښتنو پلار چې پښتو ژبه کې نوم ادم دی، هغه خپل جوړونکی (پیدا کوونکی، تخلیق کونکی، خالق، رازق، مالک، بر، الله ج) لیدلی دی.

ژبه، پام، اند، وند، انګېزه، ژوند، لید او د پالنې دود یې ترې زده کړی دی.
په ختا او ګناهونو یې ورته توبه کړې ده، په خپله ژبه یې ور ته ویلې:.
,, [قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ] و ویل دواړو (ادم او حوا): ای ربه زموږ! ظلم کړی دی موږ پر ځانونو (نفسونو) خپلو، او که ته بخښنه (مغفرت) و نه کړې ته او مهرباني (رحمت) و نه کړې ته پر موږ؛ خامخا شو به موږ هرو مرو (خامخا) له تاوناینو (زیانکارانو).،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي، ۱۳۲۳ لیږدی، ۹۱۴ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي ۱۳۶۰، ۹۱۴چوپړی)، (افغنستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۸۵۶ چوپړی)، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۶۰، ۴۶۲ چوپړی)

او الضحاك بن مزاحم په خبره چې دا
,, (ربنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين)
دا هغه خبرې دي چې ادم پورې اړه لري او خپل رب ته يې ويلې دي.،،
(ابن کثير، ۷۵۱ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)
د اعراف اووم سورت دی، او په نزول کې نهه دېرشتم سورت دی، له ص سورت څخه ورسته نازل شوی، د ايت ګڼه يې ۲۳ دی. رسول الله ص ته دا جبرايل امين په مکه مکرمه کې ويلي دي، د کوران (قران) پاک په اتمه سيپاره کې شتون لري.

له دې څخه کره څرګندېږي چې انسان له ټولو څخه وړاندې، الله، ځان، ميوې، اوبه، ونې، بوټي، فرښتې، خواړه، کالي، ختې، جنت، ځاځ (ظلم)، ته، دا، هغه، دوی، مهرباني، بخښنه، موږ، ويل، تاوانيان، ځمکه، او هغه شيان چې په نقلي او عقلي بڼه په پيل پېر کې د انسان ورته اړتيا وه دا ويکي زده او ياد وو.

ادم لومړی ښوونکی د ژبو او شيانو و چې فرښتو ته يې زدهکړه او پوهه ورکوله او ورکړې ده.
ادم او حوا ته په پښتو ژبه او د نړۍ په ټولو ژبو پوهه الله ورکړې وه، د ټولو ژويو د ژبې زېرمه له يوې ټاکلې القا شوي زهن پوهې څخه سرچېنه اخلې، د دې له پاره د چې د ټول پنډوسکي ژوندګړو ژبې يوه تر بل سره ډېرې ربښې لري.
په ځانګړې بڼه زموږ اريايي ژبه پښتو له ټولو ژبو سره ډېرې نږدې رېښيزه تارونه او اړيکې سره لري.
هر ابېځی، غونډ، غونډله، غبرګغږونه او غږونه يې سره په ټوله کې په علمي بڼه پرتلنه کړو دا به کره و مومو، زما خپله دا نظريه همداسې ده.

د ادم له اه + دم (اه : په دې بڼه و ويل ,, آ ،، شي لکه د عربي ژبې زور لورنکی الف، کوشنی مد، لږ ډېر اوږدول د ۳ الفو برابر، ,, ا،، اوږ مد چې اړين به يې اوږدوې تر ۶ الفو پورې ,, آ،، او اوږ مد چې نه اړين به وي ,, آ،، نه يادوم).
بويمه داسې هم نه لکه د پښتو اه! او اه پارنويکی لکه يا د غږلرونکو ابېځو د تمرين.

۱. اه! بخته رابيداره شه کنه؛ اه! بخته راته نه بختي کېږي. يا د اېنګلېسي ژبې (Ah!).

۲. اه؟ د نه پوهېدلو کمتون (ته د چا اواز نه اوري چې هغه درته څه وايي، يا ته پام کوي چې په سمه بڼه دي وا نه ورېده، ورته وايې. اه؟)، (Huh?).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. اوه؟ هم نه لکه یوه سرغندوی، ډاکټر، انجینیر، شیخ، اتل، سندرغاړی، یا کوم سرغندوی تن چې ستاسو چارپېریال ته در شي په لیدلو یې تاسو و وایئ. اوه؟ دا دلته، (Oh?).

۴. اوه. هم نه لکه تاسو په یوه روښانه کېدونکي څېز چې وړاندې د هغه له ساکټ اېخښو څخه هغه روښانه شي او تاسو و وایئ، اوه. (Oh.).

۵. آه! هم نه لکه څوک چې په کوچ باندې یا چرچوبي باندې ډېر وخت ناست وي، چې ترې پاسېږي وایي آه. یا د انګلیسي ژبې (Ahh!).

۶. او. پارنویکی، چې د ډېر سله رحمۍ او خفګان څرګندولو له پاره یې وایو، لکه ښه سپی مردار شي چې وې وینې وایئ او. یا لکه د شوې ونې له ګړي څخه مو د ښارو بچي ټول و خوري او مړي یې لاندې را وغورځوي، د ښارو د مړي بچو په لیدلو وایئ، او. یا د انګلیسي ژبې (Aw.).

۷. او! پارنویکی، چې د درد په وخت کې یې وایو، لکه د کوټې ور کې مو ګوتې ونښلې وایئ، او! یا د انګلیسي ژبې (Ow!).

۸. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې و لوېدو، اه اوه. (Uh-oh.).

۹. اووه! پارنویکی، چې د اریانتیا په پېر کې یې وایو، لکه د ښنلو کاپي په پیله کې مو مچ و لوېږي، اوهه. (Ooh!)، له اووه (۷) سره زورنه کې توپیر لري، په اووه کې ډېره زورنه په دوهیم وې (و) ده او په اووه کې په هې (ه) زورنه ده.

۱۰. اووئ!(اووپس!) پارنویکی، چې د خنډ پیدا کولو په پېر کې یې وایو، لکه له چای څخه ډکه پیاله په غولي کې په پښه و وهو او ټول ټغر پرې ناولی کړو، اووئ! (اووپس!) (Oops!).

۱۱. اه اوه. پارنویکی، چې د خنډ او د وېرې په وخت کې یې وایو، لکه په دې باندې موږ پوهېږو چې خنډ یا وېره کې ولوېدو، اه اوه. (Aha.).

۱۲. بو! پارنویکی، چې د کوم تن د وېرولو په پېر کې یې وایو، لکه د کوم تن شاته غلی کېږي پټ او یوه دمې ورباندې غږ کوي، بو! (Boo!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. اا. پارنویکی، چې د نه (یه) ځواب له پاره یې وایو، لکه تر اوسه پورې دې دا لیکی لوستلی دی؟، اا. (Uh-uh.). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، یه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي د لومړي ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېیم ا کې بیا هوا په خوله کې لږه خو په ستوني کې ویل کېږي او ژبکی لړزوي.

۱۴. اه هه پارنویکی، چې د ، آ، او، هوکې او هو له پاره یې وایو، لکه زه درته په غوږکي زنګ وهلی شم، اه هه. (Uh- huh).

په دې بڼه چې ,, ا ،، یوازې اې په بڼه د پښتو لومړي ابېڅې په بڼه غږ نه لکه ,, اې یا ا،، نه. هغه چې د هې ابېڅی ترې لرې شوی یا نرمه ,, ه ،، ترې لرې شوې وه. د دې له پاره اړینه ده چې نرمه هې یا ,, ه،، توپیر چې کوم ځای کې ترې ګټنه اخستل کېږي، ابېڅو کې او په کوم ځای کې نه اخستل کېږي. تر شننې لاندې را ولو، لکه څنګه چې راپور شوي د زیار په زیار.

,, د ه (هې) ډولونه:. د واوېلې (غیر ملفوظه، نه لوستونکي) هې او کنسوننټي (ملفوظه) ,, ه ،، توپیرول په کار دي.
په دې ډول:. په (دویم) ډول کې د واوېل (فتحې، زور) په توګه غورځي.
په (نهم) کې د کانسوننټي (ملفوظه) هې په توګه پاتې کېږي.
د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبی هې (ه) یوه کانسوننټ دی او دوېیمه هغه یوه واوېل.
(اووه- اووم، پېنځه- پېنځم ، یوه - یوم ... .) هم په همدې لړ کې راځي. د معیاري لیکلارې او لیکدود پر بنسټ، ,, دوه،، په ترکیبي شمېر نومونو کې هم واوېلې پایله هې (ه) له لاسه ورکوي، لکه: دولس، دوویشت، دودېرش، دوڅلوېښت، دوپېنځوس، دو شپېته، دواویا، دواتیا، دونوي، اوښتې یا مفیره بڼه یې هم هغه پایله له لاسه ورکوي (د دوو).
په دې لړ کې د ,, درې ،، هغه هم تر ,, درېو،، ,, درو،، کره راځي.
نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېر نومونه (- ي -) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیا- اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ ,, څویم،، هم تر ورته دوې یا قاعدې لاندې راځي.
کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول، اړونده پایله (- م) سیده په ځان په سې نښلوي، لکه: څلورم، پېنځم، شپږم، اتم، لسم، شلم، دېرشم... سلم، زرم، مېلیونم... . پر کنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه: يوم، سلم، يوسل يوم، دوه سوم، دوه سوه يوم... ، زرم، يوزر يوم، مېليونم، يو مېليون يوم... . ؛ که (سووم) او (يووم) هم وکښل شي، باکه نه شته، خو د اسانی او لنډون له آرونو سره ټکرېږي.
زور – پای ,, هي لکه:. اره، اړ ،، او زورکي پای ,, هي لکه:. زړه ،، شمېرې هم د دغو واوېلونو تر غورځوني ورسته تر ورته قانون لاندې راځي، لکه: دوه، دويم، پينځه- پينځم، اووه- اووم، نهه، نهم، دوه سوه، دوه سوم ... .
ځينې پښتو ښځينه نومونه چې له مهال تېرېدنې سره يې په ټوليز(عام) يا ګړدودي ډول لنډون دود لري، کې دی شي، د سپما يا نه سپما له پلوه لږ څېېز او ډېر څېېز و کارول شي،
لکه: لار (لاره) يا ليار (لياره)، لوښت (لوښته)، څنګل (څنګله)، مټ(مټه)، منګول (منګوله)، لېځ (لېچه)، خېر (خېره)، مېرمن (مېرمنه)، بن (بنه)، لمن (لمنه)، ستن (ستنه)، برستن (برستنه)، درغن (درغنه)، خبر (خبره)... . ،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, د يې ,, ی ،، ډولونه:. د کره ليکنی پښتو يې ,, ی ،، ګاني شپږ دي:. دوې يې (ې،ي)، خپلواکي يا کنسوننټي دي، دوې يې غبرګغږې يا ديفتانګي ,, ی، ئ،، او يوه يې نيمواکه يا سيمي سيمي واوېل ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،، او شپږمه ,, ئ ،، له آره د ,, ی ،، تش يوه ليکيز ځېل يا ګرافيمي وارينټ دی او د لومړي ډېر ګړي کړ (جمع مخاطب) له پاره راځي.
همدې کبله ورته فعلي زورکيواله ,, ئ ،، وايي.
دغه شپږ واړه يېګانې (ياګانې) له اړوندو ښېلګو سره په لاندې ډول ښوول کېږي:.

۱. اوږده يې (ې)، لکه: خدای دې ادې له هرې ناوړې پيښې لرې لري.
۲. لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي، تربګني.
۳. نرمه يا زور واله يې (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه يې زور (فتحه) - ,, لرګی،،؛ اې (ا، الف) ,, ځای ،،؛ اوږد واو(وې، و)- ,, څارندوی،، يا لنډ واو (وې، و)- ,, بوی،، وي، نورې ښېلګې يې لکه: نری، سړی، ځای، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی، بوی.
٤. درنه يا زورکيواله يې (ئ، ئ)، لکه: نرئ، کرئ، ډوډئ، څوکئ؛
٥. په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډئ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.
٦. نيمواکه يا سيمي واولې يې ,, ي ـ ،، يا ,, ـ ي ـ ،،؛ لکه: يون، ياد، بيا، بېديا، يو، يوه، يور، دويم... .،، (مجاوير،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

,, پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (پېښ، زېر او مد) هېڅ نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د پېښ پر ځای (و)، د زېر پر ځای (ې) او د (آ) پر ځای (ا) لیکل کېږي او په کار دي: بېلګې يې:

پارسي (پېښ):.
پل، ګمان، ګمارل، ارزګان، ارګون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارګان... .
پښتو (و):.
پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبېک، رومان، اورګان... .

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي نا کره او کره ویکیي دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې لیکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي لیکلار دي لیکي، الته کره راځي، خو پښتو ژبه کې کښل ناکره راځي.

لښ، لمړی، کچنی، کچنی، ګل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن، وائي، وائې، البیت الله، رئیس، اروپائي،لائق، دګن، ډِموکریسي، خُله، آئین آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هِلمند، دِموکراسی، تاجکستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارینه ؤ، اړتیاؤ، یوه تن وو، ساه، ساګانې، ښاه، ښاګانې، ګیاه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تیراه، پناه، پوپناه، تنخاه... .

لوښ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګول، خوم، خورما، توخم، خوتن، وایي، وایې، بیت الله، رییس، اروپایي، لایق، دکن، ډموکریسي، خله، ایین، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګیله، هېلمند، دېموکراسی، تاجیکیستان، اېنګلیستان، برلین، سېک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارینه وو، اړتیا وو، یوه تن و، یوه تن وه،،؛ سا، ساوې، ښا، ښاوې، ګیا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تیرا، پنا، پوپنا، تنخا... .،، (مجاویر،۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۱ چوپړی)

یوه ځای لیکل او جلا لیکل:. د ژبپوهنیزې قاعدې له مخې ټول ژبني توکي یا واحدونه سره بېل بېل لیکل، په بله وینا، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی (لفظي وحدت) له مانیز یووالی (معنایي وحدت) سره غاړه غړۍ کول په کار دي.
که هغه ازاد وییکي (پارتیکلونه (particles وي، لکه: سربلونه + وستربلونه (prepositions + ospositions): په، پر، تر، د، له، سره، کې، پورې، ته...

(c) ketabton.com: The Digital Library

.؛ یا اړیکوییکي یا ارتباطي حروف (conjunctions): چې، که، او، هم... .؛ او یا ساده نومونه، صفتونه، شمېرنومونه او ضمیرونه وي، لکه: کور، غر، لوی، سپین، یوه، دوه، زه، ته، دی، دا، هغه... .؛
یا فعلونه، لکه: تلل، خوړل، ځي، خوري... .؛ او یا ترکیبي او اشتقاقي وییونه (لغات) وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاری، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا، ولسمشر یا هېوادمشر، تاوتریخوالی، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، بلوژنه، ځانوژنه، ځانمرګی، سرټکی(سرټکي)، منځټکی، پایټکی، لیکلړ، لیکلار، لیکلاربنود، لیکدود، پایلیک، لمنلیک، نوملیک، بریلیک، برخلیک، برخوال، پازوال (موظف، مسوول)، پانګوال، پانګواکي (سرمایه سالاري، اېمپریالېزم)، ځمکوال، ځمکواکي (زمین سالاري، فیوډالېزم)، ځمکسمون (اصلاح ارضي)، سمونپال (اصلاح طلب)، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزېرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخبېلګه (ماډل، مودل)، مخورمند (پیشداوري)، مخنیوی، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول ـ لاسلیکېدل، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول- مخامخېدل، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندېینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله، پایلوبه، پایینه... .

په دې لړکې له نومونو او کړونو سره د وړو توکیو یوه ځای لیکل سم نه دي، لکه: لخوا، لما، ندی، پدې توګه، لدې سره، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)... .، نخورم، نخوري، نکوم، نکوي، نلرم، نلري، نشم، نشي، شویدی، مخوره، مکوه. ...

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله(شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه(قیدونه) دي، ځانته ـ ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیرېږي.

,, بلخوا،، له ,, یوه خوا،، سره د اړیکوییکو په توګه، لکه (له پاره، پکې، نشته...) همداسې یوه ځای دود موندلی او کره ګڼل شوي دي.

یوه لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوه ځای لیکل کېږي چې د یوه یوازېنې چار یا مانا له پاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله، پرله پېیلې راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه یا همغه، همهاغه یا همهغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، له پاره، نه شته، یا په (سترې مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غونډې ګړنو او څرګندنو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوه ځای لیکل هم همداسې درواخله!

(c) ketabton.com: The Digital Library

که نه، د ټولیز دوی یا عمومي قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي او باید جلا و لیکل شي، لکه: نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه لرم، نه شم کولی، یا کولی نه شم، و نه شم کولی، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کې دی شي، د لیک اسانتیا له پاره یوه نیمه بېدویي یا استثناء و منو، لکه پاس په یادشویو، او یا په (وانخلم ، رانغلم ، رانغی، خدای مکړه) غوندې دودو بېلګو کې.

له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د ,, یوې- کره پښتولیکلارې ،، دننه د ټولمنلې کره پښتوابېڅې پر بنسټ له رامنځته شویو کیبوړډو سره په کارده، د هرې کربنې یا غونډلې دننه په یوه یوه وت (Space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او څپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

دلته یوازې د نښلېدا یا نه نښلېدا خبره نه، بلکې د بېلابېلو لویو او وړو توکو ترمنځ هماغه یوه برابر وت (Space) په پام کې نیول په کار دي.
د ساري په ډول: د، او، خو، نو، نور، پر... . که سره نښلي هم نه، خو له هماغه لګولي عربي سېستم سره سم یې تر منځ ټاکلی وت یا واټن (Space) ورکول اړین دي، که نه، ژبپوهنیز اَر نه پرځای کېږي او ګډون (التباس) رامنځته کوي.
په دې توګه مخني توکي سره داسې و نه کښل شي، لکه: د،او،خو،نو،نور،پر...).
هرګوره تر لیکنښو وروسته (نه تر مخه) هم ټاکلی وت غوره اېسي، سره له دې چې ژبپوهنیزه اړتیا ورته نه شته.

د ده له نومونې سره سم ,, نوي کمپیوټري پښت،، دومره زغم او زړه غټاوی وربښلی چې د ځلوېښت کلن غورځنګ ټولې ستونزې او ستومانۍ یې ځنې هېرې کړې دي.
کمپیوټري نومونې، لکه: برېښنالیک (د زیار په سمون (برېښلیک)، (ایمېل)، وېبپاڼه (د زیار په سمون ووبپاڼه)، (وېبسایت)، ګورتپاڼه (وېبلاګ)، نړیجال (انټرنېټ)، راکښته کول (ډاونلوډ)... . لاڅه چې زرکلن پارسي- عبري اونۍ نومونه (جمعه، شنبه، یکشنبه، دوشنبه، سه شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه...) یې هم پر(ادېنه، پیلنۍ، یوهنۍ، دوهنۍ، منځنۍ، څلنۍ، پینځنۍ) نی (هفته)، یوه اونۍ اووه ورځې ده، راواړول او رادود یې کړل.

څپلسرې رغاونې یوه خوا ټکر (Accident) رامنځ ته کوي او بلخوا بیاځلتیا یا تکرار .(Duplication) ټکر په دې مانا چې یوه رغاونه وار له مخه شوې او سمه ارزول شوې هم وي، له ناخبرۍ یا ناګارۍ څخه یې دوېیم او ان درېیم انډول یې هم رامنځته شي، لکه: پښویه (ګرامر) چې له څه له پاسه یوې پېړۍ راهیسې له راورټي او بېلیو رانیولې تر صالح محمد کندهاري را اخېستی او کارولې ده. خو یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیم اماتور، سرور وکیلي څو کاله مخکې ,, ژبدود ،، را اېستلی او زما خپل شاګرد محمد اغا شېرزاد همدا اوس، اوس تر سرلیک لاندې په یوه لیکنه کې ,, ګړدود ،، کارولی دی.
د دې بېلګې هم کمې نه دي چې ډېر خپلسري وییرغوونکي لا تراوسه د ,, Logy - ،، زباد شوې پښتو انډول ,, -پوهنه ،، د پارسي ,, -شناسی ،، په پېښو پر ,, -پېژندنه ،، اړوي، لکه په ژبپېژندنه، ټولنپېژندنه، لرغونپېژندنه... . کې او له دې سره یوه ناکره دوپلېکېشن رامنځته کوي. په دې وروستۍیو کې چې افغان چارواکو له لسیزو، لسیزو کره دود شوې ,, ښوونه او روزنه ،، پر ,, پوهنه ،، اړولې او د ښوونې او روزنې وزارت د پوهنې وزارت اړولی، یوه بېځایه دیني ریاکاري بلل کېږي، حال دا چې د لاتین (Education)عربي انډول ,, تعلیم و تربیه،، ده؛ پارسي ,, آموزش و پرورش،،... دی!

د ټکر(Accident)، لکه: ,, کالیزه ،، پر ,, کلیزه ،، بدلول، حال دا چې کلیزه نږدې یوه پېړۍ د ,, تقویم ،، له پاره رامنځته شوې چې له فونېتیکي دوی (قاعدې) سره سمه یې پایله غورځول شوې او کالیزه لږ تر لږه له نیمې پېړۍ راهیسې بره خوا رامنځته شوې ده او کوزه خوایې ترې (الف) غورځولی او یوه شمېر برنې یې هم نن سبا پېښې کوي!.،،

په روان پېر کې د نوي او کره پښتو لیکلار له پاره تر ټولو غوره لاسته راوړل شوی، په نوي علمي څېړنو ولاړ، ګڼل شوی او منل شوی لیکدود او لیکلار غوره دی، نوی پېر پښت ورته له روان پېره اوږه ورکړې او پرمخ یې وې سي، زما په اند لکه څنګه چې زیار رونوي او د هغه څرګندول چې رونوي کتنه داسې.

کره او روغ سپینې ته را و ځي. بل لوري ته په ځینې ځاینو کې که چېرې په یوازې او یوازې بڼه له پېنځه لورو څخه، د مخېلوری؛ د شالوری؛ کېنلوری؛ ښیلوری؛ منځلوری لید (ویژن) پام وند او اند و لري.
ټولې وی، غونډ او غونډلې مخې ته پر مېز کېښودل شي، لږ تر لږه ۱۰۰۰۰ زره چوپوړي.
بیا به نور هم نوي پېر ته د دې پیله ساده برابره کړې. چې ځینې شیان او ویکی ترېښتي او بېلېښتي، ګډ او بېل کمتونونه لري.
دا په دې مانا نه دي چې ټول ناسم دي، خو د دوی کښل په تېروتنې سره د ابېڅو تر منځ په زورنه کې بېلوالی لري، دانو داسې نه ورته نه شو ویلی. د دې له پاره چې د کچې ګنه یې ډېره لږه ده چې په دې پوښ (قضیه) کې ځای کړم،
لکه :. د ددې، پکې، نشته، له پاره، وو، و، د، ده، زوروالـه هې ,, ه ،، او زورکی والې ,, ه ،، غورځول، له وت څخه ګټنه، غبرګغږې یې (ۍ) سیمیواوېل څخه روغه ګټنه نه اخستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:. پکه جلی، غټ پکه، پکې انجونې، غټې پکې، ځينې عيبونه په کې (پکې) کې شته؛
له پاره ښه ده؛ شته، شته او نه شته، نه شته (نشته)، د دې، ددې (ځناورې ټولنوم)، سړي وو، سړی و، پېغله وه، د پېغلې پېيلې؛ د ځلمي کار کار و کړ؛
دوې افغانی د بانګ په اوسپنېزو پيسو ليکو؛
هره يوه يې په شپاړس افغانۍ مصرف د وټېز چورلېښ له پاره بوړ وو، له هر وييکي، غونډ او غونډلې په سې جوښت اړين کامه، ټکی او بله د ليکدود نخښنه و کارول شي.
يوه وت واټن بايد و نه لري. د وت کارول بايد روغ وي.
لکه ناکره بڼې يې (ټولې غو نډلې ابېڅې ، غونډ ، و ييکي،او زورنې لري .)
داسې کره راځي (ټولې غونډلې ابېڅې، وييکي، غونډ او زورنې لري.)
سړی يه!، سپوږمی يه! نړی وال، پېنی ييبره، غونډی ټال، نړی جال کې د غبرګغږې يې (ی) غبرګغږ و ساتل شي، ی ترې و نه غورځول شي.
داسې ناکره راځي:. سړيه! سپوږميه! نړيوال، پېنييبره، غونډيټال، نړيجال... .
ګڼه :. يوه، دوې، درې، څلور، پېنځه، شپږ، اووه، اته، نهه، لس ... .، که غورځېدلې زورواله او زورکی واله هې په لاتيني ابېڅو و کښو کله د کمپيوټر او نړی جال په ژبه نو سر در دی ببخې ډېره وي، چې په کمه ښه له خولې څخه ويل کېږي په همغه ښه يې بايد و ليکو.
لکه:. د (Dah, The)، و (Wah) اړ(Arah)، اووه او اووم (Owah and Owam)، نهم (نه هم، Naham) يا دويم، دوېيم (Dwayam, Dweyam) او لسم (Lasm) ، يوه لس (يـولس کې د هې په غوځيدو سره زور په وي ,, و ،، راشي يا زورنه په واو راوړل شي. زورنه په يې ,, ی ،، را نه شي، لکه لاتيني يو U) دوې لس يا دوه لس (دولس، د پارسي دو په ښه و نه لوستل شي).
بله دا چې يو ده يوه ګڼې (شمېر يا حساب) تر منځ توپير و لري.
لکه: موږ ځانګړې دندې سرته رسولو ته چمتو يو. موږ دلته مهترلام کې يو.
يوه پېغله دنده کې شته. يوه لس تنه پوهګر نه شته. يوه کار دی او موږ ورته په کار يو.

که نوې باندني پنځونکي خپل د ژبې پنځي او لرغون ويکو باندې توکي، اسباب او اله باندې نوم ږدي، موږ يې هم خپلې ژبې څخه پرې پنځي ربښه لرونکی نوم کېږدو، لکه:.
(Blackbird, Oldelephant, Ameraicanhawk, Cloud, Roof, Floor, Stair, Cornice, Bellows, B۱۳, Sixtynine, Wind, Air, Weather, Catch, Throw, Droop, Ball, Water… .)
توره مرغی (سيوسيوی)، زوړهاتي، امريکايي باز، وريځ، بام، غولی، پلغاړی، بلی، بنی، رتی، بي ۱۳، نهه شپيته، باد، هوا، نيول ، غورځول، را لوېدل، پنډوس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه... . داسې ورته ونه وايو (بلکبرډ، اولډاپلېفنټ، امريکنهاوک، کلوډ، روپ، فلور، ستاير، کرنيس، بيلوز، بي ثرتين، وينډ، ايير، ويذر، کيچ، ثرو، ډراپ، بال، واټر... .).

د غونډلو اند (فکر) نه تېرېدونکی زورنه. لکه يوه ورته غونډله دوې مانا وې ورکوي. لکه :. ولسمشر و ويل سړی دومره ځيرک نه و.
,, ولسمشر و ويل،، سړی دومره ځيرک نه و.
په پيلنۍ يقيني غونډلې زورنه کې د ډېر ځيرک مانا ښندي، او په پاينۍ يقيني غونډلې زورنه کې د سوي ځيرک (نه ځيرک) مانا ښندي.

چې په نوي بربښنايي منځې چې ابېڅې په ډيسيمل بڼه پېژنې ورته پېچلتيا او خنډ زوکړه کوي، د دې له پاره په مډرنه عصري يا نوي معلوماتي (ټيکنالوژيکي) پوستکالو کې بايد په يوه، ټول منلي پښتو ښکاروندی شي.
په ټوله کې يوه ښکاروندی (ستنډرډ، کوډ) وي، ټول پښتون پښتې ترې په روان پېر کې ګټنې واخلي. زما ځرګندول چې رونه وي کتنه داسې، د مجاوير احمد زيار، زيار له سلو ۹۸٪ اته نوي د کره ليکلار او ليکدود ښکاروندی دی.
هرګوره چې د پښت يوه وګړی لږ تر لږ لس کښلې د ده له پښتو ليکي زېرمو سره پرتله شي نو د دې پيله ساده برابروي دا چې د نومورې کښلې د نوي پښتو يوه ټول منلی ښکاروندی دی.

د لغمان ژبنۍ ګړدودي وارينتونو ځخه ځرګندېږي لکه:. که د کړې په ځای، زور واله نه پای شوې دوبيمې مسرې، چې داستاني لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې سازيان يې له رباعي په سې وايې. يا د کيسۍ په منځ کې وايي، يا نر ته منسوبې غونډلې ما و ويل، ما و لمبل او ښځو ته منسوبې غونډلې ما و ويلې، ما و لمبلې او داسې نور.

د ابېڅو، وۍ (ويکيو، وييکي)، غونډ، غونډلو، ناکره کارول، د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ په پيخليک (تاريخ) کې خنډ او کمی پيدا کوي، اړين بايد ترې په ارزولو پلټنو (پله ټنې، پلټنې)، ځېړنو او سپړنو کې بې لورې ګټنې واخستل شي، د نړه ځېړنې پيله ساده برابر وي دا.

هغه پېخليکونه ځخه چې کړدودي او ليکلارې بڼه له لرغون پېر ځخه دلته، دود لري، لکه د لغماني او شيطان (ابليس) ليکني کيسې و ليکي، لغمانی او شيطان ورمونه او پندونه، د پيريانو او شيطانانو شتون. دا هغه ځخه دي چې کره کوي زموږ ټول ربښت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه ژوي (انسان) دې سیمې لوري پاتي کېدل او استوګن کېدل او دوېیم ژوي (حیوان) ډېره ګڼه ګونه لکه:. اېرې، لېوه، لېوګی، زمري، کبلی، بېزو، اس، بیانکی، اوښان، جونګی، مېښې، مېږې، وزې، ښېرلي، غواوې، پړانګ، پېشوپړانګ، خر، قچر، ګیدړ، سورلنډی، کاسه ګړب او داسې نور... .

د ادم (لومړی سړی، زموږ پلار، ابوالبشر)، اه- دم؛ د (ا) ۱. لومړۍ مانا:. لومړی غړ(د سوبتیا غږ). د (اه) ۲. دوېیمه مانا:. ټاټ، افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس افسوز، اوسوز.

د (دم) ۱. لومړۍ مانا:. کوپ، چوپ، کوپکولو، چوپکولو یا پوکولو ته وايي چې پو کړی شوی دی.
د (دم) ۲. دوېیمه مانا:. شیبه، ډېر لږ وخت، غوره والی، اهمیت یا (Moment Instant) شېبه، دغه (جاری)، میاشت، مدلاسه، فوري، جاری، ناڅاپه، اوس ته وايي. چې دم په دم (هره شیبه) ته وایو.

حوا:. ماښام، هغه ورځ یا شپه چې د یوې مهمې پېښې مقدمه وي (لکه داختر شپه) ، پیلنی مېرمن، لومړۍ ښځه (د انسانانو مور پرته له ادم ځخه) یا (EVE).
چې پېژند یې موږ په راتلونکي پېر کې و کړو.

زه هېڅ ښاځمن (مغرور) نه یم، نه د ښاځمنتوب له پاره دا وایم چې لغمان د پښتنو، لومړی ټاټوبی دی، خو ټول اریاني لرغون پېر پښتپوهنه دا موږ ته کره په لاس را کوي، چې د پښتنو ژوند، دمې، استوګنې او ځواک ځای دی. په هغه پېر کې موږ شتون درلود، چې د هند او ایران سرحدي سېمه او نورې سترې واکمنۍ شتون نه درلود، د کوشنيیو واکمنۍ تلونکي راتلونکي مېنه وه.
د دې له پاره نه وایم چې دا زموږ د قوم ستاین شي، او نه زموږ پښت له پاییني استازي د الله ج ځخه ورسته زوکړه شوی وي. له هغې وړاندې هم زموږ پښت او نور پښت په ګرده ځمکه شتون در لود. لکه ځنګه چې لوی الله ج وايي.

„ یَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ، ژباړه:. ای! خلکو یقینا ما پیدا کړي استئ تاسو له یوه نارینه او یوې ښځې نه او ګرځولي مې یئ تاسې کورنۍ او قبیلې (واړه واړه او لوی لوی) چې یوه بل و پېژنئ، یقینا زیات عزتمن په تاسو کې په نزد د الله باندې زیات تقوا والا دی (چې په چا کې تقوا ډېره ده)، الله دی پوهه او خبردار. ،، (زما د اوستاد شیخ غلام الرحمن ترجمه، ۱۹۹۹ زېږدی، حجرات سورت، ۱۳ ایت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, دوېیمه ژباړه ای! خلکو موږ پیدا کړي یئ، تاسو (ټول) له یوه سړي چې (ادم) او یوې ښځې چې (حوا) ده او ګرځولي یئ موږ تاسې څانګې او قبیلې قبیلي (ټبر، قبیله، توکم، کهول، خېل، کورنۍ (لکه د ژوو)) له پاره د دې چې و پېژنئ یوه له بل سره، بې شکه چې ډېر ګڼلی او منلی له تاسو څخه په نزد د الله ډېر متقي ادب لرونکی (له الله ج څخه په پټه او ښکاره وېرېدونکی) ستاسې دی، بې شکه چې الله ښه عالم ډېر خبردار دی. ،، (افغانستان د عالمانو علمي استازي ۱۳۷۲، ۱۲۱۵ چوپړی)

,, درېیمه ژباړه:. ای! خلکو: یقینا موږ پیدا کړي یئ تاسو د یوه نارینه او د یوه زنانه نه او جوړ کړې یئ موږ تاسو خاندانونه او قبیلې د دې له پاره چې یوه بل و پېژنئ، یقینا ډېر عزتمند ستاسو نه د الله په نزد ډېر تقوا دار دی، یقینا الله تعالی علم والا دی خبرلرونکی. ،، (عبدالسلام، ۲۰۰۲ زېږدی، ۱۳۳۳ چوپړی)

په ترمېذي کې حدیث دی چې رسول الله ص ویلې دي پښت دومره زده کړئ چې زړه سوی (صله رحمي پرې و کړئ).

زموږ پښتون پښت له قابیل (د هابیل په سې ورور) نیولې تر روان پېره یې شځړې وړي راوړې دي.
چې تر د پښتین یا پښتون (چې زړه لاتیني کې ورته پښتین PAXTEN، لاتیني ژبه کې پختین PAKHTEN، پکتین PAKTEN دی، چې د ایچ ابېڅی یې ترې غورځوي) نر او پښتینا PAXTENA، پختیناPAKHTENA پښتیانا PAKTYANA (ښځې) زوزان یا زوات دی.
د ادم او حوا زوزوان (زوی او لور یا لونی او لونۍ یا لونه) دي، زدکړه او د لمپاکا کې د لمک پېخلیک داسې سپیني ته اوباسي چې د شیث زوزان او د پیلني سړي او پیلنۍ ښځې مسي دي، چې تر ډېره پورې دا مسله په همدې بڼه پوښ (قضیه) کې شوې ده.

په پندوسه کې د اریانا ژونګړ دي او اریانا یې ټاټوبی دی، هډ یې اریانی دی، په دې سره د اوسني افغانستان ټول پوهګړ پوهان او پېخلیکپوهان او پښتپوهان ټول سره په یوه خوله دا خبره مني او په دې مسله یې له تېرو کلونو څخه د پوښ مزې ترلې دي. د هغوی پلټنه همداسې په ډاګه شوې ده یا د هغوی څېړنه همداسې ښودل شوې ده.

زموږ پښتون پښت د ادم ع له شیث زوی له پښت څخه پیلېږي او د هغه پېر اسلام دین منونکي وو، تر پاینې استازي د لوی الله ج محمد رسول الله پورې. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښت ژبه پښتو ده، د لوی الله پاینی استازي پرې پوهېده، ,, د خالد بن ولید پېخلیک ښځه او د هغوی په خوله،، پښتو خبرې یې کړي او اورېدلې دي.
پېیلن او پېیلنې د پښتو ژبې پېیلي بې کچې تاثیرات لري چې د پاڅون، رښتو منلو او ژوي د روغې لارو لورې ته هڅوي.
هېڅ کله باید محضې ستاین او دروغ نه وي، د اسلام دین مخالف په کې شتون و نه لري.
ځکه الله العظیم په کتاب الله (قران کریم) او رسول الله ص ویلې دي مشکات، بخاري، مسلم کې شتون لري.

الله العظیم د پېیلنو او پېیلنې (شاعر او شاعرې) د پېیلې (شعرونو) په اړه خپل استازي (پیغمبر) حضرت محمد رسول الله حبیب الله ص ته ډاډ ګېرنه او ډاډینه تسلي مکه مکرمه کې ورکوي، له منځه تللو د منکرینو، بری د مومنانو، رښتینوالي د ده کوي، په اخیر د سورت او په دفع د اووه شبهاتو سره د هغه نه. ټول سورت د پېیلنو (شاعرانو) په سرلیک دی، په ترتیب کې ۲۶ سورت دی په نزول کې ۴۷ دی، ۲۲۷ ایتونه لري او په قران پاک په ۱۹ سیفاره کې شتون لري.

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الۡغَاوٗنَ (۲۲۴)ؕ اَلَمۡ تَرَ اَنَّهُمۡ فِىۡ كُلِّ وَادٍ يَّهِيۡمُوۡنَ (۲۲۵)ۙ وَاَنَّهُمۡ يَقُوۡلُوۡنَ مَا لَا يَفۡعَلُوۡنَ(۲۲۶)ۙ اِلَّا الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَذَكَرُوااللّٰهَ كَثِيۡرًا وَّانۡتَصَرُوۡا مِنۡۢ بَعۡدِ مَا ظُلِمُوۡا ؕ وَسَيَعۡلَمُ الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡۤا اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ(۲۲۷)ع
ژباړه:. پېیلن او پېیلنې (شاعر او شاعره) په سې روان وي سرکشان وګړي(۲۲۴) ایا ته نه ګورې دوی چې په هره کنده کې ګډ وډ ګرځي(۲۲۵) او دوی وایي هغه چې دوی یې نه کوي (۲۲۶) پرته له هغه وګړو ښځه چې ایمان یې راوړی دی او عملونه کوي نیک (په تابعداریَ د سنتو کې) او یادوي الله تعالی ډېر او بدل یې واخستو د دې نه ورسته د هغې چې دوی باندې ظلم شوی وو او زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی چې کوم اړخ ته دوی اوړي (۲۲۷).

څرګندونه (تفسیر، جوتونه، تشریح):.

[۲۲۴] په دې ایت کې د دوېیمې شبهې ځواب دی. منکرینو ویل چې دا (محمد ص) شاعر دی او دا د الله کتاب د ده اشعار دي، منکرینو ته دا ښکاره وه چې پېیلن په دروغو په پېیلې سره یوه څه ښایسته کوي او وګړو باندې اثر کوي.
الله العظیم په درې ډولو سره ځواب ورکوي په دې ایت کې چې پېیلنو تابعدار او ملګري ګمراهان، بد معشان، فاسقان وي او د دې نبي ص ملګري سجده کوونکي ژړاکونکي، د دنیا سره محبت نه کوونکي دي (په همدې ډول په تفسیر سراج المنیر او د قران تفسیر او ترجمه کې دي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګټنه: هر کله چې د خایسته ستاینو د رسوال الله ص د ملګرو باندې استدلال وکړی شي، نو دا پیله سپینې ته راوځي چې کوم وګړي د رسول الله ص ملګرو بد وایي او ناوړه نظر کوي نو هغوی رسول الله ص تکذیب کوي.

[۲۲۵] په دې کې دوېیمه بنه د ځواب ده، پېیلن او پېیلنې هڅې (بې هوده) خبرې، مخالفت خبرې (مختة دریدنه خبرې، په لاره کې ورته ودرېدل خبرې یا خنډ خبرې، متضادي خبرې)، دنیا د ترلاسه کولو له اړخه نه د وګړو ستاینه (هجو) کوي. د (یَّهِیْمُوْنَ) په غونډ کې د دوی تشبیه ورکوي د اوښانو او ګوتګو سره چې هرې کندې او ټیټنګونو ته د خوړلو او څښلو په حرص کې ګرځي.
د الله کتاب او د رسول الله حال داسې دی چې د لارښونې او حکمت د خبرو ډک دی، د دنیاپالنې او هواپالنې (پرستی) نه خالي دی.

[۲۲۶] په دې کې درېیمه بنه د ځواب ده، چې د پېیلنو ویل (قول) او کړنه (عمل) مختلف وي. د رسول الله ص د ملګرو ویل او کول ټول یوه شان وي.
د دوی د ملګرو پېیلي داسې وي، د رسول الله ص د لېواتیا پېیلي وایي، کړنې، ښایست یې ستایي، وګړو ته د غوره عملونو، سخاوت، نیکیو ... . لارښونه کوي، په خپله پرې کړ کېږي، خو د هغوی له دې څخه مخالف وي.

[۲۲۷] په پېیلنو کې روغ یا سم مومنانو هم شته، لکه د رسول الله ص په ملګرو کې حسان رض د ثابت زوی او نور هم، د دې له پاره یې د هغوی بېلوالی کړی دی. څلور ځانګړنې د هغه پېیلنو په ډاګه کوي. ایمان، صالح عمل، د الله ډېر یادول (ذکر کثیر)، وار او غچ اخیستل(کسات اخستل، بدله اخستل، کسات، غچ، بدله، کینه رخه).
د دوی په پېیلي کې په ژبه باندې د الله العظیم منلو یادونه کول او په زړه کې یې داسې منل چې ټکی شی ور سره نه ګډ (شریک) ول؛ غوره کارونو ته لارښونه کوي، د الله العظیم په ستاینه، ثنا، حمدونه کښنې او وایي؛ هر کله چې کافران پېیلن د رسول الله ص، یا د هغه د ملګرو، یا د مسلمانو سپکه وایي، نو دوی یې په ځواب کې ورته بنه له هغوی نه کلکه سپکه وایي. ځکه چې دا هم جهاد دی، په ژبه باندې جهاد،
لکه د پښتو لنډی ده:

د غشي زخم ژر رغېږي
د ژبې زخم تر کیامته پورې وینه

یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تورې زخم ژر جوړېږي

د پېغور زخم تر کیامته پورې وینه

په اخیر د سورت کې کله ویرونه ده ظالمانو پیپلنو ته او نورو منکرینو ته (وَسَيَعۡلَمُ) کې رټل (تهدید) دی، (الَّذِيۡ نَ ظَلَمُوۡٓا) کې تعمیم زر دی چې پوهه به شي هغه وګړي چې ظلم یې کړی دی (اَیَّ) ابهام دی (مُنۡقَلَبٍ) کې د دوی نعمتونو او خوشحالیو پرځیدو (انقلاب، بدلون) ته نغوته ده، چې دا به په غمونو سره بدل شي، څکه چې غونډ (لفظ) د مرجع اکثر ویل کېږي، بېرته ګرځیدل پیلنې حال ته او غونډ د مُنۡقَلَبٍ بېرته ګرځیدل دي بدل حال ته (يَّنۡقَلِبُوۡنَ) کې زورنه د پرځیدو (اوختلو، بدلون یا انقلاب) ته نغوته ده، چې حالت به یې نوي، نوي فساد او ورانې لورې ته بدلیږي.

,, ۴۵۷۶ وَعَنۡ اُبَيِّ بۡنِ كَعۡبِ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حِكۡمَةً. ،، (مُتفَقٌ عَلَيۡهِ)

مشکات څلورم ټوک، د پیپلې څېرکی د ۴۵۷۶ نمبر حدیث ژباړه:. اوبی رض د کعب زوی ویلې (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلې (فرمایلي) دي ,, څینې پیپلې (شعرونو) حکمت دي. ،، (متفق علیه یا بخاري او موسلیم دواړه منلې ده)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۷ وَعَنِ ابۡنِ مَسۡعُوۡدٍ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, هَلَكَ الۡمُتَنَطِّعُوۡنَ قَالَهَا ثَلَا ثًا. ،، (رَوَاهُ مُسۡلِمٌ)

د ۴۵۷۷ نمبر حدیث ژباړه:. له ابن مسعود رض (عبدالله بن مسعود زموږ د فیقي لاربنود) ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویلې ,, په خبرو کې مبالغه (له ځانه دروغ جوړول، هغه څه چې شتون و نلري د هغو ویل، سوی ربنت، ډېروالی د خبرو، په خبرو کی زیاتی، افراق) کوونکی تبا (برباد، هلک) شول، دا خبره یې درې ځله وکړه. ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۷۸ وَعَنۡ اَبِيۡ هُرَيۡرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ,, اَصۡدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا الشَّاعِرُ كَلِمَةٍ لَبِيۡدٍ اَلَا كُلَّ شَئَ ءٍ مَّا خَلَا اللهِ بَاطِلٌ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيۡهِ)

د ۴۵۷۸ نمبر حدیث ژباړه:. له اوبوهوریره رض ویلې دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلې دي ,, ډېره ربښتونې غونډله (جمله) چې شاعر ویلې ده، د لبید پیپله (شېر، اشلوک، پیپړن، شعر) ده، له الله ج نه پرته نور ټول ځیزونه مرې (فاني دی، د منلو وړ نه دي). ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ۴۵۷۹ وَعَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيْدِ عَنْ اَبِيْهِ قَالَ رَدِفْتُ رَسُوْلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ ,, هَلْ مَعَكَ مِنْ شِعْرِ اُمَيَّةَ بْنِ اَبِى الصَّلْتِ شَئٍ ءٌ ،، قُلْتُ نَعَمْ، قَالَ ,, هِيْهِ ،، فَاَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، ثُمَّ اَنْشَدْتُّه' بَيْتًا، فَقَالَ ,, هِيْهِ ،، حَتّٰى اَنْشَدْتُّه' مِائَةَ بَيْتٍ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۷۹ نمبر حديث ژباړه:. عمرو رض د شريد زوی خپل د پلار د خولې خبره کوي، چې ويل يې، يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم سره په سورلی هغه په سې ناست وم، هغه و ويل چې ,, د اوميه صلت د پلار زوی پيېلي (شعرونه) درته ياد دي،، ما و ويل هو، وې ويل ,, و وايه ،، ما هغه ته يوه بند پيله واوروله، وې ويل ,, بل و وايه ،، ما بل بند پيله واوروله، هغه و ويل ,, نور و وايه ،، تر دې چې ما لږ تر لږه سل بنده (کړی، دوې مسری، بيته، دوې نيمبيتی) پيېلي هغه ته واورولې. ،، (مسلم ويلې دي دا) (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۴)

,, ۴۵۸۱ وَعَنِ الْبَرَآءِ قَالَ قَالَ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ لِحَسَّانَ بْنَ ثَابَتٍ ,, اُهْجُ الْمُشْرِكِيْنَ فَاِنَّ جِبْرِيْلَ مَعَكَ ،، وَكَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ لِحَسَّانٍ ,, اَجِبْ عَنِّیَ اَللهُمَّ اَيِّدْهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ. ،، (مُتَفَقٌ عَلَيْهِ)

د ۴۵۸۱ نمبر حديث ژباړه:. له برا رض ويلې (نه روايت) دي، چې د قريظه په ورځ نبي صلى الله عليه وسلم حسان د ثابت زوی ته و ويل ,, د مشرکانو بد وايه، جبراييل ع ستا ملګری دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم به حسان ته ويل چې ,, زما له اړخه ځواب ورکوه، ای! الله قوي کړي دی په روح القدس سره.،، (بخاري او مسلم ويلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۲ وَعَنْ عَائِشَةَ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ قَالَ ,, اُهْجُوْا قُرَيْشًا فَاِنَّه' اَشَدُّ عَلَيْهِمْ مِّنْ رَّشْقِ النَّبْلِ. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۲ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلې دي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ويلې ,, د قوريشو سپکه وايئ، سپکه د هغوی له پاره د غشو ويشتلو نه سخت لګيږي. ،، (موسليم ويلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۳ وَعَنْهَا قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ يَقُوْلُ ,, لِحَسَّانٍ اِنَّ رُوْحَ الْقُدُسِ لَا يَزَالُ يُؤَيِّدُكَ مَا نَا فَخْتَ عَنِ اللهِ وَرَسُوْلِـه. ،، وَ قَالَتْ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلّـی اللهُ عَلَيْهِ وَسلَّمَ يَقُوْلُ ,, هَجَاهُمْ حَسَّانٌ فَشَفٰى وَاشْتَفٰى. ،، (رَوَاهُ مُسْلِمٌ)

د ۴۵۸۳ نمبر حديث ژباړه:. همدغه (عايشې رض) ويلې دي، ما د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه واورېدل ,, حسان ته يې و ويل، جبراييل ع ستا مرسته کوي، تر څو پورې چې ته د الله ج او د هغه د روسول له اړخه سيالی کوي.،، هغې بيا و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې ویل یې ,, حسان د کافرانو بد و ویل، مسلمانانو ته یې روغتیا (رمټتیا، سلامتي، شفا) ورکړه او په خپله یې هم روغتیا و مندله. ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۵)

,, ۴۵۸۶ وَعَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, لَاَنْ یَّمْتَلِیَٔ جَوْفُ رَجُلٍ قَیْحًا یَّرِیْهِ خَیْرٌ مِّنْ اَنْ یَّمْتَلِیَٔ شِعْرًا. ،، (مُتَفَقٌ عَلَیْهِ)

۴۵۸۶ نمبر حدیث ژباړه:. له اوبوهوریره رض ویلې (نه روایت) دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي ,, یوه سړی دې خپله خېټه د زوو نه ډکوي، د دې نه غوره ده چې خېټه د پېیلو (شعرونو) ډکه کړي،، (بخاري او موسلیم ویلې دي دا.) ،، (موسلیم ویلې دي دا.) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱٦)

,, ۴۵۸۷:. وَعَنْ کَعْبِ بْنِ مَالِكٍ اَنَّه' قَالَ لِلنَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، اِنَّ اللهَ تَعَالٰی قَدْ اَنْزَلَ فِی الشِّعْرِ مَآ اَنْزَلَ فَقَالَ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, اِنَّ الْمُؤْ مِنَ یُجَاهِدُ بِسَیْفِهٖ وَ لِسَانِهٖ وَالَّذِیْ نَفْسِیْ بِیَدِهٖ لَکَاَنَّمَا تَرْمُوْنَهُمْ بِهٖ نَضْحَ النَّبْلِ. ،، (رواه فی شرح السنة)

۴۵۸۷ نمبر حدیث ژباړه:. کعب رض د مالک زوی ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم ته و ویل چې الله تعالی د پېیلې په اړه څه شی رالېږلي دي، څه یې را لېږلي دي. نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, چې مومن جهاد کوي په خپله ژبه او توره، په هغه څوګند کوم چې زما سا یې په لاس کې ده، تاسو کافران په پېیلو (شعرونو) داسې ولئ لکه په غشو یې چې ولئ. ،، (د سنتو شرحې ویلې دي) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱٦)

,, ۴۵۸۸. وَعَنْ اَبِیْ اُمَامَتَه عَنِ النَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ,, قَالَ اَلْحَیَآءُ وَالْعِیُّ شُعْبَتَانِ مِنَ الْاِیْمَانِ وَ الْبَذَآءُ وَالْبَیَانُ شُعْبَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ.،، (رَوَاهُ التِّرْمِذِیُّ)

۴۵۸۸ نمبر حدیث ژباړه:. د اومامه پلار رض ویلې دي، چې ما نبي الله صلی الله علیه وسلم نه واورېدل چې نبي صلی الله علیه وسلم و ویل ,, حیا او ژبه ټینګ ساتل د ایمان دوې ښاخونه دي، سپکې سپوري (فحش وینا) او چټي خبرې (فضول خبري) د بېلتوب (نفاق) دوې ښاخونه دي.،، (ترمیذي ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۸۹:. وَعَنْ اَبِیْ ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِیِّ اَنَّ رَسُوْلَ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ,, اِنَّ اَحَبَّکُمْ اِلَّـی وَاَقْرَبَکُمْ مِّنِّیْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ اَحَاسِنُکُمْ اَخْلَاقًا وَّ اِنَّ اَبْغَضَکُمْ اِلَیَّ وَ اَبْعَدَکُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنِّیۡ مَسَاوِیۡکُمۡ اَخۡلَاقًا اَلثَّرۡثَارُوۡنَ اَلۡمُتَشَدِّ قُوۡنَ اَلۡمُتَفَیۡهِقُوۡنَ.،، (رَوَاهُ اَلۡبَیۡهَقِیُّ فِیۡ شُعَبِ اَلۡاِیۡمَانِ وَ رَوَی التِّرۡمِذِیُّ) ،،

۴۵۸۹ نمبر حدیث ژباړه: د ثعلبه پلار خشني رض ویلي دي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم و ویل ,, د کیامت په ورځ به تاسو ټولو کې ډېر نږدې او ډېر ګران (ګڼلی) ما ته هغه تن وي چې کړه وړه (ښه سلوک، اخلاق) یې ښه وي، د قیامت په ورځ به زما ناګڼلی او له مانه لرې هغه تن وي چې ناوړه کړه وړه (بد سلوم، بد اخلاق یا خراب خوی) و لري، په خبرو کې ډېروالی کوونکی (چاپېروس)، خوله اوږدونکی په خبرو کې او لویي کوونکی دی.،، (بیهقي د ایمان په ځپرکي کې ویلي دي او ترمیذي ویلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۱۷)

,, ۴۵۹۵:. وَعَنۡ صَخۡرِبۡنِ عَبۡدِاللهِ بِنۡ بُرَیۡدَةَ عَنۡ اَبِیۡهِ عَنۡ جَدِّهٖ قَالَ سَمِعۡتُ رَسُوۡلُ للهِ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ یَقُوۡلُ ,, اِنَّ مِنَ الۡبَیَانِ سِحۡرًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡعِلۡمِ جَهۡلاً وَّ اِنَّ مِنَ الشِّعۡرِ حُکۡمًا وَّ اِنَّ مِنَ الۡقَوۡلِ عِیَالاً.،، (رَوَاهُ اَبُوۡدَاوۡدَ)

۴۵۹۵ نمبر حدیث ژباړه: صخر د عبدالله زوی د بوریده مسی هغه د خپل پلار او پلار یې د نیکه خبره کوي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه اورېدلي دي چې ویل یې ,, ځینې سپړنه (بیان، تشریح، ډله، ډول: دغتوغتو ټکو ځرګندونه، تعریف) سحر (جادو) وي؛ ځینې علم (پوهه) جهالت (جهل، بې خبرې، ناپوهي: په عربستان کې تر اسلام د مخه زمانه ته ورته په تېرو کې ډوبوالی، د الله العظیم نه بې خبري، د پوهي کمبختی) وي، ځینې ښېلې (شېرونه، شعرونه، اشلوک، ښېېرن) حکمت (هوښیاري، ځیرکتیا، عقل، د تورات هغه برخه چې د سلیمان ع د هوښیاري په باب ده، د رسول الله ص پوهه او کړه وړه) وي او ځینې خبرې وبال (بوج) وي.،، (ابوداوود ویلې دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

,, ۴۵۹۷:. وَعَنۡ اَنَسٍ قَالَ کَانَ لِلنَّبِیِّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ حَادٍ یُّقَالُ لَهٗ اَنۡجَشَةُ وَکَانَ حَسَنَ الصَّوۡتِ فَقَالَ لَهُ النَّبِیُّ صَلّـی اللهُ عَلَیۡهِ وَسَلَّمَ ,, رُوَیۡدَكَ یَآ اَنۡجَشَةُ لَا تَکۡسِرِ اَلۡقَوَارِیۡرَ قَال قَتَادَةُ یَعۡنِیۡ ضَعَفَةَ النِّسَآءَ.،، (مُتَفَقٌ عَلَیۡهِ)

۴۵۹۷ نمبر حدیث ژباړه: انس رض ویلي دي، چې نبي صلی الله علیه وسلم یو ستاینغاړی (خوږغږی، د ترنم بلبل، مدح خوان) و، چې د هغه نوم انجاشه! و او ډېر خوږ غږ یې درلوده. نبي صلی الله علیه وسلم ورته و ویل ,, اې!؛ انجاشه!، اوښان په کلاره بیایه چې ښیښې ماتې نه کړې.،، قتاده رض ویلي دي چې هغه ص مرغللې له ښځو سره تشبع کړي دي.،، (بخاري او موسلیم ویلي دي دا)،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لیږدی، چوپړی ۲۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ۴۵۹۸:. وَعَنۡ عَاۤئِشَةَ قَالَتۡ ذُكِرَ عِنۡدَ رَسُوۡلِ اللّٰهِ صَلّٰـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ الشِّعۡرُ فَقَالَ رَسُوۡلُ اللّٰهِ صَلّٰـى اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ ،، هُوَ كَلَامٌ فَحَسَنُهٗ حَسَنٌ وَ قَبِيۡحُهٗ قَبِيۡحٌ.،، (رَوَاهُ الدَّارَ قُطۡنِيُّ وَ رَوَى الشَّافِعِيُّ)

۴۵۹۸ نمبر حديث ژباړه:. عايشه رض ويلې دي، چې نبي صلی الله عليه وسلم ته د پيېلي يادونه و شوه، رسول الله صلی الله عليه وسلم داسې و ويل ،، چې پيېلي خبرې (شعر کلام) دي، ښه يې ښه دي او خراب يې خراب.،، (دارقطنيو ويلي دي او شافعي له عروه څخه د لېږد په بڼه ويلې دي دا) ،، (فرهاد، ۲۰۰۳ لېږدی، چوپړی ۲۱)

:. په شمتيېيو ساحه کې د اورنګ باغچه داسې د پېرانو استوګن ځای دی، چې الته هيڅ څوک ورتللی نه شي، چې پېنځه شپږ تکړه ځوانان نه وي هغې ساحه کې ترې د شپې تګ نه شته، د اورنګ باغچه کې په ډانګپيېلي وينا د شپې تګ نه کېږي.

له لرغوني پېر څخه د پېرانو دور څخه د هندوکش په دې لړۍيو کې پېران تيت او خپاره وو، په لرغون پېر کې چې انسان په پنډوسی (پينی، نړۍ) له نه وو، د دوی بېلا بېلو ډلو د پينۍ پر مخ فسادونه او وژنې کولې، تر منځ يې ډېرې شړې وې، يوه بل به يې په شخړو کې ربړول، تړل او بندي کول؛ ان خواړه به يې نه ورکوو.
تر څو چې له منځ لاړ شي، په همدغه موخو او کړنو څخه الله العظيم په خپل قدرت سره له پنډوسې ورک کړل او واکمني يې له منځه لاړه.
الله پرې ابوالبشر ادم ع را و لېږه، چې په کې ژوند و کړي، عدالت او خلافت کړنې پر چار کړي.
فرښتو ټول پېران تيت په ترک کړل څه يې و وژل او څه يې غرونو لورې و شړل.
زموږ په غرونو، درځنيېيو سيمو، د الېنګار او الېشنګ لرغوني اريانې رښتې سيندونو غاړو ته يې په ځای ځای هډونه، کږې وږې پېښې، ربړه ژامې د خاورو لاندې په کراتو مندل شوې دی.
د وګړو له لورې او بيا يې له خاورو سره ګډ کړي، چې بېرته له خاورو سره خاورې شي.

اورنګ باغچه که پېنځه شپږ ښه تکړه او ښه زړه ور ځوانان نه وي، دوې غلور حتمن وېروي او ډاروي يې؛ د اوبو ساحه هم ځاري، په لومړي وار په شګو وېشتل کوي، په شګه دې پوی کوي، بيا دې ورسته ډاروي.
دغسې معمېلې او کيسې دې دغه ځای کې.
په نوموړې ځای کې روټېغه غونډۍ ده، چې لاندې يې د تېږو غر دی او له پاسه پرې خاورې دي. دا يوه عجيبه خبره ده او دا يوه تاريخي ځای دی، ګوره ښه! داسې بويمه چې په سر يې خاورې دي او لاندې يې پرښې تيږې دي، تورې پرښې تيږې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دغه ځای کې دغه پېريان سکونت لري او د دې ځای استوګن دي، ښه پرېمانه هم دي او همدغه ځای يې مرکز دی.
تر دې پورې چې هلته پوستې، د ځواکونو چوړګه مېنې وړي خو هغه ساحه کې استوګن يا پاتې کېدلی (سکونت) نه شي کولی.
بل لوري ته يوه د هغه سيمې د ساحې وګړي دي، چې هغه پېژني چې دغه وګړي د دې ساحې ژونګړ دي؛ ډېر نه په خنډ او وېره کې اچوي.
تېر پېر کې وګړو به د کرکېلې له پاره او به لږولې، يوه تاريخي کېسه ده چې هغه سپين ږېرى کاکا اوس هم ژوندی دی، ګل فکېر (فقير) کاکا نومېږي.
هغه ويلې چې د حبيب الله خان پېر و، زه مې له پلار سره د کروندې خړوبولو له پاره تللی وم، نيمنانی (نيمچه ژنکی) وم، ټوله کرونده مو اوبخښتې کړه؛ يو پټی پاتې و، هغه هم د دې پټي يو کونج.
پلار مې ماته و ويل بچيه! دغه کونج اوبه که او بيا اوبه و تړه چې د نورو وګړو کروندو ته لاړې شي؛ چې د هغوی پټي هم پرې خړوب شي، زه لاړم ته راځه را په سې، زه درنه لاړمه.
چې ګل فکېر کاکا اوبه وتړلې او راوان شو، چې دغه ځای ته رسېږي، يو ماشوم په زمکه پروت دی او ژاړي.
د سره دوې بېلچې دي.
داسې چل يې کړی ده چې راځه دا ماشوم به په ځادر کې و تړم شاته به يې واچوم، او زه به دا بېلچې په اوږه کېږدم، چې د هر چا وي خو راځه د کوم لاروي څخه به لوېدلی وي.
ګنلو له دې نه روستو چې سړي شی په شا کړی دی، يو پېر (وخت) کېږي چې له ځادر څخه يوه لوري سر اوباسي او دېخوا پښې، او پښې اوږدېږي، يو حالت ته چې سړی رسېږي، چې سړی له سد نه اوړي زوپ کېږي.

زوپتيدو نه ورسته درې، درې نيم ساعته ورسته چې پلار يې کله خبرېږي چې زوی مې څنګه په دا نيمو اوبو ورک شو، چې کله راځي ځادر يې همداسې تړلی، بېلچې نه شته، بېلچه يوه الته پرته ده يوه الته. له هغې نه ورسته يې له زوی نه پوښتنه وکړه چې ځويه! څنګه چل ده!؟. په تا باندې څه شوي دي!؟

وی پلاره ماشوم پروت و، ما ويل چې لاروي په لاره ځي راځي د چا نه به لوېدلی وي. ما ماشوم راواخسته، چې کله ځادر کې مې واچوه، هغه داسې اوږدېدو په حالت کې وه چې داسې مې ورته و کتلې؛ وضيت مې تور او سپين شو. دغه سې کيسې دې دلته او دا ټولو خلکو ته معلوم او څرګند ځای دی.

لکه اوس دلته يوه سيمه ده، چې د دوې الېنايي سيندونه سره ګډېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمتۍیو پورې اړونده، لغمان کې، د سیند تر غاړې یوه جیګه ونه ده او جیګه ونه ورته وایي.
دا یوه زړه ونه ده، هغه داسې یوه ونه وه چې د پېنځه تنو لاس ترې نه چارپېرېده، په دې کې هم ښه ډېر پېریان وو او اثري ځای وو؛ په جیګه ونه کې هم د پېریانو استوګنځای و.
د کوزې کلا کوم سړي ویل چې ما دوی په دې ځای کې داسې حالت لیدلی دی.
ما پټی اوبه کوه، دې ځای کې ښه ډول او سرنی غږېده، چې کله مې بېلچه په اولې کړله نو یا!؛ الکو!؛ دا لا څه حال دی، دا کوم د لیونې بچي دي چې راغلي دي دلته سیل کوي.
چې کله وړاندې شولم، خلک په کې ښه ګرم دي، ما اول کې و نه کتل چې پسته مې کتل او بجلکي مې و لیدلې. نو بسم الله مې کړل، پېښې مې و لیدلې کړې، رېبه له وېښتو ډکې د اوښانو په ډول، هډوکي مې زیګه شوه، دې سره مې بسم الله کړه.
د بسم الله سره ګورم څه او پېلچه پاتې شو.
نه مې اریکین و لیده نه ګیسونه، نه مې سړي و لیدل.
ډېر ښه پروګرام یې روان کړی وو.
په همدې بڼه ډېرې نخښې د استوګنځیو یې له دې سربېره په خزانې غونډۍ، اکبر غونډۍ او تور کمر کې شتون لري. ۱۰۳۳ لېږدي کې اورنګ او زوی یې اکبر مغول لغمان کې ژوندګړ وو، هغه هم د ژوند په دې زړو ځایونو کې کړی ځای پر ځای کړی وو او خپل ژوند یې تېروه دلته.

دا زموږ د سیمې لرغونې لنډۍ ده، ګل پاچا الفت راټوله کړې چې له دې ټولګې څخه وړاندې، په پښتو ژبه کې د نوموړو پېیلو له چاپه تېر شوي لیکي شتون نه درلود. چې د پېریانو په اړه یې کښلې دي، د دوی د تاثیر تشبه یې له ښځو سره کړې دی.

▲ ,, له پاسه سره لستوڼي راغله
د بام په سر ورته پېریانو و نیومه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی کال، ۱۱۷چوپړی)

محمد ګل ګلکی استاد، شمتۍیو ته راغلی وو، د حبیب الله پیر کې، یوه سړی ور په سې پاسېدلی وو. ګلکي ورته د سبل په منځ کې و ویل:.

▲ خدای دې زموږ د کور تنور که
چې هر سهار دې په مورۍ کې لاس وهمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه سړي ورته په خوب کې دا لنډۍ ويلې وه، دلته لياز په پښتو وينګ کې او (لحاظ) په دري وينګ کې راغلى دى.

که د ځوانانو لياز نه وى
په يوه څوک به دې و باسم اويا تيزونه

,, چې خداى به څه راسره و کړي
ما پر دنيا ځان ته اغزي کرلي دينه

چې خداى قاضي شي ميزان راشي
ستا د جفا کاغذ به الته غوړومه

چې خداى کوي هغه به و شي
جانانه مه تره تقدير ته تدبيرونه

چې خداى کوي هغه به و شي
کم بخته مه شکوه تنى په زيارتونه

چې خداى کوي هغه به و شي
ولې دې سر په زنګنو کېښود مينه

چې خداى کوي هغه به و شي
الکه مه ږده زيرى غوا په زيارتونه

چې خداى کوي هغه به و شي
زما د فکر ببرى غرکه شوه مينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۷۴ چوپړى)

,,خدايه په داسې لمبو و سوم
چې نه يې دود شته نه يې تاو چا و ليدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدى، ۹۵ چوپړى)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,,الله نرى، نرى باران كي
چې سالووالي د لونګی محتاجې شينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۹۶ چوپړی)

,,يار مي د تورو غرونو شپون دی
ما ته به راوړې سپيني ژاولې ژېړ کلونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۳۰ چوپړی)

,, د يوه ېينت ذهني او روحي پېژندنه، د هغه ېينت له دود او دستور سره ټينګه اړيکه لري. همدغه شی يو ېينت له بل ېينت څخه په مانوي او دوديز ډول بېلوي، د يوه ېينت دوديز ارزښتونه بل ته پوره ورته نه وي او نه د هغوی ښېګڼي کټ مټ سره يوه بڼه وي؛ مګر ځينې برخې يې سره لړ او ډېر سره ورته وي.

د انسان ناسته ولاړه، تګ راتګ، خندا او ژړا، غم او ښادي، دوستي او دښمني، په هر ځای کې يوه بڼه ځانګړي ادب او رواج لري، چې څوک ترينه سرغړونه نه شي کولی. ښه سړی يا بد سړی په همدغه هنداره کې ليدل کيږي.

که موږ و غواړو چې د يوه هېواد يا دننه په ټاټوبي کې د يوه ټاکلي ولايت ذهني حال مطالعه کړو او معنوي څېره يې ځانته ځرګنده کړو، تر ټولو لوموړی بايد د هغه ملت يا د هغه ولايت په دودو او دستور، رسم، رواج کې يوه مطالعه پيل کړو او دغه شي ته په ډېر اهميت و ګورو،، (عبدالجبار، ۱۳۷۰ لیږدی، وې چوپړی)

مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګيږي د زړه وينه وچوينه

,, باهو په لاس ګوتې په ګوتو
زرګره ټوله دې ياری ته جوړه کړمه،،
(اطلاعات او کلتور وزارت، ۱۳۶۴ لیږدی، ۹۹ چوپړی)

ياری ته چمتو کول، ګوتې، باهو (له لرغون پير څخه د بوتو، پوټکو، څنډو، دروو، ولې نري تارونو، شنډې ملو، وربښمو او ګلانو غاړه کې؛ تېرې وسپني، ژېړو، سپين زرو، سرو زرو غاړه کې؛ ګرانو مرىيو، ياکوتو يا ياقوتو او منرالونو غاړه کې) ، سره زر، وسپنه، کيمياوي توکي لکه مس، جستو پېژندل دلته او د وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دود... . زرګران، منګړ، منګو، منګوړ، دې په علمي بڼه و ځېرې لیا دې منګولیا ته پرېړ دي، چې ډیناسور او سمڅرو ته يې پېر رسېږي.
دلته دي خزنده په تېره ګونګټه، خسك، سمڅرې له تېر پېر ځخه و ځېرې بیا به دا کره و مومي.

لوکاټ کلی دې هم تر شنني لاندې و نیسي، تر هغه پورې چې له مخزېږدي کې لا چین نه و، چین کې لوکاټ میوه پېژندل شوي نه وه، خو لغمان کې نومورې کلي له اریاني پېره شتون درلود.

الېنګار او الېشنګ په سنسیګریت، ویدي، او اریاني ژبو کې و پلتي، په دې سیمو کې دې سالو درې او کلي د پېخلیک پایله سپیني ته راوباسي، چې له سالاوي ژبو یا سالاویکو ژبو د زوکړې منځه ده.

لمپاکا کې د ګټې ځنګ باندې د اس سپرو، نېزه لرونکو اتلانو ځېرې و ویني، چې زموږ د پښتو ژبې لرغونی و ګړني پېیلې پېخلیک لرغون پېر ته رسېږي، له لرغون پېر ځخه خوله په خوله موږ ته رسېدلي دي.
لکه دا لاندې زموږ د سیمې ټیکۍ ده.

،،ټیک په تندي پېزوان په شونډو
اوګۍ په غاړه د جلۍ مزه کوینه،،

(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۹ چوپړی)

۱۳. ۱ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو د پېخلیک بېلګې

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرو پېخلیک، د دې پایله ساده برابر وي، د پښتون پښت له زوکړې ځخه چې کله زوکړه شوي، په لرغون پېر کې یې په پنډوسه کې ژوند پیل کړي، ژبې شوی، پلار یې پښتینا، پښتون، مور یې پښتیانا (پښتیانه) پېژندلي، شیث پلار او رورو یې پېژندلی او خبرې یې کړي. پښتو ابېځې، وی، غونډ، غونډلې، وینا، پېیلې یې ویلې، په اند، وند کې هر پېیلن او پېیلني دا وګړني پېیلي له لرغون پېر ځخه جوړي کړي، د نورو جوړولو تکل یې کړی دي. چې د پښتو پیلنی پېیلې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری پېخلیک په لاندې ډول دی.:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. د لنډۍ پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته را و باسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) ماران پېژندل، او له ژوي څخه وړاندې پېر کې چې د پېریانو او د هغوی بېلابېلو ډولونو په څمکه ژوند کوو، نو ماران او سمڅارې نورو ژویو (دوپیمه مانا یې حیواناتو) هم ژوند که وو.

د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه لومړی لرغونی پېخلیک لنډۍ پېیله لري، چې له لټکې یا مار سره ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پښتون پښت خوله په خوله، سینه په سینه د لرغون پېر په اوږده کې یوه بل ته لېږدولې دی.
پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۱ د پیل پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی لنډۍ بېلګه

▲ مور یې د دربو سمڅاره ده
ځکه یې لور په درې منی وېشتل کوینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، د لمک سین غاړه یا د لغمان سین غاړه، اوراه پرته سیمه، که څور شمتې، مهترلام ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
جې. سندرغاړو ویلې: سرغندوې وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاګې ۱۳۲۲ لېږدې شا او خوا کې ویلې.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده.
څې. منسوبه: نر ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲ د پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې لنډۍ بېلګه

▲ زما زړګی د کاوون غر دی
په نورو ګرد وي په ما واورې ورينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې لنډۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: زرکمر، سالو ته مخامخ، (هندوکش د غرونو لوړې لړۍ لاندې چې له لنډي کوتل څخه هم ښکارېږي) د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او الېشنګ د سين تر منځ شتون لري)، الېشنګ د سين غاړه، اواره پرته سيمه، زرکمر، الېشنګ ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الېنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، د ټاټوبي چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲.
خې. چوپړی: ۱۱۹.
دې. راټولونکي نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. هندوکش د غرونو لوړې لړۍ هسکه سوکه ده، چې تل پرې واورې ورېږي، هواوېچه په کې ډېری وخت واورېژنه وي، واورېژونه يې په سيندونو غورځېږي او ټول کال يې هسکه سوکه په واورو پټه وي. په ټاټوبي کې له ټولو نه وړاندې لومړی پېخليکپوهېزه سيمېزې پايلې چې د پښتو سندرو په اړوند شوي دي. هغه زما وطندار ګل باچا الفت کړې وې، چې د پښتو سندرې کتاب تر نوم لاندې په ۱۳۲۳ لېږدي له چاپه راوتې وې او د وخت د اقتصاد وزير له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتي جوایزو کې لومړی جایزه په پښتو تالفاتو کې اخېستې وه.
چې د پښتو شعر تاریخ په لحاظ له ۱۳۹ لېږدي کال څخه نیولي تر ۱۳۰۰ لېږدي کال پورې له نظر لاندې نېولي وو، له منتخبو لنډۍیو او کاکړۍیو سره.

پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر، په ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۶ زېږدی)، د پښتو ټولني نشراتو نمبر ۹۵، د عمومي مطبعې له چاپه تېره شوې ټولګه؛ د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، پښتو سندرې الفت، ۱۱۶ داني لنډۍ، مصرۍ، ټپه او ټیکۍ په کې سره ګډې ټولې شوې دي، چې ۷۳ یې لنډۍ دي،۲۶ یې ټپې دي او ۱۷ یې مصرۍ دي، ۱۱۲ څخه تر ۱۱۹ چوپړي پورې دي.

چې ډېری یې زموږ د سیمې زوکړه ده او لږه برخه یې له ملي سندې اخېستل شوي او ځینې لنډۍ پرهېز او ښاغلي محمد علی لونګین ورکړي وي، چې د هغو یادونه یې هم په کې کړې او لیکی یې له ما سره شته دی.

زه دا ده دې له پاره کره بوږم چې له لرغون پېر څخه یې پښتون پښت خوله په خوله، اند په اند، وند په وند او سینه په سینه لمپاکا کې وایي.

د نوموړي لنډۍ د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهني پنځې پېر د لیکوال څېړنه، د مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده. د دې له پاره کره بوږوم چې ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۲. د ټپې پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپیني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) شخړې، جګړې، بد نیتی، بخیلي، رنځ، درد او ټپ پېژندل، ژوي یوه تر بله د خبرو نه منلو په پیله کې زور لوري ته تللي دي، یو له بل سره خوابدي شوي، ناروغه شوي، په تن او په زړه یې ټپونه خوړلي دي، د رټلو دردونه، په کوروالي او زېږون کې دردونه لیدلي.
د دې له پاره د پښتو له ټولو پېیلو څخه دوېیم لرغوني پېخلیک ټپه پېیله لري، چې له ټپ یا زخم سره ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. پېخلیک (تاریخ) یې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) لومړی ټپې بېلګه

ژړا مې نه ده په چا ګرانه
خوشې ګريوان په اوښکو څه ته لمده ومه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پيپله: لرغونې ټپه.
بې. پيپلن يا پيپلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمتی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پيپلې بنه: وګړنې پيپله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړي ملاجان ملاګي او ګل محمد اوستاد ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ناګټلتوب، ژوند ربښت ته تن ايښودل او زور هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۳.
خې. چوپړی: ۱۱۷.
دې. راټولونکې نوم: ګل پاچا الفت.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پښتو سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۵ لېږدی (۱۹۴۹ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۲
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپڼه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ٤ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې ټپې بېلګه

▲ تا چې پر مخ ځپيره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چاته واړومه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پيبيله: لرغونې ټپه.

بې. پيبيلن يا پيبلنه: پيژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پير دی.

تې. ځای: بغل، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټی، د لمک سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمټي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (الپنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).

ټې. پيبيلي بنه: وګړني پيبيله.

جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړني سندرغاړي ملاجان ملاګي ويلي ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.

چې. ښکالوه: مين څخه مينې پالنې لوړ حس تمه، د ناګټلتوب لوری، ژوند ربښت ته تن اېښودل او زور هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۴.

خې. چوپړی: ۹۱.

دې. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.

ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو.

رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲

زې. خبرداری (Caution):۲

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې په لاسي ليک په استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خونديې کړې. چې دا دې لرغون پير سره اړه و نه لري، يا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس له ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پير کې يې شتون درلود خو په اوس پير کې خوندي شوي او کره شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. ټيکی پيخليک له لرغون پېر څخه دا کره سپينې ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) په ازاده هواپچه، ارته ځمکه کې ژوند و کړي، ځانته د ژوند ملګري پيدا کړي، خپل پښت اوږدو کلونو ته رمټ و رسوي، په لوړه لپوالتيا رښتې مينه و کړي؛ مينه و پالي، د مينې درناوی و کړي، چې ښتن ترې خوښ شي، خپلې جوړې ته خوښې ورکړي، ودنه ورسره وکړي؛ په ښادې کې يې نورې وګړې ستاينه و کړي؛ ټيک يې په تندي کړي او برابرې پيبلې ورته و وايي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پيبلو څخه درېيم لرغونی پيخليک ټيکی پيبله لري، چې چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. پيخليک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسيږي.

۱۳. ۱. ۵ د پيل پېر پيخليک (تاريخ) لومړی ټيکی بېلګه

▲ ټيک په تندي پېزوان په شونډو
اوګی په غاړه د جلی مزه کوينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پيبله: لرغونې ټيکی.
بې. پيبلن يا پيبلنه: پيژند ځرګند نه دی.
پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزانې غونډی نه لاندې، شمتی، الينګار د سين غاړه، اوراه پرته سيمه، که ځور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان (البنا، ګندهارا، آريانا... . زمکه).
ټې. پيبلي بنه: وګړنې پيبله.
جې. سندرغاړو ويلې: پيژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، د ګنلتوب لوری، ژوند رښت، د ښادی شيبه، خوشحالی او ودنې هواويچې د تاثير پنځې زيږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته؛ څې. ګڼه: ۵.؛ خې. چوپړی: ۹.
دې. راټولونکې نوم: د ليکوال پيژند ځرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمې کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۲ لېږدی (۱۹۳۴ زيږدی).
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۱
زې. خبرداری (Caution):۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دنني سکالو، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسي نه ورته نه شو ویلی چې دا په ۱۳۱۲ لېږدي کې په لاسي ليک کې کښلي، ۱۳۱۸ لیږدي کې پښتو ټولني ته سپارلي او د ټاټوبي په ملي ارشف کې خوندي کړي. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، یا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوي او کره شوي دي.

۱۳. ۱. ٦ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې ټيکی بېلګه

د سپينو غاښو يې برېښنا شوه
چا ويل ږلی ده چا ويل واوره اوروينه

سپړنه (تشريح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغوني ټيکۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل، خزاني غونډۍ نه لاندې، شمتۍ، الېنګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، که څور شمتي، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: ودنيالني لوړ حس، د ناوې ستاينه، د ښادۍ شيبه، په لرغون پېر کې به د هغه پېر اسلامي دود په سټه ناوې او شا د ونې لاندې راوستل او بيا به د کهول مشر لاسونه پوه بل ته ورکول، د ګډ ژوند ورمونه او کړنلارې به يې ورته کولي، د ژوند او تبر ډېرېدو دعا به يې ورته کوله.
حې. منسوبه: ښځې ته.
خې. ګڼه: ۶.
څې. چوپړی: ۵۳.
دې. راټولونکي نوم: پيینده محمد زهير.
ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډيو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لیږدی (۱۹۳۲ زيږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. د مصری پېخلیک له لرغون پېر څخه دا کره سپيني ته راوباسي چې له لرغون پېر څخه ژوي (انسان) يوه بل ته زور په ډاګه کړي، تورې د ځان ساتلو او بېلا بېلاو غوځوني له پاره ترې ګټنې و اخلي، په جګړې کې يې په کار کړي، په ښه پام يې ورغوي، په غوره مېچه برابرې وي، ښکلې يې و ساتي، وار په وار يې تېرې کړي. د دې له پاره د پښتو له ټولو پېيلو څخه ځلورم لرغونی پېخلیک مصرۍ پېيله لري، هغه دوې سرې پېيلې ته وايي چې د لرغون مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او پېخلیک (تاريخ) يې له نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي.

۱۳. ۱. ۷ د پیل پېر پېخلیک (تاريخ) لومړی مصرۍ بېلګه

سپوږمۍ يه! سر وهه، راخېره
يار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه

سپړنه (تشريح، د غنوغټو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: لرغونې مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: بغل (هندوکش د غرونو لړۍ لاندې، د ټيټنګونو، غونډۍ، کروندو او لمک د سيند تر منځ شتون لري)، خزانې غونډۍ نه لاندې، شمټۍ، الينګار د سيند غاړه، اواره پرته سيمه، که څور شمټۍ، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: سرغندوي وګړنې سندرغاړې ملاجان ملاکې او ګل محمد اوستاد ويلې ۱۳۲۲لېږدي شا او خوا کې ويلې.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، د ټاټوبې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.؛ څې. ګڼه: ۷.
خې. راټولونکې نوم: پينده محمد، عبدالروف، مجاوير.ا، سليمان لايق... .
دې. ليکی دی که ليکنه: ۷،۵۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
ډې. چاپ کال: پ. م. ۱۳۱۰، ع. ر ۱۳۳۷، م.ا ۱۳۵۸، س. ل او م.ا ۱۳۶۱
رې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۴
ړې. خبرداری (Caution):۴؛ زې. کنټرول کې (In control): تول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژې.   الیده بسپنه ورکول:. د دې مصرۍ وګړني انګېرنه داسې ده، چې د پسرلي په موسم کې به د سوما؛ (هوما) بوټي د لته خازاني غونډۍ سره پاس ټيټنګ منځ کې هندوکش د غرو لمنو کې ټوليده. خو په داسې پېر کې به د شپې له پلوه دا کار کې ده، چې د ۱۴ او ۱۵ سپوږمۍ شپه به وه. ځوانانو به دا بوټي رېبه او پېغلو به ټولوو. کله به چې دا بوټي را ټول شو بيا به ترې زوخا تياره شوه او خلکو به ډېرو ګرانو، منلو مېلمنو ته په مېلمستيا ګانو کې د بړږو پې (ژاولو) او له نورو خوږو سره يو ځای اينوده... . ويل کېږي چې دا مصرۍ يوې پېغلې خپل مين ته په داسې شېبه کې ويلي (اچولې) چې مين يې د اوما لو ګاوو نو ځکه يې په سپوږمۍ غږ کړی چې ژر را خېږه، نه چې زما مين په تياره کې ګوتې پرې نه کړي.
لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر يوه په واسطه؛ هر يو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې مصرۍ په خپلو ليکو او کښلي کې په لاندې بڼه کښلي ده.

۱:.   پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ سپوږمۍ يه! سر وهه، راخېږه

چې زما جانان د تورو غرو مزل کوينه

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۴۵ چوپړی)

۲:. د سپوږميه کړنګ وهه راخيږه، له چاپه تېره شوې کښلې ليکوال د پښتونخوا د شعر هار او بهار، جېمز ډارمستټر له کښلې ورسته کښلې.

▲ ،، سپوږمۍ يه! کړنګ وهه، راخېږه

يار مي د ګلو لو کوي ګوتې رېبينه،،

۳:.   عبدالروف بېنوا په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

▲ ،، سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما لالی د لويو غرو مزل کوينه،،

(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۳ چوپړی)

۴:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زيار په خپل کښلې کې، داسې کښلې.
▲ ،، سپوږمۍ يه! سر وهه، راخيږه

زما اشنا د تورو شپو مزل کوينه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۶ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل وار سره یوه له بل سره په ګډه داسي کښلې.

،، سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
جانان د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه

سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
زما لیلی د تورو غرو مزل کوینه،،

(لایق او مجاویر، ۱۳۶۱ لیږدی، پولس چوپړی)

۶:. پوهندوی ډاکټر محمد رحیم الهام په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

،، سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(محمد رحیم،۱۳۷۹ لیږدی، ۱۰۲ چوپړی)

۷:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

،، سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
زما اشنا د تورو شپو مزل کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۸:. پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال داسې کښلې ده.

،، سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
یار مې د ګلو لو کوي ګوتې رېبینه،،

(شهسوار، ۱۳۹۰ لیږدی، ۵۹ چوپړی)

۹:. پوهندوی لال باچا ازمون په خپل کښلې کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

،، سپوږمی یه! سر وهه، راخیږه
زما لالی د لویو غرو مزل کوینه،،

(لال باچا، ۲۰۱۵ زیږدی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره بڼې:. سرۍيه!، سپوږمۍ يه!، شپونکۍ يه!، نرۍ وال، پېڼۍ يیبره، غونډۍ ټال، نرۍ جال کې د غبرګغږې يې (ۍ) غبرګغږ وساتل شي، ۍ ترې و نه غورځول شي تر ټولو غوره او کره پښتو راځي. له وټېزي (اقتصادي) اړخه هم په بربښنايي ټولوالو کې غوره راځي چې ,ۍ، و نه غورځول شي، که و نه ځورځول شي د ,, ـ مۍ يه ،، غږ ور کوي او که وغورځول شي د ,, ـ ميه، غږ ور کوي. لکه لاندې نا کره بڼې:. سپوږميه!، شپونکيه!، نړيوال، پېنيیبره، غونډيټال، نړيجال... .

د دې پيله ساده برابر وي دا؛ چې پارنويکی دلته دوې مانا خندي:.

لومړۍ:. يه (نه يا اا) (سپوږمۍ نه، سپوږمۍ اا يا داسې مه کو کوه سپوږمۍ) د نه ځواب له پاره يې وايو. لکه تر اوسه پورې دې دا ليکی لوستلی دی؟، يه (نه يا اا.Uh-uh). په دې بڼه غږ لري، لکه په ډډ کې دوې د ډې (ډ) ابېڅې خوا په خوا راغلې، په اا (نه، يه) کې دوې د اې (ا) ابېڅې خوا په خوا راغلي. د لومړې ټوله هوا په تالو کې ساتل کېږي او خوله ډېره وازېږي، او په دوېيم ا کې بيا هوا په خوله کې لږه خو په ستونې کې ويل کېږي او ژبکۍ لړزوي. بله دا چې اا (نه، يه) نه شمېر نوم ۱۱ شمېر ګڼه يوولس دی، نه ۱.۱ په بڼه د لومړي ځېرکي لومړی سرليکه يا د مخګڼې سرليک شمېر ګڼه دی او نه لنډوون دی لکه ا.ا (اسلامي افغانستان).

دوېيم:. بلنويکی:. يه د ای! سپوږمۍ په ډول مانا خندي.

لکه:. يه کربانه!، يه پښتيانه!، يه ځلميه!، يه بچيه!

د پښتو ژبې د ځېېز خجيز ټولوالې په سټه خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله په ځلورګونو ځپو ځخه په هره يوه ځپه باندې تر پايه پورې ورته زورنه راځي. يا به په لومړۍ يا دوېيمه، يا درېيمه يا ځلورمه ځپه زورنه راځي. د ځېېز خجيز ټولوالې په سټه هم چې يې (ۍ) و نه غورځول شي، روغ راځي چې هره، هره خبره، وينا، ويکي غونډ او غونډله ويکيې د ځلور ګونو ځپو تابع ده. دا هم ځلور ځېېز غونډلې دي.

د هغوی ټولو درنو چې پر دې دنيا دي تر دې دمه او که په هغې دنيا دي، الله ج دې د دوی د زړه ارمانونه پوره کړي. د تللو ډېر درناوی کوو، خدمتونه ته يې درناوی کوو، خو ليکنې رمتې کوو او په نوي پېر کې يې روغې پيلې سپينې ته راوباسو او کره کوو يې، اوسنې پېر سره اوړه ورکو او مخ په وړاندې ځو.

په ټولو کې تېروتنې کره شوي دي، چې (ناکره بڼه د چه) کارولې، اوږده ې (يې نرمه يې يا ی کارولې، کامه (،) او ندايه (!) يې نه ده کارولې، وت (سپيس يا واټن يې نه دی کښلی او ور سره ږې (ږ) يې ژې (ژ) ناکره بڼه کارولې چې کره شوې ابېڅې په سره رنګ کره شوي دي.

بل لورې ته نومړې پښتو پېيلې ځانګړې ځانګړنې مصرۍ ته ورته دي، لنډۍ، ټپه او ټيکۍ ته ورته نه دي، نوموړې مصرۍ د پښتو وګړني لرغونې پېيله مصرۍ ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۸ د پيل پېر پېخليک (تاريخ) دوېيمې مصرۍ ښپلګه

▲ سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نرۍ لاړ وي در به شمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۷،۴۵۳ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: شمتۍ، که ځور شمتي، الينګار د سيند غاړه، اوراه پرته سيمه، مهترلام، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: لېوالتيا لوړ حس، له خپلې ميرانه، په لرغون پېر کې به چې ژوي تر هغه يې ټاکلې نخښې د يارۍ نه وي پوره کړې، د ګډ ژوند موخو ته به نه رسېده. سپينه خولګۍ يا پيغلې تر لاسه کول داسې و لکه په تېرو چړو چې مزل کوي، نو اړينه وه چې له ډېر پام ځخه به لېوال پام اخسته.
ځې. منسوبه: ښځې ته. ځې. ګڼه: ۸. خې. چوپړی: ۶۴.
دې. راټولونکي نوم: پينده محمد زهير.
ډې. ليکی دی که ليکنه: غوړشکه د لنډۍيو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف.
رې. چاپ کال: ۱۳۱۰ لېږدی (۱۹۳۲ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۲
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د دننې سکالو، د پيغلې او ځلمې غوراوی، د چړو پېژند، د پښتون پښت پښتپوهنه يې پنځه ده، دا نو داسې نه ورته نه شو ويلی چې دا په ۱۳۱۰ لېږدي کې خوندي شوې. چې دا دې لرغون پېر سره اړه و نه لري، يا دې لرغونوالی و نه لري، د دې له پاره چې اوس ټاپن شوي، لرغون کې يې شتون نه درلود، په لرغون پېر کې يې شتون درلود خو په اوس پېر کې خوندي شوې او کره شوې ده، په ورته بنه د دې سيمې تر ۱۰۰۰۰ ډېرې داسې پېيلې دي چې د لرغون پېر دي. هر ابېځی، هر ويکيی، هر غونډ او هره غونډله يې د پښتو ژبې دی او لکه د نورو زړو ژبو په بنه لرغون پېر لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۹ د لرغون پېر پېخليک (تاريخ) لومړی مصری بېلګه

▲ دا الېنګار ځيرې! ځيرې ده

هرې ځيرې نه يې د وينو بوی راځينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: لرغونې مصری.

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: پنجکوره، سنګر، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې بنه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: جمت الله.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ميرځمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۹.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدونې ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې مياشتې لمپاکا کې تېراکونه و کړه، دوې مياشتې يې د دې سيمې ډېری تېر تالا وا لا کړه، ميرنو ورته کورونه پرېخښودل. غرونو او درځنۍيو سيمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځينګوړا، سالو، تګ، کاوون، تبۍ او درې) ته لاړه. چې په شخړو راوړلو کې د مقدونې ميرځمن ډېرې نېزې، تورې او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسېدل، ډېرې ځنکې ځېرې يې ځيرې ځيرې کړلې، له يوه لوري د لمپاکا ټوله زورورو ګڼه ګونه له زوررورو شخړو په پيله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سيمه يې په وينو وينخښتې کړه، په سنګره کې يې ورته د ځواک له پاره د وسپنې وېلې کولو پېنځه کورې و رغولې، چې خپلې نېزې تورې او سپرې ورغوې، له همغه پېره نومړې کلې ته پنجکوړه وايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۰ د لرغون پېر پېخلیک (تاریخ) لومړی ټپې ببلګه

▲ جانان چې ته ماته یې ویلي
د پړوايي مشنګ چې ګل شو ری به شمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه.
بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.
تې. ځای: منجلام، پړوايي، اړوکی، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې او مینې پالنې لوړ حس، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۰.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند ځرګند نه دی.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د الیګزندر یا ماکیدانسکي یا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دوې میاشتې لمپاکا کې تړاکونه وکړه، دوې میاشتې یې د دې سیمې ډېری تبر او اسونه تالا کړه، میړنو ورته کورونه پرېښودل. غرونو او درځنۍیو سیمو د هندوکش (ساوو، کنده ګل، سوی مخ، واورو مخ، ځینګوړا، سالو، ټک، کاوون، تبی او درې) ته لاړه، چې په شخړو راوړلو کې د مقدوني میرځمن ډېرې نېزې، توري او سپرې ماتې شوې، دواړو لورو ته ډېر ژور ټپونه ورسیدل، ډېرې ځنکي ځېرې یې ځیرې ځیرې کړلې، له یوه لوري د لمپاکا ټوله زوروره ګڼه ګونه له زوروړو شخړو په پیله کې په شا تمبل کېدله، چې ټوله اواره سیمه یې په وینو وینځښتې کړه، په دې پېر کې د یوې پېغلې د ژوند ملګری د جګړې له پاره له خپل کاله ځخه و وته او دې ته یې د بېرته راتلو ژمنه کړې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۱ د لرغون پېر پېخلیک دوېیمې مصرۍ او لومړۍ لنډۍ بېلګه

د پېغلو پېغور ورکولو یوه ترېله ځوابونه.

▲ مه سینډغاړي کې مه یې نوم کې

نېزې یې نه شته اورلړوني ګرځوینه

▲ مه سنګره وال کې مه یې نوم کې

اوبه یې نه شته مخ په لاړو وچوینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: لرغوني مصرۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۳۳۴ کاله وړاندې تېر پېر دی.

تې. ځای: ګرمکاچ، الینګار سیند غاړه، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: پېغور افساني، میرخمن ته د ولاړېدلو، د لغمان زرغون چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۱.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. الیده بسپڼه ورکول:. د دې مصرۍ او لنډۍ افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده، په ۳۲۶ مخزېږدي اسکندر په سنګر کې د شخړو په لړ پنډغاله و وهه له او دمې ځای یې ځانته جوړ کړه، په دې پېر کې به پښتانه اتلان د شپې په تیارو کې ګرځېدل، د میرخمنو څارکښې به وو، ځینې پېر به د ودنې له پاره پېغلې یوه بل کلي او سمې ته په پټه تللې، نو د خپلو څارکښو به چې د پېژند غږ کوو چې تاسو څوک یئ؟ دوی باندې یې د وېرې اثر شینده، دوی له سنګره کلي څخه سیند غاړې ته راغلې وې، او سینډغاړېیو ته یې پېغور د څیرې کونکو وسلو او سوی غوره سمبالتیا ور کوو، دا بل لوري هغوی ته د اوبو کمتون او لږې ګټه اخستنې پېغور ور کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۲ د زوړ پېر پېخليک لومړۍ مصرۍ بېلګه

مينه روا که ناروا ده
په کومه مينه چې اخلاق ناولی شينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: زړه مصرۍ.
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لېږدې (۶۵۸ زېږدي).
ټې. ځای: مندره وړ، وربښم لاړ، زوړ کلی، قرغه يي ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
تې. پېيلې بڼه: وګړني پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: اوستاد ګل محمد ګلکي ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې.
چې. ښکالوه: د اسلام پالني لوړ حس، دينپوهنې زده کړې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته. څې. ګڼه: ۱۲.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: پېژند څرګند نه دی.
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. اليده بسپنه ورکول:. اسلامي لښکرې چې ټاټوبي ته راغللې، له درنو او اوږدو جګړو ورسته، د خبرو او ناستې له لارې سره د محمد رسول الله اسلام دين منلو ته غاړه کېښوده، د نوي دين د زاړه اسلام دين له ارکانو سره بېلوالی شتون درلود، ځينې کړنو کچې په کې ډېرې او د ځينې کړنو کچې په کې کمې وې، د دې ټولو کچو پوهېدلو باندې چې د وګړي له ځاني پېژند سره اړېکه لري، چې په ټاکلو ارکانو ځان برابر او په روغه اسلامېچه ژوند پر مخ بوزي، اړتيا يې دي ته وه چې له عالم څخه چې کړ او ژبه يې يوه وه، پوښتنه وکړي، مينه کول روا دي که ناروا، هغه ورته وايي، هغه مينه نارو ده چې اخلاق خرابوي، سلوکو ته خنډ جوړ وي، په رښت کې مينه روا ده، مين له مينې سره د دې له پاره مينه کوي، چې نوی ژوند ځانته جوړ کړي او تر پاينې ورځې سره ګډ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۳ د زوړ پېر پېخلیک لومړۍ لنډۍ بېلګه

▲ داسې چې ته وې داسې زه ومه

داسې به شې لکه دا ځه چې داسې یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ

بې. پېیلن یا پیېلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۳۶۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۷ لیږدې (۶۵۸ زېږدی).

تې. ځای: نیم نانی، کلاټکه، سلینګار، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلي: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: دین پالنې لوړ حس، منځني ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسي په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادېرې چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: نر ته.

څې. ګڼه: ۱۳ .

خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی

دې. راټولونکي نوم: مولوي احمد خان لغمانی

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند ځرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما د اسلامي فنونو استاد په ۱۳۷۴ل کې احمد خان د امیرخان زوی چې د ظاهر شا د پېر ستر عالم او د لغمان د تالبانو امیر و، د کځور شمتې شیخ او خطیب. وېل یې راته چې حبیب الرحمن مې شاګر و، چې ولایت باندې پیلنی حمله و شوه، داود خان په امر لومړی بندي زه او زما زوی وو، د نور محمد پر ګدی له کډوالی ته اړ شوم. دیر کې مې شاګرد خطیب و، پېښور ته مې لیدو ته راغی؛ ویلې اوستاده راځه زموږ خطیب شه، دیر کوټکي میدان کې خطیب وم، زموږ د مذهب په سټه وګړو ته په خپله ژبه ورم او لاربښونه ډېره ښه وي د هدایې په سټه هم. خو مشکات په سټه نېغه خطبه وایې، دا مې په ۱۳۵۹ الته ویلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٤ د زوړ پېر پېخلیک لومړی ټپه او دوییمې مصرۍ بېلګه

▲ جانان مې ټپ پر تتر و خوړ
په جګ مغزی د کلو پېغلو کې ګرځمه

▲ له سپیني تورې نه دې تړپلود
په بېګانی درکړې خوله پښېمانه یمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه ټپه او مصرۍ
بي. پېیلن یا پیېلنه: پېژند څرګند نه دی.
پي. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۱۰۷۳ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۳۲۲ لیږدي (۹۴۴ زیږدي).
ټي. ځای: بوست، کښکرګا، لښکرګا ولسوالی، هېلمند ولایت، کندهار زون، سویل ټاټوبی، افغانستان.
تي. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جي. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: د ټاټوبي پالني لوړ حس، زړورتیا، ځیرکتیا، پوهې، ځیګتوب او سرخندني د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځي. منسوبه: ښځې ته.
څي. ګڼه: ۱۴.
خي. چوپړی: ۲۷۶.
دي. راټولونکي نوم: اوستاد عبدالحی حبیبي.
ډي. لیکی دی که لیکنه: تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،،.
ري. چاپ کال: ۱۳۳۹لیږدی (۱۹۶۱ زیږدی).
ړي. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتني سمې شوې):۲
زي. خبرداری (Caution):۲
ژي . کنټرول کې (In control): ټول.
ږي. الیده بسپنه ورکول:. په ۱۳۲۲ لیږدي د محمود هوتک پټې خزانې یوه نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله او هغه یې حبیبي ته د ډېرې شننې او درې ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبیبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لیږدي کې بشپړ کړه. دوییم وار چاپ ته یې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوییم چاپ یې په ۱۳۳۹لیږدې کې د پوهنې وزارت د دارالتالیف ریاست کې تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپ سالامت تېر کړي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۵ د زوړ پېر پېخلیک دوېیمې لنډۍ بېلګه

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: ملک خانو خان مېرمن.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۹۷۹ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۴۱۶ لېږدې (۱۰۳۸ زېږدي).
تې. ځای: برمل، برمل ولسوالی، ښرینه، پکتیکا، پکتیا زون، افغانستان.
ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، شخړې له بریا څخه د میره برې راوړو د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۵.
خې. چوپړی: ۱۲۱.
دې. راټولونکې نوم: افضل خان خټک (APZAL KHAN KHATIK).
ډې. لیکی دی که لیکنه: تاریخ مرصع (TARIKH I MURASSA PASHTU) *(Britannia Musoriental 2893)*.
رې. چاپ کال: ۱۲۶۳ لېږدی (۱۸۸۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): تول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. الیده بسپنه ورکول:. د ابو المنصور سبکتګین محمود (غزنوي) تورک تر ټولو لویه او خونړۍ جګړه له هندو شاهي واکمن یا امیر د جایاپالا Jayapala څخه چې ۱۰۰,۰۰۰ چمتو راټول کړل شویو هندو ځواکونو څخه د لغمانو په پند او سند په لغمان کې وګټله. ,, د مثال په بڼه کله چې غزنوي محمود د ۳۹۲ لېږدي نه تر ۴۱۶ لېږدیز ۱۷ واره د هند په لویه وچې لوی او واړه بریدونه و کړ لړ ولې له دېنه د مخه له ۳۹۰ لېږدي نه تر ۳۹۲ لېږدي پورې نومړي سلطان له جایاپالا سره په جګړه کې د لغمان، پېښور، د آټک دواړه غاړې او یو شمېر نورې سیمې لاندې کړې وې. په ۴۹۷ ل- ۱۰۰۶ ز کال یې د هند راجه ګانو ته په ویهند کې ماتې ورکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې ومو ویل محمود ۱۷ وارې په هند برېدونه وکړ خو بشپړ بری یې تر لاسه نه کړ او یا لږ تر لږه یو واکمن و نه ګماره چې د ده د غوښتنو پخلی و کړي. ویل کېږي یوه ورځ د سلطان مور له خپل زوی محمود نه و پوښتل چې ولې؟ پرلپسې توګه په هندستان بریودنه کوې او کوم د پام وړ بری نه ترلاسه کوې؟ (په چټک برید به له غزني په ګوملې ته) سلطان بیا مور ته و ویل چې تاسو و وایئ څه و کړم؟
مور یې محمود ته و ویل چې د پښتنو په مشرانو او سردارانو غږ و کړه چې ستا ملاتړ و کړي.
په تاریخ مرصع کې افضل خان ختک د سلطان محمود یا دونه کوي او په اړه یې کاږي: ؛... ,, اته کسه د سردارانو د افغانو چې نومونه د دوی په کتابونو کې مسطور دي، یوه ملک خانو، ملک عامون، ملک داود، ملک یحیی، ملک احمد، ملک محمود، ملک عارف او ملک غازي په ملازمت د سلطان محمود غازي ته راغلل.،، (افضل، ۱۸۸۵ زېږدی،۱۲۱ چوپړی)
د دغو مشرانو په اړه ویل کېږي، چې کله په ۴۱۶ لېږدیز کال سلطان محمود د سویلي هند د کاتیا وار پر سومنات برید وکړ نو دوی یو بل ته غږ و کړ چې تربورانو راځئ چې خپلې لمنې سره غوټه کړو... . څنګه چې د دوی ګڼې کمیسونه په تن وو، یوه له بل سره یې لمنې و تړلې او بیا یې په سومنات برید و کړ. کله چې د سومنات دروازه ماته کړه که ګوري چې د لمانځنې بوت پرته له کوم تړاوونه د کوټې په هوا کې ځوړند دی.
مسلمانان ټول هک پک شول ان تر دې چې د دوی په عقیده یې اغېزه وښندله چې دا څنګه کیدلی شي، پرته له کومې ستنې بت په هوا کې ځوړند پاتې دی. سلطان هم ګوته په خوله وه. ولې کله چې د کوټې چت، دیوالونه وغورځول او ځمکه یې وکندله، وې لیدل چې په ډېر مهارت د وخت مهندس په ځمکه، دیوالونو او چت کې وسپنه کشونکي (مقناطیس، آهن روبا) داسې ځای پر ځای کړې وه، چې د بوت توله او توازن یې په هوا کې ساتلی و. د دغو مشرانو په لړ کې د یوه تن نوم په یوه لنډۍ کې هم یاد شوی چې په هغه مهال کې د کومې پښتنې مېرمنې ,, د خانو خان مېرمن وه، برمل کې ویلې وه، غوښته یې چې خپل اس باندې له برملې څخه کوز د ګوملې سیند ګودر ته شګین څخه انګور ادې لورې ستړې مشې ته ورشي. ،، له خوا ویل شویده. لنډۍ داسې ده:

که د خانو لښکرې راغلې
زه به ګوملې ته د یار سلام ته ځمه،،

(شهسوار، ۱۳۹۱ لېږدی، ۱۰چوپړی)، (شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۱چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱٦ د زوړ پېر پېخلیک دوبیمې او دربیمې ټپې؛ دربیمې څخه تر اته لسمې لنډۍ او دربیمې او څلورمې مصرۍ بېلګې

له مخې لرې شه دېواله
که چېرې باد د خراسان وي روغ به شمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېیله: زړه لنډۍ.
بې. پېیلن یا پېیلنه: مومن خان.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۸۱۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۷۸ لېږدې (۱۲۰۰ زېږدي).
تې. ځای: دکن، دکشینا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان.
ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالني لوړ حس، مېرمن یادولو رنځ او درد د تاثیر پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۶.
خې. چوپړی: ۶۲.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند د تاریخ پروفیسور شهسوار سنګروال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.
رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د دې ټپې ته دکنی ټپه هم وایي، چې مومن خان دکن کې ویلې ده، افسانه او وګړني انګېرنه داسې ده،
مومن خان د شیرینی کوژدهړن، چې د خویندی (مومن خان کلی) ژوند کړ و، چې د کابل سیند په لوړه کمرډاګه یې کلا ده چې ورته د مومن خان کلا وایي، ماهیپر له کوتل لاندې، د کابل جلال اباد په لوی واټ، د سروبي والسوالی اړوند پروت کلی د مومن خان کلي په نوم یادیږی. د دې کلا ختیځ ته خاورو پول او مانو کلی دی، لویدیځ ته یې د ماهیپر تنګی غارو، سر ته شمال ته د خویندی او باغیچړ غرونه دي، وړاند مخامخ یې سویل ته د ګورا منده، څمڅې ښکاربرې، سلګی او د ملاعمر کلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورونو په دې ترړه و منله چې مومن خان به د پلار په پاتي ميرات نه ودووي، په خپله ګټنه دې پورته او ولوار پرې کړي.

دوی سره و منله؛ مومن خان د هېندوستان ته لاړه ګټني په سې، دکن کې په يوه دښته کې، په اوبن سپره جلی سره مخ شو، چې د ښامار مړی ته د ځواکګدی وګړو پايني مېلمستا د انجونو چې د دولت اباد کاکتيا وړانګل واکمن باچا لوره يا د ستاپورا لور اناره چمتو کړې وه، له کلي به په ناتار يو ښامار انجوني داړلې او خوړلې. واکمنو ورته د ژوغورلو په پاره ترړه و کړه چې يوه، يوه جلی به ورته ږدو چې د دوی خوراک شي. مورږ به ترې خوندي شو.

وار د اناري (انارګوډې، ګلغوټۍ، انارګلې) راغلی وو، د مومن پرې د سفر په پېر پام شو، خوا ته يې ورغی، خبرې يې ورسره پيل کړې، هغه ورته و ويل تاسو لاړ شئ دلته ښامار راځي تاسو به و خوري. هغه ورسره پاتې کېږي، خبرې ورسره کوي، ستاپورا دښته کې څه نه شته بې له دې دواړو، مومن خان ستړی دی، خوب وړی دی، خوب يې وړي، اناره يې سر په خپل زنګون کوي، چې د ښامار پشهار او اواز اوري له سترګو يې اوښکې بهېږي چې اوس به دا ښکلی ځوان هم له ما سره ګډ وخوري، وند يې کوه چې پرېږده چې له خوبه يې تېر کړي او و يې خوري، چې اوښکې يې د مومن په ښکلي مخ غورځېږي او هغه راپا سېږي، ښامار سره جنګ کوي، مومن خان باندې چې حمله کوي، هغه يې رټ په کريچ څېرې کوي، او په منځ دوې ځايه څرېږي، شاپېټ ياره يې نخښه له ځان سره وړي، اناره په خپل پلار سپاري.

پلار يې همده ته په نکاح کوي، او د ده مېرمن کېږي، له کال ځنډ ورسته، د مومن خان دي شپون (ګنجه، پک)غواړي چې دی بېرته کاله ته راولي په سې پل وهي، ځان دکن ته رسوي، وينې يې ورته وايي مور دې رنځوره ده او شيرينۍ ياربازه شوې، ځانته يې يار نيوله.
مومن خان ښايي ٢١ کلن وي له احساساتو نه ډېنګېږي، ګړندی خپل سفر لنډوي، خپل اس باندې سپرېږي او سفر پيل وي. که هر څومره ورته اناره زاری کوي چې مه ځه پاتې شه، ما يوازې مه پرېږده، ده ورته مېرړانه دود او ژبه خودلې وي، په يوه خبر والاړ وي او ځان رارسوي، ٢٣٩٦.٩٥ کيلومتر نيغ مزل يا ٢٥٠٠ کيلومتر مزل په ٢١ شپو او ورځو کې ځان له دکن، دکشينا، ستاپورا، کارناتاکا، بنګلور، د هندستان نه ځان، خويندی (مومن خان کلی)، کوګامنده، سروبي ولسوالی، کابل ولايت، افغانستان (خراسان) ته ځان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس له سپې لرې ترې او ځان د تره کلا ته رسوي، هغه د اووه ورونو په منځ کې کټ کې وېده ده، مومن خان ځان سره دوې اند کړی وي، لومړی:. دا چې د کلا ور شیرینۍ ترې، که زنځیر یې نه و ترلی ور خلاص وو نو پوهېږم چې یار بازه شوې، دوېیم:. انګر ته به په سې ورشم او په ویدو به یې په سینه لاس کېږدم، که غږ یې و کړه خو یاربازه نه ده او که غږ یې ونه کړه نو زما شک به ربښت شي زه به یې غلې په چړې و وژنم.

دی چې کلا ته ورځي ور ترل شوی نه دی، یوه شک یې ربښت شو، نېغ ورځي له ورونو څخه یې تېرېږي او د هغې کټ ته ځان رسوي، چې په سینه یې لاس ږدي. هغه کړېکه کوي چې اله! غله دي، ورونه یې را پاسېږي پرې د چړو وارونه کوي، اووه چړې یې وهي د ظفر خان په اخري چړې غږ کوي چې مړ مو کړم مومن خان یم.

ټول تره زامن یې اریانېږي، چې دا څخه و شو، ظفر خان و ویل چې ماته به ټول وګړي تانه او پېغور راکوي چې په خور مو خپل ورور و واژه، هغه ځان په کرېچ و وهه عمر یې و بخښه.

مړی یې دې غاړې خپل کلي ته راوړه. سلګۍ، ملاعمر ته خانجان چیني څخه یې مړی خاورو ته سپاره، چې کونډې مور یې ښایسته ځلمی زوی په وینو لت او څېرې و لیده، په لیدو یې عمر وبخښه. اناري چې له شا یې ور په سې پل راخستی وو، چې دلته یې د دوی جنازه ولېدله، ډېره له زړه ژوره خفه شو، مونځ یې و کړه، ځنګون یې و وهه پرې، دې هم عمر و بخښه. شیرینۍ چې د دې ښځې دا حال ولیده دې و ویل چې دا څوک ده، چې ځان یې دا سې و بخښه، خپله یې دوې رکاته لمونځ و کړه دې هم خپل عمر و بخښه، دوی ټول مړه شو.

اوس یې همدله خانجان چیني څخه ادېره ده، دوی نږدې قبرونه، یوه لرې، ترې لس متره لرې د اس (دل دل) او سپې قبر هم خوا په خوا دی.

د میني پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
لاندېنۍ ۳ لنډۍ د مومن خان دي ، ۱۲ لنډۍ، ۱ ټپه او ۲ مصرۍ شیرینۍ او یوه لنډۍ د اناري ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تا د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په چا سپارې مينه

▲ ما د سفر موزې په پښو کړې
د زېړو ګلو باغ په خدای سپارم مينه

▲ يار مې سپرېږي روانيږي
په نارنجي مخ مې سيلاب د اوښکو ځينه

▲ چې الته ځې خال مې سيې که
د هندستان د نجونو نه شته شنه خالونه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د هندستان جونې زما خويندې ميندې دينه

▲ د هندستان ولور ته ځمه
د شيرينو ولور په خپل لاسو ګټمه

▲ چې مومن خان له ما جدا شو
بدن مې ريږدې زړه مې صبر نه کوينه

▲ په جدايي سره جدا شو
مومنه! کله به وصلت سره کوونه

▲ ما جدايي ليدلې نه ده
چې مومن خان رانه جدا شو وبه مرمه

▲ مومنه ځه الله دې مل شه
دا شينکی خال او زلفې تا لره ساتمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مسافري په پوره زړه کړه
خولګۍ مې ستا ده که زه خاورې شم مینه

دا لنډۍ د اناري له لورې مومن خان ته ویل شوې، چې په هغه پېر کې به مومن ورته د ولور په اړه کیسې کولې، د هغه ځخه ورسته ورته په ځواب کې انارې دا لنډۍ ویلې ده، دې ته دکنی لنډۍ هم وايي.

▲ د هندستان ولور ته مه ځه
د شیرینو ولور له ما واخله مینه

▲ د مومن خان عقل کوتاه و
په نیمو شپو ځوک د چا کور لره ورځینه؟

▲ ادې راکېنه اور رابل کړه
د مومن خان په وینو رنګ شو بالښتونه

▲ مومن خو اووه چړې خوړلې
د ظفرخان د چړې ډېر فریاد کوینه

▲ د پاسه دوې جنازې راغلې
د مومن خان جنازه پېغلې جونې وړینه

▲ کرنګه مات دې شه لاسونه
په نیمو شپو دې مومن خان راوړ له کومه

▲ که زه خبر وای چې مومن دی
ما به خونې ولې ظفرخان ویښونه

▲ جانان زما په خولګۍ مړ دی
عالمه مه یې لمبوئ چې شهید شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۷ د زوړ پېر پېخلیک نولسمي لنډۍ بېلګه

د لته د هغو لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصرو یادونه کوو چې یوه ځانګړي مناسبت ته ویل شوي دي. نه یوازې تر شا يې یوه کېسه پرته ده، بلکې يو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاریخي ارزښت لري.

▲ تر مارګلې به در سره یم

په هندستان کې دې په خدای سپارم مینه

سپړنه (تشریح، د غتوغټو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېیله: زړه لنډۍ.

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند ځرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۸۰۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۵ لېږدې (۱۲۱۷ زېږدي).

تې. ځای: اټک، اباسیند ژی، پېښور، خیبر زون، پښتونخوا.

ټې. پېیلې بنه: وګړني پېیله.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، مړی مندلو ته مېړه د لمسون د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۱۷. خې. چوپړی: ۶۰.

دې. راټولونکي نوم: د تاریخ پوهاند پروفیسور شهسوار سنګروال.

ډې. لیکی دی که لیکنه: داستاني او هنري ادبیات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰ لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول

ږ.ې. الیده بسپنه ورکول:. مارګله د هغې سیمې او غر نوم دی چې د پینډۍ او ټکسلا تر منځ لکه د یوې پولې په څېر اوږد غځېدلی دی. اټک نه آغاړې تر حسن ابدال او بیا تر ټکسلا؛ خان پور پورې پښتانه مېشت او ودان وو. خو له ټکسلا نه اخوا بیا ټول هندستان وو، له لنډۍ څخه جوتېږي چې هغه پېر ښایي انګرېزان هم لا هندستان ته نه وو راغلي، یانې هغه پښتون چې د غریبۍ له پاره هندستان ته روان و، نو مېرمنې يې ورته ویلې ده، چې تر مارګلې به زه ستاسو د درناوي له پاره درسره ملګرې یم خو په هندستان کې دې په خدای سپارم. له دې لنډۍ څخه د خلکو انګېرنه دا ده چې نومړې مېرمنې دغه لنډۍ په هغه پېر کې ویلې چې مېړه يې هندستان ته د سفر په نیت روان و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۸ د زوړ پېر پېخليک شلمې او يوويشتمې لنډۍ بېلګه

اصيله وم کم اصله! وېورم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند ځرګند نه دی.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۹۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۵۹۹ لېږدي (۱۲۲۱ زېږدي).
تې. ځای: نوتندک، يکاولنګ ولسوالی، باميان ولايت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بنه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د ټاوتريخوالي، غلامي، په خپلو کې د جګړو، ربړ، بې پتي، بې ننګي چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۸.
خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی
دې. راټولونکي نوم: (سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)
ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند ځرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند ځرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. نوتندک يا د پستو ختو موړ، نو ته ورته څڅوبکی ځوړی، چې يوه ځرځې پښتنه وګړې وه، د هغې له خولې خپل مغول بادار ته د هنتې لېږد په پېر ويلې وه، مغلو مشر چنګيز خان تموچين مغول، غوره دروزګر (پېش) و، په منګوليا ګوبي دښتې هنتې کې ۱۱۶۰ زېږدي کې زوکړه شوي و، د يسوګي خان زوی او د کبلی خان مسی و.
کوکوچو ملا وربانډې د چنګېز خان (چنګېزی، چنګيژی يا چنګ يژی يا تاولرګين کلم، برخليک ټاکونکی، سخت ليک، پياوړي خت، پرېکړی بخت) لقب ورکړی و، د ډېر پياوړی ځواک درلوده او هر يوه ته يې ويلې و، چې سل تنه ونه وژنئ!، تاسو بايد مړه نه شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شپنو د واک ساتنه باید و کړئ، ښه غېړنېونې شئ، ښې غېړې و نیسئ، د دښمنانو ښځې، میوې او سره زرو څخه ګټنې واخلئ، کورونه ته یې اور واچوئ، دښمن مو تړاک کړئ، د حاکمانو په خوله کې یې د هغوی سره سزر وېلې کړئ او خوله کې ورته وڅڅوئ، د سر ځلمې یې ځان سره کړئ او د غشو مخې ته یې کړئ، غوره او تېزې تورې واروئ، ځان ژوندي و ساتئ، د دښمن زېرمې لومړی له منځه یوسئ بیا یې مشران پرې کړئ، دوکه ډېره کوئ، اس له شل اړخونو (سر، ملا، غاړه، لاس، ملا، ورنو، لکی، پښه، نس، د نس لاندې لور، د پښنو له منځه یې، هر بند د غړي... .) څخه په منډه کې خپل دښمن په غشو په مرئ و لئ، ځارکښې اس ځغولونکې خپل هرو سل تنو څخه سل متري کې خپاره کړئ.

مغولېستان د شپانه (کوچیانو) قامي مشر چنګیزخان په خپل جنګي واک د چین ولایتونه را لاندې کړ او ځینو ځایونو کې یې خپل ګستیان سخت و زپل اروپایي عیسویان وایي چې د په خپله زمور. زېرمې په نخښه کولې، زمور. سپاره به ورپسې و، د به د اس له شا څخه هم په اور ککړ غشي ویشتل او زېرمو به اور واخسته، دوه درې ورځې په ځنډ به یې خونړی حمله راوړه او بریالی به شو. هغه پېر د ده مشر یا د اسلامي ملکونو مشر د بغداد خلیفه النصر و چې خراج (ټیکس) به یې اخیسته. سلطان علاوالدین (اوزبېکېستان، تاجیکېستان، تورکمانېستان، کېرغېزستان، کزاکیستان او داغستان چې پلازمینه یې خوارزم اوزبېکېستان و؛ دی یې حاکم و، د دې سیمې د مصرف نه رسیدو، کمتون، تت خدمت له پاره) د خراج نه ډډه کوله. خلیفه النصر چنګیز خان ته د شا خوارزم خلاف د حملې لمسون و کړو، د کره خوتن له ماتې وروسته د مغلو سلطنت نور هم پراخ او د دې پوله د خوارزم سره نږدې شوه.

چنګیزخان غوښتل چې ګاونډې ملکونو سره تجارت شروع کړي او په ۱۸۱۸ زېږدې کې یې د ۴۵۰ کسانو یوه وتیز کاروان خوارزم ته و لیږ.ه، په لار د فاراب (اورتار) حاکم ایساره کړه. هغه شکمن و چې په کاروان کې د چنګیز جاسوسان وو نو د خوارزم شا په امر ټول یې و وژل. چنګیز درې سفیران (دوه مغل او یو مسلمان) خوارزم دربار ته ورولیږل نو هلته د مغلو سرونه یې و خریبل او مسلمان یې و وژلو، دا په ښکاره د مسلمانو خپل منځې جنګ ته بډې وهل وو. دوی پام کولو چې چنګېز خان له ژمې ورسته حمله راوړي، خو د چنګیز مشر زوی، جوچي او جنرل جبېي له ۳۰ زرو سپرو په اسونو او غوره ډالختو سمبال له واورو را تېر شو او ځواک یې په دوې برخو و وېشه، د سر دریا ښارونو ته یې اور واچو، فاراب کلا یې کلابنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د التا له لارې خپله چنګېز خان را روان و له جنګ څخه يې ډډه کوله، چې سلطان علاوالدين د ده په لومه کې بند شي. له سمرکند را و وځي، هغه يې چې د راوتو په دوران ښار ته نږدې سپاره و ليدل فارات ته له تلو يې ډډه و کړه. د جوچي او جنرل جېبي ځواک د فاراب غشويشتونکو غشو لاندې ۵ مياشتې وو، اخر د هغه ځای يوه خاين قراچه چې د حاکم مخالف و، مغل پوځ ته د کلا يوه ور پرانسته. بيا هم د فاراب پوځ يوه مياشت نه زياته موده د مغلو مقابله و کړه او اخر مات شول. اوګدی او چغتی د فاراب حاکم اورتار په خوله کې وېلې کړې سره زر و څښول، له سرونو يې ورته ځلی جوړ کړه او ښار ته يې اور واچو.

په بخارا د حملې له پاره چنګيزخان د کزلکوم (قزل قم) په دښته کې ۳۰۰ ميله لويديځ ته سفر و کړو او التـه هېڅ څوک د هغه په پلان خبر نه شو، چې له خليفه النصر سره يې ليدل که له نورو استازو سره. ان تر دې چې مغل ورته په ور ودرېدل. د دې لرغوني ښار چاپېره دېوال او مخې ته يې د اوبو دفاعي خندق و. د کلابندۍ په دريېمه ورځ د دوی تکړه پوځيانو يوه ډله له ښاره باندې و وتله خو مغلو په جنګ کې ټول و وژل.
د ښار مشران انديښمن او د چنګيز له خوا ورته داډ ورکړی شو، نو د سلامي کيدو پېکړه يې و کړه. پوځيانو ۱۲ ورځې نورهم مخذبی جنګ کوو تر څو ښار مات شو. چنګيز مسلکي خلک د غلامانو په شان منګوليا ته واستول، ځوانان په مغل پوځ کې واخېستل او ځينې پوځيان په خپله مغلو ته واوړېدل. بيا د بخارا ښکلې لرګينې ودانۍ په اور کې سکاره شول. بخارا د سرونو ځلی (کله مينار) هم جوړ شو.

چنګيزخان ته جاسوسانو خبر را وړو چې د شا او د ده مور تر منځ خبره يوه نه ده او بېلوالی يې په منځ کې شتون لري. تورکان خاتون د ګورګنج (اورګانج) حاکمه، پوځ جنرالان او سپارو چټکغبګون ځواک د هغې سره و.

د مور او زوی خوارزم شا ځينې ليکو نه مغل جاسوسانو لاس ته ورغلل چې د ليکونو متن بدل کړی شو او په پلازمينه سمرکند کې ګډوډی پيدا شوه.
مغل سمرکند ته ۱۲۲۰ زېږدي په پسرلي کې ورسيدل چې د بخارا په پرتله دفاعي حالت يې ښه وو. دوی د پوځ ګڼه ۱۲ زرو شا او خوا وو. د مغلو د پوځ په لومړيو ليکو کې د بخارا بندي تورکان وو چې د کلا سر نه په غشو وژل کې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په درېيمه ورځ د غشو په ناتار مغل پوځ ناڅاپه کلابندۍ بشپړه او په تيښته شول. د سمرکند ځواک ګڼله چي دښمن يې مات کړو نو له ښار بېرون شول. ناڅاپه مغل لښکر پرې ببرته تاو شو او نيم نه زيات يې و وژل.

محمد خوارزم د تازه چټکغبرګون ځواک سره دوه وارې بيا حملې وکړې خو بريالى نه شو. ورو، ورو د خلکو اوصله ماته شوه او په پېنځمه ورځ د سمرکند زيات پوځ مغلو ته تسليم شو. خوارزم شا د خپلو نوکرانو او زوى جلال الدين سره لويديځ ته وتښتيدو. چنګيز په امر د سمرکند عام وګړي د ښار نه باندې په يو لوى ميدان کې راټول او ډېرى يې هم هلته و وژل. د لوټمار نه علاوه په زرګونو ښځې او ماشومان يې وتښتول او د وګړو له سرونو يې څلى لا ډېر هم لوړ کړه.

سلطان علاوالدين د کسپين بحيرې يوه وړوکي ټاپو ته پناه يوړه او هم هلته په ډيسمبر ۱۲۲۰ زېږدي کې مړ شو. تورکان خاتون د قيدي په توګه، منګوليا ته يې واستوله. د ګورګنج يوه جنرل خمارتګين سلطان شو.

چنګيزخان، جوچي، اوګدى او چغتى په ګډه د آمو سيند پر غاړه دا ښار کلابند کړ خو دلدل کې د منجنيق تېرې نه وې. چنګيزخان دغه ښار، جوچي ته د برې په ډالۍ کې د ورکولو لوظ شوى و نو ځکه هغه دا ويجاړول نه غوښتل. په دغه پرېکړه چغتى خوابدى (ناراضه) شو نو چنګيزخان اوګدى د اورګنچ کلابند کوونکي پوځ مشر وټاکه. د اووه مياشتو نه ډېر پېر ګورګنج خپله دفاع وکړه له پېچلو خنډونو سره، سره مغل کلا ته ورختل چې مرګ ژوبله يې ډېره وه. دلته يې هم د بخارا او سمرکند تاريخ تکرار کړ. ځوانې ښځې او ماشومان يې مغل جنګيالو ته ورکړل، د ښار د اوبو بندونه يې مات کړل چې دا ځاى بشپړ ويجاړ شو.

د پلار له مړينې وروسته جلال الدين خوارزم د چنګيزخان مقابلې ته ملا و تړله. د خراسان په ښارونو کې ګنګوسې خپرې شوې چې هغه د جنګ له پاره لښکر راټول وي. د چنګيز جنرال جيبي د سوبوتى په ملتيا خراسان ته روان شو. چنګيز ورپسې ۷ زره غوره چاڼ پوځ د تولوى په مشرۍ او تورک قيدي پوځيان چې ګڼه يې ۲۵ زرو ته رسيده، ور واستول. په ترميز کې ورسره ډېر مقامت ونه شو خو بلخ کې جلال الدين يوه مخډبى پوځ تيار کړى وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بخارا او سمرکند نه تبنتيدلي خلکو بلخ ته د مغلو د ورانی خبرونه راوړل چې په اورېدو يې هند او تورکي ښارونو ته د کډوالو بهير روان شو. د امير خسرو او د مولانا جلال الدين رومي پلار په دغو کډ والو کې و.

چنګيز خان پوځ په ۱۲۲۰ لېږدي کې د ټاټوبي په بلخ ښار (د ښارونو مور، ام البلاد) بلخ کلا حمله و کړه، ښار ته يې اور واچو او لوټې لوټې کړ. په مرو کې ۱۲ زره پوځ نه بر سيره د ختيځ خراسان ګڼ شمېر کډوال هم شتون درلود. پوځ د بخارا او سمرکند حال نه خبر شو نو د ښار له دروازو بېرون جنګ ته را و وتل. مغلو شپږ ورځې د دوی جاج اخيستو او په اوومه ورځ يې يوه لويه حمله و کړه چې تورکانو (د سلطان محمود پښت، پښتنو پښت او ددک پښت د هغه پېر باچا) شا ته وتمبول او مغول ماته و خوړه.

تولوی مغول پوهېدو چې جنګ په حالت کې به ورته کلک او ټينګ ځاني تاوان ورسېږي، نو د مرو حاکم ته يې د روغې خبر ور واستاو. حاکم ورته د کلا ور پرانسته او د مغلو له خوا د انسان وژني لړۍ پېل شوه. د مرو له ويجاړولو وروسته، تولوی نيشاپور په درې ورځو کې مات کړ. خو هلته د چنګيز يوه زوم توکوچار په يوه غشي و وژل شو. د چنګيز حامله لور په بدل کې مغلو د نيشاپور هر ژوي د وژلو امر و کړو. وايي چې د نيشاپور د سرونو څلی تر ټولو لوړ و.

هرات پرته له جنګ مغلو ته تسليم شو او په ۱۲۲۱ زېږدي کې مغلو باميان کلابند کړو چې د چنګيز مسي هلاکوخان په کې سر و خوړو. د غڃ له پاره مغلو دومره وګړي و وژل چې تر اوسه هغه کنډوالې د غولغوله ښار په نوم يادېږي. د طوس په نيولو ۱۲۲۱ زېږدي کې ټول خراسان د چنګيز خان په لاس کې شو. چنګيزخان د جلال الدين خوارزم شا نيولې وه او نه يې پرېښوده، د نيولو له پاره هرې خوا ټولي، ټولي ور استول. د ۱۲۲۱زېږدي په پسرلي کې د دوی يوه ټولی په پروان کې ورسره مخ شوه. خوارزم مغل مات کړل د پښت پلازمينه غزني يې هم ورته لوټ، لوټ تالا او په اور سوزولی و، له ماتې ورسته د ټګاب اوزبين په دښتو لغمان ته لاړه، د وريښمني لار پوځي کلا، کلا کوټ کې جلال الدين خوارزم دمه و کړله، په حيدرخانی کې يې د غشو، سپينموټو، تورمټو، تورو او زغرو د مخنوي پيداوار زېرمه کوټ کړه. چنګيزخان په خپله له خپل تکړه ځواک سره ورته زېرانیيو کې دمه و وهله؛ دولس ورځې يې تر ښار لاندې پلټه خو کار يې پرې نه لره، لرې او نږدې به کلا څخه راته خو په څه به نه کړ کې د، اوږده غلې، غلې دمه يې وهله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیارلسمې ورځې مازیګر ناوخته یې پرې تر ټول ټینګ وژونکی برید و کړه، ټوله شپه یې جګړه و کړه. په زرګونو تورکي ځانګړي او د ده ساتونکي ځواکونه په کلا کې و وژل شول، چې کلا او سیمه له وینو ډنډ شو، جلال الدین خوارزم ډېر غمجن شو، که ګورې چې سپوږمۍ یې په وینو کې و لیدله، زړه ته یې ډېرې اندېښني راغلې، ځمکې ته یې کتلې د خپلو ځانګړو ځواکونو په وینو کې یې سپوږمۍ ښکاره کې دله، تر کلا لاړه. د لغمان په سیند واوختنه شمکټ ته، ګمبري باندې کوز کنړ ته، په مروره، ناړۍ، باجوړ جترال ته لاړ. په ۴:۳۰ بجې شا او خوا د کب په شپاړسمه د ۵۹۹ لېږدي (ورسته له وختنه ۴:۳۰ بجې ۲، ۱۷، ۱۲۲۱ زېږدي) کې. جلال الدین خوارزم شا د هند په پوله د اباسین په سر کې خپل اس اباسین ته و غورځولو، چنګیز خان نور وړاندې تلو او د هغه له ځغولو نه ډډه و کړه.

دی ۱۸ اګست ۱۲۲۷م کې منګولیا کې مړ شو او قبر یې پټ ساتل شوی دی. جلال الدین څه موده هندستان کې د سند او ملتان سیمه ویجاړه کړه او بیا فارس او تورکیه کې د خپل وکمنۍ د بېرته اخېستو له پاره جنګیده. پای کې ۱۵ د اګست ۱۲۳۱م د تورکیې په دیارباکر کې و وژل شو.

چنګیز خان د لښکر ګڼې په اړه تاریخونه د مبالغې نه کار اخلي ځکه منګولیا (مغولېستان) ښېرازه ځمکه نه ده او هلته ژوند سخت دی. د مغلو اصلي بریا د دوی په یووالي، خپل ټبر ته درناوي، خپل منځ کې یوه وندي، جنګي وسلې، پیاوړی ځواک، غبرګ‌نېوني، واک، د وژنې، تړاک، میوو، مېرمنو او زرو څخه د ګټنې فتوا وه. د خوارزم د تباهۍ پېره د ده په مغرور واکمنو په غاړه وه چې د چنګیزخان ملګرتیا ته یې د شک په سترګه کتل ځکه چې تنګ سترګي او پېرمخي ژونکي سره لرلې. وایې چې چګېزخان له مور څخه زېږون په پېر چې زوکړه شو په لاس کې یې وینه نېولې وه. له کوشنیوالي یې غچ اخسته، خپل اس، سپی او باز پرې ډېر ګران و، یوه وار ښکار ته تللی و، په بې خبرۍ کې تر خپل ورور په غشي سوری شو، بل وار یې په ځنګله کې یوازې ښکار کولو چې اوبه یې ښنلي خپل باز به یې په وزر اوبه واړولې، په دریېم ځل یې چې پرې اړولې د په تورموتې و وهه او وېوژه، چې کله د لختي سر ته لاړ په کې مړ مار پروت و، هغه مار باز لیدلی وه، که د اوبه ښنلې وی. د ژوند څکه به یې نه وی کړې، د دې له پاره د یې په یاد کې یوه ځلی د ده د څېرې څخه جوړ کړه، خپلو ځواکونو ته یې و ویل زما مړی به د هغه درې په منځ کې ښخ کړئ؛ اسونه به پرې ټېر را تېر کړئ چې پټ پاتې شي، هېڅ تن یې و نه پېژني تاسو هم، که دښمن برې را وړې زه به خوندي یم او زما د مړي پټ به هم خوندي وي چې تر اوسه پټ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکالوه په اړه موږ دلته د دغې لنډۍ یادونه و کړه چې دغه ځانګړي مناسبت ته ویل شوې ده، پېغله بې پته شوې، کور یې وران او پلار په خوله کې زر څڅول شو وي او دا دې منګولیا ته رټلې بیایي. د پټو مشرانو په پټو کښلو کې ډېرې نادودې وي، هغوی به د دارنګه وګړو او پېغلو له اه څه خبر شي... . نه یوازې تر شا یې یوه کېسه پرته ده، بلکې یو ټاکلی پېر هم په ګوته کوي او تاریخي ارزښت لري. چې د دې کیسې تر شا پټې وې لیکوال په سپړنه کې و ځېړله او د کیسو یادونه مو و کړه.

کومې انګېرنې لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه په خپلو کښلي کې په لاندې بڼه کښلې ده.

۱.: محمد دین ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصل نسب که په کار نه وی
زاغ په پیسه باز به په زر نه خرڅېدنه

▲ اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی ، ۶ چوپړی)

۲.: سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصل داسې مې ساتې لکه مغله
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۹ چوپړی)

۳.: ځېرنوال دوست محمد دوست شینواری په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زېږدی یا ۱۳۸۴ لېږدی)

۳.: محمد داود وفا په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

▲ اصیله وم کم اصله یووړم
کم اصله! داسې مې ساتې لکه مغوله؟
(محمد داود، ۱۳۹۲ لېږدی، ۴۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۱۹ د زوړ پېر پېخلیک څلورمې او پېنځمې ټپې بېلګه

▲ سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله

زه خواره ناسته مرور په خلا کومه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پیبله: زړه ټپه.
بې. پیبلن یا پیبلنه: ګلبشره کندهارۍ.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۳۴۰ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۵۵ لیږدي (۱۷۷۷ زېږدي).
تې. ځای: غرګی، چارباغ، کندهار، سویل زون، افغانستان.
ټې. پیبلې بڼه: وګړني پیبله.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د میني پالنې لوړ حس، زده کړې مندلو ته مین د لمسون د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۱۹.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: محمد ګل نوري.
ډې. لیکی دی که لیکنه: میلي (ملي) سندرې.
رې. چاپ کال: ۱۳۲۳ لیږدی (۱۹۴۵ زېږدی).
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول
ږې. الیده بسپنه ورکول:. وایې:. ګلبشره چې د یوه شتمن سړي لور وه، په یوه غریب تالب ملاعباس مینه شوې وه، چې په پای کې د دواړو واده و کړ، خو یوه ورځ تالب جان د نهیلی له بابته له ګلبشرې نه خوابدی شو، غوښته یې چې کلی پرېږدي، ولې ګلبشرې ورته ډېرې عذرونه او زاری وکړې چې ما یوازې مه پرېږده. خو هغه نه منله. شپه ټوله په زاریو تېره شوه، ښایي دغه پېر به د شپې نا وخته (نیمه شپه) وه، چې ګلبشرې په ډېره نا امیدي یاده شوې لنډۍ زمزمه کړې وه.
دا د ګل بشرې او ملاعباس سوال او ځواب دی (تالبه خدای که به ملا شې؛ په کتاب پروت یې یادوې شینکي خالونه. له دیوال دوې ګوتې سر جګ که؛ په دیواله دې زنې سر وسولو نه).
لکه څنګه چې راپور شوې د دوی هر یوه په واسطه؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې بڼه کښلې ده.
۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډۍیو کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۱۹ چوپړی)

۲:. محمد دین ژواک په خپل کښلې کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله؛ وا!
بې یاره خوب؛ وا! نه شته که ما له نه راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، هـ چوپړی)

۳:. عبدالروف بینوا په خپل کښلې کې سپوږمۍ داسې سپوږمیه کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ما له نه راځینه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۵۸ چوپړی)

۴:. محمد سور وکیلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

سپوږمۍ پر نیم د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه،،
(محمد سور وکیلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۷۸ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زېږدی)

۵:. شاسوار (شهسوار) سنګروال په خپل کښله کې، داسې کښلې.

,, سپوږمۍ په منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ماله نه راځینه،،
(شهسوار، ۱۳۹۰ لېږدی، ۶۲چوپړی)

۳:. عبدالباري جهاني په خپل کښله کې، د لنډۍ په بڼه داسې کښلې.

سپوږمۍ پر منځ د اسمان راغله
زه خواره ناسته مرور پخلا کومه
(عبدالباري،۲۰۱۶ زېږدی (۱۳۹۵ زېږدی))

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۰ د زوړ پېر پېخليک دوېويشتمې لنډۍ او شپږمې ټپې ببلګه

▲ ياد سايه د پاره ياره!
له ډولۍ په تکيه کې ناسته خونخواره

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: حميد مومند
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي ښخه ۳۲۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۰۶۸ لېږدي (۱۶۹۰ زيږدي).
تې. ځای: ماشو، ماشوګګر، بډه بېره، پېښور، خيبر زون، پښتونخوا.
ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: مينې پالنې لوړ حس، منځنې ژوند ته د وګړو هڅه ونه، د پنډوسۍ په سر د ښه کړو وړو سپارښتنه ده، ادبرې چارپېريال او هواويچې تاثير زيږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۰.
خې. چوپړی: ۵۸۲
دې. راټولونکې نوم: عبدالحی حبيبي
ډې. ليکی دی که ليکنه: افغانستان درعصر ګورګانيان هند.
رې. چاپ کال: ۱۳۴۱ لېږدی (۱۹۹۳ زيږدی).
ړې. کره شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): تول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. مولوي عبدالحميد ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سربنی مومند د عبدالحق مومند زوی. د پېښور سويل لورې ته اته ميلې کې کوهاټ سړک او باړې روډ پر ښې غاړه پراته کلي ماشوګګر (ماشو) بډه بېرې ته نږدې په ۱۰۳۸ لېږدي (۱۶۶۰ زيږدي) کې زيږېدلی او په ۱۱۰۸ لېږدي (۱۷۳۰زيږدي) کې ژوند بخښلی، ماشوګګر د بهلول زو په ادبره کې خاورو ته سپارل شوی. ۷۰ کاله يې عمر و، حميد مومند په ۳۰ کلنۍ کې دا ټپه هم کښلې ده.

▲ سينه مې ديګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛ هر یو د سترګو تور، د پښتو ژبې ستورو، درنو ښووندو او پوهانو نوموړې ټپه په خپلو لیکو او کښنلي کې په لاندې بڼه کښنلي ده.

۱:. پینده محمد زهیر په خپل غوړشکه د لنډیو کښنلې کې، داسې کښنلې.

,, سینه مې دېک زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دې بېلتون اور په سې کوینه ،،

(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸ چوپړی)

۲:. پوهندوی دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښنلي کې، داسې کښنلې.

,, سینه مې دېک زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي بېلتون اور په سې کوینه ،،

(مجاویر، ۱۳۵۷ لېږدی، ۱۰۳ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۳۳۰ چوپړی)

۳:. پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار په خپل کښنلي کې، داسې کښنلې. د حیمد مومند د دیوان د کومې لاسکښنې (قلمې نسخې) پر دوتنه را پاتې ده او له سبکه یې هم دا پوره جوتېدای شي، چې د همدغه نومیالي شاعر رغاونه اوسې:.

,,سینه مې دېک، زړګی مې غوښې

اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه،،

(مجاویر، ۱۳۸۸ ل، ۱۵۷ چوپړی)

د بې سربوله انګېرنې له پاره د ۲ توک ۵. عیبونه او تېروتنې سرلیک وګورئ.
د مولوي صیب عبدالحمید ماشوخېل وېښته چوونکی (موشګاف) سړبنی مومند یا حمید مومند د عبدالحق مومند زوی. ادبي ښوونځی د پښتو ادب د پیپلو نازکیالی، رومانوي (ناانډولې، ناول) ادبي ښوونځي بنسټ کړ دی، لوړ واند (تخیل، شېرې خیال، د شعر پیپلی انځور)، نازکخیالي، هنري نوښت، نادرې تشبه، استعارې او ورمونه. د ده د ښوونځي بنسټیز ځانګړتیا دی. نوموړې تل د پښتو ژبې له پاره په چورلېځ پېر لورا لور مزل کړی دی او پیپلې یې تر موړ راسپړلې دي، که نوموړي څه نه وی کړي، موږ به له کومه څه کړې وی. په څه کړ شوی دی چې موږ پرې اوس کړ کېږو، د دې له پاره د تېرو تېر مزل ته ملا ور کوو له روان پېره یې پرمخ بیایو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۱ د زوړ پېر پېخليک پينځمې مصری بېلګه

د غم لښکرې را په سې دي
د پاچا هي تخت مې په سر له ملکه ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډی.

بې. پېيلن يا پېيلنه: امير شېرعلي خان د افغانستان سلطان.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۱۳۸ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۲ د کب ۱۲۵۷ لېږدې (۲۱ ۲ ۱۸۷۹ زېږدي).

تې. ځای: بلخ، بلخ ولسوالی، مزار شريف، بلخ، شمال زون، افغانستان.

ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبې پالنې لوړ حس، د ځواک، زور، باچاهي تخت، سلطانت د سويې وفا او ناځوانی د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۱.

خې. چوپړی: ۶۲.

دې. راټولونکي نوم: د پوهاند تاريخ پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستاني او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زېږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰

زې. خبرداری (Caution): ۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول

ږې. اليده بسپنه ورکول:. په ټاټوبې کې د نوي پرمختګ پېر پيل؛ چاپخونه هېواد ته راوړل؛ شمس النهار اخبار پيل؛ پوستي ډاګ غونډال چمتو کول؛ د پوست ټکټونه چاپ شولو؛ عصري لښکر يا پوځ جوړول چې ټولې پوځې اړتياوې يې پوره کولې؛ لومړې ځل کابينه جوړول؛ د بېلا بېلو چارو له پاره د کار وېش، وزارتخونې جوړې او منځ ته راتلل؛ چارو د ښه والې، وګوړو ګڼلی امارت، ښې سمبالتيا له پاره د مسلکي کدرونو روزلو له پاره يو پوځې او يو ملکي ښوونځی پرانيستل. خديجه بيګم پوپلزی او امير دوست محمد خان د بارکزىيو بنسټ ګر درېيم زوی امير شېرعلي خان بداينه وه، خو د اېنګلېسانو له درغل يا مکاره پلانونو يې زړه کلم، کلم و چې په اخېر پېر کې يې پورتنی مصری و ويله او مزار شريف کبود مسجد کې خاورو ته وسپارل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۲ د زوړ پير پيخليک درېويشتمې لنډۍ او شپږمې مصرۍ بېلګه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې

خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ.

بې. پېيلن يا پېيلنه: ملالۍ ميوندۍ، نورزۍ.

پې. پيخليک: نن ۲۰۱۷ زيږدي څخه ۱۳۷ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۷ د ځمري ۱۲۵۹ لېږدي (۲۸ ۷ ۱۸۸۸ زيږدي).

تې. ځای: خيګ کلي، ميوند د شهيدانو زيارت، ميوند ولسوالی، کندهار ولايت، کندهار زون، سويل ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلې بڼه: وګړنې پېيله.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند ځرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د ټاټوبي پالنې لوړ حس، زړورتيا، ځيرکتيا، پوهې، ځيګټوب او سرخندنې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۲.

خې. چوپړی: ٦۲.

دې. راټولونکې نوم: د تاريخ پوهاند پروفيسور شهسوار سنګروال.

ډې. ليکی دی که ليکنه: داستانې او هنري ادبيات.

رې. چاپ کال: ۱۳۹۰لېږدی (۲۰۱۱ زيږدی).

ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. اليده بسپنه ورکول:.

په رښت کې د انګلېسانو ميوند جګړې له ټولې کيسې څخه دا کره ځرګندوم، چې دا ځرګندول روڼوي کتنه داسې. د ميوند جګړې په دوېيمه ورځ د زمري مياشت په ۷ د ۱۲۵۹ لېږدي کال (د جولی ۲۸، ۱۸۸۰ زيږدي) د افغانستان سويل کندهار، د لوديځ لورې ته ميوند ولسوالی په خيګ کلي کې ملالۍ ميوندۍ ماسپښين يوه بجه لنډۍ يوه دمې ويلې وه او خپله پېيله يې وه.

کله يې چې خپل کلي خيګ کې په خپل بڼ کې انګلېسانو حملې وليدلې او پښتانه ميرنې يې وژل، دې له حيبته يوه دمې و ويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, که په میوند کې شهید نه شوې؛ خدایږو لالیه! بې ننګۍ ته دې ساتینه.،،

له زخمي بیرغچي څخه یې بیرغ پورته کړه او ودرېدله، د دې پېغور په اورېدلو پښتانه ټپیان ښه وکتېدل او یوه لس تنه یې په همدې بڼ کې اېنګلیسان له خپل سپي سره ګډ مردار کړه.

د خیګ بڼ یې ورته ادبرې کړ او تالا یې پرې واړوله، پښتانه ځارکښې ځواکونه له ټوپکو او تورو سپرو سره بڼ په بڼ اېنګلېسانو په سې ګرځېدل.

یوه ساعت ورسته جګړې زور راوړه د سند آس سپرو ځواکونو (د وخت فرنګیانو اجیرو ځواکونو اوسني پاکیستانیانو) له لورې له همغو اتلانو سره په ۱۸ کلنۍ پېغلتوب کې شهیده شوه، د شهادت په وخت یې چې په وینو کې لت پت وه ویل ,, خال به د یار له وینو کې دم؛ چې شینکي باغ کې ګل ګلاب و شرموینه.،،

په همدغه ځای کې خاورو ته و سپارل شوه، اېنګلېسانو بولندوی ډګر جنرال بوروز هم میړنو له درنې جګړې څخه خیګ کلي کې ګېر راغلی وو، خو د خیګ له لارې یې د وتلو لاره و موندله، خپل د سپرلی آس یې یوه بل ټپي افسر ته ورکړچې د سند ,, اوسني پاکستانیانو ،، د آس سپرو د یوه بریدمن افسر وارنټ په لاس وژغورل شو، تړاکګر بوروز نه پوهېده چې د هغه د پلې پوځ ښی اړخ ټینګ کافران او سخت زړې منافقین پاکستانیان د هغه تر شا د مرګ تر پولې پورې جګړه کوي.

کله چې خیګ ته څلور بجې د اتلانو امیر یعقوب خان د امیرمحمد ایوب خان ورور راغی له اتلانو یې پوښتنه و کړه، زمونږ بیرغ یې چې پورته کړی وه، دغه شهیده پېغله څوک ده؟ اتلانو ورته و ویل، د دې خیګ اوسیدونکې ده، نوم یې ملالۍ ده، په خټه نورزۍ ده، تر کشکنخود پورې به یې خپلې رمې پیولې. هغه ورته و ویل دا همدلته د شهیدانو خوا کې خاورو ته و سپارئ. اوس هم په میوند کې د شهیدانو په ادېره کې یې قبر دی، ډېر مسلمانان یې اړین زیارت ته ورځي او ډېره دعا ورته کوي.

لکه څنګه چې راپور شوي د دوی هر یوه په واسطه؛
نومورې لنډۍ په خپلو لیکو او کښلې کې په لاندې ښه کښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱.: پينده محمد زهير په خپل غوړشکه د لنډيو کښلې کې، داسې کښلې.

▲ ,, که ته پر سپينه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګی ته دې ساتينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۶۲ چوپړی)

۲.: عبدالروف بينوا په خپل کښلې کې داسې کښلي.

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
زما لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدی، ۳۵ چوپړی)

۳.: ځېرنوال دوست محمد دوست شينواری په خپل کښلې کې، داسې کښلي.

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،
(دوست محمد ، ۲۰۰۶ زيږدی کال يا ۱۳۸۴ لېږدی)

۴.: ولايت خان ځدراڼ په خپل کښله کې، د لنډی په بڼه داسې کښلې.

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،
(ولايت خان، ۲۰۰۸ زيږدی يا ۱۳۸۶)

۵.: محمد سور وکيلي په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،
(محمد سور وکيلي له المان څخه ۳ د کب ۱۳۸۷ لېږدی، ۲۱-۰۲-۲۰۰۹ زيږدی)

۶.: پوهندوی محمد ابراهيم همکار په خپل کښله کې، داسې کښلې.

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګی ته دې ساتينه،،
(سمندر د بدر شو، ۱۹۷۵ ز، پښتنې، پېښور، يونيورسيټي بک اجنسي)، (محمد ابراهيم، ۱۳۹۳ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۳ د زوړ پېر پېخليک څلورويشتمي او پېنځه ويشتمي لنډۍ بېلګه

▲ يوه واري غاړه غجې راشه
د تا ديدن په سې شيدا دي عالمونه
▲ په څو ځلي مې درته ويلي
چې د ديدن په ځای کې رو ږده قدمونه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړې لنډۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: اروابناد محمد نور بابا.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۲۷۹ لېږدی (۱۹۰۱ زېږدی).
تې. ځای: د زيارت، لوديځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلې بڼه: وګړني پېيلې.
جې. سندرغاړو ويلې: ګل محمد ګلکی او ملاجان ملاګی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ورم، ځيګتوب چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۳.
خې. چوپړی: ۱۳۹.
دې. راټولونکي نوم: پوهندوی لال باچا ازمون.
ډې. ليکی دی که ليکنه: د سيند غاړې ګلونه.
رې. چاپ کال: ۱۳۷۲ لېږدی.
ړې. کره شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د پورتنی لنډیو پېيلن اروابناد محمد نور بابا په مهترلام کې زموږ د کلي لويديځ اړخ ته يې مېنه او زيارت دی، چې په ۱۲۴۳ لېږدي کې زوکړه شوی او په ۳۳۹ لېږدي کې په ۹۶ کلنی کې وفات شوی. نوموړې لنډۍ يې په ځوانی کې ويلې دي، د پېيلو له لړ، د شعر له سکالو او د ژوند له شېبو يې دا پېنتو وګړنی پېيله لږ تر لږه په ۱۲۷۹ لېږدي (۱۹۰۱ زېږدي) کې کښلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲٤ د زوړ پیر پیخلیک شیږویشتمې څخه تر یودیشمې لنډۍ بېلګه

▲ جانان ادبار که ځان مې خوار که
بې وفا یار په نیمه لار کې پرېښودمه

▲ عمر په واړو، واړو تېر شو
که ته باچا وې زه ملنګ د دوهی ومه

▲ جانانه ستا نصیب له لاسه
چېرې زه چېرې د کورمي کاروانونه

▲ جانانه دومره په ما ګران
د خوږلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

▲ ته خو کوچ وې کوچ دې وکه
د څرې اور دې په کوڅو کې و شندنه

▲ اوړی دې پاس کابل کې تېر که
په ژمي راغلې غواړې سلامت خالونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو تکو څرګندونه):.
اې. پیپله: زړې لنډۍ
بې. پیپلن یا پیپلنه: بي بي ادې (د دروزګر دوست محمد اکا مور).
پې. پیخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۰۸ کاله وړاندې تېر پیر دی؛ ۱۲۸۷ لېږدي (۱۹۰۹ زېږدي).
تې. ځای: منجلام، پروایي، اړوکی، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ تاتوبی، افغانستان.
ټې. پیپلې بنه: وګړني پیپلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: ښځې ته.
څې. ګڼه: ۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دې. راټولونکي نوم: لیکوال.

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. له خپلې نیا څخه مې اورېدلې دي، له ۲۰۰۱ زېږدي څخه نیولې تر 2014 پورې، راته به یې وینا او خبرو کې یوه، یوه دانه ویله، نیا مې بي بي زلقایده د مولوي صیب عبدالوهاب لور وه، ۹۵ کاله یې عمر وه، په ۱۳۰۱ لېږدي کې زوکړه شوې او په ۱۳۹۲ لېږدي کې وفات شوه. د اړوکو دا دود دی چې خپلې مشرې خور ته کوکی وایي، محمد سرور اوستاد، محمد نبي او نورو خویندو به ورته کوکۍ ویل.

بي بي کوکی یا انا به ویل راته چې مسیه ډېره صدقه به مې کوله، د الله ج له پاره، هر تن به مې چې کور ته راغی، یا به راغله ما به د ورته غله دانه ورکوله، هېڅ فکیر او غریب مې نه دی پرېښی چې زما له انګړه دې بې غلې دانې تللي وي. اړي مې مېرمنو ته ورکوو.

بي بي ادې به د ډېره راتله، را سره به ناسته وه، خبرې اترې به یې راسره کولې، دمه به یې جوړه کړه، په غږېدلو، غږېدلو کې به یې یوه، یوه دانه لنډۍ یا مصرۍ اچوله. دا د دې له پاره نه وه چې زه دې د دې اړتیا پوره کوم او دا دې ماته څه و وایي. ما به بې لورې د اړمنو اړې پوره کول، د الله شکر وو، ښه ډېره غله دانه به مو وه، ما پرې لاس نه تړه.

ویل یې یوه ورځ زموږ مزدور، د سره کمر له ژرندې څخه درې بوجۍ وړه راوړه، برج کې یې کېښوده، موږ شپږ تنه وو، دا به زموږ یوه، دوه میاشتې کېدل، له هغې څخه مې ډېر اړي ورکړي وه، دوې اونۍ ورسته وړه خلاص شو، ما اکا ته و ویل چې مزدور و لېږه چې غنم ژرنده کې وړه کړي او رایي وړي. هغه راته و ویل هغه د خو دا تېره اونۍ درې بوجۍ وړه کړي وه کنه!، ما ورته ویل ډېر مې خیرات کړه. هغه راته و ویل، چې نور له ما څخه پوښتنه کوه بیا خیرات کوه!.

ما به خیرات ډېر کوه، غله دانه مې له بابا څخه دې پټه ورکوله، خدای مې دې پرې غاړه نه بندوي، ما ویل په دې غله دانه کې زه هم ربنت لرم. چې په خپل لاس یې خوارو، فکېرانو، مسافرو، یتیمانو ته ورکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۵ د نوي پېر پېخلیک لومړی او دوېیمې لنډۍ بېلګه

▲ چې ګولزېړی پرې خوشحالیږي
د کروندې کدوان دي دوې نیسې ګلونه
▲ مزې خو تا وکړې هیکله
د ګولزېړی د سینې منځ دې و وهنه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېپیله: زړه لنډۍ
بې. پېپیلن یا پېپیلنه: اېسکندر خان سدوزی.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۹۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۰۳ لیږدي (۱۹۲۵ زیږدي).
تې. ځای: منجلام، پروایي، اړوکی، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلې.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سپېڅلې ښتیانه چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۵.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی
دې. راټولونکې نوم: لیکوال.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. مور مې ویل چې موږ ۳۰ شپې اوږ پلې مزل وکړه، درې ځایه راباندې الوتکو بمونه را خلاص کړه، الله ج ترې وساتلو، له الینګار درې څخه په سرحد واوختو، کړنګل باندې چپې ته له چپې څخه مرورې ته او د مرورې په غاښې باجوړ ته وا وختو. یوه تن لار ښودې مې پلار ته و ویل:. اکا دا ده ډیورن کرښه ده او دغه ښښې کړې تیرې یې نخښې دي. اکا (ټلو وګړو به زما پلار ته اکا ویل موږ هم ورته اکا وایه) مې اوږ اوسیلې وباسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېناسته سر يې ټيټ کړی وو، غلې، غلې يې ژړلې، بيا يې سر پورته کړه، موږ ته يې ويل تاسو ځئ لورې چې توپونه او الوتکې مو په نخښه نه کړي، زه پخښه نېولې تلم پلار مې مخ مرورې ته اړولی وه، او داسې يې لنډۍ واچوله. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ يا ډېر غريب شي يا د يار له غمه ځينه. ،، بيا مې اکا رنګه ور واړوله او دوباره داسې يې و ويل:. ,, څوک په رضا له ملکه نه ځي؛ زه سکندر خان د شوروي له لاسه ځمه. ،، اېسکندر خان سدوزی د نياز محمد خان سدوزی زوی دوېيم زوی و، پښتو يې پاله، پښتو يې کوله، په پښتو ولاړ وګړی و، کهول يې ډېرای ستر اخوانيان وو، د لغمان، پنجشير، فيض اباد حملو باندې يې کورنۍ غړو غوښن لاس درلود. ځکه په لومړۍ لويه حمله کې په لرغړي کې نارې وهلې ,, سکندر خان! سر يې پرې!؛ کور يې چور!؛ مال يې تالا!!،،

د همدې له وېرې تګ ته لاړه او درې شپې او ورځې جوارو کې پټ و، ځان يې د ځيګيو پر سټ واړو د کندې په ګودر سنګره ته ځان ورسو، دوباره د کنده ګل له لورې بېرته درې ته راغی، موږ فنا لرې د دولت لوی تن د خور کاله ته وړې و، د لوي قوي په پېر، د هغه له غره موږ ته احوال را ولېږه، موږ خپل کالي د کډوالۍ په لور واخسته.

اکا مې ډېر ځيګ، په ونه دنګ او لويې اوصلې سړی وو، پاکې سپينې کالي به يې ډېر اغوستل، د دې ځای له مر مېيو لاړه، الته د سوات په سړک د جلالا ستر مسجد د ادېنې (جمعه، ۱۳۷۰ لېږدي کې) لمانځه ته تللی و، په دې ورځ د دوې پښتنو خانانو تر منځ دښمني وه، د ده ورته نومي سکندر خان ته غلې شوي وو، له لمانځه څخه مې اکا را وځي له قصاب څخه يې غوښه پېرودله، اکا (سکندر خان) څخه مې هغه سکندرخان راځي دښمنان يې پرې زربه کوي هغه ځان ګوښې کوي ګندې ته او زما اکا سکندر خان د کلاشين کوف په اووه مرمۍ ولي او شهيد کوي يې.

ډېرې وګړي د سکندر خان يا اېسکندر خان په پېخليکونو کې غلتېږي. يو لرغون اېسنکدر خان (د اليګزندر يا ماکيدانسکي يا اسکندر مقدوني ۳۲۶ مخزېږدي کې دلته شخړه را وړې وه،) کافر و، بل سکندر خان (۹۲۳ ل مړ شوی سلطان سکندر نظام الدين لودي د سلطان بهلول لودي زوی، چې د اګرې نسټ يې کېښوده او ۲۸ کاله او پينځه مياشتې يې عادلانه واکمني وکړه، چې ډېرې قصدي پرې کبنل شوي)؛ بل مې خپل اکا دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۶ د نوي پير پېخليک درېيمې څخه تر نهمې لنډۍ بېلګې

چې فاکولته دې ويلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: زړه لنډۍ

بې. پېيلن يا پېيلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۷۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۲۱ لېږدې (۱۹۴۳ زېږدي).

تې. ځای: سالو، کچور، الېنګار ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېيلي بڼه: وګړني پېيلې.

جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، زده کړې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۶.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.

دې. راټولونکي نوم: بي بي حاجي جان بيګم ضياګل.

ډې. ليکی دی که ليکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې . کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. اليده بسپنه ورکول:. زما مور بي بي جان بيګم ضياګل د اپسکندرخان لور، د نياز محمد خان سدوزي مسی، د مولوي محمد علم عظيم خان تره خېل مېرمن او د شيخ مولوي حبيب الله تره خېل اينګور. چې په دې کال ۱۹۶۸ زوکړه شوې او په ۱۷ کلنۍ کې ۱۹۸۵ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمټتيا يې برکت شه؛ هغې د ورم له پاره نومورې پېيله په ۲۰۰۲ لېږدي کې راته ويلې وه، ويل يې چې زما مشر ورور محمد يوسف خان په ۱۹۵۱ زېږدي کې زوکړه شوی وو، په ۱۳۵۱ لېږدي يا ۱۹۷۳ زېږدي کوژدن وکړه، په ۱۳۵۳ زېږدي (۱۹۷۵ زېږدي) کې مې ورور، ورېندار او وراره (ارشاد الله خان) سره ګډ جالم ته مېلمستيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللې وو، ورېندار مې پلار کره تلله زه يې له ځان سره وړې وم.

په مېلمستيا کې مې د ورېندار بي بي شيرين ګل د ماما زوی د ميرحاتم خان د سيد ماما زوی ويلې و، نوموړی مو د اتښې انې وراره (فقير محمد د مور وراره) و، هغه له سالو کچور ښځه جالم او دړين ته راغلی و، له لوې قوې ۵ کاله وړاندې، يا زموږ له کډوالۍ ښځه وړاندې، زه په هغه پېر کې اووه کلنه وم چې نوموړې پېيله مې واورېدله او ياده مې کړه.

ښايي چې هغه پېر ښځه لس کاله وړاندې مې ورور روغمنی (ډاکټرۍ) ته بريالی شوی و، خو پلار مې پرې و نه وايه چې سخته وه د روغتيا فاکولته، د ورور مې سر ګرځېده او اولتې يې کوله.

ورور مې د داودا خان په پېر بلخ شولګرې ولسوالۍ کې سر ښوونکی و، د ميرهاتم موخه خپلې ماما لور ته دا وه چې تا غوره کار کړی دی، چې يو هګړ تن سره دې واده کړی دی، هغه ځوانانو ته ويار (عيب) او تانه ده چې لوړې زده کړې نه کوي، تېتې زده کړو والا لټ او پټ وي.

نو د په ټاتوبي کې فاکولتې شتون درلود، ښايي په همغه پېر کې نوموړې لنډۍ کومې مېرمنې ويلې وي او ميرهاتم خان ترې ياده کړې وي، چې مورږ ته د نوموړې پېيلو د تېر پېر په لاس راکوي.

لاندې انګېرنې لکه ښنګه چې راپور شوې د دوی هر يوه په واسطه په خپلو کرارو ناستو کې په لاندې بڼه کښلې دي.

۱:. په همغه پېر کې د کرارې ناستې په پېر بلکېسې تورۍ د مولوي صيف الرحمن مور بي بي داسې لنډۍ و ويله.

▲ عبدالاحمده دور دې غربېرې
رنګارنګ زومان دې وځي له انګړه

۲:. ما يې ښېره داسې واړوله، د دې تولو پای کې هې ,, ه ،، راځي.

▲ عظيم خانه دور دې غربېرې
لاچي لونګ زامن دې وځي له انګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:. د کرارۍ ناستې په پېر کې یوې د هېر او بړک له پاره داسې لنډۍ و ویله.

نه دې ونه شته او نه غنه
زه دې مین شوم په دا غټه مټه پزه

۴:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر لنډۍ ده.

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

۵:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر ابۍ (تورۍ) دا لرغونې لنډۍ و ویله.

ستا د دیدن په تمه، تمه
لکه یعقوب پیغمبر وړوند در په سې شومه

۶:. په همغه پېر کې د کرارۍ ناستې په پېر دا لاندې لنډۍ په پېروایي کې ویل کېدله خو په منګو کې بله بڼه ویل کېدله چې تر ډېره الته چې یې ویله روغه نه برېښېدله، ځکه په تېر پېر کې به جلۍ د خوسر په شتو ودیدله، د خاوند په شتو به نه ودېدله، په دې دواړې کې خوسر او خاوند ته د برعکس ودولو هڅونه ده.

خوار تر ډېره د درې او پښتو ګډ ویکی دی او نېسمن (د درې نیست مند، سویې بډایه، بې شتو، بې ماله، غریب، ګدا) ته وایي. خو ابلاغ تر ډېره یاره ته وي، خو په ربښت کې په غوږ وهل د خوسر وي، چې د پرېکړې واک او پرېکوڼ تره په لاس کې وندې لري.

پېروایي والو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
خوسر مې خوار کړې چې کراره ناسته یمه

منګووالو به دا لرغونې لنډۍ داسې ویله:.

ور مې کړې واده مې مه کړې
یار مې نېسمن کړې چې کراره ناسته یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷:. د کډوالۍ په پېر ۱۳۵۹ لېږدي کې مې مشر وررور مدیر یوسف خان ورک (سدوزی) د مهاجرینو د درې کمپونو امر و، چې ډېری کډوال به راغله لومړی به موږ ورته مېلمستیا کولوله، یوه، دوې، درې شپې، بیا به مو ورته خېمې او د اړتیا د مرستې توکي ورکړه، بیا به هغوی خپلې پنډغلې جوړولې، په همغه پېر زموږ مېلمانه د توری کلا، ګرمه کاچ، نیازي، الینګار ولسوالی، لغمان، افغانستان ځخه راغلې وو، غلې موږ کره ناسته وه، دا یې له موره د بمبار په پېر په لویه کوه (قوه) کې له مور او پلار څخه پاتې شوې وه. انا یې ماته و ویل ته دې ته و وایه چې مسرې دې و وایه، (یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصری دوې مسرې لرې.) زه یې خواته ورغلمه ما ورته و ویل نوم دې څه شی دی؟، ورو یې و ویل لاله.
ما ورته و ویل ته دې هغه مسرې و وایه. ماته یې و ویل:.

▲ افغانستانه! په لالې ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

ما یې انا د عبدالحق مور ته و ویل نه، نه، دا به د دې نه وي، هغې و ویل هو د همدې لالې ده، الته یې ویلې، موږ ورته نه و ویلې، د مور د جلاوطنۍ په اند کې ویلې وه ځان سره موږ هم ورته اریان وو.

▲ خراسانه! په لالې ګرانه
علم جانه لاړه لاله به دې ساتینه

۸:. په همدې لړ لیکوال د نن ۲۰۱۷ زېږدي پېر په بې پامۍ کې یوه د میا عمر صیب چې احمد شا بابا یې هم د پېښور ځمکنو ته سلام او دعا ته تللی و لنډۍ ده.

▲ ,, په پېښور کې ولیان ډېر دي
کړېږ جنډې په میاعمر ولاړې دینه،،
(ځلمی، ۱۳۹۴ لېږدی کال، ۶چوپړی)

بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! دا چې تا و ویل دا د زوړ پېر پېخلیک لنډۍ ناکره ده، عیبونه لرې او د دې څېره اړول شوې ده.
ما ورته و ویل دا خو سرمحقق ځلمی هېوادمل ویلې.
بي بي حاجي مور مې ویل: بچیه! له ما څخه خو به وړاندې ځلمی هېوادمل ځمکنو ته نه وي کډوال شوی، زه الته واده شوې یم، زموږ کور هم الته و، ستاسو شیخ بابا شیخ مولوي حبیب الله تره خیل مو الته په همدې ادېره کې خاورو ته سپارلی، ستا د زوکړې ځلوېښتمه ورځ وه، بي بي وزېرې خاله خوابښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امته ابی (د سید الرحمن لالا مور د ملک سعادات خان مېرمن) ۱۳۶۴ لېږدي کې په ۴۰ ځولوېښتې راغلي وو، بي بي وزېره خور مې میا عمر ته زیارت ته هم تللي وه. امتې ابی نومورې زړه لنډئ و ویله، ښایي چې څمکنوالو مېرمنو ۲۵، ۶، ۱۱۵۵ لېږدی (۱۱۹۰ سپوږمیز لېږدي بزرګې میاشت په لومړی نېټه یا ۱۷۷۶، ۰۹، ۱۵) د میا عمر د ژوند بخښلو پیر ورسته ویلي وي.
همدا یې کره او روغه بڼه ده.
که ته پام کوي چې په دې کې دوې ویکي ورته تې خو داوړه بېلې مانا او بېل ابېڅې لري، د ډېر او ډېرې تر منځ بېلوالی شتون لري، یوه یې د لړې ګڼې او بل یې د ډېرې ګڼې له پاره په دې د زوړ پیر پېخلیک لنډئ کې را وړی دی، په ډېریو مسرو کې ورته ویکي هم ډېر راځي.

▲ په پېښور کې ولیان ډېر دي
ډېرې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

۸:. رضاعی مور (بي بي راکیبه د ډګرول حاجي قیوم پرزند لور) مې چې زه یې پتی (تیخور کوشنی، چې ښځېینه ته یې پتی وایې تې څښونکې) وم، راته ویل:.
ته یوه کلن وې، وچ له پښو سپک وې او ژر ګرځېدلې.
پېښور، کوهاټ سړک، ماشوګر لورې عطامحمد ګړیَ کې د ډاکټر وکیل خان کور کې د سید الرحمن لال، ستا د خاله بي بي وزېرې کور و، موږ ته یې مېلمستا کړې وه، د هغه یوه دوې کلن وراره بصیر خان و د ګل رحمن لالا زوی. هغه ماشوم ته ډېر تنګولې. بي بي او ما تاته و ویل:

▲ پیلو جانانه ګواښ که پې
خواته راغلی غلی ډېر دې تنګوینه

تا زما امر ومنه او هغه دې په ټټر ټېله، ټېله کړه او و دې غورځو.
نو موږ ډېر وخندل چې ته خو په خبره پوهېږې، زړه ور هم یې، ټیک یوه کلن وې زویه!. پیلو(پیل ځغلونکی یا پیلوان) ته وایې.

د دې پېله ساده برابروي دا چې د دې ټولو پښتنې درنې مېرمنو وګړنې لوړ د پښتو پالنې شته دي چې د پښتون پښت راتلونکې پېر ته یې د وند، اند، ورم، لاربښونې له پاره پاتیشونې پرېږدي، چې د پښتو ادب په پېړه لمن کې د لس پانۍیو په بڼه خوږې هواوېچې ښاندي.
زما د بي بي حاجي مور څرګندول چې رونوي کتنه داسې، تر سلو ډېرې نومورې ګړنې پېیلې مې یا دې دي، تاسو ته مې د خوبلو په پېر، چې ډېری پېر په کاله کې یوازې وم،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر تن ببل، ببل خونديي کورونه لرل، د خوړو پخولو په پېر پخلنځي کې، د ختو او تو کو په پېر مو ويلې دي، لکه د نورو ټولو ښتنتو په بنه موږ هم د يوه بنه ډوډۍ پخو وو، ټکرۍ کې يې خونديي که وو، مېلمنو ته يې ړدو، لومړئ هغوی مړه وو، بيا يې خپله خاورو، په يوه بنه په پېځکو لمونځ که وو، په يوه بنه الله تعالی ته ځځلې که وو، په اړتيا په وخت الله ج ته وايو چې را و رسېږي. ای! الله ته مو مل شي، ای! ژغورونکی شي، ای! را ورسېږي. ښتنانې يو، ښتنو مو ژبه ده، ښتنو مو دود دی، په ښتنو هر څه وايو او ياد وو يې. زه هرې وګړې ته دا ۳۰ کاله د هڅ بېځايه کېدو، پخښه، لاس، پخښتی، غاړې، ملا اوړېدو ماتېدو وړيا در ملنه د فيزوتراپی په نويو اسبابو کاله کې کوم. ليکوال د روزنې ځانګو ده، چې روزنه يې ترې له کوشنيوالې ليدلې.
د بي بي حاجي لاندې کړه وړه او دا کبنلې تر سل سلنې ورتېر د ښتنون ښت د دوديزې ودې له پاره، د ژونکو هېښانده زورنه ده.

۱:. ادېنې ختم؛ ماسپخين لمانځه څخه ورسته ۲۱ وارې ياسين شريف وايي، بيا خيرات د کيک،حلوا کوي کورو کې وېشي، يا يې خپل کاله کې وېشي او دا ژر دعا قبلوي.
۲:. ۴۳ وارې ياسين شريف هر خنډ پرې الله لرې کوي.
۳:. قران پاک لږ تر لږه درې وارې اړين کال کې ختم وي.
۴:. الله اکبر ختم؛ ادېنې په سهار پيل کوي، اوله ورځ زر وارې، په دوېيمه ورځ دوې زره وارې، په څلورمه ورځ څلور زرره وارې ... . يوه څلوېښتم ورځ ۴۱ زره وارې وايي، دا ډېر بختي ختم دی. ټول ټال ۸۶۱۰۰۰ وارې الله اکبر (الله لوی دی) وايي.
۵:. الله صمد ختم؛ څلنۍ باندې پيل کوي، پېنځنۍ او ادېنه کې هم هره ورځ، ۱۱۰۰۰ وارې وايي. اووه اونۍ کې نومړی ختم کوي. زړه کې مې هر سوال مې وي الله يې قبلوي راته. ټول ټال ۲۳۱۰۰۰ وارې الله صمد (الله کوم تن ته اړتيا نه لري) وايي.
۶:. يا وهاب ختم، ادېنې په ورځ پيل کوي. اووه ادېنې ده، په يوه اونۍ په دې بنه کوي:. پيلنۍ زر، يوه نۍ دوې زره، دونۍ درې زره، ... تر اديني ورځ ۸۰۰۰ وارې کېږي، په پيلنۍ بيا له زرو پيل په ۸۰۰۰ وارې ويلو بشپړېږي. اووه اونۍيو کې ختم مېږي. ټول ټال ۲۵۲۰۰۰ وارې يا وهاب (له بدلې پرته ورکونکيه!) وايي.
۷:. لا اله الا انت سبحانک اني کنت من الظالمين :. ۱۲۵۰۰۰ يوسلو پېنځه زره وارې وايي، په منځ کې نور ذکرونه هم کوي. يوه ورځ کې د زړه په خوښه يې اته زره وارې، زر وارې يا لږ وايي، په خپله ياد ليک کې زېرمه کوي اوبيا يې حساب وي.
۸. د سنتو په سته واړه ختمونه هم کوي چې هر سهار او مازيګر قران وايي، په لس پېنځه چوپړو هر څومره چې يې. په پای کې پاينۍ سيفاره وايي بيا ياسين شريف وايي. اوبه دم وي، هرې ناروغی او شيطاني تاثيرات او جادو له منځه تللو له پاره ډېره ګټه کوي ورته.
۹. ماښام مانځه نه ورسته ۲ رکاته نفل، ۲ اړتيا، ۲ نفل مونځ، ماسختن لمونځ، سونتو څخه ورسته ۲ اړتيا بيا واجب مونځ، د شپې تهجت لمنځ ۲، ۲،۲، بيا ۲ اړتی لمونځ کوي.
د شپې ۲:۰۰ بجې ورته ودرېږي. تر اذانه يې وايي. کله، کله تر څلوېښت رکاتو پورې دوې، دوې، دوې رکاته... شل وارې کوي. په پيل کې ۲ اړتيا لمونځ کوي. د سهار لونځ ۲ سونت او دوې فرض کوي. قران شريف وايي بيا ياسين شريف وايي، بيا اشراق (چې لمر ښه وغوړېده ، ۲ مونځ کوي، بيا ۲ رکعته د اړتيا (حاجت)، . لس بجو کې د ساخت لمونځ کوم ۲، ۲، ۲ بيا ۲ اړتيا مونځ کوي. ماسپين لس رکعته کوي او مازيګر کې څلور رکعته کوي، نور نفلي لونځ نه کوي ور سره د نفلو او اړتيا لمونځونه يا نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۷ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ کلي کې نوم د سمینې دی
ورانې کنډرې شاسوار خان ابد وینه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړه مصری

بې. پېیلن یا پېیلنه: پېژند څرګند نه دی.

پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۶۴ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۳۱ لېږدي (۱۹۵۳ زېږدي).

تې. ځای: ټیک لام، سباخېل، نیازی، کنده، الېنګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.

ټې. پېیلي بنه: وګړني پېیلې.

جې. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.

چې. ښکالوه: د مېنې پالنې لوړ حس، ودانونې ته د وګړو هڅه ونه، د پرمختګ جغات، سپېڅلې پښتیانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

ځې. منسوبه: ښځې ته.

څې. ګڼه: ۲۷.

خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی

دې. راټولونکې نوم: بي بي نور بېګم

ډې. لیکی دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی.

رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.

ړې. کړه شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰

زې. خبرداری (Caution):۰

ژې. کنټرول کې (In control): ټول.

ږې. الیده بسپنه ورکول:. زما مشره خله بي بي نور بېګم د ملک قلندرخان لور، د نیاز محمد خان سدوزي مسی، د ملک محمد طاهر خان نیازي مېرمن او د ملک ګل محمد خان نیازي اېنګور. چې په دې کال ۱۹۴۷ زوکړه شوې او په ۱۶ کې ۱۹٦۳ لېږدي کې واده شوې ده، په عمر او رمتیا یې برکت شه؛ هغې ویل چې زما له واده څخه مې ورسته دا مصری د یوې ښځې له خولې واورېدله.
ښایي چې زما له واده څخه لس یا اووه کاله وړاندې زما د لېور ملک شاسوار خان نیازي (شهسوار خان مشهور په باړې ابا) په ستاینه کې د کلا ودانونې په پېر کې ویلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۸ د نوي پېر پېخليک لسمې، يولسمې لنډۍ او لومړۍ ټپې بېلګه

▲ په خوب کې ګرځم چېرهار کې
کله چې ويښ شم په کوډله کې پروت يمه

▲ خوب او خندا په بې غمې شي
د غمزده زړونو به څه خوبونه وينه

▲ سر مې پنجابه پورې لاړو
الله د خير کړي چې به نور کومه خوا ځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېيله: پيلنۍ او پاينۍ زړه لنډۍ ده او منځنۍ يې ټپه ده.
بې. پېيلن يا پېيلنه: سيد صديق فکري.
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۶ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۶۹ لېږدی (۱۹۹۱ زېږدی).
تې. ځای: چېرهار، چپليار ولسوالی، ننګرهار ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلې: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مينې پالنې لوړ حس، ښداينې، د سوکاله چارپېريال او هواويچې تاثير زېږنده ده، د دې له پاره کره بوړوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۲۸.
خې. چوپړی: ۵۶.
دې. راټولونکي نوم: پوهنيار خان سلام.
ډې. ليکی دی که ليکنه: ادبي فنونو درسي ليکی
رې. چاپ کال: ۱۳۸۷ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عيبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰
ژې. کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د کډوالی په پېر کې يې کښلې دي، د نومړې له سيمې څخه د لرې والي له اړخه يې کښلې او همدا يې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۲۹ د نوي پېر پېخلیک لومړی مصری بېلګه

▲ بېلتون ټوپک شو را ته ډک شو

ناڅاپه ټک شو په زړګي یې و ویشتمه

سپړنه (تشریح، د غټوغټو ټکو څرګندونه):.

اي. پېیله: زړه لنډی
بي. پېیلن یا پېیلنه: حبیب الله رفع.
پي. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تي. ځای: ابدره، سید اباد ولسوالی، میدان وردګ ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
ټي. پېیلي بنه: وګړني پېیلي.
جي. سندرغاړو ویلې: پېژند څرګند نه دی.
چي. ښکالوه: د مېني پالني لوړ حس، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځي. منسوبه: نر ته.
څي. ګڼه: ۲۹.
خي. چوپړی: ۹.
دي. راټولونکي نوم: هارون حکیمي.
ډي. لیکی دی که لیکنه: حبیب الله رفیع د هارون حکیمي د مرکه.
ري. چاپ کال: ۲۰۱۰ زېږدی.
ړي. کره شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
زي. خبرداری (Caution):۰
ژي . کنټرول کې (In control): تول.
ږي. الیده بسپنه ورکول:.

دا چې حبیب الله رفع صیب د لنډۍیو، ټپو، ټکۍیو او مصرۍیو لېوال پاتې شوی، له کوشنیوالې څخه یې وګړني پېیلې لیکي دي.
په کلي کې ستر شوی، لوېدلی دی.
له خپلې مینې او مېنې سره لېوال پاتې شوی دی، له مصرۍ یې انګېرل کېږي چې په بشپېړه بڼه له خپلې مینې څخه بېل شوی دی.
هر ګوره چې د بېلتانه زېرې پرې شوی دی، نو په کره منځه نخښه یې ویشتلی دی.
نور ترې مینه له لاس وتلې، د همدغه پېر د تاثیر پښتو وګړني پنځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۰ د نوي پېر پېخليک دوېيمې څخه تر څوارلسمې ټپې بېلګه

▲ د الله داسي رضا و شوه
سترګې ورندې شوې د بدن محتاجه شومه

▲ په اخرت به سترګي غواړم
په دې دنيا په روغمن نه شته علاجونه

▲ زما زخمي زخمي بدنه
هره ټوټه به دې الله ته وسپارمه

▲ دا د پرديس سري ټپي دي
چې زخمي زړونه له خوبو را وېخښوينه

▲ زما کسمت په خوب ويده دی
د خلکو و ختل اسمان ته کسمتونه

▲ خلک وېده دي کړي خوبونه
زما د زړه زخمونه وېښ شو درد کوينه

▲ زړه مي د ډنډ خړه چکړی ده
نه يې کبان خوري نه يې کته اوبه وړينه

▲ د غرمنی په خوب ويده وم
بېلتون د غم ځپېره راکړه وېښ يې کړمه

▲ په دنيا مه نازېګه ياره
دنيا د غم تالونه خوري ورانه به شينه

▲ په دنيا ښه کوئ لمونځونه
لعين شيطان دی چې ايمان را ړنګوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ نن خو دې داسې خوله نېولې
لکه یې ماړه سخوندر چې غر وتلې وینه

▲ سخوندر دې تاغوندې ماړه دي
پېرې لګی دې ببر سر درکې وهینه

▲ مرګیه دغه ځای ته رای نه شي
بیا خاورې کېږي غازي جان ماموربریتونه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.

- اې. پېیله: زړې ټپې
- بې. پېیلن یا پېیلنه: بخت میر.
- پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زیږدی).
- تې. ځای: سلیمان خیل، اندړ ولسوالی، غزني ولایت، مرکز زون، مرکز ټاټوبی، افغانستان.
- ټې. پېیلې بڼه: وګړني پېیلې.
- جې. سندرغاړو ویلې: بخت میر.
- چې. ښکالوه: د مینې پالنې لوړ حس، سویې بداینې، خواری، د بېلتانه چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
- ځې. منسوبه: نر ته.
- څې. ګڼه: ۳۰.
- خې. چوپړی: پېژند ځرګند نه دی.
- دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
- ډې. لیکی دی که لیکنه: ټپې دې د بخت میر د ناستې پېر څخه.
- رې. چاپ کال: ۱۹۹۵ زیږدی.
- ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):۰
- زې. خبرداری (Caution):۰
- ژې . کنټرول کې (In control): تول.
- ږې. الیده بسپنه ورکول:. بخت میر سره خپله غچکه وي، په هر ناسته کې ځوانان خوښ وي، تازه دلدل تل په ما پام کړي؛ زه نظر کم یم چې دواوي غره ومه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۱ د نوي پېر پېخلیک دولسمې څخه تر څوارلسمې لنډۍ بېلګه

البم را واخله راته ګوره
د تورو خاورو لاندې نه شته دیدنونه

انځور مې کېده مخ دې پټ که
ستا د رخسار په ننداره کې فنا شومه

که مې له سترګو نه فنا یې
نو ستا انځور ته په ژړا شم دعا کړمه

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.

اې. پېیله: زړې لنډۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: ډاکټر عبدالوکیل مخلص.
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زیږدي څخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زیږدی).
تې. ځای: منجلام، پړوایي، الینګار ولسوالی، لغمان ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلي: پېژند څرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مینې پالني لوړ حس، بداینې، د سوکاله چارپېریال او هواویچې تاثیر زیږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۱.
خې. چوپړی: پېژند څرګند نه دی.
دې. راټولونکي نوم: لیکوال.
ډې. لیکې دی که لیکنه: پېژند څرګند نه دی
رې. چاپ کال: پېژند څرګند نه دی.
ړې. کره شوې Action Req'ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې):٠
زې. خبرداری (Caution):٠
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:. د کډوالۍ په پېر کې زما کوشني ماما د خپل کورني انځورونو البم په پخښتي کښلي دي او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۲ د نوي پېر پېخلیک دوېیمې مصرۍ بېلګه

▲ په پېښور کې مې زړه تنګ شو
کله به درشمه پراخه دېوګله!

سپړنه (تشریح، د غتوغتو ټکو ځرګندونه):.
اې. پېیله: زړه مصرۍ
بې. پېیلن یا پېیلنه: پښه یي ملا(ملامت تورن).
پې. پېخلیک: نن ۲۰۱۷ زېږدي ځخه ۲۲ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۷۳ لېږدی (۱۹۹۵ زېږدی).
تې. ځای: دېوګل دره، څوکۍ ولسوالی، کونړ ولایت، ننګرهار زون، ختیځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېیلي بڼه: وګړني پېیلي.
جې. سندرغاړو ویلې: پېژند ځرګند نه دی.
چې. ښکالوه: د مېني پالني لوړ حس، بډاینې، ودنې، د تازه چارپېریال او هواویچې تاثیر زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: نر ته.
څې. ګڼه: ۳۲.
خې. چوپړی: ۱۵۸.
دې. راټولونکي نوم: پوهاند مجاوير احمد زيار.
ډې. لیکی دی که لیکنه: پښتو بدلمېچ یا پښتو شعر څنګه جوړېږي؟.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ زېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req’ed (عیبونه او تېروتنې سمې شوې): ۰
زې. خبرداری (Caution): ۰
ژې . کنټرول کې (In control): ټول.
ږې. الیده بسپنه ورکول:.
د یوه دېوګلي (پښه یي) ملا پر حواله را یادښت کړې ده: چې د کډوالی په پېر کې یې کښلي د، د نومړې له سېمې ځخه د لرې والي له اړخه یې کښلي ده.
نومړې مصرۍ ترګنوک په زورکی هې باندې شوی دی، دېوه ګله!
چې په نومړې هې په بڼه دېرې لرې په ټول ټاټوبي کې شتون لري،
نومړې مصرۍ لیکوال په پېښور کې کښلې ده، خو وند او ژبه یې ټوله ګونړۍ ده او همدا یې د پنځې منځه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. ۱. ۳۳ د نوي پېر پېخليک پېنځه لسمي څخه تر شپږ شپېتمي لنډۍ؛ پېنځه لسمي څخه تر درېپېنځوسمي ټپې؛ لومړۍ څخه تر شپږمې ټيکۍ او درېيمي څخه تر دوې دېرشمې مصرۍ بېلګه

▲ جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپلـه مـور مې تنـده نه مچو کوينه

▲ جانانه پـلار د دد ښکاريږي
د درکړې ږوږ ګـورۍ په هر مجلس کوينه

▲ اى خولګۍ زه د خدريوان کړم
ځکه ولس کې د هر ميـر کـور له ورځمه

سپړنه (تشريح، د غتوغتو ټکو څرګندونه):.
اې. پېيله: زړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ
بې. پېيلن يا پېيلنه: ليکوال (ډيپلوم اينجينېر صفى الله فردوس).
پې. پېخليک: نن ۲۰۱۷ زېږدي څخه ۱۱ کاله وړاندې تېر پېر دی؛ ۱۳۸۴ لېږدی (۲۰۰۶ زېږدی).
تې. ځای: ختيځ نوی ښار، مهترلام ولسوالی، لغمان ولايت، ننګرهار زون، ختيځ ټاټوبی، افغانستان.
ټې. پېيلي بنه: وګړني پېيلي.
جې. سندرغاړو ويلي: اوستاد باچا خان لغمانی.
چې. ښکالوه: د ميني او مينې پالني لوړ حس، ورم، ودني، ښداينې، وګړنې، ځيګتوب، سپېڅلي پښتيانه چارپېريال او هواويچي تاثير زېړنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.
ځې. منسوبه: سړو او مېرمنو ته. ځې. ګڼه: ۳۳.
خې. چوپړی: ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۳۷، ۲۵۱، ۲۲۹ او ۲۲۴.
دې. راټولونکي نوم: ځېرونکی (ډيپلوم اينجينېر صفى الله فردوس).
ډې. ليکی دی که ليکنه: ځلېر کې د ددو دود.
رې. چاپ کال: ۱۳۸۸ لېږدی.
ړې. کړه شوې Action Req'ed (عيبونه او تېروتني سمې شوې):۰
زې. خبرداری (Caution):۰ ژې . کنټرول کې (In control):ټول.
ږې. اليده بسپنه ورکول:. د لاندې لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍ يو پېيلن ټولې د دندې په پېر ځای، ځای په ټول ټاټوبي کې پنځې بنه کښلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لنــډۍ

▲ ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنيــا کــې مجردانــو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
چې مــجردانو صــف کـې زه ونه درېږمه

▲ بيا به سـرکوب غونډې ولاړ يم
د ټـول عـالم مخکـې به زه مختورن يمه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
بې پټــه يار مې د يهودو نوکـر کړمه

▲ ښـښتنــه! ژوند عمر مې خير کې
ږبـن جيويش مې د لالا ډډون کوينه

▲ ژاخـو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښايست شته نه دې سـم دې اندامونه

▲ خداېږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځـۍ کوراک ومه ځـرمه د مـټاک شومه

▲ يـاره زوزان ته ساډيزم شوم
د غم دردونه مې ړنجـې له منځه وړينه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانـګ را له راوړينه

▲ جانانـه مانـه ګيلـه مه کړه
د لغمان خلـک درغلـي نــه قبلوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ربه رښتينی مې سالار کړې
دا کوړ ړبن به هميشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګټلی داوړ زه نه درکومه

▲ په دوارو لاسو مې زيندي کړه
سادې سوډی ملګرې څه دې و ستايمه

▲ ياره ساډو سابټ دې پلار دی
په ساړ پوکي دا ساببيری راغور ځوينه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنډه ياره په بيديا دې لټومه

▲ يار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالې له په دنګو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبق ته نه پرېږدينه

▲ ستا د دوستی کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا ليکلړ راځينه

▲ نا ځواني دې پينی له ګوره
ژوي له ژوو سره خومره ښه کوينه

▲ فردوس پښتو ويوکي وايي
ځکه ژاپن ړنګری په ژی ړغرله وينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه
٥:١٤ pm ٠٩ /٠١/ لېږدی. ،، (صفی الله، ١٣٨٨ لېږدی، ٢٤٩ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, د شپه ميرو لنډۍ

▲ موږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ږبـن پوليس خلک ميوزيک کنډک له وړينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غواړي
چې ملـک دبنـن له اوږدې شپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شته دا ځـرنګه عسکر دی
چې ملـک وردی کې د دبنـن سوسيس راځينه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـريه
د اکاډمـۍ له ځـنګه پـټ تېر شوی يينه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ږبـن عسـکر راتــه کاږه ګامونـه ږدينه

▲ لاليه يو دوه راتــه وايــه
موزون قـدم ډولونـه زه درتـه وهمــه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم قـدم مې قبلوه چې خوښـه شمه

▲ که سترې مه شـي راتـه وايې
زه به ژوند، ژونـد درله ويم چې مير مې يينه

▲ تـه بريالی اوسـې فردوسه!
له درسـه وروستــه الله پامـان دي و واينه

▲ له خدمتي ځيني راسـتون شه
مور په خپې لوځـو تيرګړو پلـه ته درځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۵۱ چوپړی)

,, لنـډی

▲ وطـن تـم تول کافران راغله
ژر را پاڅيږه چې جوړه جهاد له ځونـه

▲ د بوست له ور به زه درتپر شم
غاړه غړی دې له کالـه راځـه مينه

▲ دا وطـن نـه جوړيږي ياره
غټ او واړه يې بلواګر جوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دي ياره؟
لکه لړمې بچي خـپله مورکـی خورينـه

▲ مونږ به ګاډيلي جواړي خوارکړو
چې پر وطـن مو کـراری حـالت راشـينه

▲ ای ګـنو ژنـو ميرڅمنو
ښـځې له ښـنډو سـازوی خندا راځينه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زيږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه اينګلېسان نه امريکايان نه روسيان دينه

▲ د ډارنډکي زو ډاريږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځاځکي هوس ځارل ځاړي ده
ځپان، ځپان، ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترېښتې شينه

چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجرۍ يمه

د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېرنې اور ځرمه وينه

په درنو غېږو ځربولېږه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ځکل ځکه

چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالۍ کړې خاونده

ته دې له خپل مېرمن ډارېږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنۍ سور په اس سور راغلی ونه

الله تـــالا شـــــولو مانعه!
تولو کانونو مو تالا و لړېدنه

تن مو هرپۍ د مرغلرې
تولو کانونو مو تالا و لړېدنه

لکه کوچۍ نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم تاکې زردکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټپې

▲ راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما ښښتن باندې سوګند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لیږمه

▲ د تبۍ غره د سر ښاماره
زموږ بدیداره افساني دې غرږوونه

▲ موري د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړینه

▲ زده کړیاله یاره یوځل راشه
چې دد وګړي خواست ګاري راله راځینه

▲ زده کړیاله یاره یوځل راشه
چې ضدي پلار مې خدربوان له ورکوینه

▲ چې هر څه و راباندې تیر شو
ناځوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

▲ ته الته داډ باندې اوسیږه
دلته زما له دده تاو شو کیبلونه

▲ پښتو پښتۍ کړې راته ماتې
ږبن ږبن سره مې خواکي نه پربږدینه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باقي و ننهواتې به درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغـه و ژاړم چې کلـه به مخ شـونه!؟

▲ څـښـتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنـیا دې خدړان نه را کوینه

▲ التـه به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څـوک بې وفا په دنیـا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیـال کـې یې راوړم رانه تم یینه

▲ کله تقدیر راسره مل وي
کلــه بې رحمـه تـوکـې و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولې سـودایي شوې؟
تقدیر سـودا راســره کړي مخـتورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پینځم بلاک، لومړی پوړ، دوبیمه کوټه E۱۰۲, ۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لیږدی. ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۳۷ چوپړی)

،، ټپې

▲ محضـې په خـوله ربـتـیني وایي
راځه د زړه خوالــي و کاندو مرګ راځـینه

▲ راځـه وصال ته غـاړه کـیږدو
نور له هجرانه تـوبـګاره شـوم مـینه

▲ مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلي دینـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه غيږ کې سمه را غـورځېږه
ما برايـي درپسـې ډېـر ژړلـي دينه

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنـګ د مکيانډې واړه ونه

کـه يارانـه نـه کړې جـانـانه
داسې بيا مـه وايه چې بـيا له کلي ځـمه

زه دې رمـتـه لـيونـۍ کړم
مينه دې واخـله ما په خپل خيال کـړه مينـه

چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور بـه پـه ژونـد کې مينه نـه کوم مينه

دا سـترګې ما وژنـي جـانـانه
چې ترمې اوښـکې يې سـهار کې و وينمـه

پـه ګـنـاهو تـوبې و کانـدو
د پاک ښـتن ډېر ګـناکاره يو مـينه

له پـاک الله بـه فردوس غواړو
مور ګناکار يې د ورتـلو لايـق نـه يونه

د ملا باقي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هيلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۱۲, ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

ځانه ښتن باندې دې سپارم
تودو ايرو باندې مې خپل يار ولړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم قمرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

▲ بنګالۍ پیغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پریړده چې ښې بلا وکاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودې لمسی د دین ټیکه دار شونه
(صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۳۲۹ چوپړی)

▲ په پټه، پټه غلی وران شې
پټ رنګېدو پروژې م ستا له کور راځینه

▲ له ملو رنک شې پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

▲ کړېکې دې کوم شهید رایاد کړم
که تیمرشاه، که ملالۍ که نجیب کړمه

▲ د سلګۍ زړه پر دغه شین دی
سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ، سلګۍ لیدلې دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, ټیـکی

▲ پـیـغلو چکچکي کړئ حلقه شئ
د پیغمبـر اومتـی ځـوک نه نازوینه

▲ ناوی لالـی دي لاس نه نیسه
چي ننـواتـي سـتا د زړه کور ته درځینه

▲ ناوی رو، رو قدم اخـله
د ولـس پیغلـي په کتار درسره ځینه

▲ ناکی دنیا درتـه فردوس شـه
مونږ د الله نه درتـه دا غوښـتني کړونه

▲ بډی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړینـه

▲ که یې بوغان راباندې پلـوري
زه پېرودونکې د ابـی د ګسټ ګل یمه

زموږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

,, مصری

▲ د تورو تکو برکت دی
تا غونډې خلک ځوک منبر کي نه پرېږدینه

▲ سـوګند په تورو تکو کومـه
که د نامه په خوله واخلـم سـرکوب به یمه

▲ مور به دې هسـې خاطر و کـړو
کم اصل خلک ځوک په پوځ کي نه پرېږدینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه سپينـه ږيـره کونـيتوب کړې
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځـينه

پـه سپينه ږيـره سـودايي يې
جـومات کې کـېنه عبادت و کړه ربـنه

د اسلام رنګـه دې کړه بـده
ساډی سـوډی امامـه څه دې وستايمه

اسـلام بدنـام خلکو بدنـام کړه
ځـکه يـهودو باندې ديـن له منځـه وړينه

ګاونـډ دې ورۍ ته چرګان خوره
داسـې کارونه اسـلام هېڅ نه قبلـوينه

اسـلام د عـدل انصاف ديـن دی
ځکه غـريب غني يو ځای څـځلې کـوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ ليږدی ،، (صفی الله، ۱۳۸۸ ليږدی، ۲۴۹ چوپړی)

،، مصری

پـه لغمانيانو کې مې خـوښ کړې
راځـه، پـرديـه زه دې خـپله ومه

رښـچينـه سـمه پـه سـر کـيږده
چرلـنډيه يـاره ځـوک بـه غـږ درو کوينه

ستـا کوږ اوږ پـاچ نـه کربان شـم
لکه جلغ زه درنـه تاو راتـاوه شـمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د وصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې سارى نه وينمه

ته په ښايسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونى شومه

پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

ښاګليه ياره مه ځورېږه
که قسمت و شو په هغه ځاى به يو شونه

په رېګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون يې لويه وه ترې لرې يمه

زمام کم اصلو ته سلام دى
ځوک چې له ټېټه وره ځي سر ټيټه وينه

ربه د ستا په ازموينه
ما خو له پېغلو شوندو رنګ خوړلي دينه

ربه د ستا په ارزونه
ما يې په زنه د ستا نوم ليکلى ونه

بوست، د فکيرانو کلى، لښکرګاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدى
(Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، صفى الله، ۱۳۸۸ لېږدى، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ بیا به کړی ورځ را په شا وي
لکه چې کوتۍ ځوک په بار بلده وینه

▲ ستا به لاسونه زما غوږونه
لکه ګاډی جلب دي هر وخت کش کونه

▲ ځنګ ته مې راشې راته نه ګورې
لکه هندو چې کلیمه بده راځینه

▲ اوس په لکسس باندې ګرد مه کړه!
ماته معلوم دې واړه لوښې لرګي دینه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسي سلام کوینه

▲ فردوس ته هغه وخت وریاد کي
چې د غوبله غوبل یې تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسي سلام کوینه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه ځومره خوږ یې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ پېر

لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ پېر یا د وخت موده یا وخت (وخت ټاکل، نېټه اینوډل: پرسور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټیك وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موکې یا موقع: دم، وار، ځل: ګړۍ، ساعت، شیبه، غوټه: مهال: د موسیکي شېبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.
۰۰:۰۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانیې: دقیقې: ساعته) په وخت کې ویلو ښکاروندی وندی کوم.

پښتون پښت په لنډو، منځنۍیو او اوږدو ساوو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په ناستو، خبرو اترو کې وګړي نوموړې ګړنۍ پېیلې په لنډ پېر کې وايي؛ په سندرو، ښادۍیو او غوره شېبو کې یې په منځني پېر کې وايي او په غرونو، دښتو، سر خلاصو ځایونو کې په اوږد پېر کې وايي.
نه یې ډېر لنډوالی خوند بې خونده کوي؛ نه یې منځنیوالی خوند بې خونده کوي او نه یې ډېر اوږدوالی خوند بې خونده کوي.
شپانه یې په نیمو شپو کې د مزلونو په لنډولو سره، په اوږده سا وايي غږ یې هم خوندور کېږي، په یوه شرط چې روغې یې و وايي.

په دیارلسومه پېړۍ کې د لنډپېر بنسټ ګل محمد ګلکي کېښوده؛ منځني پېر ملاجان ملاکي، احمد ظاهر، خان قره باغي، پینده محمد منګل، منور اوستاد، حسني اوستاد، ایوب اوستاد، شاولي اوستاد، خیال محمد اوستاد، پاچاخان لغماني، اشرف تیراوال، هارو باچا،... . او اوږ پېر بنسټ اوستاد ګلزمان، اوستاد حیات ګردیزي، اوستاد عبدالله مقري او اوستاد انجېنیر سردار علي ټکر کېښوده.

د ټاټوبي سرغندوو سندر غاړو هر یوه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملاجان ملاکي د ظاهر شاه خان بابا د سلطانت په پېر کې دا لاندې لنډۍ د لغمان په ښادۍیو کې ثبت کړي دي.

لیکوال دا ناځانخبرې (زېرمې) په جولیز (شکلي) پېره وخته (پېر وخت) کالب کې سویې نټیالۍیو (منونکو، سویې منکرو) وګړو ته په ګړنې بڼه نوموړې پېیلې ټکي، ټکي انځورلیک ډول په لمېسه کې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۱ لومړی بېله لنډی: اې ,, الف،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ګل محمد ګلکي په ۱۳۲۲ لیږدي کې ویلې دي:.

وه!؛ له کاله نه مې سر هسک کړه
له تور کارغه سره ښارو مستي کوينه
پير:. ۰۷:۷۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې يا دقيقې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ولې به زه ورپسې نه مرم
مخ يې برباد کابل سردار زلفې فوځونه
پير:. ۰۸:۱۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

الف اشنا کړم بې جدا کړم
تې په تلوار يار ته ورځم که په خولا شينه
پير:. ۰۷:۹۸:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ثې ثاني يار به پيدا نه شي
جې په جمال کې خلک تېره کړ دينه
پير:. ۰۷:۹۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

عينه (ع) ته ورشه ورته وايه
غينه (غ) نه غمازه يار مې را وله دننه
پير:. ۰۸:۱۶:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

دال (د) دې ديدن ماته نارى ده
ذال (ذ) دې ذليل کړه د عاشکو نري زړونه
پير:. ۰۷:۹۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جلی خوله شینکی کابل ده
دا نری وریځې کوهدامان شینکي باغونه

پېر:. ۰۸:۰۷:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

ولې به تور دکن ته نه ځم
چې په دې مړو سترګو کوم د خولې خواستونه

پېر:. ۰۷:۴۴:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د ابېڅو په بڼه لنډۍ چې په کې د:. ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) پورې شتون لري.
د دوې لغمانی زړو لنډيو په منځ کې ګل محمد ګلکي اوستاد ويلې دي.
د زوکړې موده يې ځرګنده نه (نامعلومه) ده، له پخوانيو زمانو څخه يې وګړي خوله په خوله مهترلام کې وايي.

له جګړو وړاندې ښه په درز په ښاديو کې رواني وې، په لنډ پېر کې سرغندوو سندرغاړو ويلې دي. لکه اوستاد ګل محمد ګلکي او اوستاد ملا جان ملاګي په ۱۳۲۲ لېږدي کې ويلې؛ د دوباره ثبت کره موده يې ۱۳۶۹ لېږدی دی، خو په غږېزه پوستکالي (اډيو) له پيټې (کيسټو) څخه د سندرو هټۍوالو دوباره اړولې ده په دونی، ۴:۳۵:۵۲ ۰۳ /۰۷ /۲۰۱۶ زېږدي کې يې دوباره غږېزه پوستکالي په بڼه خوندي کړي.
چې له ځلورمې پيټې سندره ده، وخت : (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: مهال: د موسيکي يا موسيقي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت):.
۰۱:۳۰:۲۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

د مينې پالنې لوړ حس، لغمان زرغون سيمې او سپېڅلې پښتيانه چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځي زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۲ دوبیمه بڼه لنډۍ: بې ,, ب،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: دا زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې اوستاد ملاجان ملاګې په ۱۳۲۲ لېږدي کې ویلې دي:.

وی!؛ الف اشنا کړم بې جدا کړمه؛ وی!

تې په تلوار یار ته ورځم که په خولا شینه

وخت : (وخت ټاکل، نېټه اینسودل: پرسور برابرول: مهال: د موسیکي شیبه: پروخت، پرټاکلي وخت.):.

۰۰:۰۰:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

وه!؛ ثې ثاني یار به پیدا نه شي

جیم په جمال کې خلق تېره يې کړه دیننه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۵:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

عینه (ع) ته ورشه ورته وایه؛ وی!

غینه (غ) نه غمازه یار دې را وله دننه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۴:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

دال (د) دې دیدن ماته نارى ده

ذال (ذ) دې ذلیل کړه د عاشکو نري زړونه

پېر:. ۰۰:۰۰:۸۶:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

یو مې په دې زړګی خوشحال ده؛ وی!

چې خان غریب به ټول یوې خاورې ته ځینه

پېر:. ۰۰:۰۰:۴۱:۰۷ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

وه!؛ خالې به پاتې شي میدانه

مسافر کډې باروي وطن ته ځینه

پېر:. ۰۰:۰۰:۹۸:۰۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ویلي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمه کاڼي د ويشتو يمه؛ وی!
مرګ مې ليده اشنا مې نه راستنه ونه
پير:. ۰۸:۹۱:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

پام کو دوکه نه شې جانانه
غمازان شته څوک به دې تير باسي مينه
پير:. ۰۸:۳۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

وه!؛ خيال دې په خوب کې را په ياد شي
د شپې مې وبخ کړي تر سبا سلګی وهمه
پير:. ۰۰:۰۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

د ابېڅو په بنه ا ب ت ث ج ع غ د ذ (اې، بې، تې، ثې، جې، عې ,, عين ،، غې ,, غين،، دې,, دال ،، ذې ,, ذال،،) لنډۍ، له څلورو لرغونو لنډۍ او يوې ټپې سره ويلې دي.

دا پورتنۍ ټولې وګړنې پيپلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پير:. ۰۱:۴۴:۱۸:۰۰ (رپه: ثانيې: دقيقې: ساعته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴. ۳ درېيمه بڼه لنډۍ: پي ,, پ،،:.

زړې لغمانۍ لنډۍ: لاندېنۍ زړې لغمانۍ لنډۍ کاستوري سور کې قاري عبدالحادي، د محمد بشير په غوښتنه، په ۱۳۶۸ لېږدي کې ويلې دي، پېر يې له ټنګټيکور سره په دې بڼه دی:.

▲ الف الله بې برکته
تې ده توبه ثې د ثواب جېم جنتونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۱۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ حج مې د خېر دال دلالت ده
رې ده روژه زې زلمې ذال ذکاتوهه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۵۴ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ شين د شراب سين د سودونه
صې د صلات غې غلامې طې طلاقونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۷:۰۵ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ ضې د ضهمت عين د عيا ده
غين د غماز فې د فرهر قاپ قلمونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۵:۹۸ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ کاپ کليمه لام لاالا ده
مېم محمد نون يې دی نور واو يې لوزونه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۰ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.

▲ الکه شابسې په مينه؛ کنه!
د اورې ورځ دې راته تېره کړه مينه
پېر:. ۰۰:۰۰:۰۶:۶۱ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلې ده.
دا ټولې وګړنې پيېلې له پارنويکو سره په سندره کې له ساز او اواز په سور او لی کې يې ټول ټال پېر:. ۰۰:۰۰:۳۹:۳۳ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری

د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګی ډوله لاربسود په بنه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په سته ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری د لنډی، ټپه، ټيکې او مصری موږ ته په لاس راکوي.

د يوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د ليکوال څرګندول چې رونيوي کتنه داسې:

له لرغون پېر څخه زموږ نيکونو، له اوسني مجاوير احمد زيار، عبدالشکور رشاد، قيام الدين خادم، عبدالروف بينوا، ګل پاچا الفت، صديق الله رښتين، عبدالحی حبيبي، صالح محمد کندهاري، پير روښان، اخون درويزه، شاه پولاد امير کروړ، بيټ نيکه ... . نوح د لمک متوشلښ(متوشلخ) زوی، اښنوښ(اخنوخ) مسی، يارد(يرد) کړوسی، مهلائيل کودی، قينان اودی، انوش خوندی، د شيث ع پردی او د ادم ع له خولې (ساييز (تنفسي) غږي، سرې، کرنکې (د سرو نلونه)، مری، ژبې، ژبه، تالو، ژبې لاندې برخه، غاښونه او شونډې، کله په لړه او کله په ډېره سا.) وتلي غږونه دي چې نومړو غږېز ليک (غږ) او ابېڅې خوله په خوله، سينه په سينه، څمڅه پر څمڅه، ټيټنګ په ټيټنګ، بانده په بانده، سيند ژی پر ژی، لورا لور، کورا کور، ښارا ښار، ټاټوبی په ټاټوبی موږ ته کاپي (نقل، نمونه، سواد يا نسخه) کښل (تقليد ليکل، انشاء کول يا تاليف کول) بڼه راغلې دي.

د پښتون پښت د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) په لاندې بڼه دي، چې تر ټولو لوستونکو او پوهګړو وګړو ته يې يادول او لېبل (هڅول، جغات ورکول، تشويق کول) فرض دي. خو کوشني پښت ته يې وېلاړ يوون (ارادې يکړ، تصميم واحد، عزم يونټ) لا ډېر په چار دی.

په لاندې ډول يې د پښتو ژبې له لومړي توري پيل کوو او نړه پښتو ابېڅې يې تر ۴۴ کښنو. خو تللي يا د عربي ژبه کې ورګډ شوي ابېڅو چې عربي وی يا ويکي کې ترې ګڼنه اخستل کيږي، يوازې په همغه کې ترې نټه (انکار) نه کوو، چې هغه ځانته لس داني دي.

څه او څه چې هر ابېڅې په پښتو وی کې کوم غږ لره چې له خولې څخه را وځي کټ مټ همغه د پښتو ابېڅی کښو، له سلو سل ۱۰۰٪ پورته يې غږېزليک (غږ، تلفظ) ته پام کوو، بيا يې په همغه وار ابېڅی کښنو او بوږ وو.

په لاندې بڼه :. ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېڅی... .

۱:. ,, اې ,, ا (الف، آ، ع) ۲:. ,, بې ,, ب ۳:. ,, پې ,, پ (ف) ۴:. ,, تې ,, ت (ط) ۵:. ,, ټې ,, ټ ۶:. ,, جې ,, ج ۷:. ,, چې ,, چ ۸:. ,, ځې ,, ځ ۹:. ,, څې ,, څ ۱۰:. ,, خې ,, خ ۱۱:. ,, دې ,, د ۱۲:. ,, ډې ,, ډ ۱۳:. ,, رې ,, ر۱۴:.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ړې ،، ړ ۱۵:. ،، زې ،، ز (ذ، ض، ظ) ۱۶:. ،، ژې ،، ژ ۱۷:. ،، ږې ،، ږ ۱۸:. ،، سې ،، س(ث، ص) ۱۹:. ،، شې ،، ش ۲۰:. ،، ښې ،، ښ ۲۱:. ،، غې ،، غ ۲۲:. ،، کې ،، ک (ق) ۲۳:. ،، ګې ،، ګ ۲۴:. ،، لې ،، ل ۲۵:. ،، مې ،، م ۲۶:. ،، نې ،، ن ۲۷:. ،، ڼې ،، ڼ ۲۸:. ،، وې ،، و ۲۹:. ،، هې ،، ه (ح) ۳۰:. ،، یې ،، ې: (اوږده یې، دوې ټکې سر په سر یا په والاړه لرونکي یې، ښځېنه وۍ (وییکي یا لغات) ډېرګڼه یې، ترمخې ابېڅي یې اوږ زېر(ـٖ) اخلې او خوله ډېره خلاصېږي، لکه ټول ابېڅې چې غږ لري لکه:. اې، بې، تې، ټې... . یې پورې، ادې، شپې، شړومبې، شپنې، تیارې، ناوړې، باندې، لاندې، کې، کېږي، شې، لرې، لېوې، دې، وې، ادې، هېڅ، ببخ، تېز، تېر، پېر، کبځ، زېږ، زېږون، بېږ، یېبره، لېڅ، مېرمن، کېنه، کښېنه، ابېڅې، ګنځې، ږومنځې، ګندې، رېب، ستنې، لمنې، بړستنې، درغنې، خبرې، اترې، خېړې، منګولې، لارې، لوښتې، ځنګلې، ځنګلې، مټې، مڼې، خېښې، لېږدېدل، خورې، ترورې، مورې، لورې،... .)

۳۱:. ،، یې ،، ي: (لنډه یې، دوې ټکې خوا پرخوا یا په پرتو لرونکي یې، نرینه وۍ یا وییکي (لغات) ډېرګڼه یې، ترمخې ابېڅي یې لنډ زېر (ـِ) اخلې او خوله لږه خلاصېږي، لکه:. زیاتي، بیاتي، کینچي، وري، نالبکي، دي، وي، کړي، ځي، شي، کېږي، سیمي واوېل، کانسوننټي، غویي، خېښي، تربګني، دوستي، وراني، ابادي، وداني، خپلوي، ښادي، پردي، کودي، اپریدي، لغماني، الېنګاري، الېشنګي، بادپېښي، قرغه یي، پشه یي، نورستاني، کوهستاني، عربي، اریاني، جرمني، روسي، امریکایي، روسي، اېنګلېستاني، پنجابي، چنګیزي (منګولیایي)، مغولي (اوزبېکیستاني)، تورکي، غزنوي، صفوي، اموي، غربي، اېندي، اېټالیاوي، رومي، فارسي، غوري، بخدي، الینایي، سالوي، لغماني، اریاني، بېباکي، شتمني، ر وي، ز وي، و ري، یکړ، یوون، یوسلو یولسم، یودېشتم، یوزرو او یوسلو او یوم، بوین، ښکاروندي، پلغاړي (زېنې)، تلپوړي (ځمکپوړي، تاکاویانې)، ځانګړي وګړي، نټیالي، وییپوهي، ویار، یېبرور، یېړ، نیاوتون، لېوکټي، لنډوین، کیځلیک، ستغیوني، سونتوکي، ویرژلي، میړني، بریالي، اتلولي... .)

۳۲:. ،، یې ،، ی:(نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري، نرینه وۍ یا وییکي (لغات) یوه ګڼه یې، ترمخې ابېڅي یې زور (ـَ) اخلې او خوله لږه خلاصېږي پاس تالو لورې هوا ځي، لکه:. زیاتی، دی، وی، کړی، ځای، شی، چای، منګی، کانسوننټی، غویی، خېښی، تربګنی، ورانی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپریدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپېښی، زمری، زلمی، پشه یی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اریانی، جرمنی، روسی، امریکایی، بېباکی، شتمنی، کجی، لیونی، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زینه)، چړچوبی (تشناب، ټولیت)، وریاوی (شاور، لمبازی)، لیکی (کښلی، کیتاب یا کتاب) ښکاروندی، ځانګړی وګړی، نټیالی، وییپوهی، لېوکټی، لرګی، سړی، غبرګولی، غبرګغږی، لرلیدی، ستغیونی، سونتوکی، ویرژلی، میړنی، بریالی، څاروندی، بوی، دوی، نری، خدای، وری، لوی، ښکارندوی، خوی... .)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۳:. ,, يې ،، ی: (درنه يې، لکۍ داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکۍ لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي، ښځېنه وی يا وييکي (لغات) يوه ګڼه يې، لکه:. انی، بنی، اکی، کاکی، توړی، کوکی، برګی، لسپاڼی، نی، حجياڼی، رتی، پتی، ګولوی، ټری، ډری، شبونکی، شپېلی، ګټيالی، لېوهګی، ناکی، شبی، بدی، ښادی، پردی، کودی، اپريدی، لغمانی، الېنګاری، الېشنګی، بادپېښی، ځمری، سړی، پشه يی، نورستانی، کوهستانی، عربی، اريانی، جرمنی، روسی، امريکايی، شتمنی، کجی، ليونی، نټيالی، وييپوهی، ويرژلی، ميړنی، بريالی، څاروندی، نری، وری، نړی، کړی، ډوډی، څوکی، زغرټتری، اندۍ (قورمه)، ږلی، ټولنجی، بغبغی، ټپټپی، ډګډګی، سيوسيوی، يکی، کښتی، هګی، څړځی، غرڅنی، ځاځی، دورانی، دورخانی، اڅکزی، غرغښتی، ګوربځی، ملخنی، ژی، وۍ (لغات)، وی!(پارنويکي غږ دی د درد) ادکی، څپلی، انګېټۍ (بخاری)، څېړی، کوکی، کړکی، شالی ولی، پی، لنډی، ټپی، ټيکی، مصری، انګی، لنډکی، بګټی، کيسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، چاربيتی، سپينی (ازادې پېيلې)، کېسه ګی، د اتې غبرګی، درې څپېزی، څلور څپېزی، پېنځه څپېزی، شپږ څپېزی، اووه څپېزی، اته څپېزی، نهه څپېزی، لس څپېزی، هايکويی، مونډۍ (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېليزی، ناپېيلی او سلسلی، ... .)

۳۴:. ,, يې ،، ئ: (امريه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ(فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري. همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غږانګه غوندې غځول کېږي،، لکه. ډوډۍ و خورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ، ټاټوبی ودانه وئ؟، درناوی يې کوئ؟؛ د درنو درناوی کوئ!، بدې مه غواړئ!، د پردو مه کېږئ!، ځانونه وپېژنئ، خپل يوژبی مه وژنئ، د خپل پښت وګړي سره منډه وهئ!، ترلو کره لوښی ګږدئ!، ناغه له غواره مه اخلئ!، چې له تاسو ټېټ وي زور ورسره مه ازمايئ!، لاس مو خلاص ساتئ، سخته کې سم لاس ورکوئ!، دا ټولې کښلې ولولئ، د پوهې او ځيرکتيا انګړ ځان ته وټاکئ!، په کال کې جاپانيانو غوندې سل کتابونه لولئ؛ عربانو غوندې مه کېږئ چې کال کې دوې کتابه ولولئ. لولی ته غوږ مه نېسئ، دا دونيا لولی ده، ډېر پام يې مه کوئ، يوازې په پښتو ليکل کوئ!!!؛ که نه يې کوئ پښت مو هېڅ بډايه کېږي او خپلواک کېږي. تاسو همداسې غواړئ او که نه يې غواړئ ... .

عربي ژبې ته ورګډ شوي ابېڅو دي چې ډېر لږ ان د هېڅ په بڼه غږونه په پښتو ګړدود کې لري، هسې (محضې) يې عربي ويکيو کې راځي. ۱:. ,, ثې ،، ث ۲:. ,, حې ،، ح ۳:. ,, ذې ،، ذ ۴:. ,, صې ،، ص ۵:. ,, ضې ،، ض ۶:. ,, طې ،، ط ۷:. ,, ظې ،، ظ ۸:. ,, عې ،، ع ۹:. ,, فې ،، ف ۱۰:. ,, قې ،، ق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښت کې پښتو ډېره لرغونې او زړه د ژبو مور ژبه ده چې د ژبو ونې ځېړې کې ډېر ته ډېر لړ واټن لري. هغه ښاخ دی چې لومړی زوکړه شوی دی او غوړېدلی دی. له همدې ژبې څخه دري (فارسي) او عربي، کوردي، اردو ژبې ته ابېڅې ورغلي دي. موږ ته نه دي راغلي، زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما ځېړنه داسې ښودل شوې چې د کره ليکنۍ پښتو ۳۴ غږېزليک (غږ) لري. خو ټول ټال ۴۴ ابېڅې لري.
د پښتو کاپي کښل شوي ابېڅې (Pakhto Copy Write Alpabets) دي.

هر ګوره که د دري (فارسي) کښلې کښو، د دري (فارسي) په کړنلاره يې کښو او که عربی کښو، د عربي په کړنلار يې کښو، لکه:. چه کاره استی!، شما و ما، جنګلات کنر. الخيار، حلوا، قلم، الحليم، الرحمن، صفی، مجنون، تبليغ، المساجد، الطالب... .

بل لوري ته که موږ کټ مټ د پښتو ابېڅې فونويکه کړو، او يا يې لاتيني اېنګلېسي ابېڅو باندې کښو يا واړو، دا د منلو کار هېڅ نه دی او نه د کولو دی. دا په ټوله کې زموږ لرغوني ژبه له خنډ سره مخ کوي.
ناګڼلې راځي، ګټوره هم هېڅ نه څرګنديږي، زموږ ډيرای وګړي له سلو ۱۰۰٪ ټول په همدې تورو او ابېڅو کښل کولی شي، اشنايي ورسره لري، د پښتون پښتپوهني له لرغوني پيخليک را نېولې تر نن پيره پورې چې ټول کښلې کښل شوي دي، په همدې ابېڅو دي او آن د ټولو نټيالېيو پوهګړو کښلې هم په همدې ابېڅو دي.
د تورو اړولو ته هېڅ زما ټکی له سلو ۰٪ خوښه او اند، وند نه دی. زما ورته له سلو ۱۰۰٪ نټه ده.
د دې پايله ساده برابره وي دا چې په ټوله کې که د پښتون پښت يو ټکی ياد کړي، په پنځې ژبه هم پوهېدلی شي. د الله کتاب، د رسول الله خبرې او سنتو باندې چې په سترګو وينې ترې پوهه اخستلی شي.
د بېلګې په بڼه موږ د رومي، دنيا، کاڼي، کټ، د ونو په ډنډرو، وېلو شويو اورغلو کې ,, الله ،، کښل شوی وينو.
خو په بله هېڅ ژبه کې داسې نه وينو او نه شتون لري، چې (ALLAKH, ALLAH, ALLAX) په لاتيني يا فونوميکه ژبه دې کښل شوی وي.
ځکه په ,, الله ،، ج ذات نوم کې څلور ابېڅې دي، زموږ د ژبې لومړی ابېڅې ا (اې)، دوې داني ل (لې) زموږ د ژبې لومړی ابېڅې څلورويشتم او نهه ويشتم ګڼه ابېڅی ه (هې) دی.
چې سره يو ځای يې کړو، نو الله ج نوم کښل کېږي.
د دې له پاره زموږ ژبه او زموږ د ژبې تورې پنځې دي او د پنځا ځښتن کښل شوي ابېڅو سره ورته والی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د پوهېدو او ځکاوت جوګه مو کېږي، که دا موږ لرې کړو، زموږ پښت لا له تیارو سره مخ کېږي.
ځکه چې اوس، اوس مو ډېری پوهګړي وګړي په کره لیکلار نه دي په لار شوي.
ان اسلامي او دیني کښلي په ناسم وینګ له تېر اسلامي بېره کښي، چې دا د ټولو بېغوري او بې پامي ده، ځکه که اېنکلېسي ژبه یادوي، یوه ټکی نه غلت وي. نوم هم کره لیکي، NAME ټول چلونه یې یادوي، په ابېڅو یې سر خلاص وي، خو د خپلې ژبې سره ښه ډېر واټن لري.

د همدي له پاره د لاندې لیکوال له ۳۶ غږونو سره په نته یم، د هغه لمېسه داسې ده، خو په کښلي کې ډېری ځای غږونه شمارلي نه دي ان ۳۸ داني دي. ,, د یوې کره پښتو ټول ۳۶ خپلواکو او بېواکو، دوو غبرګغږونو (ی، ئ) د سېمبولونو (تورو) لیکلړ یا (خپواک ابېڅې ۷+ بېواک ابېڅې ۲۷+ نیمواک ابېڅې ۲+ غبرګواک ابېڅې د یې ۵+ وې (و) ۶ ابېڅې: ۴۷ چې هغه لس نور چې عربي ته مو ورکړي ور سره ګډ کړو، ټول ټال ۵۷ کېږي.) ،، (مجاوير، ۱۳۵۷ لېږدی، ۲، ۳، ۴ او ۵ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۲ لېږدی، ۳۷ او ۳۸ چوپړی)

زدکړه داسې ښودنه کوي چې د پښتو ژبې ټول ابېڅې چې ټولو ویکي یې ۶۰۰۰۰۰ زرو ته رسېږي، له ۴۴ ابېڅو څخه یې رغښت موندلی دی. همدا ټول ټال ۴۴ ابېڅې زموږ د ژبې ابېڅې دي، زما په نظریې دا روغه خبره نه ده، یوه ټمبل شوې خبره ده چې ځیني باندني ژبپوهان وایي چې پښتو ابېڅو کې د عربي ژبې ۲۸ پور شوي ابېڅې دي، د پارسي ژبې ۴ پور شوي (آې، چې، پې او ژې یا آ، چ، پ او ژ) ګډ دي، پاتې ۱۲ ابېڅې د پښتو ځانګړي توري دي.

بل لور ته په ټوله کې پښتو ژبه د پارسي او عربي ژبو ځانګو ده او بخدي یې ټاټوبی دی. پښتو ژبې پور کړي نه دي له دې ژبو څخه بلکې عربي ته یې ۲۸ ابېڅې ورکړي، پارسي ته یې ۳۲ ابېڅې ورکړي خپله یې ۴۴ ابېڅې دي چې ټولې خبرې رانغاړي او په بشپړه ښه یې لمېسه کې کوي.

,, لیکدود ستونزې:. یوه کره لیکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (Sounds) لري، خو ابېڅې (الفبې) یې له ډېرشو ښو (توریو یا حرفونو) تېری نه کوي. له اووه واوېلو (Vowels) څخه یې یوازې درې دا لیکنۍ نښې یا توري (و- ا - ی) لري.
د زور (فتحې) او زورکي له پاره (ه) له پخوا راهیسې، هغه هم یوازې په پای کې رادود شوې ده.
خو (ء) او یا چرګی (هه) کارونګ د ژبپوهنیز رښت (قانون توپیر) تر ډېر ځایه زیانمنوي، له لوستونکي لار لودن ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ,, یاوو ،، د پېنځګونو، په بله وینا، شپږ ګونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډیمۍ هم هوکې کړي دي؛ که څه هم د ارودو په پېښو د (ے) او دغه راز (ء) بې کچې کارونې (أو، ځائ، خدائ ... .) کوزنی لیکدود خورا ډېر پېچلی، کړکېچن او کړغېړن کړی دی او په تېره چې زور، زېر او پېښ هم ور سر باري کړي.،، (مجاوير، ۱۳۸۸ لېږدی ، ۲۷۶ چوپړی)

د عربي ژبې نښې نښاني (زور پرځای الف ، زېر پر ځای یې، پېښ پرځای و، غړوندي څخه هېڅ ګټنه نه شته... .) په پښتو ژبه کې زور، زېر، پېښ هېڅ شتون نه لري (ا، ی، و، ... .) څخه ګټنه اخستل کېږي، د پښتو ژبې غږیز رغښت سره هېڅ اړخ نه لګوي او پښتو غږېزه یا فونیمیکي ابېڅې (الفبې) په لاندې بڼه دي.

د الف (ا) د پښتو ژبې لومړی توری دی، چې په څو دانو ویکیو کې د آ، آس، آر، آره، آږ... . په نورې کې نه راځي چې اوږد ویل کېږي.

چې له ۱۹۳۶ زېږدي د پښتو ژبې له ملي رسمي قانونیت راهیسې او د اوستاد مجاوير احمد زيار په هڅه له ۱۹۷۴ زېږدي راپه دې خوا ترې په منلې بڼه ګټنه اخستل کېږي.

زورکی پای نومونه: نیکه، تره، زړه، وراره، واده، شپانه، پښتانه، ... .
یه، یه روره!، یه پلاره، یه زویه، یه پوهندویه، یه ساتندویه!، لویه!، سویه!، یه خویه، یه بویه!، رویه!، ... .
په مېرانه، په ځغرده، په ډاګه، هېڅکله، یا هله، پورته، دننه،
زور پای (ستاي) نومونه، چې هم ښځینه کارېږي او هم نرینه او څه نا څه له درې ژبې سره ګډون لري، لکه: ډاډه، ډډه، ښایسته، ساده، پیاده، شهزاده، مېلمه، قورمه، پنبه، ... . په پام کې و نیسئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۱ اې (ا، الف، آ):. کره پښتو ليکلارې ابېڅو غږېزليک (غږ) په ستېه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما ځېړنه داسې ښودل شوې ده چې د يوې کره پښتو ليکلارې سيندګى ډوله لارښود په ښه پښتون پښت ته د دوی د ابېڅو په ستړه ستر تاثير لرونکى او وېشونکى لورى د لنډۍ، ټپه، ټيکى او مصرۍ موږ ته په لاس راکوې. چې ګڼه. غږېزليک (غږ) ابېڅى په کې کره سپينې ته را وباسو.

۱:. ,, اې ،، ا (الف آ)؛ د پښتو کاپې کښل شوې لومړى ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لنډۍ:

,, اباسين بيا په څپو راغى
په سر يې راوړه سپينې خولې زيړ پيزوانونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱چوېرى)

,, آينه مې خله مخ ته نيسي
نېستى مې ښه جوسه بدرنګه کړه مينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱۱چوېرى)

۲:. ,, بې ،، ب؛ د پښتو کاپې کښل شوې دوېيم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانى ټپه او لنډۍ:

,, بابا دې ما وژلى نه دى
چې راته نيسي د زړې ولې بندونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۱۲چوېرى)

,, بيه د باز رانه پرې لاړه
اشنا ګونګى وخوت تاوان راباندې شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدى، ۲۱چوېرى)

۳:. ,, پې ،، پ؛ د پښتو کاپې کښل شوې درېيم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانى مصرى او لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, باچايي تخت مې په کار نه دی
جانان دې لو کړي زه به وړي ټولومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۲چوپړی)

,, پيکی مې مه پرېکوه مورې
پر سر پرېکړو ونو نه کښېني بازونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۴۹چوپړی)

۴:. ,, تي ،، ت؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

,, تا به زما په غیږ کې وژني
زما دې مرګ وي چې جامې به غونډومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۰ چوپړی)

,, تېر شوی عمر به را نه شي
که د دنیا بېدیا اوبه په اوښکو کړمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۵۸ چوپړی)

۵:. ,, تي ،، ټ؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځم ګڼه ابېڅې پیل شوي لرغوني لغمانی مصری او لنډی:

,, تال ته ختم بنګړي مې مات شول
ګنا د یار ده چې کوي اشاره تونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی،۵۹ چوپړی)

,, ټینګه مې مه نیسه په غیږ کې
سترې ستومانه له واده راغلې یمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۱ چوپړی)

۶:. ,, جي ،، ج؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، جادوګر ډېر رانه چاپېر دي
د خپل جانان ښخه مې لرې ګرځوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۶۲ چوپړی)

،، جهان د ژوند خالي بازار دی
د عمر بیه نور څه نه شته بې له غمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۰ چوپړی)

۷.: ،، چې ،، چ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغونې لغمانی مصری او لنډۍ:

،، چاته به تور چاته به سپین یې
ماته د زړو کټورې ښکارې مینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۷۱ چوپړی)

،، چې یې په زړه کې اور د عشق دی
زړ به پرې کوږ د رکیبانو وسېزینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۰ چوپړی)

۸.: ،، ځې ،، ځ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغونې لغمانی لنډۍ:

،، ځانګه به نن سبا کې ګول شي
ما یې په سر کې سرې غوټۍ لیدلې دینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۱ چوپړی)

،، خیرې ګرېوان د ګول په شان یم
اوښکې سهار لکه شبنم پرې ورومه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹:. ,, ښ ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی لنډی:

,, ځان به په خړ سین کې لاهو کړم
التّه به و وځم چې مې کدر په چا وینه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۵ چوپړي)

,, ځه د اختر په سبا راشه
زه به در و ځم تورې سترګې سره لاسونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۶ چوپړی)

۱۰:. ,, خي ،، خ؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, منډه مې زړه په سر کې خښ شو
غوټی غوټی وینې یې ځي له پرهارونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۸۸ چوپړی)

,, خیال دې له وصل نه کم نه دی
زه تسلي د زړګي ځکه پرې کومه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۰۴ چوپړی)

۱۱:. ,, دې ،، د؛ د پښتو کاپي کښل شوې یوولسم ګڼه ابېڅې پیل شوې لرغوني لغمانی ټپه مصرۍ:

,, دا اخری مصرۍ مې وا وره
په زړه سوری شې چې مې و کړې تپوسونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۰۵ چوپړی)

,, دیوال سوری کړه دسمال را کړه
پلار دې خدګر دی بیا به جوړ کړي دیوالونه،،

(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۵۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲:. ,, ډې ،، ډ؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوولسم (دوېلسم) ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپه او مصری:

,, ډبرې واخله ما پرې وله
د زوروړو په ياری چې نازېدمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

,, ډېوه رڼا کړه ديدن و کړه
سبا به وايې چې ما خوب ليدلی ونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۳ چوپړی)

۱۳:. ,, رې ،، ر؛ د پښتو کاپي کښل شوې ديارلسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لغمانی ټپه او لنډی:

,, را باندې و ژاړئ عالمه
يو زکندن دی بل د يار له غېږې ځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۵۴ چوپړی)

,, ريبار يې ډېر ګرندی راغی
چې مرور اشنا به څه ويلي وينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۰ چوپړی)

۱۴:. ,, ړې ،، ړ؛ د پښتو کاپي کښل شوې څوارلسم ګڼه ابېڅې پيل شوې د ليکوال لغمانی ټپې:

ړانزړه مې وينې خپلې وڅښې
ړنګتيا يې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

ړبن په بنه واړولم
څه به کړي مينه مې د يار په زړه دننه

ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵:. ,, زې ،، ز؛ د پښتو کاپي کښل شوې پينځه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, زار د هجران مې دی خوړلی
ځو د وصال طبيب خبرېږي و به مرمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۶۱ چوپړی)

,, زېړی مرض مې عشق کې واخست
يار مې طبيب دی په وصال يې روغوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۰ چوپړی)

۱۶:. ,, ژې ،، ژ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپاړسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپې:

,, ژاړم له خپل نصيبه ژاړم
چې مې په برخه کې بېلتون و رسېدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژوندون زما په درد او غم دی
بېلتون ميرې په شانې غاښ راته چيچينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۱۹۱ چوپړی)

,, ژني به څه په کور معلوم شي
چې چېغې ګډې وي نرې وهې ډولونه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۷ چوپړی)

۱۷:. ,, ږې ،، ږ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه لسم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغونې لغمانی ټپه او لنډی:

,, ږغ دې راته پرې پوهېدمه
په پر کالی د بېلتانه ورغلې ومه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ږغ شو پر کټ یې جانان راووړ
زړه مې په پر شو چې پر شا یې نه وې زخمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږلی دې ستا په فصل راشي
زما جانان له نری ملا کړي فریادونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، ږېره دې سپینه غاښ وتلی
په یاراني په سې ملنګ ګرځې مینه،،
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۲۹۸ چوپړی)

۱۸:. ،، سې ،، س؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته لسم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لنډی او ټیکی:

،، ساتلی باز مې رانه لاړه
په مارګله به ورته دام د زلفو ږدمه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۱۹۲ چوپړی)

،، سینې ته غټ لونګین جوړ کړه
ډول به یې ستا وي بوی به یې ما لره راځینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۶۱ چوپړی)

۱۹:. ،، شې ،، ش؛ د پښتو کاپي کښل شوې نولسم ګڼه ابېځې پیل شوې لرغوني لنډی:

،، شا خو دې را ته کړه راهي شوې
د اوښکو ډکې سترګې څوک را پاکې کړینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۲ چوپړی)

،، شین خالی ټېټه شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخسته جرمونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۱۴ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰:. ,, ښي ،، ښ؛ د پښتو کاپي کښل شوې شلم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ او مصرۍ:

,, ښادي د دواړو مبارک شه
اول زموږ چې مېلمانه راغلي يونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱۴ چوېرۍ)

,, ښيينه د زړه مې ماته نه شوه
بېلتانه ډېر پرې د ګولو وکړه وارونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۱۵ چوېرۍ)

۲۱:. ,, غې ،، غ؛ د پښتو کاپي کښل شوې يوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې لرغوني لنډۍ:

,, غاټول به ټول امېل به جوړ کړم
د يار له پاره بې په غاړه ګرځومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۲۵ چوېرۍ)

,, غيلۍ خپرې که راته ګوره
چې په لمر ځرک به دې ليدو لره درځمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۲۹ چوېرۍ)

۲۲:. ,, کې ،، ک؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوه ويشتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, کابل ته مه وايه چې وران شي
په کې پراته دي پښتانه د ننګ مېړونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۳۳ چوېرۍ)

,, که يو نظر راباندې و کړې
لکه د لمر به سر هسک په پينی شمه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ ليږدی، ۲۵۰ چوېرۍ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۳:. ,, ګي ،، ګ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, ګرانه د خدای د پاره راشه
پر ما تیاره ده چې رڼا راباندې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۰ چوپړی)

,, ګیله له خپلو ځینې کیږي
له بېګانه وو به څوک څه ګېله کوینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۳ چوپړی)

۲۴:. ,, لي ،، ل؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلور ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ او مصرۍ:

,, لاټین رڼا کړه دیدن و کړه
بیا خو به وایې چې ما خوب لیدلی ونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۳ چوپړی)

,, له تورو ځنګ مه کړه لالیه!
ځوانان پر سرو تورو ورځې نجونې ګټینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۷ چوپړی)

۲۵:. ,, مي ،، م؛ د پښتو کاپي کښل شوې پینځه ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې زړې لنډۍ:

,, ما اتېران په لاس کې واخله
پر ما اته کړه د اوږدو زلفو سرونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۵۸ چوپړی)

,, مینې دې زور راباندې و کړ
په میږې پینه نه ږدم چې یار بی پاتې شینه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۷۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶:. ,, نې ،، ن؛ د پښتو کاپي کښل شوې شېږ ويشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې زړې لنډی:

,, نا ترسي خلک دې کسکر کړل
چې نرۍ سترګې توروې وهې خالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۰ چوپړی)

نه! نيمه شپه شوه يار را نغی
زويه ويده شه چې په خپله پسې ځمه

,, نيمه شپه شوه يار مې را نغی
د کټ بازو راته سړی، سړی کېدنه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

۲۷:. ,, نې ،، ڼ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووه ويشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې د ليکوال لنډی:

ننکۍ دې پاس ځرځې ته نه ځي
بېګا په توره خره و لاړه ترې شپانه

نۍ غټه روغه، روغه جوړه
موږ ته بختي يې وه له ځای ځنې خپه تله

۲۸:. ,, وې ،، و؛ د پښتو کاپي کښل شوې اته ويشتم ګڼه ابېڅې پېل شوې لنډی:

وار به دې تېر شي ژېړه ګله
چېرې به بيا پسرلی سپېرې زېږ ګلونه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۸۸ چوپړی)

وېښته يې اور باندې کاږه شو
ځکه يې زلفې په رخسار تاو شوي دينه
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹:. ,, هې ،، ه؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهه ویشتم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی:

▲ هابیل قابیل و سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۵ چوپړی)

▲ هیکل د سر په سینه کېږده
تیاره ماښام به پر ما لوړ مازیګر کینه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

۳۰:. ,, یې ،، ې؛ د پښتو کاپي کښل شوې دېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې د لیکوال لنډی:

▲ یږ خو داړلی نه یې یاره
له غره راغلی رنګ دي ځي راځي مینه

۳۱:. ,, یی ،، ي؛ د پښتو کاپي کښل شوې یودېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی:

▲ یا به دنیا کې سم ژوندون کړم
یا به د مړو ځنګ کې خاورو لاندې شمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۲۹۸ چوپړی)

▲ یوه یې کمال بل یې جمال دی
پر ما مجال دی چې د ځان اشنایي کړمه
(محمد دین، ۱۳۳۴ لیږدی، ۳۰۹ چوپړی)

▲ یوه ورستی لنډی دې داوي
رب دې د دوو مینو و کړي دیدنونه
(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لیږدی ، ۴۹۴ چوپړی)

۳۲:. ,, یی ،، ی (نرمه یې، بې ټکو یې، زور واله یې، هېڅ ټکي نه لري)؛ د پښتو کاپي کښل شوې دودېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غوند، نمونه (نموني اصطلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویېپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۳۳:. ،، يې ،، ی (درنه يې، لکی داره يې، هېڅ ټکي نه لري خو لکی لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي، ښځینه وی یا وییکي (لغات) یوه ګڼه يې)؛ د پښتو کاپي کښل شوې درې دېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویېپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۳۴:. ،، يې ،، ئ (امریه يې، ګوډکی الف واله يې، په کړ (فعل) کې ترې ګټنې اخستل کېږي، هېڅ ټکي نه لري خو ګوډکی الف لري همدا ورته غبرګغږ ورکوي او اوږده غړانګه غوندې غځول کېږي)؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلوردېرشم ګڼه ابېڅې پیل شوې لنډی، ټپه، ټیکی او مصری هېڅ شتون نه لري، د دې له پاره کوم د پښتو وی، غونډ، نمونه (نمونې اصطلاحات Terms) نه شته دی او نه کوم تن لیکوال بوړولي دي، دا هېڅ شوني نه ده. د دې له پاره چې په پیل د وی کې داسې یې (ی) نه راځي چې هغه دې په ویېپوهنه کې شتون و لري. د همدې له پاره په کې نومورې پېیلي هم نه شته.

۱:. ،، ثې ،، ث؛ د پښتو کاپي کښل شوې لومړی ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې د لیکوال لنډی:

- ثابت قدم وسه جانانه
  د ثانیه ګر په شان چورلبځ تل له تایمه

- ثوابیروژې مه نیسه یاره
  د یار په هینده کې اجرونه کال کلونه

۲:. ،، حې ،، ح؛ د پښتو کاپي کښل شوې دوېیم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پیل شوې زړه ټپه او لنډی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، حاجت مې نه شته د ويلو
تا ته معلوم دي سراسر د زړه حالونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

،، حيات زما په سې برباد شو
بې وفا يار د نورو و د نورو شونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۸۷ چوپړی)

۳.: ،، ذي ،، ذ؛ د پښتو کاپي کښل شوې درېيم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پيل شوي زړه ټپه او لنډۍ:

ذاکرالله ته داسي وايه
د ښمن دي خوار شه چي ځپلي دې سمه وينه

ذاکرالله خو زموږ ورور دی
د زړه په مينه يې په لنډۍ کې يادومه

ذکات د سرو شوندو مزه که
غازي پرې ځان کړه يې ذوالجلال کوه شکرونه

ذوالجلاله! ژر را رسيږه
شيطان فاسق مې ړنګوي د زړه برجونه

۴.: ،، صي ،، ص؛ د پښتو کاپي کښل شوې څلورم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېځي پيل شوي لغمانۍ لنډۍ:

صبر به کړم ښيرا به نه کړم
صبر سرور دی ځوانيمرګ به شي مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۳۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

صياده! غلی، غلی کېږي
زما د زړه بلبل هوښيار دی نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۱ چوپېری)

۵:. ,, ضې ،، ض؛ د پښتو کاپي کښل شوې پېنځم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې د ليکوال ټپې:

ضعيفه! هر څه په دنيا دي
ټينګ يو الله دی چې مدام په دنيا وينه

ضعيف بدن مې مه کړې خدايه
ضعيف بدنی د هر چا مهتاجه وينه

ضعيف ابليس لعين شيطان دی
په بسم الله باندې يې مرګ لوخړه شينه

ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شيطان مو ضامني ضايعه کوينه

۶:. ,, طې ،، ط؛ د پښتو کاپي کښل شوې شپږم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې زړه ټپه:

طاقت د زړه فکر او صبر
جانان زما نه په غمزو کې وړې دينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۲ چوپېری)

,, طبيبه! رنځ مې لا علاج دی
خوشې خوارې دې په ما نه کړې اثرونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپېری)

(c) ketabton.com: The Digital Library

طبيب زما د رنځ طبيب دی
بد مې نصيب دی يار مې خوا ته نه راځينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۳ چوپړی)

۷.: ,, ظې ،، ظ؛ د پښتو کاپي کښل شوې اووم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې لنډۍ:

,, ظالمه! دا ظلم دې بس دی
چې يو دې خوار کړم بل دې ورک کړم له وطنه!،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

,, ظالمه! نور بنديان دې ډېر دي
يو دار اخلاص کړه خلک يې ډېر، ډېر يادوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۳۲۴ چوپړی)

ظلم دې ډېر راباندې وکړ
نور مې د اور لمبو ته مه نيسه مينه
(سلېمان او مجاوير، ۱۳۶۳ لېږدی ، ۳۴۴ چوپړی)

۸.: ,, عې ،، ع؛ د پښتو کاپي کښل شوې اتم ګڼه ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

,, عاشقان ټول سوي سکاره دي
ليلا په تورو سکرو مه ږده قدمونه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۰ چوپړی) په پښتو کې لېوال (عاشقان)، کدم (قدم).

,, عمل مې خپل دی را رسيږي
په يار به ولې د ظالم حکم کومه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۵ چوپړی)

۹.: ,, فې ،، ف؛ د پښتو کاپي کښل شوې نهم ګڼه عربي او پارسي ته تللې ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, فراق در ياب دی پای يې نه شته

زه ورلاهو شوم د هجران غوټې وهمه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۹ چوپړی)
په پښتو کې بېلوالی، لرېوالی، پراک (فراق)، بېلتون (هجران).

▲ ,, فلک نن دې کومک غواړم

چې خوا په خوا مې خېل جانان له ورولينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې اسمان، هسک؛ هغه ګوميزی سطحه چې خلکو په ګومان کاوه چې ستوري په کې ښخ دي (فلک). (اړين بايد مطلب يې الله ج وي، ترې غوره ده چې الله ج و وايي. اسمان، هر څه د الله مخلوق دي او هغه يې پالونکی دی.)

۱۰:. ,, قي ،، ق؛ د پښتو کاپي کښل شوې لسم ګڼه عربي او پارسي ته تللي ابېڅې پيل شوې زړې لنډۍ:

▲ ,, قادره! خدايه ته مې مل شې

د بېلتانه غم ته يوازې پاتې شومه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۰ چوپړی)
په پښتو کې ډېر ځواکمن (القادر).

▲ ,, قيمت دې و وايه جانانه

چې روح مې ستا شي نور به څومره پاتې شينه،،

(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۳۳ چوپړی)
په پښتو کې ارزښت، بيه، قيمت ايښوول، بيه ټاکل (قيمت).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۲ بې (ب):. د دوی تر منځ بېلونکې نخښې

د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکې او ويشونکې لورې د دوی تر منځ بېلونکي نخښي دي.
نومړې بېلونکي نخښې د لومړي ټوک په ۶. ۷، ۷. ۷، ۸. ۷ او ۹.۷ انځورليک (پراګراف) کې و ګورۍ.

(1) د لنډۍ ستر تاثير لرونکې او وېشونکې لوري بېلونکي نخښو له پاره زما ځېرنه دا سپيني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله يې د لنډۍ نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېيلې له لټکي سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه:

۱. ښه ډول لري
۲. بند بند دي
۳. ګړندی حمله کوي
۴. تېز زهر لري
۵. تېز زورور زهر شيندي
۶. اوږد عمر لري
۷. ښه غږ يا پشهارۍ کوي
۸. په حيرانونکې ښه دې خوښ راځي چې وې ويني
۹. د ليدلو تلوسه پيدا کوي
۱۰. سالم بچيان راوړي، ګنه يې ډېرېږي
۱۱. هر سر يې ښه فکر کوي او د بل اوز اوري
۱۲. دوې د لېندۍ ژبې يې پر دوښمن وېره اچوي
۱۳. د تنې يې ځلور سترګې وي (هر څه رانه ويني)
۱۴. چالباز وېشتونکی د زهرو سر يې پيل کيږي، د دې چې سيالي کوي د هر ډول جګړې له پاره چې پايښت و کړي
۱۵. عجيبه احساساتي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي، په همدې ښه يې پوښ کې کړي.
هرې ټپې، ټيکې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېړنې درلودلې نو هغو ته لنډۍ وايي. تاسو لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصرۍ ته ښه غوږ و نيسئ!! پام ورته و کړئ! نو بيا يې پېژنئ چې دا لنډۍ دي چې د لټکي ځانګېړنې (خصوصيات) لري.
ټپې، ټيکې او مصرۍ دا پورته ۱۵ ځانګېړنې نه لري او ټپې، ټيکې او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2) د ټپې ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته را او باسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېله يې د ټپه په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو پيېلې له ټپ سره ډېر ورته ځانګړې ځانګېرنې لرلې. لکه:

۱. درد پيدا کوي
۲. د انسان په تن کې چې درد وي، نو بيا سم د کار نه وي
۳. خوښي له منځه وړي
۴. خفګان ډېره وي
۵. په هېڅ څه پام نه راوړي
۶. انسان په دردونو اړوي
۷. تاثير يې د انسان په زړه ټپ جوړه وي
۸. پټ زخمونه د انسان په وجود کې جوړوي چې يوازې احساس يې کېږي، خو ليدل کېږي نه
۹. بې واکه کړنې په انسان کوي، بېواکه خوشحالي ځرګندوي چک، چک کوي
۱۰. تاثير يې د انسان رنګ پړک زېړ اړوي
۱۱. غم ډېر وي
۱۲. د انسان سپيني تختوي
۱۳. ولس پرې خبرېږي، رسوايي کوي
۱۵. کړو زياتوي
۱۶. د ټپ باندنی برخه کوشنۍ وي او د ټپ دننۍ برخې رېښه اوږده وي
۱۷. انسان رنځور وي

موږ ته يې دا همداسي را پرې ايښې دي او په همدې بنه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټيکۍ او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نوبيا يې پيژنئ.
چې دا ټپې دي چې د ټپ يا زخم ځانګېرنې (خصوصيات) لري. لنډۍ، ټيکۍ او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړيو ځانګېرنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3) د ټیکۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لورې بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته رااوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېبيله يې د ټيکۍ په نوم باندې نوموليې وه، چې دې پښتو پيېلې ټيک، رټ رمټ يا سم برابر سره تشبع کړی دی چې ورته ټيکۍ وايي. د ټولو پام د ناوې ناوېتوب درناوي ته چې په همغه شېبو او چارپيريال کې ويل کېږي نوموليې دي. ټولې ځنګېرنې يې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي او له همدغه چارپيريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. لکه:

۱. ناوې د ناوېتوب درناوي په کې وي
۲. د ټولو پام د ناوې سپېڅلتيا ته اړوي
۳. رټې رمټې وي
۴. خوښې ډېره وي
۵. ډېر خوږ تاثير لري
۶. ډېر پام د خلکو ورته اوړي
۷. تر ډېره ستايل کېږي
۸. تاثير يې ټينګ وي
۹. مېرمنې يې ډېرې وايي
۱۰. په ودونو کې ډېرې اورول کېږي او يادول کېږي
۱۱. د پال په بڼه يې پيغلې وايي
۱۲. په ګډه يې وايي سره
۱۳. پيغلو لاسونه سره يو تر بل ورکړي وي، ناوې يې په منځ کې وي، د لاسو نو په ټال سره په خوږو اوزو ناوې په ټال زنګوي
۱۵. ناوې پرې ډېره خوشحالېږي
۱۶. د ناوې ستاينه په کې وي

موږ ته يې دا همداسې را پرې ايښې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې دغه پورته ځانګېرنې درلودلې؛ ښه غوږ ورته و نيسئ؛ پام ورته و کړئ؛ نو بيا يې پېژنئ. چې دا ټيکۍ دي؛ چې سمې برابر وي، د ناوې ستاينه په کې شوې وي او د واده د شپې چارپيريال زوکړې ځانګېرنې (خصوصيات) لري.
لنډۍ، ټپې او مصرۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړې ځانګېرنې کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(4) د مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوري بېلونکې نخښو له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبې یوه دوې سرې پېیله یې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېیلې له مصرۍ توري او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې لرلې. لکه:

۱. ډېرې ښایسته وي
۲. ښه نادره توازن لري. (چې لومړۍ د لاستې برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)
۳. ډېر ژر تاثیر کوي
۴. انسان په یوه وار له منځه وړي
۵. یوه وار یې سړي ته بس دی
۶. بېلابېلې بڼې لري
۷. درې خواوې یې سړی پرې کوي
۸. په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي
۹. ډېرې لرغونې دي
۱۰. لرغونې اندازه کړل شوي
۱۱. لرغونې ځېړل شوي
۱۲. د مصر هرمو غوندې جوړونکی یې معلوم نه دی
۱۳. لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي
۱۵. زورورې دي
۱۶. په هر ځای کې ترې ګټه اخېستل کېږي
۱۷. د ننداړو شیان دي
۱۸. وهم لري (مصرۍ خولۍ، تاج د ټمبونې مار نخښه)
۱۹. زور دی
۲۰. په مینه ساتل کېږي
۲۱. تل انسان سره وي
۲۲. مکارې وې لکه لنډې مصرۍ توري
۲۳. د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي
۲۴. درندې دي
۲۵. سختې دي
۲۶. جوړول یې ګران دي
۲۷. ډېر ارزښت لري
۲۸. ننداړ چیانو ته یوه ابلاغ وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي
۳۰. په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي
۳۱. په خپل ځای کې کارېږي
۳۲. ډېرې لنډې دي

موږ ته یې دا همداسې را پرې ایښې دي او په همدې بنه یې پوښ کې کړې.
هرې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګړنې درلودلې. ښه غوږ ورته و نیسئ پام ورته و کړئ نو بیا یې پېژنئ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ ځانګړنې (خصوصیات) لري. لنډۍ، ټپې، ټیکۍ نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانګړیو ځانګړنو کې دی.

۱۵. ۳ پې (پ):. د کالب ډول یې

د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ته مسرې ویلی شو، خو مصرۍ ورته نه شو ویلی. هرې مصرۍ ته لنډۍ، ټپه او ټیکۍ نه شو ویلی.

د دې له پاره چې د دوی په منځ کې ځانګړې ځانګړنې د بېلوالي سره شتون لري. خو کالب (ژانر، چوکاټ) او د ځمکګچپوهنې (هندسې) رغښت یې سره ورته ډول لري.

نوموړې ټولې وګړنې پېیلې دوې مسرې لري، چې یوه یې پیلنۍ مسره او دوېیمه یې پاینۍ مسره وي (له دوې نیم بیتۍ او دوې نیمکړۍ وي یا یوه مسره، یو بند، یوه کړۍ، یو بیت).
چې په ټوله کې دا داسې ښکارېږي چې پاینۍ مسره یې د نوموړو پېیلو د پنځې منځه وي.
د پښتو ژبې هره لهجه منځنۍ کوي، چې په هر لهجه د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ په کالب کې ځای شي یوه کره مانا او مفهوم لېږدوي.
څلور بنه د رنګونو ښکاروندي لري، د دوې منسوبو شویو رنګونو پرته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٤ تې (ت):. ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې، څپيزې او زورنې ټولواله

د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په دې کې دی چې هرې لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ۲۲ څپيزه نه وي چې پيلنۍ مسره (نيم بند، نيمه کړۍ) يې نه ۹ او پاينۍ مسره يې ۱۳ څپې ولري.
په سندرو، اوازونو، غړونو او کښلو کې له پيلنۍ مسرې سره ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپيزه سارباري او بېخباري کېږي، په همدې بڼه يې پاينۍ مسرې سره يې ۱ يا ۲ يا ۳، ۴ څپيزه سارباري او بېخباري کېږي. چې دا سرباري، منځباري او بېخباري څپې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ د پيلنۍ او پاينۍ مسرې څپو کې ډېروالی را ولي چې دا يو رښت دی او ګڼلی بنسټ دی.
چې دا هېڅ باکه نه کوي. کله پيلنۍ مسره د دې پېيلي (۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶يا ۱۷) کېږي، کله پاينۍ مسره د دې پېيلې (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۱ يا ۲۲) کېږي، چې دواړه مسرې يې (۲۲، ۲۴، ۲۶، ۲۸، ۳۰، ۳۲، ۳۴، ۳۷ يا ۳۹) څپو پورې کېدلی شي.

په لويه کې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (الف):.
(- - - -)؛ـــــــــــــــــــــ پ يا ل؛ (- - - -)
(- - - -)؛ـــــــــــــــــــــــــــــــــــــ ل؛ (- - - -)

بې (ب):.
(- - - -)؛ــــــ پ يا ل ؛ (- - - -) (- - - -)؛ـــــــــــــــــــــــــ ل ؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترږوییکي، ترږوییکي، سترېل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، راځه!، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، بښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډی، ټپه، ټیکی او مصری توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کیږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنی مسرې (نیم بند، نیمه کړی) په سر کې راغلي او د دوېیمې مسر یا اوږدې مسرې په پیل او پای کې کله یوه، دوې، درې او یا ځلور ځپیزه راځي.

۳. منځني واټن لیکې یا یوه ۹ ځپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغوندلي دي.

٤. پې (پ) پښبله (کافیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ ځپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ ځپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېخې تل او اړین بڼه لړ وي.

٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ ځپېزه مسره ده، دوې غونډلي یا غبرګغوندلي دي. ځپیزې او زورنې

UUUU ;U-**UUUU**-**U**UUU ;**UUUU**
UUUU ; U-**U**UUU-**UUUU**-**UUUU**;**UUUU**

یه- کر- با **نه**؛ کر – بان – و- **ط** + نه - ز – موږ - **کور** + یې
وه!؛ په – سر – او - **ستر**+ ګو- به – دې – **موږ** + جو – اړ - **مه** + نه؛ **وی!**

۴؛ ۱- ۲- ۳- **۴**- ۵- ۶- ۷- ۸- ۹
۱؛ ۱۰- ۱۱- ۱۲- **۱۳**- ۱۴- ۱۵- ۱۶- **۱۷**- ۱۸- ۱۹- ۲۰- ۲۱- ۲۲- ۱؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال د مصری بېلګه ده:.

یه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور یې
وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

د دې مصری سپړنه داسې ده:
لومړی مسره ۴ + ۹+ ۰ = ۱۳ څپې ده، چې ,, یه کربانه! ،، بلنویکی لري.

دوېیمه مسره ۱ + ۱۳ + ۱ = ۱۵ څپې ده چې ,, وه!،، او ,, وی!،، پارنویکي لري.
دلته ټوله مصری ۲۸ څپې ده، دا مصری په پورته بڼه بلنوییکی او پارنوییکي لري، د څپې په ګڼه کې یې ډېروالی راوړی دی. خو نوموړي غبرګغړونه، بلنویکی پارنویکي... . ولس کې لرغن دود دی او د مصری برخه ده؛ د ډېرو معلوماتو له پاره ۱۲. دیفتنګونه انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

مصری مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربنوده مخبېلګه ده.
له ژبني پلوه لږ تر لږه دوې یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تېرې کړی دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرې نه دی کړی. له دغو توکو پرته؛ دیفتنګونه ,غبرګغړونه، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، کنه!، یه که ځاره!، راځه!، ځارشمه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، چې په دې مصری کې شتون لري او په پام کې یې راولو څپو په کچه کې ډېروالی راولي خو باکه نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۵ تې (ت):. د پښیلن یا پښیلنې او پښیلې پېژند په اړه پوښتنې

د لیکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د نومورو ګرنې پښیلې له پاره مورږ ته په لاس راکوي.
لکه:

۱. د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پښیلن یا پښیلنې پېژند څرکند دی؟ او کنه!؟؛

۲. لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ یوازې پښیلنې کښلې او که پښیلنو کښلې؟، چې که پښیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي؟، کنه!؟ په ورته بڼه که پښیلنې یې و کښې نر نوړی ته یې منسوب ولی شي؟ او کنه!؟

زما په نظریې د هغه ټولو لیکوالو نظریې څخه زما نښه ده، چې وایي د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ پښیلنه (شاعره) یا پښیلن (شاعر) معلوم نه دی یا پېژند څرکند نه دی؟ دی؛
که د خانو خان مېرمن، مومن خان او شیرینۍ، ملا عباس او ګلبشره، مولوي صیب عبدالحمید مومند، امیر شیرعالي خان، ملالۍ میوندۍ، اسکندرخان، ... رفیع او لیکوال نه وی کښلې دوی به پښیلن او پښیلنه نه وی.
د بېلګې په بڼه ملالۍ میوندۍ خپلې لنډۍ ویلې کنه، د بل تن او نامعلومه پښیلن او پښیلنې پښیلې خو یې نه دي ویلي چې شاعر دي معلوم نه وي او په ټاټوبي کې دې دوران نه وي کړی. په زرګونو تنو یې زمورږ د پښیلو په بڼه وګړو لیدلې او پېژني یې چې دا ده ملالۍ میوندۍ لنډۍ دي.

بل لوري ته د لرغونو لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پښیلنې او پښیلن پېژند څرکند نه دی.
پښیلنې او پښیلنو کښلې دي، هوکې که پښیلن یې و کښې مرمنو ته یې منسوب ولی شي، په ورته بڼه که پښیلنې یې و کښې نر نوړی ته یې منسوب ولی شي.

د ډېرو معلوماتو له پاره د دې ټوک ۱۵. ۱ د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو پېخلیک انځورلیک (پراګراف) و ګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ٦ ټي (ټ):. د لیکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي

د لیکوال ځرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټیکې او مصرۍ ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری په لاندې ډول د لیکول پېیلې له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

- لاس کې به غټ لـرګی د ستا و
  لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه
- بیا به کـری ورځ را په شا وي
  لکه چې کوټـی ځوک په بار بلده وینـه
- ستا به لاسونـه زما غوړونه
  لکه ګاډۍ جلب دې هر وخت کش کونـه
- ځانه ځښـتن باندې دې سپارمه
  تـودو ایـرو باندې مې خپل یار و لړمه
- ځنګ تـه مې راشې راتـه نه ګورې
  لکـه هـندو چې کلیمـه بده راځینـه

۱. لنډۍ پېیله له لنډۍ ځخه، ټپه پېیله له ټپ ځخه، ټیکۍ پېیله له ټیک ځخه او مصرۍ پېیله له مصرۍ ځخه رغښت مومې.

۲. لنډۍ پېیله د لنډۍ پیلنی او پاینی ځېرې کاپې، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټپه پېیله د ټپ پیلنی او پاینی ځېرې کاپې، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی؛ ټیکۍ پېیله د ټیک پیلنی او پاینی ځېرې کاپې، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی او مصرۍ پېیله د مصرۍ پیلنی او پاینی ځېرې کاپې، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ تکرارېدلی کوښښ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ د پښتون پښت غړونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پېیلې موړ ته په پوخ کې کوي چې پېنځه دانې دي او هر یوه یې دوې مسرې لري.

٥. زورنې یې په څلورمه، څلورمه ځپې دي، خو ټولېز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

د څلورګونو ځپو ټولوالې څخه یې په هرې څلورو ځپو کې په څلورمه ځپه زورنه ده؛ ټولې مصرۍ او ټپې دي سره ګډې. د ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په غټ او ستا، د ټپې پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په غره، سه او شي راغلې ده؛ درېیمه مسره د مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په رې او شا راغلې ده، څلورمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په کو، بار او وي راغلې ده؛ پېنځمه مسره د دوېمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په سو او ړو راغلې ده؛ شپږمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په ډۍ، هر او که راغلې ده؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په تن او سفا راغلې ده؛ اته مه مسره د ټپې پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په رو، خپل او ړه راغلې ده؛ په نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په را او نه راغلې ده؛ لسمه مسره د مصرۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په دو، مه او ځي زورنه راغلې ده.

په لس واړه مسرو کې ترنګتوک په ځوړ دی چې په پیلنۍ ټپې، دوېیمه، درېیمه، پېنځمه مصرۍ، کې یې ,, نه ،، او یوازې په دوېیمه ټپه چې څلورم ځای کې راځي ,, مه ،، ترنګتوک راغلی دی.

د بېخباري مصرۍ یا پېنځمه مصرۍ اوله مسره کې په نهه مه ځپه ترګتوک په دې بڼه راغلی دی ,, ګورې،، راغلی؛ الته اهنګ یې اخستی دی. د چار کړ دی چې یوه تړلې ځپه ده، که په لړ ځنډ یې راولو نو بیا لړ لوړ په غړ کې زوکړه کوي، چې دوې ځپې یې کړو بیا مسرې په کچه کې یې ۱ ځپې ډېروالی راولي او بېخباري شوي ورسره؛ مسره یې له ۹ ځپېزې څخه ۱۰ ځپېزه کېږي او د ۹ ځپېزې خوند او خوړ غړ یې غوره نه ساتي، نیمګۍ شوې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۰ څپه یې ترکټوک راغلی دی، خوږ غږ ځای نیولی دی، چې په همدې څپه اواز په ځوږ شوی بېرته.

د غبرګغږونو او پارنوییکو په شان ځکه غوره نه دی راغلی چې په چار کړ شوې غونډله او د هغو په شان یې ترنګ نه دی ساتلی؛ دلته دا باکه لري. په پاینۍ مسرې یې په ,, نه،، ترنګټوک راغلی دی. خو ټولې مسرې لکه د ټپې او مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ مسرې په شان ترنګټوک ساتلی دی. د مصرۍ بېخباري په نیمکی بنه په ځور غږ ستاتلی دی، دا نو یوازې په ساز او اواز کې څېرمه اهنګونه جوتوالی (برجسته والی) مومي او له ژبني ډګره نور راوځي.

٦. د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پیلې پینځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په ټپه او مصرۍ بنه شتون لري.

٧. ټپې او مصرۍ میچه د څپیزه او خجیزه ټولوالې (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بنه او لاربنوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لږ تر لږه لس یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو څپې یې له ټاکلې شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیری نه دی کړی او زورنې یې له ټاکلې شمېر څلورو څخه تېری نه دی کړی، له دغو توکو پرته. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرولیکي، ټرولیکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیېجاني چغې، لکه: الله ویٙ!، وی، او، نو ویٙ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله ویٙ!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بنه، څنګه، ولې...)، چې په دې دوې ټپې او درې مصرۍ کې شتون نه لري او په پام کې یې هم نه راولو که شتون یې درلود بیا مو پام کې نوه چې څپو په کچه کې ډېروالی راولې خو باکه نه کوي.

دا چې د لومړی، څلورمې ټپې او دوییمې، درېیمې او پینځمې مصرۍ لومړی غبرګغونډلې دواړه ملې سره په یوې لارغې ټړل شوي یا عطف شوي دي نو پېنځه ټړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتیب) د غونډلې په بنه نه چې اېښی (پیل، مبتدا، شروع) وي یا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پټلیزه و ویل شي؛ بویه، اړېنه ده، په چار ده چې په ټینګاري بنه و ویل شي. لارغه (پیوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسنې اړیکه چې په لارغه څرګندېږي- یوه ګډه غونډله جوړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په رښت کې نومړې مسره ۹ څپې کیږي او په لارغه (پیوستون، مکث، مکڅه) کیږي. بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتیدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون ,, په ګوند کی دننه کوشنۍ ډله،، (Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او مطلع (Opening) وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, (Interstice, Chasm, Hiatus ته وايو، په لومړۍ مسرې کې و له لکه سره لارغه ده.

بویمه، اړېنه ده، په چار ده چې د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ له پیلنۍ او پاینۍ مسرې سره کسر څرګندیږي، برابر راځي او اوز یا لحن یې هم روغ اوډون مومي. پاینۍ ۲ مسرې چې سروکی دی ۲۲ څپې، د نیمکی کسر (مطلع) یا یې وګڼو چې لومړی یوه کسر (مطلع) لري او ورپسې یې څلور مصرۍ، یا ټپې، یا ګډې یو بند دي؛ کسر یې له دوې مسرو چې لومړۍ یې لنډه او اوږد مسرو څخه جوړ دی کټ مټ یوه یوې مصرۍ په شان دی، چې بیا د پښېله یې تړون له مخې له هر بند سره ځای، ځای یا ټول تکراریږي.
پاینۍ دوې مسرې چې له ټولو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ورسته راشي یا بېخباري شي نه سرباري نو غوره سپینې ته راوځي لکه چې په همدې بڼه ده.
دا نو داسې نه ورته نه شو ویلی چې دواړه پاینۍ مسرې دوې تکراري لړ والې مسرې دي چې دواړه یې دوې لړه دي او تر ټولو همدا لړونه د هرې څلور مصرۍ څخه ورسته تکراریږي (بېخباري کیږي).
پورتنۍ پېیلې کې ,, لومړۍ او څلورمه ټپه، دوېیمه او درېیمه مصرۍ سړو ته منسوبې دي، پېنځمه مصرۍ ښځو ته منسوبه ده یا اړوند ده ،، ټپې د سره پیلنی مسره ده ۹ څپې، دوېیمه مسره ټپې دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ درېیمه مسره د لومړۍ مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، څلورمه مسره د لومړۍ مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ پېنځمه مسره د دوېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، شپږمه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې؛ اووه مه مسره د دوېیمې ټپې لومړۍ مسره ده ۹ څپې، اته مه مسره د دوېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې او نهه مه مسره د درېیمې مصرۍ لومړۍ مسره ده ۹ څپې، لسمه مسره د درېیمې مصرۍ دوېیمه مسره ده ۱۳ څپې. چې له پاینۍ مصرۍ څپې لړ سره بېخباري تشه یا خلاصه یا مطلع مسرې دي چې نومړې ټپې او مصرۍ لس لارغې لري، ۱۱۰ څپې کیږي.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نومړې ټپې او مصرۍ، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۷۰ ویکي (Words) لري؛ ۲۶۱ دانې یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces ،،Characters)؛ ۳۴۳ داني منشوره یې له وت سره دي (,, with Spaces ،،Characters)؛ ۱۰ پراګرافه (Paragraphs) دي او ۲۱ لینو (lines) کې کښل شوي دي له لیکي هرپی، لاندنۍ یادونې او پاینۍ یادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۸. د رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري رنګ دی (Color model: RGB, Red: ۱۱۲, Green: ۰, Blue:۰) او د مصرۍتت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:۴۱) دی. د لښتیلیک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو شعرونو او یو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو شعرو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لیږدیز لمریز کال په ستېه ۲۷ او ۲۹ ګڼه دی.

۹. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ پنځه له هغې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ، او مصرۍ له پاینۍ مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې یې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او یا مصرۍ ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ یې چې د ټپې او مصرۍ رنګونو ښکاروندی یې د ټپې ځیګري دی، د مصرۍ تت نصواري دی. ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې یا لنډۍ ته منسوبې وي، یا ټپې ته منسوبې وي، یا ټیکۍ ته منسوبې وي او یا مصرۍ ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شویو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه یې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټیکۍ ده او که مصرۍ ده. له دې سره سم دا لومړۍ او څلورمه ټپه او دوېیمه، درېیمه، پېنځمه یې مصرۍ دي.

۱۰. د ټپې او مصرۍ پېیلن لیکوال صفی الله فردوس خان ټولې په ګډولې بڼه یا اونګ بڼه جوړې کړې (مصنوعي: دیسي، شلخي، ګډول، ترکیبي، یوه ځای کول: فیصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو یا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځای ، جارګی، چمبړ: مرکب) یا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې دي. هره یوه نوې ګډوله رغولې چې د نوې ټپې او مصرۍ سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی یې ځانته غوره کړی دی.

هره یوه مسره یې په لیکه کړې یا په لیکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له ټپې او مصرۍ یې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېیلو څخه روغې ګډوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي نه دي. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبيعي، دي او مصنوعي, ديسي او شلخي، نه دي.

۱۱. د دې ټپو او مصريو پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېګ تن دی، او د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری شعرونه يې په پښتو ادب پنځې, طبيعي، او يوه دمي پوښلې دي. د زهن د ټپې او مصرۍ زېږندې يې له لېوالې سره لوړه د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالی ربښې رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری په لاس ورکول، يوازې او يوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپيلې ربښت دی او اسلامي ربښت هم دی؛ چې چارپېريال له خندونو څخه لرې ساتي، د لېواليتا ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ. دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد ګټنې واخستل شي.

۱۲. د دې ټپو او مصرۍ يو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وايم داسې ده:
کره موده يې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمينه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۰۷/۲۵/ ۱۳۸۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.
د دې ټپو او مصرۍ يو چې سرليک يې ,, سروکی، پام يا نيمکی ده،، (صفی الله ، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۵۸ چوپړی)
د مينې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېريال او هواويچې د تاثير پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا يې د پنځې (تخليق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱۳. د دې ټپو او مصرۍ يو وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادبنې په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپښين ۳:۱۱:۳۹:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره يې ويلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه اېښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.). :. ۰۰:۰۲:۲۴:۰۹ (رپه: ثانيې: دکيکې: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱٤. د ليکوال دا ټپې او مصرۍ د ده له ودرېدوکه نيمکی مصرۍ څخه دي، په دې ښه ټپو او مصرۍ يو کې د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ويلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغوني پېیل مېجه ځېږه خجېزه ټولواله (چې له ځلورګونو ځپو ځخه به یې یا په هر ځلور ځپېز کې اوله ځپه باندې زورنه وي، یا په هر ځلور ځپېز کې دوېیمې ځپه باندې زورنه وي، یا په هر ځلور ځپېز کې درېیمې ځپه باندې زورنه وي، یا په هر ځلور ځپېز کې ځلورمې ځپه باندې زورنه وي) په سته یوه پېیله به یې ویله بیا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ پیل و کوه. ځینې پېر به یې په نېغه لاره ټولې ویلې، یوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ویلې.

ځینو په یوه سیټ ځلور دانې یوه تن ویلې او ځلور بل تن؛ ځینې وخت به یوه همبول دوې دانې ویلې او بل به دوې دانې ویلې؛ ځینې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به یې پوره شو، بیا به نیمکه برخه به ټولو په ګډه یا یوه وار بېخباري تکراري خلاصه برخه د نیمکۍ ویله؛ او نوموړې بڼه نیمکۍ، پام او سروکۍ د لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ تر منځ نږدې پوله او یا سرحد او یا د دوی ترمنځ د تېرېدو پول دی.

چې ځینې وخت بیا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ارمونیې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له یوه درځن ورسته؛ کله به ټولۍ او ځینې وخت به یوې ګډې نغمې، سندرې، د موسیقۍ یوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځینې وخت به یوې ګډې نغمې یا سندرې یا د موسیکۍ یوې پارچې یا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېرۍ پېر لېوال به ټولې سره ګډې ویلې او لېوالې به ورته ودریدوکه ویله او ترله. لکه دا په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغۍ او سندرغاړي یا بولل به هم دمه وکړه او بل درځن ته به چمتو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ .۱۵ جې (ج):. د صفي الله فردوس په لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو کې تشبې

د ليکوال اېنج. ص. ف څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د ليکوال پېيلو تشبې له پاره لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ، تشبې، نغوتنې (کنايې)، په تله ويکي، انځوريز غونډ غوره هنري دوران، په لويه کې بوړوي، د دوی کالب ورته لويه پنډوسکه غوړولې ده.
چې ژبپوهني ته د ادبي فنونو (مانا، بيان، او بديع) غولی رغوي. په بيان کې له ورته والي (تشبې، تشبه يا تشبيه)، نخښې (استعارې، نښانه، سمبول، رمز)، نغوتې (کنايې) او مجاز (استعاده، دالفاظو مجازي استعمال) څخه بحث کوي.

خبرو معنوي ارزښتونه يا د خبرو معنوي ادبي پيداوارو (صنعتونه) راپېژني او د خبرو غوره لارو چارو ښو ته پاملرنه کوي. په بنسټيزه توګه د خبرو ښې اغېزې (فصاحت او بلاغت Eloquence) او څرګندوالی (وضاحت Clarity) تر څېړنې لاندې نيسي.

بيان (سپړنه، تشريح، ډله، ډول؛ د غيوغيو ټکو څرګندونه) هغه پوهه ده چې په مرسته يې يو يا څو مانا وې په داسې بېلا بېلو لارو و ويل شي چې د څرکندوالي او پيچلتوب له مخې ښکاره توپير و لري او مانا په پورتنۍ بڼه ژباړي.

تشبې (تشبه، تشبيه Simile, Comparison, Allegory, Metaphor يا): ورته والی، پرتله (مقايسه)، رمزي (مجازي کيسه؛ سمبوليك؛ حکايت؛ هغه کيسه چې واقعيت په مجازي او کنايي ډوله په کې څرګند شوي وي.)، يا استعاده، د خبرو مجازي استعمال ته وايو.

تشبيه ورته والي ته وايي، دا ورته والی به يا په بڼه کې وي، يا به په مانا کې وي. يانې دوې شيان يا دوې حالتونه څو ګډ ستاين، څيرې، ځانګړتيا سره لري، خو يوه څېز له بل څېز سره پرتله کېږي.

د تشبه وی مانا د دوې څېزونو په يوه مانا کې ګډون ته وايي او په ادبي نمونه کې د دوې څېزونو له يو بل سره هم رنګه يا يو ډول کولو ته وايي، خو په دې ترڅ چې دا ورته والی رښتغوښتنه رښتيني نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا دا چې تشبه وی له پامه ورته کولو یا یوه شی د بل شي په شان کېدو ته وايي او نمونه يې يوه ځانګړې مانا کې د دوو څيزونو ګډون ته تشبه وايي. یا په بله وينا يو څوک، يو څيز يا يو حال د بل چا، بل څيز يا بل حال سره ورته کېدو ته تشبه وايي، خو په دې تړ چې د دواړو څيزونو يا حال او څه رنګوالي ترمنځ يو يا څو ګډ ستاين شتون و لري.

د بېلګې په ډول: سپی يې د سپي په ډول خوري او سړی يې د سړي په ډول خوري. نو په دې کې د خوارک يا څښاک د سولوکو پرتله (تشبه) شوې ده، چې د سپي خوراک ناسم، ډېر ناوړه، له غړو او کړپهار ډک وي او په خلاصه خوله خوراک کوي. د سړي خوراک سم، غوره، پاک، غلی او پټه خوله وي چې د خوراک پروخت يې خوله بنده وي شخوند وهي.

له وګړني پېيلې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ څخه به يوه لکه په لاندې بڼه را واخلم:.

ادبپوهانو په ربښت کې تشبيه د مانا د څرګندولو ډېره لومړنۍ او اسانه لاره چاره بللې ده، څرنګه چې وګړی د ډېرو کارونو او څېزونو کړو وړو او ربښت څخه پوهه نه لري. هغه څېزونه نه شي سپړلی، نو له هغو څېزونو سره چې ښه يې د پېژند ځانګړنې پېژني ور سره تشبيه کوي.

تشبې (ورته والی يا تشبه) پېنځه سکالو لري:. مشبه، مشبه به، د تشبيه وجه، د تشبيه توري، د تشبې پټه.
د تشبې پېنځګوني سکالو څخه مشبه او مشبه به ته د تشبه لوری رالوری هم وايي چې په تشبې کې د لوري رالوري يادونه او شتون اړين دی؛ دغه دوه سکالو د تشبې بنستيز سکالو هم نومول شوي دي.
پاتې درې نور سکالو (د تشبې وجه، د تشبه توري او د تشبې پټه) د تشبې سر سري سکالو دي چې يادونه او شتون يې اړين نه دي.

د مشبه او مشبه به ترمنځ د ګډ ستاين يا وجې مېندل د هر چا له پاره ممکن نه دي، ياني د هر چا تر پوهې پورې نه اړوندېږي؛ دا کار يوازې پېيلن او پېيلنې (شاعران او شاعرانې) په سم ډول سره کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۱ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه

مشبه (Likened, Compared): ورته والی، شباهت، شکل، بڼه، تصویر. هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا، بل شي یا بل حال سره تشبه کړای شوي وي، یانې کوم شي ته چې تشبه ور کول کیږي، هغه ته مشبه وایي.

مازې په خوله ربتینې وایې
راځه د زړه خوالې و کاندو مرګ راځینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې خوله مشبه او ربتینې مشبه به دی، زړه مشبه او خوالې مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۲ د صفي الله فردوس په ټپې کې مشبه به

مشبه به: چې له کوم شي سره تشبه ور کول کیږي. یا مشبه به هغه څوک، شی یا حال دی چې د بل چا بل شي یا بل حال سره ورته والی او تشبه ورسره شوي وي. د بېلګې په بڼه ,, پوهنه رڼا ده ،، پوهنه مشبه، رڼا مشبه به شوه. دا ځکه چې مونږ په دې جمله کې پوهنې ته د رڼا حیثیت ور کړی او رڼا غوندې مو بللې ده. په پېیله کې تشبیه کول (to liken, to compare, to assimilate) باید پېیلن او پېیلنې مشتبه نه کړي (Dubious, Confused شکمن (شکی)، سر ګډول، وار خطا کول، مغشو شول).

مینه کې وصل تکی ورک شو
هجر کې و ګوره کلیات راغلې دینه

د لیکوال په پورتنۍ ټپه کې چې سړو ته منسوبه ده، په کې مینه مشبه او تکی مشبه به دی. هجر مشبه او کلیات مشبه به دی؛ تکی د دې له پاره مشبه به دی چې یکړ یا یون دی، ګڼه یې کمه ده، په مینه کې ډېر لږ کیسې شتون لري چې لېوال او لېواله، مین او مینه دې یوه او بل ته رسیدلي وي؛ خو بېلتون کې بې ډیرې کیسې شتون لري او په سلګونو مینانو د ماتې مینې کیسې شتون لري؛ یو لیکی ۴۸ چوپړي وي، له څلورو تر لسو لیکو څخه یو دیوان بوربړي او له څلورو څخه تر لسو دیوانو څخه یو کلیات بوربړي. په بېلتون (هجر) کې د ډېرو کیسې دي چې سر ته نه دي رسیدلي او الله ج یې پېښت (نسب) ته اوړدوالی نه دی ورکړی. لکه یوسف او زلیخا، د لیلا او مجنون، مومن خان او شیرینی، ملاعباس او ګلبشره... . چې ګڼه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرګونو ته رسېږي. له همدې ډېر ګڼې ښخه مې هجر له کليات سره تشبي کړی، چې هجر له کليات سره مشبه به دی.

۱۵. ۷. ۳ د صفي الله فردوس په لنډی کې تشبي وجه

د تشبې وجه (دليل، برهان، علت، سبب، وجه، واسطه، سند، حجت، فکر، شعور، عقل، بحث کول، دليل راوړل، په منطق برابرغږيدل): چې د کوم چم پيداوار(صنعت: ارت، هنر، فن، عملي مهارت، رغاوه يا صنعت، صنعي قدرت ضد)، د ښکلا د تخليق فن، د تخليقي تخيل اثر، د پوهې يوه څانګه (په تېره د اجتماعي علومو) مهارت (تخصص)، استعداد، ځيرکي، جادو، چم، تېرايستنه، چل ول) په وجه تشبه ور کول کيږي. يا داسې چې يو يا څو ګډ ستاين چې د مشبه او مشبه به ترمنځ شتون لري، د تشبه وجهه يې بولي.

نری سينه نری يې ونه
خدايه له ځای ځنې کمزوري دغه ترله

د ليکوال په پورتنی لنډۍ کې چې سرو ته منسوبه ده يا د نر نوري له لوري ويل شوي. په کې نری مشبه او سينه مشبه به دی؛ نری مشبه او ونه مشبه به دی؛ د تشبې توري نه لري.
د کوشنيوالي له پېر ښخه د ترلې عاجزي، سوی زړه ورتوب، کمزورتيا او کمزوري يې د تشبې وجه ده. نازک هډونه، نازک کړه وړه، نری سينه (ډارنده)، نری ونه (ټېټه، لنده، وچه تنه، نری هډه) له د زوکړې له پېر ښخه يې کمزوي په نومورې لنډۍ کې د تشبې وجه ګڼم.

۱۵. ۷. ٤ د صفي الله فردوس په ټپې کې د تشبې توري

د تشبيه توري: د کومو اداتو په وسيله چې تشبه ټينګيږي يا ذهن ته راځي. يا هغه ودرېدوکي دي چې د هغوی په واسطه د مشبه او مشبه به ترمنځ د تشبه وجه ځرګنديږي.
د تشبه توري يا ادات دا دي: په شان، غوندې، هغسې، هسې، ښنګه، داسې، پرې. لکه: ته به وايي، تا به وی، په دود، په ډول، په مثال، په رنګ، په څېر، په رقم، ورته... .

ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکيانډې واړه ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسرې کې مېړمن مېړه ته وایي چې ستا رنګ انار په ډول سور دی، تازه یې، بې پامه یې زما غوره پالنه نه کوې، خپله پالنه کوې، خپل د مېړه رنګ یې له انار سره چې یو ګنه پېژند نوم دی ور سره تشبې کړی دی چې رنګ مشبه او انار مشبه به دی. په پاینې مسره کې مېرمنې خپل ژېړ رنګ چې مکیانډه ښځینه یو ګنه پېژند نوم دی ځان سره تشبې کړی، چې رنګ مشبه او مکیانډه مشبه به دی؛ ژړوالی او سوروالی یې د تشبې وجه ده او غونډې یې د تشبې توری دی.

۱۵. ۷. ۵ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې تشبې پېته

د تشبې پېته:. د تشبې غرض مقصد (پلانول، نیت کول، قصد کول، پلان، نیت یا قصد) او مطلب (نښنه، هدف؛ مدعا، نښنه کول؛ ورځرمه کول؛ په نظر کې نیول؛ نښنه نیول؛ ورځرمه کېدل) چې له تشبې څخه اخیستل کېږي. د تشبې پېته ورته وایي. موخې له پاره یو شی بل شي سره تشبې کېږي.

هواوېچه د ژمي نه ده
د خرګړي ورمه بوی نغښتې په شاړه

د لیکوال پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، که چېرې د وییپوهنې له پامه (د) اړیوییکي شي او ساده ویونه (ده) نه دی؛ دا (د) وییونه د ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) نه شو منلی له خرګړي سره، د مشبه ده لېوال (عاشق) ته پټ منسوب دی او خرګړی مشبه به؛ په مشبه ده لېوالې ته پټ منسوبه دی او مشبه به شاړه ده؛ د تشبې توري نه لري.
د ژمي هواوېچه (هوا حالت، موسم) د ژوري میني، خوړېغېړې د مستۍ وندي دي، په دوبې او منې کې هواوېچه کې چې خاوند خپلې مېرمنې ته میني پالنۍ لوړ حس غاړه ورکړې ده، مېرمن یې د خاوند د تن بوی په خپل ځان نغښتلی ګڼي.
دا د ژورې تودې مینې؛ خوړېغېړې؛ د مستۍ هوا (ورمه) د پسرلي نه د خپل مېړه لېوال ګڼي چې له اوږ پېر ورسته ور سره ګډ شوی وي؛ د مېړه (خرګړی یو ډول غرنی بوټي دی چې ډېر خوږ بوی لري، په زاړه پېر کې به یې د کوټو، حجرو، مسجد په غولي کې د ټغر په ځای لکه بروڅې اچو و. خرګړي د تن پاکه جنتي) ورمه یې د تشبې وجه ده.
په همدې سته یې د تشبې پېته ګنم چې مشبه او مشبه به یې پټې دي. د همدې له پاره مېرمن لېیلي دي مېړه (خرګړی) مندینه (شاړه) په پېیله کې د خپل وند او اند کې سره ورځرمه کړي بوړولي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشبې د لور را لور ځرنګوالي په ځته ډېر ډولونه لري.
ځینې تشبې ځنې په لاندې ډول را اخلم:

اې (ا):. د لور را لور (طرفینو) د ځای له پامه تشبې (تشبیه) په دوې ډوله ده:

۱۵. ۷. ٦ د صفي الله فردوس په لنډۍیو کې وتلې تشبې

لومړی:. وتلې تشبې (مفروقه؛ جلاجلا، بېله شوې، وتلې، (عدد) تشبې) چې په یوه مسره کې د هرې مشبه تر څنګ مشبه به راغلې وي.

▲ غاښ مرغلرې لال دي شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې غاښ مشبه، مرغلرې مشبه به، شونډې مشبه او لال یې مشبه به دی.
په پاینۍ مسره (دیارلس څپېزه مسره) کې یې خوله مشبه، غونچه مشبه به، خبرې مشبه او کند (قند) یې مشبه به دی. په کومه بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

▲ تې دې کونځیټ غاړه ایلبټ ده
هډ دې کرستلې د ماوی او کورګل دینه

د دې لنډۍ په پیلنۍ مسره کې تې مشبه، کونځیټ مشبه به، غاړه مشبه او ایلبټ یې مشبه به دی. په پاینۍ مسره کې یې هډ مشبه، کرستل مشبه به دي.
کنځیټ، ایلبټ، ټورمالین کرستال، پنځې منرالونه دي چې ماوی، کورګل، بېلو کانونو د لغمان کې رګونه دي. بې کچې ښایسته، هر لوري ترې روښنایي وځي، نادرې ژی لري او پینۍوال لوړ نه پیداکیدونکي منرالونه دي چې د ټول پنډوسي په کچه یې لرغون د کاني کانو ټیکلی (ریکاټ) ټینګ کړی دی.
په دې بنه چې مشبه له هرې مشبه به سره نږدې دي، د دې له پاره یې وتلې، وتلې تشبې یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۷. ۷ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې نغاړلې تشبې

دوییم:. نغاړلې تشبې (ملفوفه، لفافه، پلاستیک، خلته کې) چې په یوه مسره کې مشبه او بله مسره کې مشبه به راغلې وي.
د دې له پاره یې نغاړلې تشبې بولو چې مشبه او مشبه به سره نږدې نه وي؛ یوه یا دوې مشبه په لومړۍ یا دوییمه مسره کې راشي، یا یوه یا دوې مشبه به په لومړۍ یا دوییمه مسره کې راشي.

ښه انګچه مینه انګولا که
غبرګ انګولل که لېوهګۍ سره لېوه

د لیکوال پورتنی لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، انګچه (پرېکړه، تصمیم، سیې فیصله او په زړه پورې کچه یا ټوله نتیجه: ټنګار، ثبات، ټینګ عزم) مشبه او لېوه مشبه به دی؛ انګولا (د لېوه اوږدې غرانګې، د لېوه غږونه، د لېوه لېوهګۍ ته او د لېوهګۍ لېوه ته غږ) مشبه او لېوهګۍ مشبه به دی.
ګورو چې مشبه په پیلنۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده او مشبه به په پاینۍ مسرې د لنډۍ کې راغلې ده. د تشبې توري نه لري؛ د مینې پالنی لوړ حس یې په ګډه څرګندوي چې تل له خپل اوږده غږونه له لېوهګۍ سره غبرګ وي، غبرګ انګولل (انګولل لکه لېوه په ډول انګولا کول) یې د تشبې وجه ده. په همدې ستې یې نغاړلې تشبې ګڼم چې مشبه او مشبه به مې سره په یوه مسرې کې نږدې په نږدې نه دي بوږولي.

بې (ب):. د ندرت او ابتذال له پامه په دوې ډوله ده: ۱. نادره او ۲. ابتذال

۱۵. ۷. ۸ د صفي الله فردوس په لنډیو کې نادره تشبې

۱. نادره تشبې (نادره تشبه): هغه تشبې ده چې پیلنو او پیلنې لرې ترې ګټنې اخلي او لږ دود لري. یا یې کوم پیبلنه یا پیبلن نوې زوکړه کړې وي. یا یې په نادرنه بڼه نادرې تشبې په پیبله کې کښلې وي، د لیکوال لنډۍ ده:.

په دا ژوند وند اکۍ په څه که
د کودیو یې کتار لاړ له انګړ لاړه

دلته ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) کتار (قطار) د ژوند سره تشبې کړی دی چې کتار مشبه او ژوند مشبه به دی؛ اکۍ یا د تره مندینه یا کاکۍ مې له انګړ سره مشبه به کړی دی؛ په څه که یا په څه کړه (د پښتو ژبې له کړ وتیزي څخه ړې له کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه غورځېږي که راځي، کا بلل یا د کا چې له کړه څخه یې وتیزه اخستل کېږي ناکره ده، کا باید نه که باید و کښل شي، کره وینګ راځي او همدا یې روغه کښل شوی وندی دی) د تشبې توري دي؛ لاړ او لاړه یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې دا تشبه د پېیلنو او پېیلنې په پېیله او پېیلې کې لړه موندل کېږي.

د نومورړې لنډۍ په پیلنی نهه څپیزه مسره کې ترنګټوک په که او په پاینۍ دیارلس څپیزه مسرې کې یې ترنګټوب په ړه دی؛ هې (ه) یې د لنډۍ لړ (ردیف) او لاړه یې نه ماتېدونکی پښېله (قافیه) ده او دا نادره لنډۍ ده.
د دې له پاره چې دغه بنه تشبې پېیلنو (شاعرانو) لړې کارولې ځکه یې نادره تشبه بولم.

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه میرڅمنو تړاکونه

په دې لنډۍ کې ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) تن یا ځان د هړپی (صندق یا بکس) سره تشبې کړی دی چې تن مشبه او هړپی مشبه به دی؛ مو تړښتی دی ټاټوبې (افغانستان، هېواد) مشبه او مرغلرې مشبه به دی؛ پرې د تشبې توري دي؛ بې ګڼې یا له حسابه وتلې یا بې شمېره پرې د دښنو یا میرڅمنو تړاکونه (له یوې مخې تالا، تولوژنه کول او راوړل) یې د تشبې وجه ده؛ نادره تشبې یې ځکه بولم چې کله هم کوم پېیلن یا پېیلنې تن له هړپی سره نه دی تشبې کړی او شونې ده چې دا د لومړي ځل له پاره شوی وي، یانې بېخې نادره تشبې ده.

۱۵. ۷. ۹ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې مبتزله تشبې

۲. مبتزله تشبې (مبتزله تشبه): هغه تشبې ده چې پېیلنو او پېیلنې ترې ډېرې ګټنې اخلې او ډېر دود لرې.

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غېتو ټکو یې شتمنه څومره دړه

ما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په ځېلې دې لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده، یوه لنډه (پیلنی یا ۹ څپیزه) مسره، یوه اوږده (پاینی یا ۱۳ څپیزه) مسره، په دواړو مسرو کې ترنګټوک (به او ړه) په ځوړ دی، دړه وی په لنډۍ کې نه ماتېدونکې پښېله (حکمي کافیه) ده، او د ژبه او دړه وییکې (وییو یا لغاتو) کې د هې (ه) ابېڅی (حروف یا الفبا) لړ (ردیف) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره يا نوری (نر، ځان، جنس يا نر او ښځه) د شتمنه (بډای، بډايه، موړ، غني، خان) سره تشبي کړی دی، چې ډېره مشبه او شتمنه مشبه به دی؛ څومره د تشبي توري دي؛ درون خوی، درني خبرې او درنه ژبه په غټو ټکو يې د تشبي وجه ده؛ مبتزله تشبي يې ځکه بولم چې ډېری پېيلن يا پېيلني يې ستاين کاروي.

پی (پ):. د تشبه د توري راوړلو او نه راوړلو له پامه په دوې ډوله ده:
۱. لسپانی تشبي (مرسله تشبي) او ۲. ټينګاره تشبي (موکده تشبي)

۱۵. ۷. ۱۰ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې لسپانی تشبي (مرسله تشبي)

۱. لسپانی تشبي (مرسله تشبي) د مرسل يا لسپانی يا لس پاڼي لرونکي ګول (ګل) په ډول وي، هغه تشبي ده چې د تشبي توری يا غونډ (کلمې) په کې شتون و لري. (راوړل شوي وي يا زکر شوي وي).

لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) پورتنی لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په کې لسپانی تشبي کارولې. په پيلنی مسره کې د لېوال نوم کوچي له بادرنګ سره او په پاينی مسره کې د لېوالې نوم زردکې سره تشبه کړي دي.
چې لېوال نوم کوچی يې مشبه، بادرنګ يې مشبه به، لېوالې نوم مشبه او زردکې مشبه به دي؛ باندې يې د تشبي توري دي؛ په مينه نوم ټاکنه چې بادرنګ نازک او تازه ښاکلي ځلمي ته وايي چې پنځي ښايسته ځوان سره تشبه وي؛ زردکه نازکه او تازه ښاکلي پېغلې ته وايي چې پنځي ښايسته پېغلې سره تشبه وي، داسې يا په مينه نومونه يې د تشبي وجه ده؛ لسپانی تشبي يې ځکه بولم چې هر څه په کې د لسپانی يا مرسله ډول ښکاره دي او په کې شتون لري.

۱۵. ۷. ۱۱ د صفي الله فردوس په لنډۍ کې ټينګاره تشبي (موکده تشبي)

۲. ټينګاره تشبي (موکده تشبي يا موکده تشبه يا ټينګه، جدي، سختګيره، درست، سمه، پرځای، دقيقه تشبي): چې د تشبي ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، يا په کې شتون و نه لري ټينګاره تشبي ګڼل کيږي.

ستړګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په دا پورتنۍ لنډۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) يې د تشبې وجه ده؛ په پاينۍ مسره کې سترګو ليدل د زړه سپيني سره تشبه کړې ده چې ليدل مشبه، سپيني يې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو يې تر زړه پورې واټن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنګ پرک وړي، نظر يا ګورا! يې د تشبې وجه ده؛ ټينګاره تشبې (موکده تشبې) يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.

ټينګاره تشبې (موکده تشبې) په درې ډوله ده:. ۱. اضافي مؤکده تشبه، ۲. توصيفي مؤکده تشبه او ۳. مؤکده محض تشبه.

۱۵. ۷. ۱۲ د صفي الله فردوس په لنډۍ او ټيکی کې ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)

۱. ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه): هغه تشبې ته ويل کيږي چې په مشبه کې يې ډېرښت (پريمانی، ډېروالی، زياتی، تېری، افراط، شته منی، زياتونه، زياتوالی، زيات شوی، د جمعې عمليه، په حساب، الجبر کې پاتې شونې، زياتې، زياتېکی؛ مازاد، اضافه ګي، پريماني، اضافي) جوړښت (تشکيل، اوډون يا ترتيب؛ له ځانه ليکنه، ايجادونه ,,مو،، تصنيف؛ د تورو ټولونه ,, په مطبعه کې ،، ترکيب) شتون و لري او د ټينګاره تشبې بڼه ده.

▲ د ډارنډکي زو ډاريږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګنه

زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ لنډۍ چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې ډېرښته ټينګاره تشبې د ډارنډکي زو په جوړښت کې راغلي ده چې ډارنډکي ډېرښته توګه زو سره تشبې شوی دی، په دې لنډۍ کې ډارنډکي مشبه او تولنوم (تولوييکي، مضاف اليه، اضافي حالت يا noun in the genitive case) او زو (زوی) مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او (د) يې د ډېرښت توری دی.
زو د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت يې ډارنډکي ته شوی دی؛ ډېرښته ټينګاره تشبې يې ځکه بولم چې د تشبې ټکی ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري په مشبه کې يې ډېرښت جوړښت شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پیغمبري ښایست دې ځار شم
د ټیک باړکۍ ټینګه مې نه غواړي مینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټیکۍ چې سړو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ډېرښته ټینګاره تشبې پیغمبري ښایست په جوړښت کې راغلي ده چې پیغمبري ډېرښته توګه ښایست سره تشبې شوی دی؛ په دې ټیکۍ کې پیغمبري مشبه او تولنوم (مضاف الیه، اضافي حالت یا noun in the genitive case) او ښایست مشبه به او مضاف (noun governing the genitive added, increased) او پیغمبري یې د ډېرښت غونډ دی. ښایست د دې له پاره مضاف راغلی دی چې نسبت یې پیغمبري (سپېڅلی ښایست، ډېر زړه راښکونکی ډولیتوب، بېکچې په زړه پورې، پاک ستره، د انبیا و د پېښت ښایست) ته شوی دی؛ ډېرښته ټینګاره تشبې یې ځکه بولم چې د تشبې تکی ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري او په مشبه کې یې ډېرښت جوړښت شتون لري.
الله ج دومره ښایسته زوګړه کړې چې د هوسي غوښتنې (ځوانی اړتیا، کلکنیول، پیاوړې اراده یا ټنګه) د ټیک، باړکۍ (باړکیبند، ښنګربندی، پایزېب، ښنګري ړکړی، باړکی کړی، باړکۍ، سرو زرو د پېښو تړی چې شرنګېدل او ترنګېدل انګازه کوي، غړړلګېدنی) ډېرښته ټینګاره ښکلا ورته اړتیا نه لري. په دې ټیکۍ کې په څرګنده بڼه روښانه شوې ده.

۱۵. ۷. ۱۳ د صفي الله فردوس په ټپې او مصرۍ کې ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه)

۲. ستاینوړه ټینګاره تشبې (توصیفي مؤکده تشبه): هغه تشبه ده چې د ستاینې وړ (د ثنا وړ، د صفت وړ، توصیفي، اریان پاتې کېدنه، د تحسین په سترګه کتنه، تعجب ,, د خوشبیني ،، سلام، د صیمیت څرګندونه، مننه، کورودانی، د ښېګڼې په مقابل کې خوشحالی ښکاره کونه، تعارف کول؛ په درنه سترګه کتل؛ کور ودانی ویل) جوړښت و لري. په دې جوړښت چې ستاین د مشبه به او ستاین شوی به د مشبه په ډول راوړل شوی وي.

▲ پېښتو پېښتۍ کړې راته ماتې
ړبن ړبن سره مې خوا کې نه پرېږدینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پاینۍ مسره کې ستاینوړه ټینګاره تشبې د ړبن ړبن (ړبنړبن) په جوړښت کې بوړولي ده چې ړبن (لېرجن، ناړجن یا لاړجن) مشبه او ستاین شوی؛ ړبن (ژمنه لرونکی یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعده لرونکی) مشبه به او ستاین دی، په همدې سته یې ستاینوړه ټینګاره تشبې لرونکې ټپه ګڼم.

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ کړی
ټول شیطانان دې دوې لاسې سلام کوینه

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ستاینوړه ټینګاره تشبې د غټساګر په جوړښت کې بوډولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېریانو او شیطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاین دی. په همدې سته یې ستاینوړه ټینګاره تشبې لرونکې مصرۍ ګڼم.

۱۵. ۷. ۱٤ د صفي الله فردوس په ټپه کې مازې ټینګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)

۳. مازې ټینګاره تشبې: (محض، فقط، هسې سپېڅلې، سوچه، صاف، خالص نظري، غولوونکې، تېرایستونکې، ځلانده، ظاهراً، په سپېڅلیتوب، په سوچه ډول، په نظري ډول، یوازې، یوازنۍ، وتلې، تنها: ډېر ښه ټینګاره تشبې) هغه ده چې ډېربښته یا ستاینوړه جوړښت و نه لري.

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې درېغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

زما (لیکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ ټپه چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې مازې ټینګاره تشبې د لېوالې لید ته چې په دې مسره کې ورته د (ستا) خطاب شوی دی، مشبه او بې درېغه مشبه به ده. د تشبې توری نه لري؛ را یادېل او مخ کېدل یې د تشبې وجه ده، په همدې سته یې مازې ټینګاره تشبې بولو چې کومه ډېربښته او ستاینوړه جوړښت هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵. ۸ چې (چ):. د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ګډې ګغونډلي ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسې د لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پيېلو ګډه ګغونډله لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

له مجاوير سره سم ګډه غونډله هغې ته وايي چې په هغه کې تر دوو نه زياتې غونډلې پر له په سې راغلې وي، څرګندونې يې سره يوه له بله کوم ډول اړيکې او اړوندي و لري. دا چې هماغه يوه يواځېنۍ موخه يا سره څو اړوندې موخې د بېلا بېلو غونډلو له خوا په بېلا بېل ډول څرګندېدنه موندلې وي، نو زياتره يې يوه غونډله خپلواکه يا آره وي او نورې ټولې ملې ورسره ېبواکه يا څېرمه وي.

په ګړنۍ (محاوره وي) پښتو کې ګډې غونډلې زياتره له دوو غبرګغونډلو څخه جوړې وي. چې په دې ډول په دواړو يو ځای شوو غبرګغونډلو کې د آرو او څرمو غونډلو شمېر يو پر يو وي، لکه په دې ,, لنډۍ او مصرۍ ،، کې:

▲ ښه دی چې سترګې دې وړې دي
که چېرې غټې وای خوړلی به دې و مه

▲ يار مې د کوټ زه د تيرا يم
خدايه! کوټ وران کړې چې جوړه تيرا له ځونه

په لومړۍ لنډۍ کې لومړۍ برخه (پيلنۍ يا ۹ څپېزه مسره) يوه غبرګغونډله (دوې جملې) ده چې آره غونډله په کې له مخه او څېرمه ورپهسې ده. دوېيمه برخه (پاينۍ يا ۱۳ څپېزه مسره) يوه بله غبرګغونډله ده چې څېرمه غونډله د آرې غونډلې تر مخه راغلې ده.
دا چې په لومړۍ مسره کې دوېيمه (څېرمه) غونډله په څرګندنې وييکي (چې) پيل شوې، نو ټوله لومړۍ مسره يوه څرګندنی غبرګغونډله بلل کيږي.
دا چې په دوېيمه مسره کې لومړۍ (څرمه) غونډله په اړوييکو (که چېرې) پيل شوې نو ټوله دوېيمه مسره يوه اړوتې غبرګغونډله ده.
دواړې مسرې (غبرګغونډلې) سره بيا په يوه توسنې اړيکې – چې په لارغه څرګندېږي – يوه ګډه غونډله جوړ وي.
نو له دې پلوه زموږ پاسنی لنډۍ يوه توسنی ګډه غونډله ده چې يې د غړيو غونډلو شمېر څلورو ته رسېږي او لومړۍ يې (ښه دی) آر غونډله بلل کيږي او که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډۍ ته د دوو غبرګغونډلو په سترګه و ګورو نو لومړۍ غبرګغونډله (لومړۍ مسره) آره او دوېیمه غبرګغونډله (دوېیمه مسره) ځېرمه ده.
دوېیمې غبرګغونډلې بیا دوېیمه مله غونډله (خوړلی به دې ومه) آره یا اړوتې او لومړۍ هغه یې (که چېرې غټې وای) ځېرمه (آر) بلل کیږي.
او دا هم د لومړۍ (ګډې غونډلې) لښتیلیک (جدول):

ښــه دی چې ســـترګې دې وړې دي   که چېرې غټې وای خوړلی به دې ومه

... |اېښونی اړیکوییکی اېښی | اېښونی لارغه ... |اېښونی اړیکوییکی اېښی | اېښونی
له پټ اېښي سره آره   ځېرمه   له پټ اېښي سره ځېرمه   آره
لارغه
لومړۍ ځرګندني غبرګغونډله   دوېیمه اړوتې غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

همدا راز مصرۍ د یوه ګډې غونډلې په توګه جوتولې شو او هغه داچې داهم یوه توسنی ګډه غونډله ده، مګر په همدومره توپیر چې دلته توسنی غبرګغونډله تر بلې (تړ غبرګغونډلې) د مخه شوې ده.
او بل دا چې تر ټولو وروستۍ غونډله یې آره ده او په دې توګه دوېیمه غبرګغونډله (مسره) د لومړۍ غبرګغونډلې (مسرې) په وړاندې آره بلل کیږي.
په دې ګډه غونډله (مصرۍ) کې د لومړي ملې غونډلې (یار مې ـ د کوټ) اېښونی د (د) په غورځونه چې یوه شعري اړتیا ده نیمګړې ده. دغه راز د ځلورمې (آري)- اېښی خپلواکه جوله نه لري او دا چې د لومړۍ غبرګغونډلې دواړې ملې سره په یوې لارغې تړل شوې یا عطف شوې دي نو یوه تړغبرګغونډله بلل کیږي.
دا هم د دغې ګډې غونډلې (مصرۍ) لښتیلیک:

یار مې د کـــوټ زه د تیرا یــم   خدایه کوټ وران کړې چې جوړه تیرا له ځونه

اېښی|اېښونی (بی کړه) لارغه اېښی | اېښونی لارغه اېښی |اېښونی اړیکوییکی ... | اېښونی
ځرمه   ځېرمه   ځرمه   بې اېښی آره
لارغه
لومړۍ ځرمه تړ (عطف) غبرګغونډله   دوېیمه آره توسنی غبرګغونډله

توسنی ګډه غونډله

یادونه: پر توسني ګډې غونډلې سربیره نورې راز، راز ګډې غونډلې هم پیدا کې دی شي تشبیهي وي لکه د ښکارندوي په دې بڼه کړی کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پلو د ګلو وږم دي لونلی
ته وا راغله ختنه له کاروانونه

یا د حمید دغه لنډی:

سینه مې دېګ، زړګی مې غوښې
اوښکې اوبه دي، بېلتون اور پسې کوینه

لږ تر لږه د جولې له مخې د هرې ,, لنډی، ټپه، ټیکی او مصری،، غونډله بېز ډول را وپېژنئ.

,, که په میوند کې شهید نه شوې
ګرانه لالیه بې ننګی ته دي ساتینه

په تور ټوپک ویشتلی راشې
د بې ننګی اواز دي مه راځه مینه

اشنا مې سر پر وطن کېښود
په تار د زلفو به کفن ورته ګنډمه

مخ دي ځراغ خوله دي غونچه ده
درته ایران(حیران) یم چې پتنګ که بورا شمه

ولې به زه وریپهسې نه مرم
چې مور ته شا کړي، ماته شنه له خندا شینه

تورې کوه برى به مومې
که برى نه وي ځوانان تل پر وطن مرینه

اخر به وران شي پېښوره
د ننګرهار پېغلې ښېرا درته کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خمارو سترګو دې ځار شم
چې په ژړا شې مرغلرې تويوينه

په دې ,, لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو ،، کې آرې (خپواکې) او ځېرمه (بېواکه) غونډلې سره توپير کړې.

که زه خبر وای چې بېلتون دی
ما به مې يار تر لاس نيولی ګرځونه

که راته ګورې، درته ګورم
که راته نه ګورې، پروا دې نه لرمه

بېلتون پر تنګه کوځه راغی
ما ويل سلام دی، ده ويل کور دې ورانومه

ما ته وعده د خولګی راکړه
څه که د تورو پر سر لار وي دربه شمه

مينه يم، منکره نه يم
که شينکی خال مې د چړو په څوکو ځينه

له لرې مرم، له نږدې سوزم
زه ليونی طاقت د دواړو نه لرمه

د خوشحالی ياران مې ډېر وو
چې ښادي ولاړه، تولو پورته کړل لاسونه

ياري خو تا کړه، ما خو نه کړه
چې تومت راغی، اوس پرما کړې منتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ سپوږمۍ پر ما دې څه احسان دی
زما اشنا د ديواله سيوري ته ځينه،،

(مجاوير، ۱۳۵۷ ل، ۱۱۵-۱۱۶ چوپړی)، (مجاوير، ۱۳۸۸ ل، ۱۷۱ چوپړی)

۱۵. ۹ ځې (ځ):. صفي الله فردوس د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری

د ليکوال څرګندول چې رونوي کتنه داسي د لنډۍ، ټپه، ټيکي او مصرۍ ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری په لاندې ډول د پېيلو نګېرګډون لوری موږ ته په لاس راکوي لکه:

▲ د ميني ليد دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وينه

زما (صفي الله فردوس يا ليکوال) په پورتنۍ لنډۍ کې چې نرانو ته منسوبه ده په پيلنۍ مسره کې د ,, ميني ليد دې راته ښکاري،، کې نګېرګډون (حس آميزی، Paradoxy) دی او په دوېيمه مسره کې د زړه اور سړوبه وينه ،، نګېر ګډون دی. ځکه ,, ميني ليد نه ښکاره کيږي،، او ,, زړه اور سړوبه ول (يخول، يخچالول، په يخی بدلول، کنګل کول، يخی کېدل؛ رسامی وضع کول؛ يخ وهل، يخ وهلی، يخ وهنه، د هوا سوړوالی؛ خوښالول) ،، ګړنه ده او ليد وړ کړن نه دی، خو ,, د ميني ليد او د زړه اور ،، د ليدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.

دا په دې مانا چې پيلن يا پيلنه له يوه حسه د بل حس څخه کار واخلي، د ساري په توګه د ,, ستا غږ اورم،، پر ځای ,, ستا غږ وينم،، و وايي، زما څرګندول چې رونوي کتنه داسي په پيپلي کې لوړ او ژور حس لکه ,, د زوی غږ مې اورم،، پر ځای ,, د زوی غږ مې وينم،، و وايم او په شعري ذيل (کالب) کې يې په دې ډول چې کوم انځور رغوم، عيني نه بلکې ذهني بللی شم.
دا ډول انځور په کلاسيکو يا زړو ژبو کې لکه پښتو کې شتون لري، ډېری په لوېديځه وريسي عربي او بيا پارسي پيپلي او غونډلو او د ويناوو برخو کې نګېرګډون شتون لري. ,, د لرغوني لنډۍ په پيلنۍ مسرې ,, سپوږميه سر وهه راخيږه ... . ،، په بل ګړدودي ځېل ,, سپوږميه کړنګ وهه راخيږه ... .،، کې هم يوه راز ,, نګېرګډون،، ليدل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه ,, سروهل،، د ,, سر راهسکولو یا ښکارېدلو،، ګړنه ده او لید وړ کړن دی، خو ,, کړنګ وهل ،، د لیدو پرځای د اورېدلو له حس سره تړاو لري.،،

بل لوري ته د لیکوال په لاندېنۍ کسیده (قصیده) پېیله کې په پاینۍ بند کې ,, د فردوس ټاټوبي دا کمبختی نه دی؛ چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري ،، کې نګېرګړون دی.
پردي سړي (دښمنان، چې خپل دې وي او د پردو لمسونونه مني، منافقین چې په ښکاره د خپل وي او په پټه له دښمن سره وي یا دوې مخې وګړي) ژوي (انسانان، د کار وګړي، سړي) وژني یا له منځه وړي. دلته خوري نګیرګړون دی.

هر ګوره به خره خوراک و د زمریانو
داسې پېر دی خره لګېږي اوس زمري خوري

الوتونکو د باز ځالې ځان ګوښه وړه
اوس کارغه د باز په ځاله باز بچي خوري

ګوزړو چې سر او کار یې غول خوړل وو
اوس په داړو د غونډل سر او لینګي خوري

سور لنډي او ګیدړ غبرګ غبرګ انګولل کا
انګولل د لیوه کړ وه اوس ځګېروي خوري

د سړي بچو نه ځکه څوک ګیله کړي
نه سړي د برګتۍیو نه کټي خوري

چې بییانکي له اسونو چټک ځغلي
پیشو پړانګ به د خوسي پر ځای کبلي خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشوګانو به بژګي، مړي مړکک خوړ
ترې کوکري په لوړه ځغلي په ځوړه سپي خوري

وروړنه یې بند کړه خویندې یې په بند کړې
د پسپسو شیخان دي پوهګړ خوندي خوري

ټول په غزاوو کې غازیان بنه ځان بولي
د سوسیسۍ کڅوړې بنې ډالري خوري

د فردوس ټاټوبې دا کمبختی نه دی
چې پردي سړي راځي او ترې سړي خوري

بل لورې ته له ډېرو بېلابېلو بېلګو د پېیلو څخه ډډه کوم یوازې پر دې دوې پېیلو یې بسنه کوم. په دې لاندېنۍ لغمانۍ چاربیته پېیله کې په دوېیمې مطلع (انترې، یا تشې یا خلاصې) په دوېیم بند کې ,, د ابی پی یې تالو ته خېږ ومه ،، کې نګېرګډون دی.
کلک، ټینګ، پېخلیکي، وران، دوکه کونکي دښن تالو ته د مور شېدې راوستل کېږي خېږول کېږي نه (خو په پېیله کې په اوږد پېرې کړو، له ستوني (چنګغړک) نیولو، له ژونکو څخه د کوشنیوالي روزنې او ښونې پۍ خېږول (پورته کول کېږي) پېیلي شعري رښت دی. دلته خېږومه (ښځه نوږی کړ) نګېرګډون دی.

,, دښمن که مې روسی که امریکایی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

له تیارونه روښنایی په لوري ځمه
په بند کونج کې مې دښمن ایساره ومه
کورنی که باندنی که سا لنډی وي
چې له مانه ګړندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شته، شته او نه شته نه شته يې پلټمه
د ابۍ پۍ يې تالو ته خېږ. ومه
که بېیانکی که کیسکی که سورلنډی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

زه ولاړ یمه ودرېږم ځمه، ځمه
د ټاتوبي پر پخښو لاندې کومه
که غښتلی سپین او سور که تور برګی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

د پینۍ زوزان مې پښت د لمکي دي
پښتانه یهودي نه یهود غرځي دي
د بلا (بلحه) زوزات په خټه لغمانی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

په چل ول يې صفي الله فردوس ته وړمه
په ټېلو يې تر لغمانه رسومه
چالاکۍ کې که اوروړونکی اور بچی وي
چې له مانه ګرندی وي هغه به سپی وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٦. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې

د محتوا او موضوع له مخې د لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ ډولونه

,, د محتوا او موضوع يا مانا له مخې شعر په لس ډوله دی،، (سيد محی الدين ۱۳۸٦ لېږدی، ۵۵ چوپړی).
,, زما د نظريې له مخې ۲٦ ډوله دی.،، (صفي الله، ۱۴۰۰لېږدی، ۱۱ چوپړی) زما په نظريې پېيلې , اشلوک، شبېر يا شعر، د منځپانګې , سکالو، محتوا (Content: محتوی، مضمون، اصلی معند، اندازه، راضی، قانع؛ را ضيکول يا قانعکول) او سکالو يا موضوع (Subject: رعيت، اهل، په معرضه کې مربوط، مشروط. ترلاس لاندې، موضوع، سرليک، عنوان: فاعل ,هغه څوک يا شی دی چې يو کار، کار کوي يانې فعل يا کار د ده له خوا اجرا کيږي، لکه : زه کښلې کښنم؛ ايلول، لاندې کول، اخته کول، مخامخ کول ,لکه: د خطر سره، وړاندې کول، موضوع ګرځول) يا Topic: موضوع، عنوان، د خبرې سره، يا Matter: توکي، مواد، ماده، جوهر، اندازه، جسم، غبر، پېښه، پوسته اهميت لرل يا موضوع) له مخې شپږ وېشت ۲٦ ډوله دی. لکه:

۱. ديني پېيلې (Religion Poem)

۲. بډاينې، غنايي يا بزمي پېيلې (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Poem)

۳. حماسي يا رزمي پېيلې (Epic Poem).

٤. ښوونېز يا تعليمي پېيلې (Academic, Educational Poem)

۵. مدحي او ستاين پېيلې (Praise Poem)

٦. انتقادي پېيلې (Critical Poem) يا (هجو پېيلې Satirizing, Dispraising Poem ، طنز پېيلې Irony Poem ، هزل پېيلې Poem Slip, Trip, Slipping, ټوکيزې پېيلې Limerick Poem)

۷. ويرنه يا مرثيه، ساندې پېيلې (Elegy Poem or Wailings Poem)

۸. مبارکی، هر کلي يا د تهنيت پېيلې (Congratulation Poem or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Poem)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. د ګيلو، ګيلهمنتوب او شکايتونو پېيلې (Complainant, Complaining Poem or Complaint, Grievance Poem)

۱۰. وړتوب، وصفي پېيلې (Attributive, Qualificative, Adjectival Poem)

۱۱. هېوادپالنې پېيلې (Country Raising Poem)

۱۲. دوستي باور کولو پېيلې (Trust Friendship Poem)

۱۳. ځيرکې پېيلې (Intelligence Poem)

۱۴. پوهګړي پېيلې (Intellectual Poem)

۱۵. کورنۍ ته د غاړې اېښودنې پېيلې (Submission Family Poem)

۱۶. ورکړ د ډالۍ ورکولو پېيلې (Generosity Gift-Giving Poem)

۱۷. دندې کې د ټېتوالي پېيلې (Humility Service Poem)

۱۸. ټکرکولو مېړانې پېيلې (Courage Conflict Poem)

۱۹. د ژوند لارې لوړې ارزو پېيلې (Ambition Career Poem)

۲۰. زړه سوی او رښتي ټولوالې پېيلې (Mercy Legal System Poem)

۲۱. ليدل او رهبرۍ پېيلې (Vision Leadership Poem)

۲۲. مېلمه پالنې پېيلې (Hospitality Poem)

۲۳. ژبې نښتېځونکي پېيلې (Tongue Twisters Poem)

۲۴. متل پېيلې (Saying, Simile, Parable, Example, Model or Idiom Poem)

۲۵. ورمي پېيلې (Admonition Poem)

۲۶. لوڅې پېيلې (Nude, Naked, Bare or Sexy Poem)

لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلې له مخې لاندې ۲۶ ډولونه لري، له اليده بسپنې ورکولو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱ دیني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Religion Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې دیني موضوعات، لکه: د لومړي سړي (حضرت ادم ع یا ابوالبشر، د انسانانو پلار) څخه نیولې تر پایني د اسلام لاربنود محمد رسول الله ص پورې اسلام منل؛ د الله ،ج، توحید (له شرک او کفر څخه ځان ساتل تر قیامت پورې)، په اسلامي نېغه لاره تر پاینۍ سلګۍ پورې ودرېدل، له ۲۲ لویو ګناهونو یا حرامو کارونو نه کول او حلال یا روا کارونو کول، دین د بزرګانو اقوال او لاربښوونې؛ ژوند پېښې، عبرتناکې کیسې، په دین او مذهب پورې نور اړوند مسایل شامل دي.

د لیکونکي دیني لنډۍ ، دوې دیني ټپې، دیني ټیکۍ او دیني مصرۍ دي. بېلګې یې لکه:

- عامر کفارو ته خېرې که
  د الله رسول باندې ځوک داسې کانې کړېنه
- مینې د عامر ته فکر ورۍ
  زخمي یې یار دی پرې غابښونه تویونه
- د عامر مینه بویه مینه
  له اننګو کړۍ باسي اوښکې یې ځینه
- پیغلو په خپل منځ کې دیره شئ
  د پیغمبر امتۍ ځوک نه نازوینه
- بن جراح مینې ته ګور که
  د زغرې پرې په غابښو لرې کوینه

د عامر مینه څکه ډېره مینه ده، چې هغه سره رسول الله ص مینه درلوده. په ۹ لېږدیز لمرېز کال نجران د خلکو استازو ډله مخې ته راغله، وې غوښتل چې د رسول الله ص استازی ورسره لاړ شي، د ربښت بلنه او ښوونه ورته و کړي، رسول الله ص ورته و ویل ,, زه به له تاسو سره یو ربښتینی امانت دار ولېږم ،، حضرت عمر رض و ویل ,, کله چې رسول الله ص له لمانځه نه وزګار شو ښی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کینې خوا ته یې کتل، ما به د ځان ورښودلو له پاره ځان ورغځوه ترڅو چې دغه سعادت او د امین لقب را په برخه شي.
په دې ترڅ کې د هغه پام د عبیده په پلار عامر ولګیده او ورته یې و ویل: له دوی سره لاړ شه او د دوی ترمنځ چې خپل منځي شخړې یې دي په هکله یې د ربښت پرېکړه (حق فیصله) و کړه.،،
دا هغه وخت و، چې رسول الله ص و ویل ,, د هر امت له پاره یو امین شته او د دې امت امین ابوعبیده دی،،

دلته د امین الامت، د اسلام ستر کومندان، عامر بن عبدالله بن الجراح چې په حضرت ابو عبیده بن الجراح مشهور و، له مینې ستاینه شوې. د اوحد (اُحد) په غزا کې چې مسلمانانو سخته ازموینه کې و لویدل، ابو عبیده رض له رسول الله ص سره خپلې بې حده مینې ځرګندونه داسې و کړه.

ابوبکر صدیق رض ویلې د اوحد (اُحد) په ورځ رسول الله ص باندې یوه سخت ګوزار داسې و شو چې د زغرې جنګي خولی دوې کړی، د هغه په دواړو خوا ته اننګو کې ښخې شوې. زه د هغه خوا ته وروان وم، کتل مې چې یوه سړی په داسې بیړه د هغه خوا ته په منډه دی، لکه په وزرونو چې الوزي او دا سړی ابوعبیده و. ما چې غوښتل د رسول الله ص له اننګو کړی و باسم نو ابوعبیده راته قسم واچوه، وې ویل: دا کار ما ته پرېږده، زه به یې و کړم.

په مخامخ غاښ باندې د مخ یوه کړی را و ایستله، کړی یې چې و غورځوله د هغه غاښ هم ورسره و غورځیده، بیا یې د بل مخ کړی په مخامخ غاښ سره و نیوله، هغه یې چې و ایستله بل غاښ یې هم ورسره و وته.
دې زړه دردونکې منظرې په کتلو چې د رسول الله ص مبارک مخ په وینو رنګ و، ابو عبیده په خواشینی سره و ویل:
,, ځنګه به بریا و مومي هغه قوم چې د خپل پیغمبر مخ یې په وینو رنګ کړ او هغه یې د الله عظیم خوا ته دعوت کوي. ،،

,, د الله ج د لارې دغه ستر مجاهد په ټولو غزاګانو کې د یو تکړه کومندان په صفت برخه وا خېستله، څومره لوی شان و، د ابو عبیده چې د سلاسل په غزا کې رسول الله ص د عمرو بن العاص رض له پاره د مرستې لښکر ورلیږه، په هغه کې حضرت ابوبکر صدیق رض او حضرت عمر رض غوندې شخصیتونه شامل وو؛ نو ابو عبیده رض یې د دغه لښکر کوماندان و ټاکه.،، (قیام الدین، ۱۹۸۹م کال، ۲۰ چوپړی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲ بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay, Tapa, Tikay and Masray):

غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکي او ځرګندوی وي.
دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بډايني، غنايي يا بزمي لنډۍ، بډايني، غنايي يا بزمي ټپه، غنايي يا بزمي ټيکۍ او غنايي يا بزمي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ دا زه چې سوې، سوې وايم
پرون ابله ورځ جانان شړلی يمه

▲ سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو ټپو و وېستم مينه

▲ پيغلې واده کې ټيکۍ و که
کوږدن مې نه ودی کوږدنه ناسته يمه

▲ نيمه شپه ده تول ويده دي
زه بند په بند مې په مصرو کې يار ترمه

۱۶. ۳ حماسي يا رزمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Epic Landay, Tapa, Tikay and Masray):

چې د جنګونو، اتلوليو او ملي تاريخي وياړنو بيان په کې راغلی وي.
سکالو يې پر رزم يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر جنګ جګړې راڅرخي.
د ليکونکي حماسي يا رزمي لنډۍ او حماسي يا رزمي مصرۍ ده، بېلګه يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښن ګډه شخړه وړو چې تالا شينه

توريې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلې وينه

۱۶. ٤ ښوونېزې يا تعليمي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Academic or Educational Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ شامل دي چې د شاعر هدف په کې نوروته د ښوونې، زده کړې، نورو علومو او فنونو ور زده کول وي.
لکه د ليکووال ښوونيز يا تعليمي لنډۍ ده:

زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته

۱۶. ٥ مدحي او ستاين لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Praise Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپل ممدوح ستاينه کوي، د هغه اخلاقي ښيګڼې بيانوې، د دنيايي ژوند برياوې او ښکلاوې يې ستايي.
لکه د ليکووال مدحي او ستاين لنډۍ ده:

خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غږې بوی مې زړه کرار وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ٦ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Critical, Satirizing or Dispraising, Irony, Slip, Trip or Slipping, Limerick :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دې ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د فرد یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو یا طنز په ژبه بیانیږي او یوه ډول ټوکیزې ېپیلې دي.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې لنډۍ؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټپې؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې ټیکۍ چې پاینی یې د لیکونکي ده او انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا ټوکیزې مصرۍ، بېلګې یې لکه:

,, ایمان دې ښه راته معلوم دی
په لباسي پګړۍ دې مه وهه لاسونه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۹۹چوپړی)

,, تیزنې مور یې توخی وکه
ځکه مې یار د کټه لاندې ولوېدنه،،
(د لیکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لیږدی، ۹ چوپړی)

مسلماني مې پرې ډانس کړه
د مور په غیږ کې مې پرې غاښ و لګونه

باران وریږي یخ مې کیږي
شوله پخه کړه ما را وغواړه مینه

سختې ټپې د زړه په زور شي
زه دې له سختو نارو ویستې مینه

ځکه مې ځان ورنه راټول که
دومره بې کدره شوم په ځان و شرمیدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پښتو مې ستا په سر کوله
ته بې پښتو شوې، زه پښتو څه ته کومه

▲ زه به د کټ خوبونه څه کړم
ما مې لالی په سينه پاس ويده کوينه

▲ ,, د زړه پرهار مې په ناصور شو
د صبر مالګه د غم مرچ پرې دوړه ومه ،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدی، ۹۵چوپړی)

▲ اه! د سفير فردوس خبره
چې بل کې سر کښېنود ترې هر څه له سر ځينه

▲ اخيرنۍ مصرۍ دې دا وي
د ملا سره برستن په شا دوزخ ته ځينه

▲ دا سور سرۍ سور يې بريتونه
د ونې دې پنا کوي ما ډارونه

▲ زړه مې نرۍ دی لکه لوته
د سهر باد يې خوروي لکه لکړه

۱۶. ۷ ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Elegy or Wailings Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ مانا (لغوي معنی) يې پر مړي ستاينې او ژړېدنې دې.
او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې پيپلنو (شاعرانو) په کې د مړي د نيکۍيو او ښېګنو ستاينې کړې وي؛ د هغه پر مړينه يې د خواشينۍ او خفګان څرګندونه کړې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويرنه يا مرثيه، ساندې لنډۍ؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې ټپې او ويرنه يا مرثيه، ساندې مصرۍ چې پاينى يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

مرګي داسې ځوانان وې وړه
له ډېره خياله يې کاږه وړل ورمېږونه

په ګورستان مې سلام وايه
چې خاورې نه کړې ,, شکرالله ،، سپين مړوندونه

که ګور ته تللې لار وى
ما به ,, ستوريه ،، ته هر سهار ليږل ګلونه

خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

جانانه مړ يې که ژوندى يې
ميراث خورو دې پر ما لاس ولګونه

علمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځينه

,, مرګى د غره ځوکې ته راغى
ما ويل سلام دى د ويل کور دې ورانه ومه،،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدى، ۱۰۰ چوېرى)

جانان مې سور کفن اغوستى
په استقبال يې پرښتې ولاړې دينه

د آدم ختّه چې خمير شوه
تولّه د غم سره لړلې ده مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزرائيل راغی روح مې اخلي
ما د جانان تر غولي ژر يوسه چې مرمه

۱۶. ۸ مبارکی، هرکلي يا د تهنيت لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Congratulation or Blessed, Happyness, Fortunate, August, Auspicious, Holy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د تهنيت لغوي معنا مبارکي او ښه راغلاستويل دي.
او په ادبي اصطلاح د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دا ډول د مرثيې خلاف دی.
پيبلن (شاعر) او پيبلنه يا شاعره په کې د خوښۍ احساس ځرګندوي او نوروته د خوښۍ پيغام رسوي.

د مبارکۍ او هرکلي لنډۍ؛ د مبارکۍ، هرکلي ټپې؛ د مبارکۍ او هرکلي ټيکۍ او د مبارکۍ او هرکلي مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

توري جامې دې مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنۍ دې و ترمه

کوندې کونډتون دې مبارک شه
ځوی دې ځلمی شو په برېتو وهې لاسونه

هر کله راشي د يار غمه
له تا کربان شم د ځغمولو ځای دې يمه

مبارکي را کړی عالمه
له تهمتونو سره يار کبوله کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ناوکی راشه په خیر راغلې
مېږه دې تا ته هر کلی وایي مینه

▲ د خلکو ښه خوښ یې جانانه
دوی په حساب کې موږه! ښه حسابوینه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جیګ کړه غیږ ته بیا راشه مینه

۱۶. ۹ د ګیلو، ګیلەمن او شکایتونو لندی، ټپې، ټیکی او مصری Complainant, Complaining or Complaint,) Grievance Landay, Tapa, Tikay and :(Masray

په دې ډول لندی، ټپې، ټیکی او مصری کې د ژوند له ناوړه، غمناک حالت، د ټولنې ظالم حاکم قدرت نه ګیله او شکایت شوی وي.
پیپلن (شاعر) د غسې خپل دردونه، اوزونه څرګندوي او نور پرې خبروي چې اصلي هدف یې له خپل حال نه د نورو خبرول دي.

د ګیلو، ګیلەمن، ګیلەمنې او شکایتونو لندی (لندی او دوې ټپې دې چې ګل رنګ استاذ ویلې دي)؛ د ګیلو، ګیلەمن او شکایتونو ټپې؛ د ګیلو، ګیلەمن او شکایتونو ټیکی او د ګیلو، ګیلەمن او شکایتونو مصری چې پاینی یې د لیکونکي ده، بېلګې یې لکه:

▲ ټپس کفتره خوله کې ویوږه؛ ګرانه!
شاه بازه و خورې مرکندی دواړه څانګونه

▲ کفتره باز و خوره خدایه
زه خوار شاهین منګولې سرې بدنام پرې یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز د باتور له چنګه خلاص شو
که دا يې ياد وي بيا به نه ترې دورونه

د لوړو غرو کجور يې مړ کړه
بلبلې ژاړې چې خالي دي ګړنګونه

غازيانو جنګ کړئ ماتې مه کړئ
تل خو به نه وي د حضرت په دين جنګونه

زه چې د يار کوڅې ته ورشم
لکه چيچی غويی په ډډه ځور کومه

د ځنګل تور ښامار ترې ښه ده
دا وسني ځوانان سړی بربنډوينه

بدن مې غر اوښکې چينې دي؛ ګرانه!
اوښکې د غم کډې په سر ولاړېدينه

بدن مې ښانګه د ګلاب ده
د اشنا مينې زه نوشه د وچې کړمه

اخيرنی ټپه دې دا وي
خدای دې حاضر مجلس ته ورکړي جنتونه

ولې مې نه ورکوې پلاره
مازده خو نه يم چې به ګنډې چلومه

لکه د ونې ښومره پاڼې
دومره ګيلې مې ياره ستا له لاسه دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه د يارۍ مې ورته ويلې
کتوی يې باندې کلېمې راته کوينه

ګېلې مې ډېرې ورته و کړې
که مې يوه ځل په سور پالنګ ملګرۍ شينه

د زوروړو زور اوبه شه
نن مې جانان په کوڅه غلی تېرېدنه

۱۶. ۱۰ وړتوب، وصفي لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ Attributive, Qualificative, Adjectival) :(Landay, Tapa, Tikay and Masray

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې شاعر د خپلې مستقيمې ليدنې کتنې يا باورې اوريدنې له مخې د اشخاصو، طبيعي منظرو، کال د فصلونو او نورو شيانو ظاهري صفات شرح کوي. کله، کله بيا د خپل تخيلي ځواک په ملتيا معنوي، باطني نړۍ ته داخليږي، د افرادو روحي او عاطفي ځانګړنې تشريح کوي.

وړتوب، وصفي لنډۍ، وړتوب، وصفي ټپې، د ځېرونکي او ليکونکي وړتوب، وصفي ټيکۍ ده او وړتوب، وصفي مصرۍ دي. د لرغون پير بېلګې يې لکه:

اواز يوه بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتيان نارې وهينه

شيخه پوښتنې درنه کيږي
د الکانو سره مه ګرځه مينه

په الکـتوب مې زړه زخمي شو
ټينګه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانانه چېرته به ولاړ يې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړينه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غېږ کې چا ليدلی يمه

مينه د زړه خبره نه ده
مينه لګېږي د زړه وينه وچوينه

که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکې د ابی د ګسټ ګل يمه

چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې يوه وارې راځينه

,, خلک صفت د جينکو که
د الکانو سيني نغښتي بالختونه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۲۱۴ چوپړی)

خلک د کال مړي ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۱ هېوادپالني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Country Raising Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې د هېواد پالنې، وطن هسکولو او ټاټوبي (پورته کولو، جګول پرمخ بیول، ژوند کول، ټیارول، روزل، برابرول، مینه لرل، سرشته کول، اېشول، ابادول، جوړول، ودانول، راټولول، مړول، څرګندول، اعتراف کول، ډېرول، زیاتول، پرسېدل، پای ته رسول، سر ته رسول، تمامول، بشپړول) په اړه سپړنه شوې وي.
پېیلن او پېلنه په پېیله کې د دښن لمسون نه منلو، خپلې خاورې ته د لېوالتیا په لوړ حس کتلو ځانګړنې سپینې ته راوباسي.

هېوادپالني لنډۍ اوله او دوېیمه د څېرونکې ده، هېوادپالنې ټپې، هېوادپالني ټیکۍ او هېواد پالنې مصرۍ پاینۍ دوې د څېرونکې دي، بېلګې یې لکه:

وطن تـم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونـه

د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړۍ دې له کاله راځـه مینه

وطنه! سر بیه دې ښایه
سر به مې لاړ شي باقیدار به دې څو شمه

لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پیغلو ته وایه سلامونه

یار په یارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چاته واړومه

دا به د چا په ځان پیرځو وي
چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښادي والا د سرو خيمه ده
دا هېوادوال يې د سرو زرو تنابونه

,, ځلمي ولاړ توري تر ملا دي
غزاله ځي پر خپل وطن سر ور کوينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۱۵۷ چوپړی)

کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

کربان وطنه ګومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

۱۶. ۱۲ دوستي باورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Trust Friendship Landay, Tapa, Tikay and Masray):

په دغه ډول لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د دوستي (ياري، ملګري او يارنې) باورکولو (ويساکول، اعتبار کول: اسره کول، هيله کول، تکيه کول، اعتماد کول، توکل کول: عقيده لرل، اميد کول. باور، ويسا: باوري، اعتباري: ذمه وار مقام، مسئول مقام: ګوکيدار، ګوکی والا: امانت، وديعه، سپارنه، امانتي پانګه: د نرخونو د کنټرول موسسې.) په اړه سپړنه شوې وي.

پيبلن او پيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې ځان کم راوستو، خبرې منلو(فرمان برداري، حکم منلو)، ملګري ماتولو، بې پامه (بې پروا، بې لحاظ)، پيښنه، په کومه بڼه تاسو باور تعريف کوئ؟؛ تر ټولو ډېر باوري تن ستاسو په ژوند کې ګوک دی؟؛ په کومه بڼه په چار ده چې دوستي و کوئ؟؛ تاسو د تل پاتې باور او يارنې له پاره غوره کړنې کوئ؟ ولې او ولې نه؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې باوري ملګري مو د وړتياوي کوم پوړونه پوره کړې؟؛ تاسو په کومه بڼه اند لرئ چې خپله مګري مو ومنئ ؟؛ ستاسو په ژوند کې کوم تن يا تنه شتون لري چې هره خبره يې ومنئ؟؛ په ورته بڼه پوښتنېزه غونډلې او د ياراني باور لوړ حس ځانګړني سپيني ته راوباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستي باورکولو لنډی، دوستي باورکولو ټپه، د ليکونکي دوستي باورکولو ټيکۍ او دوستي باورکولو مصری ده، بېلګې يې لکه:

اسمان کږنګ وهه را لوېږه
دوستان دې خلاص وي غمازان دې لاندې شينه،،
(د ليکوال پېژند ځرګند نه دی، ۱۳۱۲ لېږدی، ۱ چوپړی)

ملا ترلی يار مې مړ دی
ملاترلې شړی و کځم و ژاړمه

بډی ملګرې دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړېنه

کور يې د مرګ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې باځې تېرې تکوينه

۱۶. ۱۳ ځيرکې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intelligence Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيې له پامه د پوهې، خبرتيا، استخباريه، ځانګړيو خدمتونو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو يې داسې رونېږي: په کې د دښن شته، د جګړې کرښې شاته د ځواک کچه مندلو، پټې موخې، د غوله‌وني شفرونه او سګنالونه؛ کاره وګري او کارې هاميانۍ ځارل؛ ټاکلی وګړي ربنت، د غلې کړنو ګور تولوالي کړه وړه بوربډلي وي.

ځيرکې لنډۍ، د ځېرونکي ليکونکي ځيرکه ټپه، ځيرکه ټيکۍ او ځيرکې مصرۍ چې پاينۍ يې د ليکونکي ده، بېلګې يې لکه:

له خوبه پاسه! بادورداره!
له تا تېرېږي د لاچي لونګ بادونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په يار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

▲ سرې چې نوی واده و کړي
لکه بې خوبه باز په ناسته خوب کوينه

▲ له ډېواله مې سر ور هسک کړ
وينم ښارو سره کارغه لوبې کوينه

▲ ما ته په سترګو کې حال وايه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دينه

▲ په خوله دې غږ راته و نه کړه
د سترګو کونج کې دې بانه و رپونه

▲ ګټه د تولو په کې شونې
چې سترګو زړه ته لار ځارګر ځارلې وينه

۱۶. ۱٤ پوهګړې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Intellectual Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ يا ويکيي له پامه هوښيارې، عاقلې، روښان فکره لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننهنۍ سکالو يې داسې رونېږي: په کې د لوړو لوروينو، غوره پېژند، سويې کمعقلې، سويې جهالت، سويې پوچې عقيدې (سويې موهوماتو، سويې موهوم پرستې، سويې خرافاتو) او په لوړه علمې ژمنې بورېدلې وي.

د ځېرونکي (ليکونکي يا زما) پوهګړې لنډۍ، د ليکونکي پوهګړې ټپه، پوهګړې ټيکۍ ده او د ليکونکي پوهګړې مصرۍ ده چې پاينۍ يې وګړنۍ ده، بېلګې يې لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېړمنه

▲ واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنځښتي سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوې نه یې
چې هم ګوتنه کړې غورینه او کټنه

▲ اه! د سفیر فردوس خبره
ګرځ شه! چې غوښې له الماسو لوړې وړینه

▲ چې پوهنتون یې لوستی نه وي
د دوېلسم په سویه خوله نه ورکوینه

۱۶. ۱۵ کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Submission Family Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیپي له پامه کهول ته د سپارنې (تسلیمېدنې، اطاعت، وړاندیز) لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نۍ سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې غاړه ایښودنه څه ده؟؛ یوه بېلګه یې وړاندې کړئ، په کوم پېر کې چې غاړه ایښودنه شتون و نه لري، پایله (نتیجه، پای، غوره والی او توپیر) یې څه ده؟؛ په کومه بڼه پام کوئ چې پلار ته اړیینه ده ځواب ویونکی د هغه زوزان وي چې سراښتوب (بخل، حرص) او درناوی نه کوونکی وي؟ او د روزنې غوره کړه وړه وندي کوي.
د ځېرونکي کورنۍ ته د غاړې ایښودنې لنډۍ دي، بېلګې یې لکه:

▲ زړه یې پر دې ښارګوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګلځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راته يې شېن زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګلوۍيه

۱۶. ۱٦ ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Generosity Gift-Giving Landay, Tapa, :Tikay and Masray)

د وی یا ويکيي له پامه په سخاوت (بې کبري، فراخوالی، فياضي) د ډالۍيو ورکولو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسي رونېږي: چې پيبلن يا پيبلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې ورکړې څه دی؟؛ هغه ډالۍ سپيني ته را وباسئ چې ترټولو غوره مو په ژوند کې کوم تن ته ورکړې وي؛ تاسو په کومه بڼه حس کوه په کوم پېر کې مو چې ډالۍ ورکوله؟؛ تر اوسه مو لېست جوړ کړی چې پلار، مور، ورور او خور ته څه او څه اړين دي، دا اړتيا مو ولې غوره کړه او په څو هامیانۍيو ورته ډالۍ پېرودئ؟؛ په سختۍ کې مو چاته ډالۍ ورکړې؟؛ غوره جوړه د ژوند کومه ډالۍ غوره کوي؟؛ غوره سخاوت، او د بې کبري غوره کړه وړه وندي کوي.

لرغون پېر دوې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو لنډۍ او لرغون پېر درې داني د ورکړې د ډالۍ ورکولو مصرۍ دي، بېلګې يې لکه:

▲ ,, خاشي راتول که اور پرې بل که
زمونږ دستور دی په رڼا خوله ورکونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ٦۷ چوپړی)

▲ ,, غونچه د ګلو مې په لاس ده
بورا ته پټ وايه چې ځان را رسوينه،،
(محمد دين، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۲۸ چوپړی)

▲ نصوار دې تو کړه خولګې واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زړه کترې مې درته درکړې
ناپوهه بازه تا زه و نه پېژندمه

د زلفو تار په اشرفی دی
ما د جانان په لاس ګېډي ورکړې دینه

۱۶. ۱۷ دندې کې د ټېټوالي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ (Humility Service Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه په خدمت، کار، نوکري، وظېفه، ماموریت، د لښ خدمت کې د ټېټوالي، سپکوالي، تواضع لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې د غورې دندې او غوره کړو وړو، ښه سلوکو، بې لوره لوروینو، په اتلولی د دندې سرته رسولو، په سرلوړی د ټاټوبي سپارل شوې هره دنده بشپړولو او په ټوله کې د لوی کور په لوی لید د دندي کړه وړه وندي کوي.

دوې داني دندي کې د ټېټوالي لنډۍ چې دوبیمه یې د ځېړونکي ده او د زوړ پېر دندې کې د ټېټوالي ټیکی ده، بېلګې یې لکه:

خدمت برباد ګنا لازمه
نور به د زړه کنترې ساتم نه بازونه

دنده سهاره تر مابنامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

ټیک دې باچا خال دې وزیر دی
دا لونګین دې لېږدونکی په مخ ځینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۱۸ ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Courage Conflict Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وۍ یا ویکیي له پامه د ټکر خوړلو همت، مخالفت کولو زړور توب، تصادم کولو همت، په زوره په بل شي سره نښتلو زړور توب، لګېدلو مېراني، مخالفت همت، اخ او ډب مېرانې، لګېدنې زړور توب او نښتې زړور توب لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونبېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې پوښتي چې په روان پېر کې ستا او د بل تن ترمنځ په زوره په بل شي سره نښتل په څه دي؟؛ تاسو دغه حالت ته په کومه بڼه ځواب ورکوئ؛ خپل د لګېدلو باندې چې تاسو ځواب ورکړی دی؛ خوښ یئ پرې او که نه؛ په بېله بڼه غواړئ چې ځواب ورکړئ؟؛ که بل تن له ورته مخالفت سره مخ شي تاسو څه پام کوئ چې د هغوی مخالفت به په کومه ډول وي؟ او د همت یا زړورتوب په اړه غوره کړه وړه وندي کوي.

د ټکرکولو مېراني لنډۍ، ټکرکولو مېراني ټپې، د ځېرونکي ټکرکولو مېراني ټیکۍ ده او ټکرکولو مېراني مصرۍ دي چې پاینۍ یې د ځېرونکي ده.
بېلګې یې لکه:

- ،، چې د اتک پر بېړۍ سپور شې
ما در په یاد کړه چې زړه ور به شي مینه،،
(پینده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹چوپړی)

- زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همزولو بېله یمه

- نصیب تقدیر ته ګناه نه شته
بخت چې کوږه شي تندی سل ټکرې خورینه

- د مینې یار مې پیدا نه که
چې کاغذي سینه بې درې وړې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمن ته خانده هوسيږه
دوست ته په پټه و ژاړه چې ډوبه شومه

دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې يې د سمڅو منځ کې دينه

يوه مې هغه سړی دښمن دی
چې دی به پاو وي ځان به سېر حسابوينه،،
(جيمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

يا به دې زلفې کمر بند کړم
يا به مې سر د غرغرې شمال وهينه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

سر مې له غرو سره وهلی
توکل په خدای دی چې زه پرځم که غرونه

۱۶. ۱۹ د ژوند لارې لوړې ارزو لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Ambition Career Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، د ژوند لارې لوړې ارزو، پرمختګ (په ژوند کې منډې، کار کې بېړې) داعيې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.
په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننهٔنی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په پېيله کې پوښتي چې کله تاسو کوشنی وۍ، څه شی تاسو غوښتل چې شئ په راتلونکي پير کې؟ ولې؟ ورسته مو خپلې غوښتنې څخه وګرځيدئ؟؛ د لوړې ارزو ګټې په څه کې دي او تاوونونه يې څه دي؟؛ تاسو په روان پير کې په څه مشغول يئ چې په سمون يې خپلې موخې ترلاسه کوئ؟؛ تاسو داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام کوئ چې ستاسو لوړې ارزو پای ته نه رسېږي؟ ولې؟ او ولې نه؟؛ تاسو لوړې ارزو لرئ چې د یوه استازي یا فلمي ستوري په شان شتمن تن و وسئ؟ نه لکه یوه اېنجینېر تن په شان چې هېڅ سرغندوی (مشهور)، بډایه او سوکاله نه وي خو ټول ژوند یې د نورو وګړو یا د ټولګټي هوساینې، ګټنې او مرستې له پاره په کار کړ کړی وي؛ تاسو تل څه شئ غواړئ چې ترلاسه یې کړئ؟؛ تاسو ترسره کړې دي تراوسه؟ تاسو په کومه بڼه د بریالیتوب مېچه کوئ؟؛ تاسو لوړې ارزولرونکي یئ؟ ستاسو نومړی حرص د دې سبب شوی دی چې د ژوند غوره برخه مو له پامه لوېدلې وي؟؛ تاسو څه شی کولی شئ چې ډېر یا لږ لوړ ارزو لرونکی دي وګڼل شئ له خپلو څه رنګوالي ښخه؟؛ د مسلك حرص، حرفي جاطلبي، په ژوند کې منډې او کار کې بېړې داعیې وندې کوي.

د ژوند لارې لوړې ارزو لنډی، د ژوند لارې لوړې ارزو ټپه، د ژوند لارې لوړې ارزو ټیکی او د ژوند لارې لوړې ارزو مصری دي، بېلګې یې لکه:

▲ چې فاکولته دې ویلې نه وي
و به دې نه کړم د لېسې کوناټوره

▲ دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځینه

▲ د ګوډاګي واده به تېر شي
سپی بڼه و نکړه شولې دیګ دي و لړنه

▲ خدایه! د پېغلو باران و کړې
چې ځادر و غوړو ترې و ترم پنډونه

▲ د باچاهی لایقه یاره
خدای دې باچا کړه چې سلام ته دې درشمه

▲ زما دې بیا تمه پیدا کړه
چې په کاره اورمبګ دي بېرته و کاته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موزيکي نه ورګه ښه ده
چې نيمه شپه شي اړخ په اړخ مې اړوينه

خدای دې له دې لارې را جوړ کړه
خلک به وايي مخ يې تور دی يار يې مرينه

,, د پيغلې خوله د جنت ور دی
د جنت ور ته هر مومن تمه لرينه,,
(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدی، ۵۵ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه اوبږی په چړ کې وچه پاتې شومه

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه ريدي په دامانو ورژېدمه
(محمدين، ۱۹۸ چوپړی)

ستا د ديدن په تمه، تمه
لکه يعقوب پيغمبر ړون در پسې شومه

په ايشاره مې پوهه نه شوې
ډاکټرې ځو به غړوندی درپسې ورمه

۱۶. ۲۰ زړه سوی او ربښتي تولوالي لنډی، ټپې، ټيکی او مصری (Mercy Legal System Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه زړه سوی او ربښتي تولوالي (رحم او قانوني سيستم، مهرباني او حقوقی تولوالې، شرعي تولوالي) لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټيکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پيبلن يا پيبلنه په پيبله کې پوښتي چې کله مو داسې کار کړی دی چې اوس پوی شوئ چې داسې کار مې بايد نه وی کړی؟؛ تر اوسه پورې دې داسې پريکړې پايله ترلاسه کړې ده چې تورن ګنل شوی يې او يا کوم تن در ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه یا زړه سوی درباندې کړی وي؟؛ د پرېکړه کوونکي (قاضي) کړه څه ډول وي؟؛ د پرېکړه کونکي او زړه سوي کوونکي ترمنځ بېل والی څه دی؟؛ وګړي دي پیرېکړې و کړي او که زړه سوی چې کله کوم تن په لوی تور تورن وي؟؛

دودېز، ټاټوبي او پېنیوال ربښت لوړ حس د ترې او پرېکړې هر تن ډک وي؟؛ ستاسو پور په وګړو باندې د پرېکړې او زړه سوي په ډول چې مالیه نه پرې کوي؛ وژني؛ د تمځي د ځراغونو نه درناوی؛ پر ناموس وار؛ له هټی د خوړو غلا؛ د نشه یې توکو پلور تورونو په کومه بنه کړ کېږئ؟؛ تاسو تر ډېره پرېکړه کونکی او که رحم کوونکی تن یئ او ولې تاسو پام کوئ چې داسې تن یئ؟؛ تاسو د خپلو وګړو په منځ کې د پرېکړې او زړه سوي په ډول ترمنځ تله او پر تلنه په څه ډول کوئ؟؛ د ښه سلوک برابری (پای ته نږدې: د ځانمنیتوب ښکاروندي ځان پالني؛ پای ته ډېر نږدې: قانوني ښکاروندی؛ پای: مسلکي کړني ښکاروندی؛ له پای وړاندې: ربښتینوالی ښکاروندی) کوي. ځیني شیان کېدی شي چې قانوني وي، خو سوی سم یا ناسم به وي (ښه سلوکو پوهه)، ځیني شیان کېدی شي چې سم وي (ښه سلوکو پوهه) خو سوی قانوني یا بي قانونه به) وي او په کې د عفوي، زړه سوي، رحم، مهربانی، قانوني، ربښتي، حقوقي، شرعي ټولوالي بوږېدلي وي.

ځېرونکي د زړه سوی او ربښتي ټولوالي لنډی ده چې ښځو ته منسوبه ده؛ او د لرغون پېر درې دانې زړه سوی او ربښتي ټولوالي ټپې دي چې پیلنی یې ښځو ته منسوبه ده، دویمه او درېیمه یا پاینی یې نرانو ته منسوبې دي. بېلګې یې لکه:

▲ زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور یم زې بخښمه

▲ ماته پرې کړی ځواب را که
زه زنګېدلې یاری نوره نه کومه

▲ ,, زما به خنګه رنګ تازه شي
چې اندېښني مې اغوستن خوراک غمونه شومه

▲ د بېلتانه پېتی په سر دی
زه به دمه د اندېښنو کنډو ته ورمه شومه

(جیمز، ۱۹۸۸ زېږدی، ۲۱۳ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۱ ليدل او رهبری لنډی، ټپې، ټيکی او مصری (Vision Leadership Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ويکيپي له پامه په خيال کې راوستل او مشری، (ليدل او زعيمي، تصور کول او رهبری، په خيال کې راتلل او لاربښوونکي، خيالي منظره او مشری، خيال او رهبری، بصيرت او رهبری، باصره او رهبری، باصره او زعيمي، منظره او زعيمي، د باصري حس او رهبری) لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټيکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونبېړي: چې پېيلن يا پيېلنه په لنډی، ټپې، ټيکی او مصری کې پوښتي چې هغه کوم رهبر دی چې تاسو ورته د مينې او شاباسي په نظر ورته ګورئ؟ ولې دوی ته د مينې او شاباسي په نظر ګورئ؟؛ کوم څه رنګوالی تاسو په ښه رهبر کې وينئ؟؛ پرته له مشرئ څخه په ټاټوبي کې ګډوډي، بشپړه بې نظمي او انارشيزم يا ځانځاني (بې رښتي، بې حکومتي) ته لاره پرانستل کېږي؟؛
مشر (رهبر) د ليدلو (بصيرت، تصور کول، په خيال کې راتلل)؛ قضاوت (نظريه، اټکل، د تشخيص قوه) او د ښې راتلونکي په هېله (د ښه ژوندانه په هېله) درې غوره ځانګېرنې لري؟؛ رهبري پر دې پوهېږي چې راتلونکی بل کوم کار و کړي؛ پوهېږي چې دا ولې غوره دی او پوهېږي چې په لاس کې لرلو اسانتياوو زېرمو څخه ګټنې راوباسي؟؛ کومې پرېوتلې (واقعه، دروغ) مخې ته دي؛
دا څلور اړخه لري لکه څنګه چې دننی اړخ لري؟؛ په هرو پيچلو خنډونو کې اسانتياوې پلټي، خو په هرو اسنتياوو کې خنډونه نه پلټي!؟؛ ليکونکی څه شی په ډاګه کوي چې درې غوره ځانګېرنې د مشر څه دي؟؛ د کښونکي کښلې چې وړاندې کوي دا د هر وګړي ليد دی، د يوه ښه رهبر له پاره، تاسو ورسره دامنئ او که نه يې منئ، ولې؟ او ولې نه؟؛ په پېنځ‌واله سيمه کې ګټور مشر په کومه ډول تشريح کوئ؟ او وند د رهبری په کې بوږېدلي وي.

د لرغون پير ليدل او رهبری لنډی؛ د ليدل او رهبری ټپې چې پيلنی او دوبيمه د ځېرونکي دي؛ دربيمه، څلورمه او پېنځمه يې لرغونې وګړنی دي؛ ځېرونکي يا ليکونکي د ليدل او رهبری ټيکی؛ او د ليدل او رهبری مصری دي (د محمد نور بابا مصری دي چې ملاګي استاذ ويلې دي)، بېلګې يې لکه:

▲ ,, ګولاب په ګولو کې باچا دی
نرګس وزير خزان پرې راوړل براتونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۸۵ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، هر چاته خپل وطن کشمير دی
پر ما کشمير شولو د پيازو وطنونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۷ چوپړی)

،، په هندستان کې دې مرګی شه
چې دې کفن شي د راتيو دسمالونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۸۹ چوپړی)

،، شين خالی ټپته شه خوله راکه
بلا په سې که باچا واخستل جرمونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لیږدی، ۱۰۱ چوپړی)

چې د ځوانی دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

په اند او ليد دې زېری و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

زموږ باچا وطن کې نه شته
زړه مې خپه دی هيواد خوند نه راکوينه

په تصور مې ځان باچا کړ
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

عشقي نيمه باچاهي ده
چې ماعشقه يې په طرف ولاړه وينه

مينه اول سړی باچا کړي
د ملنګی کچکول بيا ورسته ورکوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پیغلې په کتار درسره ځینه

دغه ښادي زموږه خپله
یوه دې دا وي سل اویا دې نورې شینه

باچاهي تخت مې په کار نه ده
بخت مې په کار ده چې مدام راسره وینه

تخت خو له بخته پیدا کېږي؛ وی!
چې بخت دې نه وي تخت به له کمه شي مینه

د بخت ډېوه چې د چا مړه شي
وه!؛ که بیا مشال په لاس کې وړي شوکور به وینه

د بخت کوټې چې یې په سر وي
که په سندان خولې لړه وي کوټې ترې وړینه

بخت نا مراده چېرته لاړې؛ وی!
یو ځلې راشه چې له سیال سره سیال شمه

نیستۍ کچکول په لاس کې را که
بېلتون ظالم په لاره ځي شپې تېره وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۲ مېلمه پالنې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ (Hospitality :Landay, Tapa, Tikay and Masray)

د وۍ يا ويکيي له پامه مېلمه پالنې او مېلمه پاله لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ته وايي.

او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ دي چې دننه نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې د مېلمنو غوره پالنه، مېلمنو درناوی، د پښتون پښت (نسب) پخت پخلی، لېوالې او لېوال ته د غوره خوړو پخول، پخلنځي کې په زړه پورې خوړو، دمې ځای کې غوښنو او مېلې ځای کې د شپنوسيخان پخول، پټولی (مېزپوښي، دسترخوان) تيارول، خوړل او ځښل وندي کوي.

مېلمه پاله لنډۍ، مېلمه پاله ټپه، د ليکونکي مېلمه پاله ټيکۍ او د ليکونکي مېلمه پاله مصرۍ ده. بېلګې يې لکه:

▲ مور يې پر کلي شړوبې غاوړي
لور يې له لارې مېلمانه را ګرځوينه

▲ راځه، راځه زما مېلمه شه
زړه مې پښتون دی مېلمه نه خفه کوينه

▲ ،، پر سينه يوه لالی ځايېږي
حجره خو نه ده چې پرې جوړ کم مجلسونه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۹۹ چوپړی)

▲ اشنا مې وړی رانه تللی
چې دستارخان لره ورځم ژړا راځينه

▲ په مينه، مينه اتڼ کاندي
دا مېلمنې جونې په ورا راغلې دينه

▲ حجره په نوم د ناصرخان ده
ډېکې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶. ۲۳ ژبې نښتېځونکي لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ (Tongue Twisters Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیي له پامه ژبه بندېدونکي، وینا بوږبوکي غولی، وینا سبک چورلونکي، ژبې ګډوونکي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې ډېر ژبه ځرخوونکي غبرګلړونه، ډېر ژبه تاوونکي غبرګې پښلي او ژبه نښتېځونکي غونډلې، غونډ او ویکیي وندي کوي.

لکه د لیکونکي ژبې نښتېځونکي مصرۍ ده:

بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلي بلی بابړ بدان دينه

۱۶. ۲۴ وراشې (وجيزې یا متل) لنډۍ، ټپې، ټيکی او مصرۍ Saying, Simile, Parable, Example, Model) or Idiom Landay, Tapa, Tikay and Masray):(

د وی یا ویکیي له متل، مقوله، کره وینا مثال او نمونه يي لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو يې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ کې متل، مقوله، کره وینا مثال؛ تشبیه (ورته والی)؛ هغه لنډه کیسه چې د اخلاقو درس ورکوي؛ عبرت؛ نمونه، موډل، کاپي، سر مشق، ورته (مشابه)، جوړښت، رغښت، هغه کره وینا مثال چې پېیلن یا پېیلنه يې له مخې پېیله کاږي؛ هغه سړی یا ښځه چې انځورګر يې له مخې ځېره کاږي، اصطلاح، لهجه او د افادې خاص ډول (په ورځني ګړني بهیر کې ترې کار اخلي او بلخوا پرې د یوه هنري پیداوار په توګه خپل ښکلاییز خوب (ذوق) او تولنیز ارمان ځروبوي) وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراشي (وجيزې يا متل) لنډی ، وراشي (وجيزې يا متل) ټپه، وراشي (وجيزې يا متل) ټيکی او پانيی دوي وراشي (وجيزې يا متل) مصری دي چې پاينی يې د ځېرونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) ده. بېلګې يې لکه:

مور يې د دربو سمڅاره ده
ځکه يې لور په درې منی وېشتل کوينه

سوچ پرې له وړاندې نه په کار وي
تو کړې لاړې بېرته خولې ته نه راځينه

په پټ کې تور مصلی ښه دی
بې پته يار که شهزاده وي ورک دې شينه

په کوړدهړنې مين مه شې
ته به ولاړ يې هغه به بل ډولی کې وړينه

کلي کې نوم د سميني دی
وراني کنډرې شاسوارخان اباده وينه

په تول واخکټ يې دعوا و کړه
يودانه جيب يې خامخا په لاس درځينه

۱۶. ۲۵ ورمي لنډی، ټپې، ټيکی او مصری (Admonition Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی يا ويکيي له پامه نصيحتي، مصلحتي، مشوريي او ورمي لنډی، ټپې، ټيکی او مصری ته وايي.
او په اصطلاح کې هغه لنډی، ټپې، ټيکی او مصری دي چې دننه‌نی سکالو يې داسي رونېږي: چې پېيلن يا پېيلنه په لنډی، ټپې، ټيکی او مصری کې نصيحت، سلا، مشورې خبرتيا، لارښوونه، د خبرونو راپور (د جمع په حالت کې) او ورمونه وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا بجلیګر (مولوي صیب محمد امیر افریدی، د پېښور بالا منۍ د بجلیګر ملا)
ویل د زړه ناروغي مې وه، له شېږ میاشتو څخه، په ډېرو روغمنو مې درمل و
کړه روغ نه شوم، زړه به مې درد کو.
یوې بوډۍ ښځې راته و ویل بچیه! ولې داسې رنځور یې؟
ور ته مې و ویل د زړه ناروغي مې ده، زړه مې درد کوي، هېڅ روغمن (ډاکټر)
راته درملنه و نه کړه.
هغې راته و ویل: ماته غوږ شه بچیه! چې زه دې جوړ کړمه.
هغې و ویل:.

زړګي له ډاډ ورکړه په خپله
مدام به څوک داډه کوي وېشتلي زړونه

زه وی ځای نه پاسېدم، جیګ شوم، مور مې وه، نیا مې وه، پلار مې راغی ویلې
څه چل دی!؟
ما ویل زه ټیک شوم، دې بوډۍ راته علاج و کړه.
په خپل زړه باندې په خپله پټی ګډئ او خپل زړه په خپله ډاډه کوئ.
پورتنۍ د لرغون پېر یوه ورمې لنډۍ او لاندې یې د ټپې بېلګه ده.

ځوانانو یو تر بل ځارېږی
ما د مجلس ځوانان لېده چې خاورې شونه

۱۶. ۲٦ لوڅې لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ (Nude, Naked, Bare or Sexy Landay, Tapa, Tikay and Masray):

د وی یا ویکیپي له پامه لوڅې، لغړې، بربنډې، سیکسي، کونی، پوچې او بې ختو لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ دي چې دننه‌نی سکالو یې داسې رونېږي: چې پېیلن یا پېیلنه په لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ کې جنسي، نر توب یا ښځتوب شهوت، شهواني غریزه، بې جامو، لوڅې، لغړې، بربنډې، ځرګندې، ایستلې (لکه توره له تیکې څخه)، تش لاسي (بې وسیلې)، بې زېرمې، شړېدلې (لکه کالي)، خوارې، تشې، بې ډوله، ساده، بربنډول، لغړول او تشول وندي کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېنځه ډېرش لوڅې لنډۍ دي چې له لومړۍ څخه تر درېوشتمې لمپاکا (لغمان) د لرغون پېر دي، څلوروېشتمه او پېنځه وېشتمه يې د زاړه پېر دي او شپږ وېشتمې څخه تر پېنځه ډېرشمې د ځېرونکي لوڅې لنډۍ دي؛ څلور لوڅې ټپې دي چې لومړۍ، دوېيمه، درېيمه يې لغمان د لرغون پېر دي او څلورمه يې د ځېرونکي ده؛ لغمان د نوي پېر د ځېرونکي څلور لوڅې ټيکۍ او اووه پېنځوس لغمان د لرغون پېر لوڅې مصرۍ دي چې له پاينۍ پورته شل داني يې د ځېرونکي (ليکونکي يا ليکوال يا زما يا صفي الله فردوس) دي.
بېلګې يې لکه:

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

ته خو کوچۍ وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شيندنه

يار مې په بوسوکې ويده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ يې وشلېدنه

په چا به ځې په چا به نه ځې
څوک دې په زوره په چا ته نه مندي مينه

د سحر غينه زه دې ځار شم
هره تېله دې د زړه زنګ لرې کوينه

د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کانګې کړي دينه

له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې تېپر کړلې دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټینګه مې مه نیسه په غېږ کې
تي مې خوږېږي سګنی بالغه یمه

په ما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وای د یوې شپې مسافره

د سپینې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

کمیس یې تې په سر سوری دی
لکه مرزچې له خلتې وتلی وینه

د کوس په سر دې مچی و خوره
چې تر سبا یې تېوې اوبه یې ځینه

د کوس په سر دې هتی جوړ که
غین مې بنوال دی ګندنې ورته راوړینه

کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر ترړنه

نیمه شپه شوه یار رانهغی
زویه! ویده شه چې په خپله پسې ځمه

سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

د زنې کند یې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدې شینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګول د ګولاب بوی د ځنځلې
سورې د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګیلې در له کومه

جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مینه

په نیمه شپه راغلې لالیه
ما دې خدای غرقه کړې چې خوله نه درکومه

یو ځلې راغی خوله مې ورکړه
لاره یې سیې کړه په غضب ککړه شومه

که یوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال یې همېشه کوې سوالونه

خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ یې ژو په وکومه

ملا دا خپل سیرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو لیلا خوله نه راکوینه

که زر کوسونه بارن وشي
که منځ کې یو غین وي راځي زموږ پر کونه

د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړې ځرګنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځاځکي هوس ځارل ځاړي ده
ځپان، ځپان، ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خوړلنه

ځاځل جوګړ جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جیجیونتې ترېښتې شینه

چتې چتې چرلندیه یاره
ځنځوونکې ځغونځونکې جیجرۍ یمه

د شرمېدلې زو شرمېره
د تخت سیالۍ کې مېړني اور ځرمه وینه

په درنو غېړو ځربولېږه
په ځلورځندو کې د غبرګو ځکل ځکه

چې ځه دې کښت که کښت بې تول کړې
زړه دې دنیا که ګشمالی کړې خاونده

ته دې له خپل مېړمن داریږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

د دونیا دوې ورځې ژوندون دی
مېرمن یې غیم چې په ژړا یې تېرومه

د مور دې درې ځپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ
ځېرنــــــــچوپړي (ريســــــــرچ پانې)

له رنګه توره مصلۍ ده
په خوله کې خوند د چهارباغی منې لرينه

د ټپ دې ټولې وينې وڅښې
د کوسۍ زويه بله څه کوې دوېيمه

زړه به دې تور له کوروالی کړم
چې ځوانۍ هندې کړم زړه سوی بيا نه لرمه

له ايرانۍ مې زړګی شين ده
واده د ده خوټې بل وروړو کلوينه

ناوکۍ لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوينه

له ټپ دې ټولې وينې وکښې
د پيغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

زما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وی د يوې شپې مسافره

د مور د درې جريبه کوس دی
د پلار دې خېټه مرتبان ده زړه يې چوينه

چې مور دې اخ! کړه ما در ښخ کړ
دادا دې جيګ شو زه يې له خوټو و نيومه

په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي اليشنګ مولۍ پرې ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په کټ کې سپينه، سپينه اوړي
په ما دې غسل په پټي کې واړاونه

▲ لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خېټي جنګ ته درته بيا راغلی يمه

▲ پرتوړ مې ځي پرځای سوری دی
د خېټي جنګ ته درته بيا راغلی يمه

▲ پرتوړ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ځورمه

▲ پرتوړ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه يې ګندم ژړا راځينه

▲ په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

▲ دا ډز او ډوز دی زامن کيږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته يمه

▲ خلک جوړه، جوړه ځملي
ابۍ مې مړه کړې ما يوازې ځمله وينه

▲ جانانه ستا مزه ګی نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوينه

▲ اول دې پېښې راته اوږدې کړې
بيا دې درټولې کړې چې نه يې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاس په سینه مې غلی خمله
غږ به و نه کړم که ورسته درلاندي شمه

یوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسینه

چې موټکي وهل دي زده کړه
کمبخته زه یم په پځي يې سولومه

چې پسرلی شي غین سپرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لړوینه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې په اوږو درواړومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې لونګین دې لکه وریځې و چیچمه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځارۍ کړې زه دې ګنده خلاصومه

خدای دې په تنګه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه بې موره کوټې خوږ ته به دې کړمه

ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه د لارې خپلۍ و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بيهي مې لاس و لګيدنه

تا چې په کټ کې ماته شاه کړه
تورې سمبۍ دې پر ما اور و لړونه

ګل چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګل چې را کوې زاره مې چوينه

چارګل مې خوله کې ترې نه وېړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټه وينه

الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ تورې وارونه

توتي، توتي په توره راشي
چې پرهارونه دي ګندم خوله درکومه

خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوينه

خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنده زنه دې ګنې کرلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې ځلور نیمې روپۍ دینه

که ته مې روغ لېونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه

ته خبر نه یې زه ډېر بد یم
پرتوړ دې باسم لاس او پخښې دې پرې ترمه

یا به زما په سترګو تور وي
یا دې لسم ځل یاره غیځې په ناورینه

که پېغله کی لغمانی و که
چې په مستی کې دې له ښکې پانتې وهینه

که مېره کی لغمانی و که
کوس دې چپی او په اوږو دې پورته وړینه

دا لغماني ځومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غی په چلونه

په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

که پرې راځې په مخې راشه
ځپلی له چپ لوري ځوک نه پخښو کوینه

ښځې کول دي سونتونه
ټینګ، ټینګ غوول یې دي فرضونه ثوابونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ښځه یو ساعت کې خوښه
یو ساعت غوول یې برابر یو کال اجرونه

وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه یې اچوینه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نیا دې غیم هم دې مندینه

د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زیږ کوس په زیږګل وغم او په ونه

د پښتنو کانې در وښیم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غیم خیرنه

زما لس کلن غین چولک بولې
خدایږو د خوند څکه یې و وینې په مینه

د پښتنو د غین له زوره
د نړۍولو کونې ځای ته نه راځینه

که مې تر بیخه در کې کېښود
کوس به دې ریږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

ښځې هېندارو ښځې، ښځې
موړ بېتالې یو چې عسکر غیو کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ستا په سينو کې خوټې چوڼ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وينه

▲ خپله له ټولو غوره غيه!!!
د مېرمن يوه ربښت دين کې دا ده په درغنه

▲ زه خو له شوکه مصرۍ وايم
څوک چې د دم ګومان کوي خرکوس به وينه

زموږ په ټاټوبي لغمان کې اووه، اته الکان چې نهل به يې کوو، اشر به وو، غره ته تلله، ټولي کې به وو، د مشاعرو ځنډو کې، د ښادۍيو په ځنډو کې به نږدې ملګرو سره لوڅې پېيلې غلې، غلې ويلې او خپلو منځو کې به يې د خندا شيبې پرې تېرولې.

په لغمان کې له لرغون پېر څخه چې له لرغون ختيځ او لوېديځ دورو ته يې پېر رسيږي؛ وګړو دا لوڅې پېلې ويلې دي؛ لغمانو خوله په خوله، سينه پر سينه تر موږ را رسولي دي؛ وګړو د کورولي اړيکو، پېښت زوکړهکولو، ګډ ژونګړکېدلو علمي لوستل له شنې لاندې نيسي چې په نوې مانا سکسلوژي پوهې، او پوهګړته يې سکسولوژيست وايي.

نومورې لوڅې پېيلې په لېوال او لېواله کې د ژورې او ټينګې اړيکي کوټلي کوي؛ هڅه ونه، انګېزه، تاوو د وګړيو په تن کې زوکړه کوي او له لټۍ، تمبلۍ، بې پامۍ، سستيا او بې مينۍ څخه انسان لرې ساتي.

د نکاح په ژوند کې نومورو پېيلو ښاخونه په همدې بڼه شتون لري او نټه (انکار، نه منل) ترې بې غوري ده.

▲ نرۍ سينه نرۍ يې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه ډېره

▲ پېړ يې ټتر دنګه يې ونه
خدايه! پرتا ټينګه ډاډمنه دغه ډېره

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، راځئ، راځئ چې لنډۍ وایو
لنډۍ لاښې دي د یار غم غلطوینه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دي د زړه ولې غوڅوینه

،، هابیل قابیل وو سره ورونه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)،
(سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

،، په سګنی تبه مړ مه شې
خلک به وایي چې لیلا شوه بدشاګومه،،
(د لیکوال مور بي بي حاجي)

،، رب خو دې دا وارې راجوړ کا
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(سلما شاهین، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

،، خدای دې له دې لارې راجوړ کړه
خلک به وایي بخت یې تور دی یار یې مرینه،،
(د هېواد سرغندوی، تکړه، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وایي)

زما د عمر سره سمه
میراث شې غمه په خندا دې تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه
په چا مې سپارې که دې هېره کړم مینه،،
(حضرت محمد ویاړ، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

,, ټیکۍ کوه او بیا یې لیکه
چې په تولې کې شرمنده نه شې مینه،،
(حبیب الله رفیع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

ناوې ښادي دې مبارک شه
داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

رب دې رحمت پر دې ټیکۍ که
ایله ببله زړه مې په ځای و لګېدنه

زما په زړه دې پرهار وکړ
په تا دې وشي د مصرۍ تورې وارونه

مصرۍ کوه او بیا یې لیکه
چې په تولې کې شرمنده نه شې مینه

مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. د انجېنیر صفي الله فردوس او اوستاد عاشق الله فریاد پر یوې لرغوني لغمانۍ مصرۍ کېسه

زه تاسو ته کېسه کوم؛ درنو!؛ کېسه داسي ده چي یوه وار ما په سوشل میډیا د فیسبوک پر کورپاڼه خپله یادونه وکښله.
خپل اند مي په دې بڼه و کښه چي سرلیک یي
,, دوي لرغوني لغمانۍ مصرۍ دي ،، و.
کښلی ډول یي داسي وو.:

زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زما ملګري اوستاد عاشق الله فریاد داسې یادونه راته و کړه.:

خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندي خوله کبه ورکومه

دا لنډۍ زما ده، ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې ده.

ما ورته د یادوني ځواب داسي و کښه.:
زه په لاندې درې خبرو ستا یادونه نه منم او دا لاندې دلیلونه دې مخې ته ږدم.

لومړی.:

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېښخونه،،

(منتخبات لغات متفرقه پښتو، قلمي نخسه، په ملي ارشف کې د میندودنې ګڼه ۸۲ الماری، ۴ خانه، مسلسله ګڼه ۸، ۲۴۶ ټول ټال چوپړي، ۲۱۳ چوپړی، د خ ابېڅی کې پینځمه ګڼه لنډۍ ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې وړاندې کوم د لنډۍیو کښلی (کتاب) نه دی خپور شوی، په کښلې بڼه؛
هغه وګړو چې نوموړې خطي نخسه یې خوندي کوله پو هېدل او که نه پو هېدل او که
له بې باکۍ یې نوموړې کښلې ته چې لنډۍ دي.
ورته یې په دري ژبه داسې نوم کښلی ,, منتخبات لغات متفرقه پښتو،،
چې د دې خطي نخسې نه لیکونکی معلوم دی او نه یې د چاپ کال.
خو له یوه سلو شلو کلونو څخه وړاندې خوندي شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی لومړی انځور یې و وینئ)

دوییم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګۍ نه پرېدم لاسونه،،

(د ګل پاچا الفت، پښتو سندرې په نوم لیکی دی، د پښتو ټولنې د نشراتو مسلسله ګڼه ۶۵ ده، د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امر(ګل پاچا الفت) ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۱۰۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، په ۱۳۲۵ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمۍ له لورې، د افغانستان په علومو اکېډمۍ کې د مینودنې ګڼه ۱۲، مسلسله ګڼه ۶۵، ۱۲۰ ټول ټال چوپړي، ۱۱۶ چوپړي (پاڼه) کې دیارلسمه ګڼه لنډۍ ده).

په نوموړي کتاب اوستاد ګل پاچا الفت د سروزرو دولتي مډل ګټلی هم دی او دا لومړی کتاب دی چې د لنډۍیو په باره کې له چاپه تېر شوی دی.
(کولی شئ چې ټمبل شوی دوییم انځور یې و وینئ)

دریيم:.

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکی دی، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا له چاپه ۲۵۰۰ ټوکه سلامت تېر شوی، د زمري په میاشت کې په ۱۳۳۴ لېږدیز لمریز کال کې د علومو اکېډمی له لوري، د افغانستان په علومو اکېډمی کې د مېندودنې ګڼه ۴، مسلسله ګڼه ۱۱۵، ۳۹۸ ټول ټال چوپړي، ۸۸ چوپړی(پانه) ، د خ ابېڅی کې دربیمه او څلورمه ګڼه مصری دي)
(کولی شئ چې ټمبل شوی دربیم انځور یې و وینئ)

دا ټولي هم لرغونې مصری دي چې له پېړیو، پیړیو څخه سینه په سینه او ژبه په ژبه پښتنو وګړو را وړې دي.

شننه:
تاسو هم د لومړی مسرې بند راخستی!!؟،
تاسو دعوه کړې چې دا ما لس کله وړاندې کښلې او په آریانا تلویزیون کې مې ویلې.

بیا نو دا ادبي غلا یا بیرغي غلا (فلجیاریزم) ده چې یوه بند شېر د بل شاعر را واخلې او ځان په سې یې و تړې، یا خو به تاسو یې ترکیبي بنه راخستې وي.
لس کاله وړاندې به هېڅ پرې خبر نه وې چې دا ولسي ادب پانګه لرغونې ده او دا په بې خبری دې تاسو را خستې وي.
چې تاسو کښلې دي دا زما (عاشق الله فریاد) لنډی ده.!!

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګي لاندې خوله کېه ورکومه

ما چې خپره کړې وه هغه یوه لرغونې لغمانی مصری وه په لاندې بنه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې یوه ترکیبي بنه یې جوړه کړم او په خپل نوم یې کړم لکه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ځالي ځولي کوځې اوړدي درته درځمه

او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالي ميوندوالي شاعرې زړې لنډی په شان درته د يوې ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه:.

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بنه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکانډې ته دې لیږمه

ګوره!!؛ ګرانه ښاغليه عاشق الله فرياد صيب!
تاسو زما د ادبي بهير ملګری يې، بيا مې وطندار يې، بيا مې د ولايت يې، بيا مې يوه ژبی يې، بيا مې د امان اوستاد زوی يې
(هغه را ته يوه وار د صبغت الله مجديدي باچاهۍ کې د جوزا مياشت وه، د بشير هوټل کې و ويل:.
بچيه! مکتب ته ځې ما ويل هو،
زه ترې لړ لاړم،
ويل يې هه دا زما چای وڅښه!!،
ما و ويل نه يې څښم،
بيا يې راته و ويل هه! دا دوې تور مرچ و خوره ما دم کړې دي؛ له دې ورسته درباندې د مار، لړم، ګوسنې، کيچه، غونډل، ښامار زهر او د دوی حراميتوب تاثير نه کوي.)
د دې ټولو له پاره زه ستاسو ډېر درناوی کوم.

خو تاسو ځانمني مه کوئ، دا زموږ د ډېرو پښتنو ليکوالو علمي کمتون دی، ډېر ژر په غصه کيږئ په خپله غلتی، هر انسان نيمګړی دی تېروتنې ور سره ملې وي.
تاسو چې د کومې لنډۍ دعوا کوئ چې زما ده او لس کاله عمر لري.
ما درته درې ثبوتونه او دليلونه وړاندې کړه چې تاسو يا پوهېدلئ يا نه پوهېدلئ؛
يوه لرغونې لنډۍ مو په خپل نوم کړې يا تولہ، يا يې يوه برخه او يا يې يوه يا دوې درې ويکيې (لغات). چې دې ته Plagiarism (د بل چا افکار او ليکنې په خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم تېرولو ته وايي) یا ادبي غلا وايي؛ د داسې کارونو کول زه ښه نه ګنم او تاسو سره يې په لنډپيري ښه نه منم؛ له تاسو سره هېڅ ښه نه برېښي، داسې کارونه لرغونو ګړنې پيبلو یا ادبي شفاهي ادب شپړ (پيبله، اشلوک، پيړان یا شعر) لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ پيخليکي (تاريخي) ريښې چينجنه وي او پردۍيو علمي څېړونکو ته يې پيخليک تراشلى مخې ته ږدي. چې ناسم علمي رغښت ترې برسېره کولی او په پوخ کې (قضيه کې) کولی شي.

زما ملګري اوستاد عاشق الله فرياد بيا داسې يادونه راته و کړه:.
فردوس خانه! زه د امان اوستاد زوی نه يم هغه چې پاړوګر (مارانو نيونکی) و، زه د ملک امان زوی يم. هغه د الېنګار لورې و، موږ د قرغيو ولسوالۍ يو او په قوم ناصر يو.
دا ټول کثافات دي، ته پر کثافاتو کثافات پاکوې، باچاخان لغمانی چا اچولی دی، هغه ټول شعرونه نيمګړي وايي، ته هغه څه کوې چې څه درته ځه وايم هغه و منه، نورو کېسو په سې مه ګرځه.

ما ورته د يادوني ځواب بيا داسې و کښه:.
داخو سمه نه ده نو!، ما خو له چاپه تېرو شيو کتابونو او کښلو د چوپړو انځورونو سره درته په ګوته کړه چې په رڼو سترګو يې و ګورې. اوس بيا هم وايې چې زه درته څه وايم هغه ومنه، دا په کومه ښه سمه ده. لکه تاسو وايئ دا لنډۍ زما ده:

۱. د عمر کچه يې لس کاله ګڼی يا په ۱۳۹۰ لېږدي کې دې کښلې (ليکلې، يا جوړه کړې)

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګڼې منګي لاندې خوله کښه ورکومه

۲. د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې قلمي نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پيخليک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندې ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکۍ لاس کله پرېخونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې یا راټوله کړې او کتاب یې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په لیکلي بڼه د لنډیو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګی نه پرېږدم لاسونه،،

٤. د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېخی کې درېیمه او ځلورمه ګڼه لنډی ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدین ژواک خوندي کړې دي) له د ځخه ورسته ډېرو لیکلوالو لیکنې کړې په لنډیو لکه مجاویر.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صدیق الله رښتین،... . سلیمان لایق.

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

۵. ما چې خیره کړې وه په فیسبوک کې هغه یوه لرغوني لغمانی مصری وه په لاندې بڼه:

زما دې سر په کار ده یاره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لړومه
یه کربانه!؛
خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګې لاندې خوله کله ورکومه
یه کربانه!؛
زه خو همغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو ببله یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو دا عوا کوئ چې دا زما ده، دغه لنډۍ درې کاله وړاندې د لغمان سرغندوي (مشهور) سندر غاړي باچا خان لغماني د حسني استاد زوی ته مې و ويل چې لغمانۍ پردو کې يوازې هرمونيه و غږوه او دا په کې و وايه. هغه درې داني و ويلې او د يه کربانه!؛ بلنويکی هم ور سره د مصرۍ په پيلنۍ مسره کې ور ګډ کړه يا سرباري کړه.

تر دې وړاندې نوموړي باندې ما د لغمان لرغوني لنډۍ، ټپې او مصرۍ چې ګل پاچا الفت ۷۵ کاله وړاندې له چاپه تېرې کړې وې. ټولې ۱۱۳ داني مې په نوموړي باندې په ټيپي پيته کې خوندي کړې وې. دا لغمانۍ لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ. چې هغه ۲. ګڼه مصرۍ په کې هم شتون درلود او تا يې دعوه کړې ده.

٦. زه صفي الله فردوس هم کولی شم چې دوې ترکيبي بنه يې جوړې کړم او په خپل نوم يې کړم چې د عمر کچه يې يوازې ستا د يادونې د ځواب له پاره وکښم ۱ ورځنۍ لنډۍ ده او په دې پېخليک ۱٤۰۰. د تلې مياشتې په ۳۰ مې روغولې لکه:

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ښالي ښولې کوښې اوږدې درته درځمه

۷. او په همدې بنه زه کولی شم چې د ملالې ميوندوالې شاعرې لنډۍ په شان درته يوه ترکيبي لنډۍ رغښت و کړم لکه: هغې چې ويلې وه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

زما ترکيبی بنه يې (خو د داسې کړنو کول ناسم او ډېر غلت کار دی):

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکاندې ته دې ليږمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. يا داسې نورې چې يوازې نن مې (۱/۹/۱٤۰۰) زوکړه کړې او زه يې دعوه ګير شم (زما دي او ما جوړې کړي؛ ما ته منسوبې دي؛ دا ځان ته ناسم کار ګڼم او دعوا يې هم نه کوم، ځکه تاسو په همدې بڼه يوه کار کوئ او پرې ولاړ هم يئ).

کره بڼه د لرغوني مصرۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

ناکره بڼه يې:.

سپوږميه کړنګ وهه را خيږه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

زما لومړۍ ترکيبي لنډۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
ټېکو مروړلو نه به تنده کړم ډارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډۍ.:

سپوږمۍ سر وهه را خيږه
له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژنه

يا داسې تاريخي لنډۍ ته:

که د خانو لښکرې راغلې
زه تر ګوملې پورې مخې ته ورځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دوپيمه ترکيبي مصری:.

که د خانو لښکري راغلي
توري او سپري لينډهماره ورته ورمه

راځم شنني ته يې:

پورتنی ټولي لنډی، مصری د سيلاب، رغښت، اصل، څپيز، خجنه يا زورني او اهنګيز جوړښت له پلوه ټولي سمي او روغي دي.
عيبونه د ويکيو نه لري که تاسو وايئ؛ په خطي نخسه کې يوه عيب شتون لري د ښ ابېڅی يي خ ابېڅی کښلی، هو دا داسي شوي دي.
له بل پلوه دا شل کاله وړاندې ډېريو ماشينونو کې ياګانو شتون نه درلود؛
ګ په کې نه وو ځ، او ځ هم شتون نه درلود؛ ۵۰ کاله وړاندې ټوله نړی کې ۵۰ ليټاپونه نه وو،
همداسې پخواني د پښتو ادب ستورو په ليکلو کې عيبونه او تېروتني شتون لري.
چي او کې ډېريو ناکره کښلي؛ د دري ژبې چه به يي کاروو، د ډېرو پېنځه ياګاني په ورته بنه دي.
د وخت ليکونکو يا ټيپکونکو به يا غلت ټيپ کړي وي، يا به يې په منده ليکلي وي، په منده ليکلو او خوندي کولو کې څه پاتې کېږي.
لکه په همغه انځور کې تري ن ابېڅی پاتې ګران يې ګرا ليکلی.

تاسو خو پوهېږئ په دې وخت کې په نوې پښتو ژبه کې که څوک يوه وی يا ويکيی (لغات)؛ آن يوه، يوه وټ (فاصله، سپيس، د ويکيو تر منځ واټن) هم ناسم ليکي؛ که په منده يې ليکي؛ که په کراره يې ليکي ناسم کار کوي.
آن که زه يې هم کوم خپلي پښتو ژبې ته پرې ملامت او غلت يم.
خو پخوانيو چې څه کړي ډېر ښه يې کړي، تر مونږ يې رسولي که عيبونه يې درلودل خو هغه پخوا وه او پخوا تېر شوی دی.
هغوی پرې پر نه دي.
بل لوري ته ټول ژوندی پښت د پښتون پښت پرې پر دی چې غلتي او عيبونه کوي يا دوی يې نه او يوه پښتو کره پښتو باندې علمي پوهه نه پوره کوي.
بل لوري ته تاسو اوس دي ته کثافات وايئ؛
دا کثافات نه دي، د باچاخان لغماني په غږ دي دري داني واورېدلي ځينو ويکيو ته يي او آن دي ټولو ته کثافات وايي او وايي چې تاسو (زه) پر کثافاتو کثافات پاکوم.
تاسو يې يوه وار د يوه لوی ليکول مخې ته پرېږدئ چې هغه يې در سره هم نه مني او زه پر دې باندې له سلو يوه زر او دوې سوه ۱۲۰۰ ٪ کچې ډاډمن يم. ستا د ختيځ لومړی نمبر څېړونکی. The number one researcher in the East

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸. د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ

د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ د څېړنې چوپړي یا ریسرچ پاڼې د دې له پاره وایو چې د نوموړو ګړنې پېیلو ټولې برخې اړوندې ځانګېړنې په کې د انګړ په بڼه شتون لري.

زموږ پښتون پښت انګر ته د دې له پاره انګړ وایي چې بې کچې (په کومه بڼه چې ګټونه دي) ډېرې لویې برخې په کې شتون لري، په هر بڼه ترې خپله ګټنه اخلي، تر ټولو ورته ګڼلی وي، په بشپړه بڼه ترې پوهه او معلومات لري.
ژوي تر ټولو وړاندې خپل انګړ ځان ته غوره کوي، په پنډوسه کې پرې ژونګړ کېږي.

انګړ ته اېنګلېسي ژبي کې (Courtyard, Compound) وایي چې موږ یې په لویه کې (ګډول، یو ځای کول؛ فیصله یا پرېکړه کول؛ جوړول؛ صرف نظرکول ،، د جرم د مجازاتو څخه ،، موافقې ته رسېدل، ګډ، د دوو یا ډېرو اجزا وو څخه جوړشوی، انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبړ، مرکب) ته وایو.

په انګړ کې اندېری، انګاری، روزه، سواره، انګاره، ډك، انګار، انک، انګبین؛ انګچه (پرېکړه، تصمیم، سېې (صحیح) فیصله او په زړه پوری کچه یا ټوله نتیجه: ټنګار، ثبات، ټینګ عزم)، انګری، انګل، انګول (کټل، پلټل)، انګولا، (انګولل لکه د چغال، لېوه او داسې نورو)، انګوټ (وړه بېړی، ماکو، بېړی، کښتی؛ د بېړۍ عمله)، انګوړی (انګیا)، انګېټی، انګېرل، هوا، سا، څا، دیوال، ځمکه، خاوره، تېږې، خلاص اسمان، تلې راغلې وربځ، ړلی، باران، واوره، ستوري، سپوږمۍ، لمر، توپان، باړبوکی، تالنده، برېښنا، اووه رنګی او پرخ؛ ډول، ډول بوټې، ګلونه، ونې او ډنډرې؛ ډول، ډول الوتونکي او هشرې؛ د کرکېلې پیلني او مډرنه توکي؛ اوبه، ویالې، لختي، ډنډ، وریا او چړچوبی؛ څلی، لرلیدی، تابدان، څارکښې او څاربندي؛ کوټې، برنډې، ځغاستې، پلغاړي، ستنې، تېران، لرګي، دړې، تخښتې، کړکي، کړکۍ، رونه او ور ... . هر څه په انګړ کې شتون لري چې زموږ د پویکولو جوګړ کېږي.

له لرغون پېر څخه پښتون پښت هم پېیله (پېیرن، شېر، شعر یا اشلوک) انګړ (کور، بیت) سره ورته والی ورکړی دی، په لرغون پېر کې به انګړ ور درلوه، چې ور به دوې پلې درلودلې، یوه کوشنۍ د وګړو تلو راتلو له پاره او لویه یې د کورني ژویو له پاره وو. ځینې پېر به یې پټونه سره برابر وو، د همدې له پاره خپل د ژبې پېیله د دوې پټه ور سره ورته والی ورکړی دی، چې هر پټ یې دوې کوشنۍ برخې لري، دوې مسرې وي، یا دوې کړۍ وي، یا دوې بنده وي. چې یوازې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې یوه پېیله کې د انګړ په کچه بې حسابه ځېزونه په کې شتون لري. لکه دا لیکوال په دې لنډۍ کې:.

ځه ځه ځنګړي ځېرې پانې
ګڼې لښتیلیکي مې د پېیلې کښلې دینه

که چېرې موږ په علمي ډول د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ ځېرنې چوپړې (د ریسرچ پانې) په انځورلیک (ګراف) لښتیلیک (جدول) ناځانخبرې کړو.
بې حسابه کړنې یا فعالیتونه به په لړ کې راکړي. زما په اند د اېنجینري پې اته پوستکالي لښتیلیک په ډول یو کوشنۍ انګړ، بې حسابه کړنې یا فعلیتونه لړلیک کوي، که وغواړو چې و یې رغوو.

په همدې بنه په دې د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېرنې چوپړې (د ریسرچ پانې یا جارګې لیکې، چمبړکښلې) کې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک ځبره او کړنیوم (سر لیکونه) په دې بنه بشپړ لمبسه کوم.

نینول: لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ نینول (فلتر کول): اوړدمنګي لار؛ لرغونی لښتیلیک نخښه؛ ټول ټال د چوپړو ګڼه: ۱۰۴۴ ؛ پېخلیک: د کب شلمه، ۱۳۹۵لېږدی یا ۱۰، ۳، ۲۰۱۷ زېږدی (پسرلی، غویی ۰۴ ، ۱۴۰۳ لېږدی یا ۲۴، ۴، ۲۰۲۴)؛ د کښلې د ټوک ګڼه: ۳؛ کړنې ګڼه: ۱ ځخه تر ۴. ۷؛ کړنې نوم: د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی ځخه تر یېبره؛ لومړینی موده ,, ۱۱۳۶۷،، ورځې؛ رښتې بشپړه شوې له سلو٪
(پیل پېر.: ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدې ځخه تر ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدې کې ,, ۱۰٪ ،،؛
لومړی پېر.: ۷/ ۱۰/ ۱۹۹۳ زېږدې ځخه تر ۹/ ۶/ ۲۰۰۹ زېږدې کې ,, ۳۰٪ ،،؛
دوېیم پېر.: ۶/۹/ ۲۰۰۹ زېږدې ځخه تر ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدې کې ,, ۶۰٪ ،،؛
درېیم پېر.: ۳/۱۰/ ۲۰۱۷ زېږدې ځخه تر ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدې کې ,, ۹۹٪ ،،؛
ځلورم پېر.: ۱۹/ ۲/ ۲۰۲۱ زېږدې ځخه تر ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدې کې ,, ۱۰۰٪ ،،؛) ,, ۱۱۰٪ ،،؛ پیل ,, ۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰ زېږدې ،،؛ پای,, ۲۴/ ۴/ ۲۰۲۴ زېږدې ،،؛ ټول ټال په یوه سیال جسم کې د ننه یا پر سر ورو ورو ښوربدل (هر هغه شی چې د اوبو پر سر ځي، د چنګك په مزي پورې کباړو نو ته د ښودلو د پاره اچول کېږي چې د چرپېدو په وخت کې توی نه شي. د یوه اوبلن پر سر درېدل) ,, ۰- ،، الته شو چې ۱۰۰ شپې مې رنې ورته شپبه، شپبه کړې؛ د یوه سرلیک له بل سرلیک سره د غوټې یا ټالونه (زانګو ډوله بستره چه په رسیون سره پې پر دیوالو یا ونو ځړوي، هاممکس)؛ رښتنی یا شوی کار؛ پاتې کار؛ وېرې (بحراني، انتقادي، غیرمطمین، خطرناك) پاتیشونی کار؛ پړاو (ځلی، نښه چې یو واټن د میل په حساب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویشي یا مهمه پېښه)؛ شفر (د رښتو ټولګڼه، قوانینو مجموعه، رمز، کوډ): اینج. ص. ف ۲؛ بیا کتنه (سمونه): د مرغومي له ۲۶ ۱۳۶۸د لیږدي (۱۶/ ۱/ ۱۹۹۰زیږدي) څخه وده (پرمخ تلل، ترقي کول، وده کول، بشپړیدل. پرمختګ، ترقي یا بشپړتیا)؛ نیونه (تمبونه، چارخانه، کار د صحیح کېدو له پاره نګراني او د همدې مقصد له پاره لاربښوونه، دغه علامه (۷) چې په کتل شوې تصحیح شوې پاڼه، جمله، کرښه او نورو باندې اېښوله کېږي، کنټرول، لټونه، درول، ژغورول، د تصحیح په غرض کتل په سترنج کې (کشت) ورکول یا مخ نیوی.): اینج. ص. ف؛ منل (تصوییبول، خوښه ورکول یا موافقه کول): ډیپلوم انجینر صفی الله فردوس خان.
د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ لښتیلیک انځورلیک کړنینوم لکه:.

د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو بېلوالی؛ تعریفونه؛ بېلونکې نخښې؛ د رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)؛ د اواز ټېټوالی او لوړوالی؛ دفتنګونه؛ لوړ د پلورلو وړ؛ د کچې اندازې؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو سیمه ییزې پایلې؛ عیبونه او تېروتنې؛ په بشپړولو یې اثر؛ تاثیر نه شمېرل کېدونکی؛ د پښتو ژبې لهجه؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ژبه؛ د ولس بدلون؛ په پښتو علمي ادب کې مېندېدوکه؛ بېلګې یې؛ بېرته یې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نویو جوړولو تکل یې؛ اړوتي غني کول او خپرول یې؛ موندل او د ولس له منځه یې ټولول؛ آر؛ اوسمهال یې د ډېرولو تګ لاره؛ د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو ځای؛ د پېخلیک، پېر، ستر تاثیر لرونکی او ویشونکی لوری، د ځېړونکي په پېیلو کې تشبې؛ رښتنی وېش د دوی د محتوا او موضوع له مخې، انګړ او پېبره.

چې د لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ انګړ تازه په تازه، نوي په نوي لښتیلیک انځورلیک څرګندوي، چې پښتون پښت کولی شي، د هر انځورلیک، کرښه، د اړېکې لښتې، پېر، شننه، انګېرنه، سپړنه، خاپ داغ (خال، ټکی، پلموتې؛ ټپ، ټپی؛ نوغې؛ سیمه، ځای؛ داغ داغ کول، رټه کول؛ نښه کول؛ رټه کیدل؛ په نښه حکیدل؛ لیدل یا پیژندل.) په ځغلنده لید و ویني.

د ورډ پوستکالي له پامه د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ځېړنچوپړي (د ریسرچ پاڼې یا جارګی لیکي، چمبر کښلې) کې چوپړي ,, ۱۰۴۳،، دی، ۳۰۰۲۳۶ ویکي لري، ۱۰۹۲۲۰۲ (منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نیونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.) داني یې وت نه یا پرته له وته د ابېڅو ځای نیونه لري، ۱۴۱۷۵۲۰ داني منشوره یې له وت سره دي، ۱۴۰۸۴ پراګرافه دي او ۳۸۲۲۰ لینو کې کښل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹. پيبره

په ګړني ډول د وګړو يا د خلکو د پوهې کچه:.
د يوه کس د پوهاوي له پاره مونږ مجبور يو، تر څو چې شل کاله لکچر ورکړو ترڅو چې پوی شي. او که په يوه چمبړ ليکي کې و وايو؛ يا په يوې علمي ځېړنه کې؛ يا ناول، کېسه او د لوبغالو کې د لوبو نه... .
يا ره دا چمبړ ليکی او علمي ځېړنه تاثير لري.
دغه شيان د دې باعث کېږې چې دلته نظم پلی شي. ترڅو پورې چې دی په دې تاثيراتو پوهېږي، ترڅو چې دی شل کاله زده کړې کوي بايد دی پوی شي.

نو اوس سم دستي له پاره څه کول په کار دي؟ چې مونږ يو سړی د رښت (قانون) لوري ته و خوځوو.

که چېرې تاسو د هليوډ سينما ډېری ګڼه وحشتناکه فلمونه وينئ چې خپرې يې، دا څه تاثير لري!؟ دا غوارې چې په محلي قوانينو باندې يا قواعدو باندې خلک د ځينو سرغړونو (انحرافاتو) نه د قانون په لور و خوځوي.
لکه په ننداره کې يوه جلی ده، غوارې له ښاره د باندې ځنګله ته لاړه شي، په ځنګله کې روانه وي، يو دم يې غومبسه وچيچي، خارښ پرې پيل شي، وپړسېږي، پړسوب يې وچوي او له کړېکو بې سده شي.
کوښښ کوي چې د دوی د ټاټوبي يوه جلی داسې ځای ته يوازې لاړه نه شي چې الته ورته تاوان کوي. هغه چې وايي د فلم اريبلی دي: انځور ۷۰٪ سلنه اغېزه کوي په تاثير کې. د سفرونو نه، د دانه، د دانه... .

په ميلونونو، ميلونونو خلک دا فلمونه ګوري مګر نه پوهېږي. کېدی شي چې د هليوډ لارښوونه کوونکی (ډيريکټر، رييس) په دې باندې پوی شي. چې دا فلم يې د څه له پاره جوړ کړی.

په همدې چمبړ ليکي کې پښتون پښت له پاره همداغسې کېسې دي، دې کې بيا په نويو بشري علومو کې ډېر ستر، ستر بحثونه، کېسې، انګېرنې او ځېړنې اړوونکې دي. دا ډېرلوړ لېول يا لوړ، لوړ پوړونه (ليولونه) لري.

چې انسان څه رنګه مطالعه شي؟ د بېلګې په بڼه يوه ناانډوله يا ناول دی، چې ليلا او مجنون، مومن خان او شيربانو، ملا عباس او ګلبشره، چنګيز خان او تورک خاتون، احمد خان او انارګلي، پلانی او پلانی، چې دا ده او هغه ده، پلاني داسې و کړه او پلاني داسې و کړه.
دا محلي کړن لارې (قاعدې، مقررات يا Local Regulations) دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ کولی شو په دې باندې له ټېټې سطحې نه. هغه څوک چې پوهېږي ټول خلک خو نه پوهېږي کنه، د ټولو خلکو د پوهولو له پاره څو، څو سليزي وخت لګېږي او پانګه (سرمايه) په لګښت (خرڅ، خراجات، بيه، مصرف) رسيږي.

اوس زه وايم د يوه سړي د پوهولو له پاره يوه مېليون ډالر هم کافي نه دي، يوه سړی پرې نه تکمليږي. چې هغه دي د ژوند په ټولو رازونو باندې پوی شي.
که چېرې په يوه سړي يوه ميلون ډالره هم مصرف کړې بيا به هم هغه په ډېرو شيانو نه پوهېږي.
نو اړتيا ليدل کېږي چې. مونږ ډېر عادي ربښت (قوانين) په ډېر عادي سطحو په عادي طريقو يا کړنلارو کې په خلکو باندې پلی کړو او هغوی ورسره اشنا کړو. په غير مستقيم ډول باندې.

ګڼلی پښتون پښته! اوس راځو د جاپان چارپېريال يا محيط ته که چيرې تاسو د پيشو اهميت او د هغې اغېزې وڅيړئ. بيا يې افغانستان کې پرتله (مقايسه) کړې نو دا ډېر توپير لري. ګورئ!!؟ د جاپان حکومت خلکو ته د دې په خاطر ربښت (قانون) و ټاکه چې دوی به د پيشوګانو په ننداړتون کې له ۱۹ ساعتونو څخه زياتو کې پرې لوبه او ننداره کوله، نوموړي دولت و ويل چې له ۹ ساعتونه ډېر ربښت نه شته چې زياتی پرې و شي.

د دوی ميرځمن پر دوی باندې ترټولو لوی اتومي بمونه وغوځول، ټول ټاټوبی يې ورته لوټي، لوټي کړه، خو د دوی پوهګړو هغوی ته هېڅ په ناوړه سترګه ونه کتل، ټولو وګړو يې لکه د لېندۍ غشو په شان يوازې يوه نخښه درلودله، چې په لويه کې خپل د نخښې منځه به ولې، موخو ته به ځان رسوي، مرګ ويل او رټل به نه کوي، خپل دين به په هسکو ځلوي، هغوی ته به وايي چې په علمي ډګر کې له موږ سره تل مرسته و کړی، ښېرته راستانه شئ، په ودانه ونه او پرمختګ کې زموږ پل لوړ کړئ، دوی د ميرځمن هر څه په شلخي بڼه جوړو، اړولې ځېره؛ همغه برخې په ښېلا ښېلو بڼو جوړ وو، که د نوي ښاري پرمختګ ټوډي رېل تمځي ځېړنې لاسته راوړنه د دوی ځېړونکو ښپله وه، د ځېړنې ارزوني په پېر به په ميرځمن ټاټوبي کې ويل چې دا ځېړنه ناسمه ده، روغه پايله ګټنې ته نه ورکوي، تاسو جاپاني ځېړونکي بايد يوه بله ځېړنه باندې کار و کړئ چې پينیوال غونډوس کې ثبت شي.

خو هغه جوړونه به يې خپل يو امريکايي ځلمي ته ور کړه، چې په همدې ځېړنه وکړه او نوم يې په خپل نوم کړه. چې تر ټولو ښه ټيکلی (ريکاټ) زموږ د ټاټوبي شي. هر ټيکلی چې د امريکا اړوند ثبت شو، دوی پرې خوا بدې نه شو، که هغوی تور کلم رغوه، دوی به يو لړ اوړ، بل لنډ، بل پېړ، بل ګل لرونکی، بل سور او که د دوی تور و دوی به ژېړ ورغوه، د پرمختګ هر اسباب، الې، توکي يې کاپي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاپي، کاپي کړه، چې ټول په همدغه سلوکو کړ شو، چې خپل ټاټوبی یې وځلوه، خپلو وګړو ته یې ودنه، سوکالې، بډاینه، زدهکړه، دود، د ژوند کړنلار روغه کړه هغه څه چې دوی غوښته، د دوی غوښتنه او تر ټولو لوی ټاکلی بنسټیز ارمان وو هغو ته یې ځانونه ورسول.

بل لوري ته یو شی چې تاسو په سترګو نه وینئ د هغه تاثیر په تاسو باندې څه دی؟؛ نه شته!، په ساینس کې دا ډېره لرې خبره ده. پرته زموږ د خوږ پیغمبر حبیب الله محمد رسول الله ص د عقلي او نقلي لاربښونو څخه چې هغه موږ ته په پوخ کې کړي او لمېسه شوي دي. د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ خپل پښت ته اوړدمنګی (اوږد عمری) دی، په هېڅ بڼه به په پښتون پښت ته بوژن نه شي. زه په دې باندې لېیلم چې دا به سویي بابېزه یېبره و لري.

د دې پیله ساده برابروي دا چې دا ګډول لیکی یا جارګی لیکی (چمبر کښلی) یا چمپېره کښلې څخه په بڼه ډول ګټنه واخلئ هېڅ باکه نه لري، ولې!؟؟ ناګڼله یې ډېره باکه لري او ناګڼله یې د نوي پښتو پښت اند، وند، پند، ژبې ته سر دردی او رنځ دی. د دې له پاره ګڼلتیا یې په ځار ده، وه یې لولئ، موږ ته په چورلېځ پېر پښتو زموږ ربښت د پوهېدلو او ځېرکتیا په کار ده، تاسو لنډ پر لنډ؛ لنډ پېري مه کېږئ، لنډ پېري په آر کې اصیلو پښتنو لارغه نه دی، هر څوک چې وار، وار داسې کړ کېږي، نو دوی لنډمنګي دي.

ځل اوربېدلو ډېري بې ګټي معلومېږي خو کله چې یو وخت د یوه پښت (نسل، قوم) سیاسي او ادبي تاریخ لیکي نو ګوري چې، په یوه ټاکلې تاریخي مرحله کې، دغه ډول پیېلې د پښت د ذهنیت او احساساتو اصیل او نګه ښکارندوی دی.

ختیز پېژندنه، ژبپوهنه، د پېخلیک مطالعه او ځېړنه، د نړۍوال سیاست پلټنه او ځېړنه، د کلتوري مسایلو ځېړنه او پلټنه کې پیاوړی لاس لرل غوره وي.

زموږ ټاټوبي تل له داسې پرېوتو میرځمنو سره مخ کېږي، چې د وګړو او ژویو پر هېڅ اصل او ارزښت باور نه لري، تل یې ولاړ وګړي ربېي، ټولګډونه اسنتیاوو او زېرمو، مېرمنو، سړو، سپین ږېرو، تورسرو او کوشنیانو وژونکي او وېرونکي برېدونه کوي، دا یوازې او یوازې چې زموږ پښتون پښت په تېر پېر کې پر ډېریو هېوادونو واکمني کړې او اوس نادرې طبیعي زېرمې لرو.

د دوی نه پالل او ښکېلاګرو په کړنو نېغ تلل، بې ننګي ده، بې شملې یي ده، بې غیرتي ده، بې عزتي ده، بې ابروګي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما پر خپل پښت خپلې کښلې و منلې!
لورا لور، کوراکور، سر پر څنۍ، په وېړه خوله، خوله پر خوله، غاړه په غاړه، په ښکاره، په پټه، په ځغرده، په ډاګه، ډانګ پېلې او پردې کښلې مې دغې سکالو دوديزه کمبله را ونغاړم.

که د نوبل جایېزه په ټولنیز ارمان، انساني پیغام یادوني او هنري ځانګړنې له پلوه ارځول کېږي.
دغه ډولي، ښاګلی او نازک هنر له جادويي اغېزه؛ د نننی ښکېللي او زبېښلي انسان د ژغور، ازادۍ او سوکالۍ، هېواد پالنې، هېواد سره د مینې او بډاینې له پاره کټنې واخستل شي.

ټول پېیران (پېیلې، شعرونه) پر دې ډول اړين باید په کره پښویه او د پښويې په ټولیېز ګړدوددي، تشریحي، پېخلیکي، پرتلېز، ښوونیزې، اخځي (Reference)، روغاونیزې (Structural)، زېږندي (Gnerative)، جوله ونجي – زېږندې پښويې (Transformation-Generative Grammar) وندي وي.

زه دا کره بوږوم چې، ما خپلې لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ و کښلې، داسې شونې ده چې ځینې برخې به یې ترېښتې برېښي. خو هغه الله ج پر ما لورینه کړې، ما قصدي نه دي کښلي، نه مې په زوره کښلي او نه شلخي پېیلې دي، له مانه کښل شوي دي او پنځي پېیلې دي.
په ټوله کې به دا کره و مومۍ، د علمي ډګر سرچینو ته هم رسول کېدی شي او په بېلابېلو علومو کې ترې ګټنې پورته کېدی هم شي.

زه هم د خپلې ژبې مینوال او ژمن پازوال (زمه وار) یم، له ډېرې مینې څه لیکم او د دې له پاره زخمي زړی (ژوبل یا ټپي یم) له احساس سره مې شپې په میاشتو او کلونو وېخښې تېرې کړې دي.
یوه څه مې لیکلي دي د ځېرونکي (لومړی نمبر تحقیق کوونکي یا د ختېځ لومړی نمبر ریسرچر) په ډول نیم ګړتیا نه لري، چې هېڅ مې نه وی لیکلي نو نیمګړتیا به مې هېڅ روغې، سترې او سمې کړې نه وې.
وار، وار په اړېستلي پار مې نیم ګړتیا په کره کولو کې بېا، بېا اړخن سمون راوستی دی. اوځار (ډاګېز) یم چې پښت ته مې کښلې پېیونکی (امېل جوړونکی) د پاغوندو شم.

زه په لیکنه کې د ضعیفو ټکو او کمزورو استدلالونو څخه ډډه کوم، نه مې بوږولي (راټولولي) او نه یې بوږوم (راټولوم).

(c) ketabton.com: The Digital Library

هڅه کوم چې کښلې مې په پوخ استدلال، قوي منطق او رواوړل شویو عقلي او نقلي سکلوه ولاړې وي.

زه د رېسرچ پانو یا ښېرنې چوپړو جوړونکی یا ښېړنه کونکی، پلټنه کونکی، تحقیق کوونکی نه یم چې ښېړنه یا رېسرچ مې غلت یا ناسم وي. بلکې زه د رېسرچ پانو یا ښېرنې چوپړو چلوونکی، خپروونکی، هغه څوك چه لیکنې اصلاح کوی او بیا یې چاپ ته چمتو کوي، یا نشر ته چمتو کونکی (لکه د ښېړنو) یا رېسرچ پانو یا ښېرنې چوپړو بدلون ورکونکی یم.
تل د ښېړنکو او رېسرچ کوونکو څخه زما کښلې سمې، سترې، روغې او لوړې وي. زه تل د کښلو بوړولو کې راستی (رښتیا) وایم او تل په کښلو کې سم یم.

زه د پښتون پښت یوه علمي پیيلن، لیکوال او د ختیځ لومړی نمبر ښېړونکی The number one researcher in the East په بڼه د خپل پښتون پښت هر وګړي ته نوې بډایه او د سرغندویتوب تازه کښلې کښم او د لرغون پېر په دې لنډۍ دا کښلی (د لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو او مصرۍیو انګړ ښېړنچوپړي یا ریسرچ پانې لیکی یا کتاب) پای ته رسوم.

ستاسو په دوې سترګو مین یم
د خدای له پاره یوه ځل و ګورئ مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د انځورونو، څېرو او لښتیلیکو لړلیک:

درېیم ټوک د انځورونو لړلیک:.

۱:. د مصري هیروګلیف لیک بڼه چې په لغمان ولایت مهترلام ولسوالی ګټې ښنګ او غور ولایت فیروز غرونو کې هم په لرغونو ځاینو کې په ډبرو کې شتون لري. شپږ سوه لیکلي شیان وو ۶۰۰ د مصري هیروګلیف لیک بڼه دي ,, سړی او ملت ، ۲۳ مخ،، چې زموږ د ټاټوبي پیخلیک په ډاګه کوي. انځور (# ۵۴ انځور) ٥٤

۲:. ارامي لیک بڼه په لښتیلیک کې درېیم ګڼه کې شتون لري، ځینې اوسنې پښتو ابېځې دي خو بېلوالی یې پر دې کې دی چې هېڅ ټکي نه لري. (# ۵۵ انځور) ٥٥

۳:. د پیل پېر (وختي وخت، د وخته وخت، مخکښي وخت، وړاندی وخت، مخکینی پېر، په سر کې پېر، پخوانی وخت، لرغونی پېر، نږدې پېر، را تلونکی وخت) ارابي دوران انځور... ٥٨

٤:. په ۱۹۲۰ زیږدي کې د جرمني بانک نوټ یا جرمني مارک هامیانیو یوه بېلیون جرمني مارک (۱۰۰۰ مېلیونه) ٦٠

٥:. د ښارونو او د کافي ذخیره (امانت ایبنودل، رسوب کول، پاسره ایښوول، ذخیره کول) پته د لغمان ساحه کې. (# ۵۸ انځور) ۸٤

٦:. د منرالونو ټیکلی (ریکاټ) یا منرالوجیکل ریکارډ په نوم د امریکا فینسټ مهالنی انځور. (# ۵۹ انځور) ۸٤

۷:. ,, کونځیټ سپوډومین، ۲۰ سانتي لوړ، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټولشوي) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۵ چوپړی) (# ۶۱ انځور) ۸٥

۸:. شین سپوډومین کرسټال، ۶۰ سانتي لوړ، تر ډېره پورې دا د فینسټ له لورې لاسته راوړل شوی کرسټل دی، یوه جوړه ده، دوې دانې دي، له ماوی، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی. (# ۶۰ انځور) ۸٥

۹:. ,, ایلبیټ ټورمالین کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان څخه (د سوربونني راټول شوي) انځور یې مېرمن نیلې بریند اخستی دی.،، (پیرر، ۱۹۵۹ زیږدی، ۱۰ چوپړی) (# ۶۳ انځور) ۸٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي لوړ، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د سوربونني راټول شوي) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۱ چوپړی) (# ۶۲ انځور) ۸۶
۱۱:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۶ سانتي پېر ، له ماوی، لغمان، افغانستان ځخه (راټولشوي د سوربونني) انځور يې مېرمن نيلي بريند اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷
۱۲:. ,, ايلبيټ ټورمالين کرسټال، ۲۱ په ۱۵ کې، له کورګل، لغمان، افغانستان ځخه (د هيرب اوبډا راټول شوي) انځور يې ويندېل اي. ويلسن اخستی دی.،، (پيرر، ۱۹۵۹ زېږدی، ۱۲ چوپړی) (# ۶۴ انځور) ۸۷

درېيم ټوک د لښتيليکو (جدولونو) لړليک:.

۸. ۱ لښتيليک :. په دې لښتيليک کې پلټنه داسې په ډاګه شوې يا ځېړنه داسې ښودل شوې ده چې د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری موندل او دولس له منځه يې ټولولو اوډون (ترتيب) وندي کوي. ۳۲
۱۰. ۱ لښتيليک:. په روان پېر کې د لنډی، ټپه، ټيکی او مصری د ډېرولو او تک لارې لښتيليک (جدول) بڼې ځېره. ٤۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي:

بېلګې:-

وی د ابېڅې په سته — **مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

اپا: پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور مېړه، والد.؛. ۴۵، ۱۵۵ او ۲۰۹ چوپړي کې (پاڼه کې ، مخ کې ، صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.

ابلیـس: شیطان ؛. ۱۰۹، ۲۲۲ او ۳۵۶

ابېڅه: یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لړ نوم دی یا مفرده ښځېنه وی ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۳۳ او ۳۵

ابېڅې: ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ــه)، زورکی هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق
دودیز: ا؛ غږېز(فونومیک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزلیک ará, aṛ.
؛. ۳، ۷، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۳۲، ۴۰، ۴۱، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۷ او ۳۶۸ چوپړو کې شتون لري (او ۱۶ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).

ابېڅی: یوه توری، یوه حروف، نر لړ نوم دی یا مفرده نر ویکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۳۶، ۴۸، ۴۹، ۱۰۰، ۳۶۰ او ۳۶۹ چوپړو کې راغلی دی.

ابېڅي: ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابیټ له اې څخه تر یې پورې.
لکه:. زموږ د پښتو ژبې ٤٩ ابېڅې:
الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زوروالــه هې(ه یا ــه)، زورکی هې(ه یا ــه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۹۹، ۲۰۴، ۲۰۶، ۳۲۶ او ۳۶۰

اټکل: نظر. ؛. ۶۷، ۸۱ او ۲۸۷

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوبیمه بېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کېږي، د پېرېدلو بیبه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. دریبمه بېلګه یې چېیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کېږي. ؛ ۳۲۷

احمد خان: د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ؛ ۳۱۹

اخته: مشغول. ؛. ۲۹، ۲۶۱، ۳۵۰ او ۳۵۹

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۳۲۷

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا ني سا. ؛.۳۲۷

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۳۲۷

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۳۲۷

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۳۲۷

اړیکه: رابطه. ؛. ۴، ۳۸ او ۵۲

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۳۲۷

ازانګي: انګ. ؛. ۳۲۷

اسارت: غلامي. ؛. ۱۵۰ او ۲۰۲

اشنا: ملګری، دوست، اندیوال. ؛. ۲۷، ۳۰ ، ۸۸ او ۳۷۱ (ټول ټال ۲۹ وارې نور)

ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۳۲۷

اقتدار: دوران. ؛. ۶۴ او ۱۹۷

اکلیاټوریس: مندکه، خسته. ؛. ۳۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکیډمي: دارالتعلیم، اکاډیمي، د تعلیم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پیروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۳۸۳

اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۴۷

اپلا: خوشي، روان. ؛. ۱۲۷ او ۲۲۲

الګ: بېل، جلا، جدا، الیده. ؛. ۳۲۸

الماسک: تالنده، په اسمان کې د لیکې په بڼه برېښنا ده. ؛.

امام: هغه تن چې په ټول کران کریم د الله کتاب عمل کوي او په دونیوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، پېشواء، هغه میر چې کوران کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کریم لیکلی، لوستل او ویلی و وسي او پرې عمل کوي یا کړلېږي.؛. ۳۱۶

امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۳۴۴

انا: نیا، ادکۍ، د پلار مور، د نیکه مندینه، د نیکه ارتېنه، د نیکه مینا، د نیکه میرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۲۰۵

اندکي کوشنی فکر، یا کوشنی پام. ؛. ۳۲۸

انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۲۰۵

انګار: سکروټه. ؛. ۶۶، ۹۰ او ۳۱۶

اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۳۲۸

اوب: اوبدل یا (بافت). ؛. ۳۲۸

اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشینکوف ریشته داران. ؛. ۳۷۶

اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۳۲۸

اوږدپېرى: اوږد پړاوی. ؛. ۶

اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۶ او ۳۲

اونیزه: هفته وار. ؛. ۳۲۸

اېنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې یې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص ته وایي چې د یو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او بيا يې د خطونو په واسطې سره ګنبې يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۵۶ او ۳۸۰، ټول ۲۰ واري راغلی دی.

ائينـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۲۲

ايستی: ويستلی. ؛. ۳۲۹

ايډال ويس: دولسپانی، ټيکګولی، ټيکوی، يو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپين دی او داسې غرو يا د ځينګوړا د پرښو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سيويس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکې لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتيا نښه ده، دا ګل يو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۳۲۹

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۶ او ۳۱۸

آس: اس، اسپ. ؛. ۷۰، ۱۸۸

آند: فکر، نظر ، اند. ؛.۶

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک يا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۴۹

بابېز: ناڅېز. ؛. ۳۲۱

ببولالي: هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وايي چې د ناوې سينګار تمام شي نو پېغلې سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته ببولالي وايي. پاتې شونې دي نه وي چې د پېغلو په ديرا کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۲۲۹

بـادار: مـالک. ؛. ۹۹، ۱۱۶

بادرنګ: سبزي ده. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸ او ۲۴۹

باغه ګل: د الينګار ولسولی کې د کلي نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د توری کلا نه مخ په غره لورته په درځنی سيمه کې پروت دی. ؛. ۳۲۹

بځري: زره. ؛. ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدرنګه: مخنته. ۍ. ۲۰۹ او ۳۵۳
بېده: د ماشومتوب ملګری، د کمکیوالي ملګری، وړکیتوب انډیوال. ۍ.۳۲۷
برخوردار: کامیاب، بهره مند، بریالی. ۍ. ۵۱، ۷۰ او ۲۰۴
بشپړ: تکمیل، مکمل، پوره. ۍ. ۵۲
بلواګر: شورشي. ۍ. ۱۸۷ او ۳۷۷
بګۍ: ټانګه. ۍ. ۳۵۱
بڼ: باغ، فردوس. ۍ. ۳۱، ۳۵ او ۴۵
بوستان: بڼ، وچبڼکی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ۍ. ۶۱
بوژن: دهشت، بلواګري، ډاراچول. ۍ. ۳۲۱
بوړ: راټول. ۍ. ۱۰۸، ۲۰۳
بوړولي: راټول کړي، راټولولي. ۍ. ۲۲۰، ۲۴۵، ۲۴۷ او ۳۲۲
بوړم: راټولوم. ۍ. ۱۲۶
بوړوم: راټولوم. ۍ. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۹۹، ۲۳۹ او ۳۲۲
بولن: معقول، بولنې (معقولې). ۍ. ۳۳۰
بولنده: کومانده. ۍ. ۱۵، ۷۶، ۷۷ او ۷۸
بولندویان: کومندانان.ۍ. ۷۷ او ۸۱
بیدیا: ټټنګ، بیابان، دښته، صحراء. ۍ. ۱۸۵، ۳۴۸
بیره: تیز، ګړندی، رټ، ځغښکی. ۍ. ۷۶، ۷۷، ۲۶۴، ۳۴۷ او ۳۵۲
بېړنـیو: عاجلو. ۍ. ۳۳۰
بې زبانه: حیوان، کم طاقت، عاجز. ۍ. ۳۵۵
بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ۍ. ۴، ۸، ۹، ... . او ۳۷۲ (۸۵ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی)
بېهان: بیهي، بیی، د منو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ۍ. ۳۰۱

٤. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ۍ. ۳۰۳
پاتوړی: وارث، اصلي پتساتی. ۍ. ۸۹
پټون: کشر، وروسته پاتي. ۍ. ۳۱۶
پردېس: مسافر. ۍ. ۱۴۷، ۱۶۷، ۲۰۰، ۲۹۵، ۲۹۸، ۳۰۲ او ۳۸۴
پرلغښتی: سېستماتیک. ۍ. ۲۳۰
پرګی: غرنۍ میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي یې خوړل کېږي. ۍ.
پېړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ۍ. ۲۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونی: ښځینه څادر، ټیکری. ؛.
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؛.
پښت: نسل. ؛. ۴۶
پښېله: کافیه یا قافیه ؛. ۷۰، ۷۳ او ۲۷۴
پلاوی: استازی. ؛. ۱۰۵
پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۱۰، ۲۵۸
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو(څنډو، ژۍ) پیل او د ټیکري تر نیمایی پورې وي. ؛. ۳۳۱
پلوه: اړخه. ؛. ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۶۹ او ټول ټال ۱۷ دانې نور شتون لري.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۴۶، ۵۳، ۱۹۳ او ۲۷۴
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؛. ۲۰۶
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؛. ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۸ او ۲۳۸
پور: قرض. ؛. ۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۳۳۱
پوړ: منزل. ؛. ۳۵، ۹، ۲۱، ۵۰، ۱۸۵ او ۱۸۷
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وایي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۳۳۱
پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۲۸۵
پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۲۰۷ او ۲۶۲
پیدایښت: زوکړه. ؛. ۵۶، ۵۸، ۳۳۹ او۳۵۳
پیسو: مفرده وی یې پیسه ده، هامیانی، پیسې. ؛. ۵۹
پېغله: باکیره جلی، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۵۲، ۷۳، ۸۳، ۱۰۸، ۳۰۲، ۱۵۶، ۱۶۳، ۱۹۲ او ۳۵۲
پیمانه: تله، اندازه. ؛. ۹۱
پینی: کائینات. ؛. ۴۹، ۱۱۸، ۱۸۵ او ۲۶۰
پېیله: اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۷۲، ۸۲، ۱۱۵ او ۳۷۱ ټول ټال ۹۲ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېيرن: پېيله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ؛. ۱۶، ۱۷، ۷۲، ۱۱۴، ۱۱۷، ۳۱۶ او ۳۳۴

۵. تې (ت)

تابدان: درينڅه. ؛. ۳۱۶
تان: تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲: خوی، رويه. ؛.۳۳۲
تېر: پړی، رسۍ، عوبدل شوې لومه. ؛. ۳۴۶
تېران: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پيته کوي او لنده وي يې، پيت پوزی. ؛. ۳۳۲
تراڼ: پيل، شروع، بريد. ؛. ۲۲
ترخان: د لرګي چينچی، هغه څوک چې له ماليې څخه معاف وي. ؛. ۳۳۲
تروګی: يو ډول ګيا ده چې غوا يې و خوري پرسېږي. ؛. ۳۳۲
تاړاک: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛. ۴۶
تړانګه: دره. ؛. ۵۹
تعليم قدم (کدم): شېږم حالت د سيستم دی، کې ورته وايي:- کله چې ګور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وايي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛. ۱۸۶، ۳۳۲، ۳۵۹، ۳۷۳ او ۳۷۸
تـل: بېخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛. ۳۴۹
تمکه: يو راز زهر او شيدې لرونکی بوټی، يو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ؛. ۳۳۲
تمکه: زهري شيدې کونکی. ؛. ۳۳۲
تمن: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکۍ چې د صابون په ځای استعماليږي. ؛. ۳۳۲
تنځرو: تمځرو، تنزرۍ، تمزری، يوه مرغۍ ده چې خوندوره غوښه لري. ؛. ۳۳۲
تنډوس: يو ډول ګياه، يو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولېږي. ؛. ۳۳۲
توتان: تازه ميوه ده، د توت ډېرنوم. ؛. ۳۳۲
تود بخری: پروتون. ؛. ۳۳۲
توران: تور کندهاري انګور دي بيخي تور. ؛. ۳۳۳
تورايته: يوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛. ۳۳۳
تورتوړو: ګونګی. ؛. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورتیلی: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۳۳۳

تورکوټا: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۳۳۳

توره پاڼه: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛.۳۳۳

توره خړه: سهار وختي. ؛. ۲۱۸

تورم: د موسیکۍ یا د ډمتوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۱۸۶

توروټکو: د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،... او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو، کوشنیانو، سپینږیرو ته خواږه او اړي بابرول، یووالی، لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک کول په ټیټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل. ؛. ۱۹۳

توریشانه: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۳۳۳

توژن: دوران، پریود. ؛. ۲۸۸

توکي: مواد. ؛. ۲۹، ۳۰، ... . (تول ټال ۲۸ وارې نور)

تور: په پېرتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۲۸۶

تومن: شیرګرم، تړم. ؛. ۳۳۴

تونده: غوړه مړی. ؛. ۳۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېرې ګل (تیرګړی): د مهترلام په ولسوالی، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم دی. له مریم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پېخلیک دی. د شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکیلې د مالیاتو غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې ختېځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنګ د سیندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې تر اوسه پورې پرې یادېږي.)
نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې ګلې نومیده او همدې کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګړی شو. او بیربل هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی وو، نو ډېری ګنه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګنه وګړي په دې اند دي چې نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته تیرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار یې هم بولي. ؛. ۳۳۴

تیندار: د تره ښځه یا کاکۍ. ؛. ۳۵۸

٦. ټې (ټ)

ټپه: د وی یا ویکیي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیبلې (پېیرن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیداینت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،
د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه،، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېبیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې یوه ربښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۹، ۱۰، ... . ۳۸۵ (ټول ټال ۱۶۴ وارې نور)

ټپې: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. ؛. ۶، ۸، ۱۰ ... . ۳۷۰ (ټول ټال ۲۷۰ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپه ايزې (ټپيزې): د وی يا ويکيي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، ځخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د ځپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکی واله يې يا درنه يې ,,ئ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروييکي، تروييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وئ اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډيرای وخت په پای کې ويل کيږي او د ځپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېځې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ایزې، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوږغږي د ټپه ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د ټپیزې یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینی مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکی او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو له نيمکی، انګی، لنډکی، بګتی، کېسی (شبې)، پاړکی، کاکړی، ناري، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتی، سپينی (ازادې پيېلې)، کېسه ګی، د اتڼ غبرګی، درې ځپېزی، ځلور ځپېزی، پينځه ځپېزی، شپږ ځپېزی، اووه ځپېزی، اته ځپېزی، نهه ځپېزی، لس ځپېزی، هايکويی، مونډی (سر پرېکړی)، انځورګی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پينپليزی، ناپيېلی او سلسلی، دې ټولو پيېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې ښه له درې مسرو ځخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپينې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه ځو سره پيېله د ځو سره ټپه ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سری پيېله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې ټپه، درو سره ټپه ايزې، ځلور سره ټپ له ځلور سره ټپه ايزې سره، پينځه سره ټپ له پينځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه سره ټپ له نهه سره ټپه ايزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۳۶، ۳۳۷ او ۳۳۸

ټاپی: په نښه شوی، ټاپه شوی۲: په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ؛. ۳۳۸

ټاپن: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛.

ټاټ: افسوس، ټاپ ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛.۱۲۸، ۱۳۰ او ۱۳۵

ټانتس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۳۵۵

ټانتوری: ټانتور، ټاندور، د ځپياکې (چاپکو) ټوټې چې نغري کې يو دبل دپاسه اېښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۳۳۸

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۱۱۱، ۱۳۰، ۱۳۶، ۱۳۷ او ۱۵۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛. ۳۳۹

ټپړ: سونډي ټوکر. ؛. ۳۳۹

ټټر: سینه. ؛. ۹۶، ۱۴۱، ۱۷۴، ۲۰۵ او ۳۰۴

ټټنګ: دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲: خالي لاس۳: د افغانستان په ختیځ کې د یو ځای نوم دی. ؛. ۳۳۰، ۳۴۸ او ۳۷۶

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ؛. ۳۳۹

ټنډان: پلن، پړسیدلی. ؛. ۳۳۹

ټنډه: وچولی، تندی. ؛. ۱۸۳ او ۳۱۴

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختۍ زیری. ؛. ۳۳۹

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛. ۳۳۹

ټول: واړه، درست. ؛. ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ؛. ۳۳۹

ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ؛. ۳۳۹

ټولګی: صنف، کلاس. ؛. ۳۷۳

ټولواله: سیستم. ؛. ۱۰، ۵۱، ۷۱، ۹۴، ۲۳۰ او ۲۴۰ (چوپړو کې دا وی یا لغات شتون لري یا راغلی دی)

ټېټ: کوز، لاندې. ؛. ۴۴ او ۲۰۵

ټېټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۶۲، ۹۴، ۱۹۵، ۲۱۵، ۲۴۴ او ۲۸۸

ټیکۍ: د وی له پامه ټیکی هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوړ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدايښت سره جوښت یې جوت کړې دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټیکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، یه پښتونه!، یه کربانه، کنه ... .،)، د پښېلې (قافیې) کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټیکی باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي. ټیکی د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټیکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو ټیکیو، باندې یوه رښت د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټیکی لومړی مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټیکی د لومړی څلورمه او اتهمه څپه او د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۶۷ وارې نور راغلی دی

ټیکیو: ټیکی یې یکړه وی (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکی ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۶، ۳۴۰ ... . (۲۹ وارې نور راغلی دی)

ټیکی ایزې (ټیکیزې): د وی یا ویکیي له پامه ټیکی ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند،

(c) ketabton.com: The Digital Library

احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوهیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتروییکي، تروییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، بښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ایزې (ټپیزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیرای وخت په پای کې ویل کیږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوهیمې درېیمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټیکۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړۍ ټيکۍ ايزې څلورمه او د دوېيمې ټيکۍ ايزې پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ څلور سرې مسرې درېيمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې (پاينۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږې د ټيکۍ ايزې مېچې د ځپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقې پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه
(د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره ټيکۍ ايزې ته يوه خوږغږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ ځپې ولرې، د ډيفتنګونه او پارنويکې سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پيېلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پيېلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالۍ ولرې، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلې دی او زوکړه شوې، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره.
نومونړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالۍ يا ګړندۍ فرق يې وکولۍ شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولۍ وشي.

د ټيکۍ ايزې د ځپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ ځپېزې وي، څلور سره ټيکۍ ايزې ۴۰ ځپېزې وي، پېنځه سره ټيکۍ ايزې ۴۹ ځپېزې وي، شپږ سره ټيکۍ ايزې ۵۸ ځپېزې وي، اووه سرې ټيکۍ ايزې ۶۷ ځپېزې، اته سره ټيکۍ ايزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې ټيکۍ ايزې يې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره ټيکۍ ايزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره ټيکۍ ايزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړۍ لرې او څلور دانې وويل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې يې اته سره ټيکۍ ايزې ۷۶ ځپېزې وې چې دوې دانې وويل شي، ښې به بيا درې سرې ټيکۍ ايزې دې اته دانې يا دولس وويل شي، لږې ښې بيا پېنځه سره ټيکۍ ايزې يا پېنځيزونې ټيکۍ ايزې دې چې پېنځه دانې وويل شي ښې راځي، دا بيا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورو دانو شپږ سره ټيکی ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټيکی ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو څلور او پينځه سره پېيله له څلور سره او پينځه سره ايز ټيک، پينځه سره رټ رمټ ايز يا پينځه سره سم برابر ايز او ايزې سره تشبع کوم، چې ورته ټيکی ايزه وايي، په دغه ډول څېړې لري، درې سره ټيکی ايزې، څلور سره ټيکی ايزې، پينځه سره ټيکی ايزې، شپږ سره ټيکی ايزې، اووه سره ټيکی ايزې، اته سره ټيکی ايزې، نهه سره ټيکی ايزې او لس سره ټيکی ايزې... . په بڼه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناويتوب درناوې ته چې په همغه شېبو او چارپېريال کې ويل کېږي نوموم يې. ټولي ځنګېرنې يې د ښادۍ د دې شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، يوازې د ناوې ستاينه په کې کوي همدغه چارپېريال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۳۴۰، ۳۴۱ او ۳۴۴

۷. جې (ج)

جانان: زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ؛. ۶۷، ۱۲۱او ۴۰ وارې نور.

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې الته فيصله کېږي. ؛. ۲۲، ۴۵، ۳۷۸ او ۳۸۷

جغات: کوشش، ربړ، زيار، زحمت. ؛. ۲۲، ۱۷۰، ۱۷۳، ۲۰۳، ۳۳۳، ۳۶۶ او ۳۷۳

جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وييکي يې جګړه. ؛. ۸، ۴۳، ... . او ۲۷۷ (ټول ټال ۴۱ وارې نور).

جګړه: جمع وی يې جنګونه، مفرده وييکي يې شخړې. ؛. ۸، ۳۰، ۳۴۴... . (ټول ټال ۳۵ وارې نور).

جلا: بېل، جدا. ؛. ۳۲۸

جګا: (جګه)، کور. ؛. ۳۴۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

جلګیو: د جلګی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې ځرکا لري. ؛. ۳۴۵

جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

جوګر: ځپره، جونګړه . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۳۵۹

جیجرۍ: کوزړۍ، کوزلۍ، د خاورو ګډوۍ، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې ځښلی کېږي. ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغۍ دي چې د لوپټ نومې مرغه ځخه نه جلا کېږي. ؛۳۴۵

جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغۍ چې د لوپټ نومي مرغه ځخه نه جلا کېږي. ؛ ۳۴۵

جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۱۸۸ او ۲۹۷

جیل خاني: زندان، بندیخانه. ؛ ۲۸۶

جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛. ۱۸۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۴۱، ۵۳ او ۳۸۸

چامبېل: جمبېلی، چلمیلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۳۴۵

چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې ځکوي. ؛. ۳۴۵

چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۹۲

چیپټ: چیپټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲: کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛.

چیپټ: تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲: ځرګنده، ښکاره، معلوم، چیټه. ؛. ۳۴۵

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۳۴۵

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس ځکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۳۴۵

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۱۸۸، ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۱۹۴

چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۱۸۴

چغشکې: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوڅښي، د ماشومانوڅښی، کوچنیانوڅښی، ځلمیانوڅښی. ؛. ۳۴۶

چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۸۹ (۲۰ واري نور تول تال کښل شوی.)

چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۹، ... . ۳۹۲ (تول تال ۳۸۹ واري نور کښل شوی.)

چارمغز: غرنی میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۳۶۶

چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه تړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سیز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد یې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایې چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- اینداره، ږومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګی، پکول، د میلې مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوږکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.
شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادی مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانیو کور، د حج مصارف، په نړیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندني هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندني هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول. ؛. ۱۸۵

۹. ځې (خ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۰۰

ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانځاروني: ځاريدونکی، فيدايي، قربانيدونکی. ؛. ۳۴۷

ځانګړې: خاصه. ؛. ۸۴، ۱۰۰ او ۱۰۸ (ټول ټال ۳۳ واري نور.)

ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۰۵

ځانمني: کږجنی، مغرور. ؛. ۲۳۹، ۲۸۶ او ۳۱۰

ځدراڼ: ځدران په پکتيا کې د يوه نامتو او مشهورې قبيلې نوم دی. ؛. ۱۶۴، ۳۹۲

ځغ: غويانو په اوړو يې ړدي، سپاره تړ، موتې، پال، تير، رسۍ(تېر)، ځونډې او غويه کنټرول وي. ؛. ۳۴۷

ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتيب ګڼه ګونه راوستونکی. ؛. ۳۴۷

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۳۵۱

ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۷۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۲، ۹۱، ۹۲، ۱۵۵ او ۱۶۳

ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تويونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۳۴۷

ځينګر: ګڼې. ؛. ۳۴۷

ځينګوړا: لغمان ولايت د الېنګار ولسوالۍ، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته يو دنګ سپين په واورو پټ د اوړدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷ او ۳۲۹

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅيدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکۍ. ؛. ۳۴۸

څار: کتوکه، تعقيب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۴۳ او ۳۲۱

څارل: تعقيبول. ؛. ۱۸۸، ۲۷۷، ۲۷۸ او ۲۹۶

څاري: بې اتفاقي. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څپان: د اوبو توپان. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څپاڼ: کتار، قطار، صف، چيل. ؛. ۱۸۸ او ۲۹۶

څېرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۱۴، ۳۷۶ او ۳۸۱

څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ؛. ۳۴۷

څپيز: څپه ييز. ؛. ۲۷، ۲۸ او ۳۱۵

څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۳۴۷

څځلو: سجدو. ؛. ۳۴۷

څځلې: سجدې، مفرده وۍ يې څځله يا سجده ده. ؛. ۱۷۵ او ۱۹۴

څڅبکی: ګړندی، چټک، تيز، ژر، رټ، بيړه. جمع وۍ يې څڅبکي ؛. ۳۳۰ او ۳۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ؛. ۱۵۰
څخڅخکي: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بربوکۍ. ؛. ۳۴۸
څربولیړه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ؛. ۳۴۸
څرخباڼ: بازینګر، څرخبانی. ؛. ۳۴۸
څرګړو: څرګړی، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار وابښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؛. ۳۴۸
څرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق ناري وهي. ؛. ۳۴۸
څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۳۱، ۷۶، ۲۳۶، ۲۵۳ او ۲۵۴
څرو: د اور رڼا. ؛. ۲۱، ۱۸۵ او ۱۸۸
څکل: کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲: څښل، چښل، چیښل، چیکل، ۳: څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ؛. ۲۹۷ او ۳۸۸
څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ؛. ۹۲
څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ؛. ۱۵۵، ۱۸۸، ۲۹۷ او ۳۰۳
څلنی: چهار شنبه. ؛. ۹۱، ۱۰۶ او ۱۷۵
څلورځنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ؛. ۳۴۸
څلور لارې: چوک. ؛. ۳۴۸
څلی څولی: لوړې ژورې، څلې څولې۲ : د لارې توښه. ؛. ۳۱۰ او ۳۱۳
څلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټټنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په تیټنګ کې ډنډ، په بیدیا کې تالاو، جوور، ترېلی، اوډ. ؛. ۱۸۳ او ۳۸۷
څورلېخ: څورلېخی، چورلېخ، لټ، محور. ؛. ۱۶، ۲۰، ۲۳ او ۴۰
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ؛. ۲۰۳
څمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کېږدۍ، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکاڼانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ؛. ۳۴۹
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه) ، وچه او لمده ځمکه. ؛. ۳۴۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګزان: په ډډه، په اړخ، په يوه طرف. ؛. ۳۴۹
ځو تر ځو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ؛. ۳۴۹
ځورله: خنځير، خنزير، سرکوزی. ؛. ۳۵۶
ځورلېڅی: لټ، محور. ؛. ۳۴۸
ځوسيس: جاسوس، سوسيس، څارونکی. ؛. ۱۸۶ او ۳۵۷
ځوکړ: کوڅه، چوکړ. ؛. ۲۵۶، ۲۹۵ او ۳۰۰
ځوګير: انتظار کې ناست، منتظر، په ځوکی ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ؛. ۳۴۹
ځولسيزې: سو دېې لس، لس کاله. ؛. ۳۴۹
څه او څه: پلانی او پلانی. ؛. ۲۰۳ او ۲۸۰
څه نه څه: کم او زيات، لږ او ډېر. ؛. ۳۴۹
څښتن: الله، رحمان، رحيم، ساتونکی، الله تعالی، رب.؛. ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱ او ۲۳۴

۱۱. خې (خ)

خاوند: رب، الله، څښتن، ساتونکی. ؛. ۲۴، ۶۶، ۹۰ او ۹۶
خاوند: مېړه، ساتونکی، شا يا شاه. ؛. ۱۷۲، ۱۸۸، ۲۴۵، ۲۶۶، ۲۹۷، ۳۳۶، ۳۶۰
خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه تبنته کېدل. ؛. ۳۴۹
خپې غوږی: غوږنرمی، غوږپوستکی، د غوږپېڅلی، د غوږ پوڅکی.؛. ۳۴۹
ختيځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کيږي، هغه سيمه چې لومړی پرنورو سيمو رڼا او روښنايي خپروي. ؛. ۶، ۳۰۴، ۳۱۵، ۳۲۲، ۳۲۳، ۳۳۴، ۳۳۹، ۳۵۶، ۳۵۹ او ۳۹۰
خځوک: خځوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۳۴۹
خچلی: تېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۳۴۹
خدايږو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۳۰۳، ۳۱۰ او ۳۱۳
خدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بيايي او بيا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډی، غوبانه ډوډی. ؛. ۳۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛.

خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۸۳ او ۱۹۰

خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۶۵

خرپټه: یو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاڼې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۳۵۰

خرپیاځه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نری اغزی لري. ؛. ۳۵۰

خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۳۵۰

خرټسکی: یو ډول بوټی بېخ چې ګرد یا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۳۵۰

خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛.

خرډېګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۳۵۰

خر زوره: یو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا واښه په ژمي کې څارویو ته ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسومبه: پښۍ (رواش) غوندې یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۳۵۰

خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه واښه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۳۵۰

خرغوړی: خرغوړ، یو ډول خړ رنګه پټ لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۳۵۰

خرغینی: خرډګی، خرګی، خریړی، یو ډول مرخیړی، ګوځی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۰

خرمېړی: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۳۵۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرواړه: یو ډول سارانې سابه (ساک) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ۳۵۱

خروړک: یو ډول سارانې سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۳۵۱

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼې خوړلی شي خو چې غوړ و نه لري. لکه ځېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ۳۵۱

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۳۵۱

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ۳۵۱

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګوڼه . ؛.۳۵۱

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۳۵۱

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ۳۵۹

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپاڼې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پورې رسیږي. ؛. ۳۵۱

خولګۍ: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۲۵۶، ۳۰۸، ۳۱۲ او ۳۶۷

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۳۶۷

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوې ته د پلار له کوره ورکول کېږې. ؛. ۱۸۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۱۸۴

دانګ: ټوپ، خیز. ؛. ۱۸۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۳۲ او ۲۴۰ (ټول ټال ۵۰ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۱۸۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛. ۳۵۲

دد: ځناور، ځیرونکی څاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛. ۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ځاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات. ؛. ۱۸۹
درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۳۴۷ او ۳۵۳
درزنې: پلن هوار میدان ، سم ډګر. ؛. ۲۶ او ۴۰
دروېښته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۳۵۲
درغل: مکار. ؛. ۱۶۱
درکار: یو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپین بیخ لري. ؛. ۳۵۲
درکړ: د بګۍ د ارابې ګردۍ الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډیله لرګی. ؛. ۳۵۲
درکړۍ: غوجل، د کورني ژویو خونه، د اهلي حیوانات کوټه. ؛. ۳۵۲
درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چریکي لار). ؛. ۱۸۴
درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. ؛. ۴۵، ۱۴۹، ۱۵۵ او ۲۲۷
دریځ: ممبر. ؛. ۹۲، ۳۷۲، ۳۷۴ او ۳۷۵
دښن: دښمن، میرځي. ؛. ۲۱، ۴۳، ۴۴، ۴۵ او ۱۸۶
دښانو: دښمنانو، میرځمنو. ؛. ۴۳
دم ګړۍ: روانپېر، اوس محال، اوس. ؛. ۶
دنګ: لوړ، جیګ. ؛. ۱۶۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ؛.۵، ۲۷، ۲۸ (۸۱ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسیه: کېس، د کېسې تړلې چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ؛. ۳۵۲
دوهنۍ: دوشنبه. ؛. ۱۰۶
دوې ګرایه: دوې هومره، دوې چنده. ؛. ۳۵۲

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعین، باوري. ؛. ۸۱، ۱۱۲، ۱۵۲ او ۱۸۹
ډاډینه: تسلي، ډاډګیرنه. ؛. ۱۱۲
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ؛. ۷۱ او ۱۸۴

۱۴. رې (ر)

راخپنځم: پړ کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ؛. ۳۵۳
راستـــې: کوځې، لارې، کشونه. ؛. ۳۱۳
راستۍ: رښتیا. ؛. ۳۲۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپ: ثانیې ۱۰۰ برخه. ؛. ۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳

رټ: تیز، ګړندی، ځښبکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: ځرګنکد، بر جسته، وتلی ؛. ۱۷، ۲۶، ۹۹، ۲۲۷، ۱۴۶ او ۳۶۵

رټه: تېزه، بیړه، . ؛.

رټې: رټه یې مفرده وی ده، جمع وی یې ده بیړه، . ؛. ۳۱۸

رټی: تېزپېغله، ګړندی پېغله، ځښبکې پېغله. ؛. ۳۵۳

رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ؛. ۵۲

رغاوه: صنعت. ؛. ۲۴۴

رنده: د ترکاڼی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ثیقل کوي. ؛. ۳۵۳

رنګړي: رنګی، رنګړی یې مفرد وییکي دي ، لکه پټی چې له خځلو ځخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښایې. ؛. ۳۵۳

روان سیند: الف: بېلهجې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سویې ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۳۵۳

روښــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۲۵۲

روغناوی: ساختاري، بڼه یي. ؛. ۳۵۳

رېږدان: ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۳۵۳

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېرجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۱۸۴، ۱۸۶ او ۲۱۳

ړنجې: د غاښ ربښې، ولیې، ولې، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ربښې)، مغري ړنجه. ؛. ۱۸۴

ړنګری: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۱۸۵

ړبنه: هغه ځوک چې لېړ یې بهېږي، هغه ځوک چې لېرجن وي، هغه ځوک چې ناړجن وي، هغه ځوک چې لاړجن وي. ؛. ۱۹۴

۱۶. زې (ز)

زانګو: د ماشومانو دخوب ټال. ؛. ۳۱۷

زده کړه: تحصیل. ؛. ۳۰۰

زرغون: شین ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۱۲۶، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۹۹ او ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۳۵۴
زنکيان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات ګران وي؛. ۳۷۸
زوزات: ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۹۶، ۲۶۰، ۲۸۰، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۵۹ او ۳۸۱
زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکيان، اولاد،خيل خانه ؛. ۲۲، ۴۹، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۱۱، ۱۸۴، ۲۶۰ او ۲۷۹
زوزان: تريخ اغزی، د اغزيو يو بېلګه ده چې ډېر زيات تريخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۳۵۳
زوکړه: پيدايښت ؛. ۳۷، ۴۵، ۵۶ ... . ۳۷۱ (ټول ټال ۳۱ وارې نور راغلی دی.)
زيان: تاوان، نقصان، سوی ګټه، نا ګټه، بې فيدې، سوی فيده، لامفيد؛. ۹۹ او ۲۰۷
زيرسر: ذخيره ؛. ۳۵۴ او ۳۸۴
زيګي: د زيرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده : جيره ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځيوګی؛ څوځکی ؛جيشګی؛ سيزګی؛ ژېژګی؛ شيژګی. په لغمان ولايت کې ځودانې ځلی ته ورته ډول غر دی، زيګی يې مفرده وی ده . ؛. ۳۵۴
زيندې: له ستونی خفه ول.؛. ۳۵۴
زيندی: له ستونی خفه ول ؛. ۳۵۴

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۵۰ او ۱۸۵
ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۱۸۴
ژبپانګه: وييپانګه، وييزېرمه، ويکبلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان). ؛. ۱۰۵
ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۲ او ۱۶۷
ژړکوری: يو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعماليږي او لرګي يې سوزوي. بله بېلګه يې تورکوری ده. ؛. ۳۵۵
ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۳۵۵
ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په سټ کې راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه ژغ کې موقعیت لري اوغویان د کولبې حالت کې یوبل سره نه لرېږي. ؛. ۳۵۵

ژمنه: وعده. ؛. ۴۵، ۱۳۷ او ۲۵۱

ژمنې: وعدې. ؛. ۲۷۸

ژنل: مېنل، شاربل، زګول. ؛. ۱۸۵

ژنۍ: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۲۳

ژونکه: حجره، سیل. ؛. ۴۵

ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد یا زوزات. ؛. ۱۱۱ او ۱۸۵

ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۹۶، ۹۷، ۹۸ او ۳۲۷

ژوی: دوې یمه مانا یې حیوان، ځناور. ؛. ۳۵۲

ژۍ: غاړه، کناره، جی، پیڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفباء لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۱۴۹، ۱۸۵، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۴۶، ۲۵۷ او ۳۳۱

۱۸. ږې (ږ)

ږبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۱۸۵، ۱۸۹ او ۲۵۱

ږغرل: د زړه په غوږو او ریدل، د زړه له کومې اوریدنه. ؛. ۱۸۵

ږغېږي: اواز کول، ږغېدا،غږېدا. ؛. ۳۵۵

ږوږ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوریدا. ؛. ۱۸۳

۱۹. سې (س)

سابت: بیخی، سوچ، بالکل. ؛. ۱۸۵

سابیرۍ: الوتکه، طیاره، جوز. ؛. ۱۸۵

ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۱۹۴

ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۱۸۵

ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۱۸۵

ساډیزم: روحاً او جسماً څوک په غذاب کول. ؛. ۱۸۴

ساړ: وچ، سوی، ترګی، تیندی نه لولپه. ؛. ۱۸۵

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، یوه بڼه. ؛. ۳۱، ۶۱، ۶۲ او ۱۸۳

سالار: مشر، میر، سرلوړی. ؛. ۱۸۵ او ۳۷۶

ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۳۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپوري: کنځلې، پوچې، بدې، زيږې، ژيړې. ؛. ۳۵۶

سجدې: ځښنتن ته ځان ټيټ راوستل، ځښنتن لويې ويل، له ځښنتن سره د انسانانو د غږيدا موقع. ؛. ۳۴۷

سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايي. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۳۵۶

سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۳۵۶

سربلند: سرفراز،سرلوړی. ؛. ۳۵۶

سرببره: له دې سره. ؛. ۲۷، ۷۱، ۷۲ او ۱۲۰

سرداران: ماليکان، د مالدارۍ ماليکان. ؛. ۶۸ او ۱۴۳

ســــــرفراز: سرلوړی. ؛. ۳۷۷

سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۳۵۶

سرکوب: خرس، سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيږمخی، ملامت. ؛. ۲۱، ۱۸۴ او ۱۹۳

سرکوزی: ۱: سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيرمخی، زيږمخی، ملامت ۲: سرکوب، خنځير، ځورله، خنزير، خرس. ؛. ۳۴۹

سر ليک: سرليکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۳۱۷

سر ليکنه: سر ليک، سر مقاله. ؛. ۳۵۶

سر ليکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۳۵۶

سرمخ: سر صفحه. ؛. ۲۲

سروپړدی: بالښت، سرايرد، سروپرد، سروپښت. ؛. ۳۵۶

سزنۍ: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۳۵۶

سستو: بې ايمانو. ؛. ۳۵۶

سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۳۵۶

سوکړکو: جواری. ؛. ۳۵۶

سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱، ۱۴، ۱۷، ۲۶، ۳۰، ۴۱، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۶۵ ۲۳۸، ۲۴۲، ۲۶۱، ۲۶۲، ۲۶۵، ۲۶۹، ۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۸۱، ۲۸۲، ۲۸۳ ، ۲۸۵، ۲۸۷، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۲۲، ۳۳۸، ۳۴۸، ۳۶۵، ۳۷۱، ۳۸۳، او ۱۸۶

سوزني: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۳۵۷

سوکړکې: جواري. ؛. ۳۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

سول: عقل. ؛. ۳۵۷
سوله ستاره: سوله ستاړه، سوله بوله. ؛. ۲۲
سوله ییز: روغه ییز، سولیز. ؛. ۳۵۷
سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۳۵۷
سمه ده: سیې ده، صحیح ده، صیې ده. ؛. ۳۱۱ او ۳۲۰
سنډا: د يو حيوان نوم دی چې په منځني ختيځ کې زيات پيدا کيږي. ؛. ۳۵۷
سواستفاده: ناوړه استفاوه، بده استفاده. ؛. ۳۵۷
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۹۹، ۳۳۸ او ۳۴۳
سودايي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۱۹۰
سوډی: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۱۹۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۱۸۵
سوړ بځری: الکترون. ؛. ۳۵۷
سوسيس: جاسوس. ؛. ۱۸۶، ۲۵۹ او ۳۴۹
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۲۱، ۱۶۴، ۱۸۹، ۱۹۳ او ۳۴۹
سويل: جنوب. ؛. ۷۰، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۲ او ۳۷۳
سيوا: زيات، اضافه. ؛. ۲۵۰
سيوس: په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنيا جنت يې هم بولي . ؛.۳۵۷

۲۰. ښې (ش)

شاړه: ویرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۲۴۵
شباب: ځواني، ځوان کيدل. ؛. ۳۵۷
شپه غاله: ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۱۸۷، ۱۹۰ او ۱۹۴
شتی: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۳۵۷
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکيلې له پاره يې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټی له چې له ابو ډند. ؛. ۳۵۷
شليتي: کنجرې. ؛. ۳۵۸
شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سويل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خيلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۳۵۸
شنډ بځری: نيوترون. ؛. ۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوغکی: يو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې يې خلکو پسې نخلي. ؛. ۳۵۸

شيبر: په باميانو کې د يوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او يو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شيبر کوتل يې بولي. ؛. ۳۵۸

شيطان: ابليس، ازازئيل. ؛. ۱۰۹ او ۲۲۲

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۳۵۸

ښکالو: د پخښنو غږ. ؛. ۲۷۳

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۲۹ ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ او ۱۸۳

ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۳۵۸

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکۍ يوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۳۵۸

غزال: هوسۍ. ؛. ۳۵۹

غړيالي: رٍوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۳۵۸

غږلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړويونکی، لاوډ سپېکر. ؛. ۳۵۸

غوټۍ: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۲۹، ۲۱۱ او ۲۱۲

غورځاوڼ: د يوې ډلې غړی. ؛. ۳۵۸

غورينه: ګلماله. ؛. ۲۷۹

غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربځ اسمان کې سړو بځرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې ځخه وړاندې وي؛.

غوږکی: ټيليفون. ؛. ۳۴۶

غوندې: ورته؛. ۳۱، ۵۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۹۱، ۱۹۳ او ۳۶۸

۲۳. کې (ک)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان: پير محمد کاروان، شاعر ليکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ۴. ۳۵۹

کاروان: قطار، قافله، کافله. ۴. ۱۶۶، ۳۵۷، ۳۷۹ او ۳۵۱

کاکۍ: د کاکا ښځه ، د کاکا منديته، د کاکا ارتينه، د کاکا مينا، د تره ميرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تينداره. ۴. ۲۰۵، ۲۴۷، ۳۲۸ او ۳۳۴

کاڼه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ۴. ۳۵۹

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ۴. ۱۱۰

کټ مټ: يوه شان، ورته، هم شکل. ۴. ۱۵، ۱۲۲، ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۳۷، ۳۸۱ او ۳۸۷

کټينه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ۴. ۳۵۹

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ۴. ۱۴۰، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۳، ۱۷۷، ۱۸۱ او ۱۸۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ۴. ۱۹۶ او ۲۳۴

کړۍ: ګردی، حلقه، دايره. ۴. ۳۵، ۱۰۳ او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ واري نور)

کلام: ويناوې، خبرې. ۴. ۱۱۸

کلام: خبره، وينا. ۴. ۳۹۰

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، يوه بيلګه الوتونکی دی چې زېړه سينه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چټکی يو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امريکايي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان يې کافر الوتونکی هم نوموي.. ۴. ۳۵۹

ککرۍ: کپړی، سر، ځکيسر. ۴. ۳۵۹

ککی: ځنکی، زانکی، ننکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ۴. ۳۵۹

کم اصل: بې نسبه، سوی اصيل، ډم، ناين، جولا، نداف، قوال، بازينګر، نخی. ۴. ۱۵۰، ۱۵۶ او ۱۹۵

کوراک: غوزانو يو ستره بېلګه چې ډېر سخت وې او ماشومان يې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ۴. ۱۸۴

کوره سان: خړسان يو ډول نخی اوسپين ټوکردی. ۴. ۳۵۱

کوړ: ناسم، سوی سم. ۴. ۱۸۵ او ۱۹۴

کولمان: په لغمان کې يو غرنۍ سيمه ده چې وګړي يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کولماني(پشه يي) ژبه خبرې کوي. ؛.

کوکی: ډوليوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک) ۲. مشره خور ؛. ۶۳، ۳۰۱ او ۳۶۰

کوټی: کيسکی ،د خره بچی. ؛. ۱۹۶، ۲۳۴

کونده ګل: د الينګار په ولسوالۍ کې شمال ختيځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۳۶۰

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولايت چې مرکز يې اسد اباد او ښار يې چغسرای دی (ځکه يې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۲۳ او ۳۲۷

کوهی: ساه. ؛. ۶۱، ۷۲ او ۱۰۴

کهول: کورنی. ؛. ۱۳۰، ۱۶۹، ۲۷۹ او ۳۳۸

کېږدی: خيمه. ؛. ۳۶۰

کېلمان: په لغمان مرکزکې د ميدانيو سيمې څخه کوز د ملايانو کلی دی، تانده سيمه ده ورته کېلمان وايي:. ؛. ۳۶۰

۲۴. ګې (ګ)

ګاډيلي: ګرده ګردی، تاوه حلقه، د ګاډی تير. ؛. ۱۸۷

ګټيالی: ګټونکې ښځه. ؛. ۲۰۵

ګډا: نڅاء، بازي. ؛. ۳۷۷

ګر: ظلم، ستم. ؛. ۱۱۲ او ۱۷۳

ګريان: ژړا. ؛. ۱۱۲ او ۱۲۲

ګس: کين، چپ. ؛. ۳۷۵

ګسټ: کين، چپ. ؛. ۱۵۱، ۱۹۳ او ۲۷۴

ګسمتي: کينمتی، چپکو. ؛. ۳۷۹

ګواښ: ګواښنه، ګوت څنډنه، خبرداری، اخطار. ؛. ۱۷۴

ګوټپېر: ګوټليد، زاويه ديد. ؛. ۳۶۰

ګوټنه: خيشاوه. ؛. ۲۷۹

ګور: قبر. ؛. ۶۹

ګور: کټل، د شپه ميرويا د ساتونکو په سيستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نيسي او د مير په لور ګور کوي د تعليم قدم په بنه تيرېږي. ؛. ۲۶۳ او ۲۶۹

ګويا: وينا، په خبرو اخته. ؛. ۳۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګویان: په خبرو، ږغا، غږا، وینا. ؛. ۳۶۱
ګیځ: سهار. ؛. ۱۹۱

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ؛. ۱۶۹، ۱۷۴ ۱۸۴

لالیه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وي نو په لالیه یې رابولي. شرین، خوږ، شات. ؛. ۸۱، ۸۲، ۱۶۲، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۸۶، ۲۱۷، ۲۵۵، ۲۹۶، ۳۱۰ او ۳۱۳

لانجه: جنګ او جدل. ؛. ۷۲

لا ویاړي: سوی ویاړ، بې ویاړه، نا فخره، لاغروره. ؛. ۳۶۱

لرلید: دوربین. ؛. ۳۶۱

لرلید: ورستۍ ګنه، راتلونکي بڼه. ؛. ۴۵، ۹۶ او ۳۷۹

لرې ویشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوړ یو وېشتل. ؛. ۳۶۱

لړ (ردیف): لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېڅې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د تولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.
تر ټولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شېرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د , ه ، ابېڅې باندې پښېله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د , ه ، ابېڅې د هرې وییکي له بېل بېل ابېڅې و منو نو د , ه ، ابېڅې په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، بینه په د غو وییې پښېلې کې د , ه ، ابېڅې لړ ده. یا قافیي دي چې د ه ردیف لري. ۲۳۱، ۲۴۸ ... . (ټول ټال ۸۷ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

لړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځیر، د عنوانو مخ، لکه: لیکلړ، د لیک یا موخو د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه. ؛. ۳۶۲

لړزان: ریږدان، ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، این دیدنه. ؛. ۳۶۲

لړی: پروسه. ؛. ۲۸، ۴۳ او ۳۷۲

لغاز: طنز. ؛. ۲۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند کړ او پېژن پاڼه یې و لري. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۰۹، ۲۰۴، ۳۷۰، ۳۷۶

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی نوم دی. ؛. ۳۷، ۴۷، ۱۱۱ او ۲۹۳

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۷۰، ۱۷۹، ۳۶۷ او ۳۷۵

لنډپېړی: لنډ پړاوی. ؛. ۳۶۲

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۳۶۲

لنډ لیدی: لنډ وینی. ؛. ۳۶۲

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېڅی یا د پیل پېژند ابېڅي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله یا وتیزه غونډله)، اېنج (اېنجینېر)، س (ساینسي)، ک (کیمیا)، ر (ریاضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوریت)... ؛. ۱۰۳ او ۳۸۲

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وایي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګټلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، ځخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پیداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلیډ (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر یې ۲، د ځپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، ګرانه، وروره، یه کربانه! کنه او داسې نور) د قافیې کلمې یا غونډلې نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د دوېيمي مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه،، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرتولو لنډيو، باندې يوه ربښت (قانون) د تطبيق وړ دی، ياني دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲۳ او ۲۷۶. (ټول ټال ۶۷۹ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډيو — لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډيو کېږي. ؛. ۲ او ۳۶۲. (ټول ټال ۶۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزې: — د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړې دې. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د ځپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلي يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوهيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د ځپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښېلې کلمې يا غونډلي لړې لري. خوډېری وخت د لومړۍ، دوهيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ ځپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ايزې، د لومړۍ او دوهيمې مسرې ځلورمه او اتهمه ځپه او د درېمې مسرې ځلورمه اتهمه او دولسمه ځپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه ځپه باندې زورنه نه احساسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سیمه ییزو غړو سره هم ځپه په خپل ځه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالې سره سره پر یوه نازورنه ځپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي ځپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې ځپې خوږغږې د لنډۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالې ترڅنګه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره یوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې زورنې ځپې له یوه ځه اغېز سره لنډۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو ځخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، ځلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکوییۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له درې مسرو ځخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي، رټ ببلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډئ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرى پېيله له درې سرې لټکي يا درې سرې لنډئ ايزې، څلور سره لټکي له څلور سره لنډئ ايزې سره، پېنځه سرې لټکې له پېنځه سرې لنډئ ايزې سره، شپږ سره لټکي له شپږ سره لنډئ ايزې سره، اووه سرې لټکي له اووه سرې لنډئ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډئ ايزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډئ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډئ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۳۶۴، ۳۶۵، ۳۶۶ او ۳۷۳. (ټول ټال ۱۸ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله يې مفرده وی ده، ستيډيوم، د لوبې ميدان. ؛. ۲۱، ۱۸۵، ۳۷۹

لوبنه: خاصه. ؛. ۳۰

لوکاټ: يو بڼه ميوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زياته ګڼه ثمره هم نېسي، ژيړ رنګ اوقهوه يې دانې لري. ؛. ۱۲۳

لوګر: وګر ولايت چې مرکز يې پل عالم دی. ؛. ۷۰

لوېديځ: لمرپريوته، غرب. ؛. ۴۸ او ۲۰۴

لورې: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری يې مفرده وی ده. ؛. ۳۰، ۳۱، ۳۸۱ وا ۳۵۱ (ټول ټال ۵۱ وارې نور راغلی دی)

ليکلړ: د ليک د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه، لړ ليک. ؛. ۱۸۵، ۲۰۷ او ۳۶۲

لينده ماره: غيشي ويشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۳۶۷

لېپل: شاهدې ويل، لل. ؛. ۲۰۳، ۲۴۵ او ۳۲۱

لېپلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۲۴۵

۲٦. مې (م)

مالګنې: مالګانې، مالګنې. ؛. ۳۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانده: هغه ځای ته ویل کیږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سیلاب یو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او یا چړایي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اېنجینېرۍ له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتۍیو پورې او یا د کوشنۍیو موټرو ټیرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.
که د دېرشوسانتۍیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شختراى ماندې. ؛. ۳۶۷

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۴۵، ۲۴۷، ۳۰۳ او ۳۵۹

متاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۱۸۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۳۶۷

مچو: مچه، مچکه، خولګۍ، چپو، خولګوټی. ؛. ۱۸۳ او ۳۵۱

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی ځخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۳۶۷

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وې وری یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۳۶۷

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۳۶۷

مسجد: د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کیږي. ؛. ۶۲، ۶۴، ۱۶۱، ۱۶۹ او ۲۴۵

مسره: د پېیلې نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وايي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۱۵، ۱۸، ۲۰، ... ، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۱۳۰واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلې یوې کړۍ یا کړی، بند یا بیت ته مسرې وايي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰، ... . ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱ (ټول ټال ۸۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مصباح: څراغ، چراغ، د شیدو یا د شرابو پیاله. ؛. ۳۶۸

مصرۍ: د وۍ یا وییکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د لرغون مصرۍ تورې، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وۍ، او، نو وۍ!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وۍ!، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، یه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافیې) غوندلې (کلمې) نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرۍ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی. پرتولو مصری یو، باندې یوه ربښت (دودی یا قانون) د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصری لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصری، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؛. ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۳۷۳. (ټول ټال ۳۹۵ وارې نور)

مصری‌یو: مصری یې یکړه وی ده، یا د مصری ډېرګنی نوم دی. ؛. ۱، ۲، ۳، ۴، ... . ۳۷۸. (ټول ټال ۳۹ وارې نور)

مصری ایزې (مصریزې) د وی یا ویکیي له پامه مصری ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنی مصری ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوزي د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دوبیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکی واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترړوییکي، ترړوییکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښني، هیبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کلمې یا غونډلي لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوبیمې دریمې، څلورمې، پینځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ایزه باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، مصرۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ایزې پینځمه او د دوبیمې مصرۍ ایزې شپږمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ایزې، د لومړۍ او دوبیمې (د پورتنۍ پینځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پینځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پینځمه او شپږمې مسرې (پاینۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بیلوالی لري. په بله وینا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه ځپه یا یوې خوږ. غږې یا ترنمي ځپه پای ته رسي. د هې ابېځی دی چې غږ. يې نس ځخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نیسئ او ه یا هه ووایئ نو هوا ویچې او د نس ډکیدل او تشیدلو باندې پوهېږۍ چې همدې ته ترنګتوک وايي، مانا دا چې د پیلنۍ مصرۍ ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ایزې يې ایزو نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) ځپې خوږغږي د مصرۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالي ترځنګه د مصرۍ یوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه يې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ. له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو ځخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو ځخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پېنیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، څلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویې، پتۍ (تې خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بې تولی، تولونجی، نا پښېلیزی، ناپېیلی او سلسلی، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نی برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادوني سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د مصری ایزې د ځپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ ځپېزې وي، څلور سره مصری ایزې ۴۰ ځپېزې وي، پېنځه سره مصری ایزې ۴۹ ځپېزې وي، شپږ سره مصری ایزې ۵۸ ځپېزې وي، اووه سرې مصری ایزې ۶۷ ځپېزې، اته سره مصری ایزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې مصری ایزې یې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره مصری ایزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصری ایزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړی لري او څلور دانې وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځې، ډېرې ښې یې اته سره مصری ایزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې مصری ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره مصری ایزې یا پېنځېزونې مصری ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځې، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصری ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزې، مصری توري او مصری ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګېرنې لري، چې ورته مصری ایزه وایي، په دغه ډول ځېرې لري، درې سره مصری ایزې، څلور سره مصری ایزې، پېنځه سره مصری ایزې، شپږ سره مصری ایزې، اووه سره مصری ایزې، اته سره مصری ایزې، نهه سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصرۍ ايزې او لس سره مصرۍ ايزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرۍ ايزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې داسې دي. ؛. ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۷۲ او ۳۷۳

مطعم: خوراک. ؛. ۳۷۳

مل: بډه، ملګری، انډيوال، دوست، اشنا، يار. ؛. ۴... . او ۳۹۲ (ټول ټال ۳۹۱ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنايي، بډه والی. ؛. ۲۳، ۷۱، ۷۸، ۱۱۲، ۱۲۹، ۱۷۶، ۳۰۷، ۳۱۱، ۳۲۹ او ۳۸۰

منبر: دريځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کې نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظيم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.
الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د يتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نيول.
بل لړ شيانو يې حلال ګرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله:. د مېرمن ټول رښت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازې او يوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل...
؛. ۱۹۳ او ۳۷۳

منځه: منځی، هسته. ؛. ۶، ۷، ... او ۳۷۸ (ټول ټال ۴۹ وارې نور)

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځه ګل: د الينګار په ولسولۍ کې سويل لوېديځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدياباد (بديع لاباد) کې. ؛. ۷۰

منځی: هسته. ؛. ۳۶۷ او ۳۷۴

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی يې منګی دی. ؛. ۲۳، ۷۰، ۳۰۷، ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۷ او ۳۲۱

موټي: مفرده وی يې ده ، موټی، سوک. ؛. ۳۴۷

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۳۷۴

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹ او ۸۰

موزي: حسود. ؛. ۳۰۱

موزون کدم (قدم): د کدم هغه بېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه ميرو په سيستم کې له لمړني حالت پيل څخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهميرو مير ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه ميرو ټول ټولګی له شپغالي او يا له ټولګي څخه د پريټ ميدان ته را وضي. نو د پريټ په ميدان کې د کشونو په پيلني ځای کې شپهميري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې مير يا کومندان يې ورته و وايي:- اسلام عليکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- وعليکم ورحمته و برکاته!
او بيا ورته (کومندان) وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بيا ورته شپهميري په ځواب کې يوه ځل له پاره ژوند! وايي.
او يا (کومندان) وايي چې څنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وايي؟ نو بيا ټول شپهميري يې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وايي :- بريالي اوسئ مل پاځوال صيب!!! (يا نور......).
په دوېيم حالت کې ورته وايي:- تيار شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان برابروي.
په درېيم حالت کې ورته وايي:- ارام شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وايي:- مرش!!!!؟
شپه ميری هر يو تن (يوه کدم يا يو قدم) پښې پر ځمکه يو وارې وهي او په ګډه سره يو اواز کوي (هوو!).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پېنځم حالت کې ورته وايي:- يو- دوه!!!؟
شپه ميرى هر يو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره يو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله مير (يا دريځ، مشرانو، لويانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنيو چارو وزير، ولس مشر يا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پېنځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعليم کدم پيله وي؛
پاتې شونې د نه وي چې د ښوونکي يا د مير له امر نه ورسته. په تعليم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوې.
هر کله چې تر پېيځه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شوه لاسونه سره ټړي په ورنو کلک نيسي او د مير په لور ګور کوي.
په شپږم حالت کې ورته وايي:- تعليم کدم !.
بيا شپهميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بيا وايي دوه! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
بيا وايي درې! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي.
او موضون کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.
د کرښې (صف) تړلو يا برابرول د شپهميرو (پوليسو، ځارواکي) په تېرېدوکه (رسم ګزشت، پريټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوړدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره يو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه کېږي.
چې نومورې ټولي په لس ګونو ګنه وي.
او افغانستان د شپه ميرو سيستم تيارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټيټ تنان (کسه) وي.
له ښي لوړ لور ځخه د ۹X۹ تنيز کرښه يا (لين، صف) تړلو پيل کوي او په ګس ټيټ لور يې پای ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سيستم تيارونه د لومړي کرښه يا (لينکه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټيټ تنان وي. له پيل لوړ لور ځخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځيانو، اردو) ۹X۹ تنيز کرښه يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

صف ټرلو پیل کوي او د پای په ټېټ لور یې پای ته رسوي.
کله هم چې ټېریدوکه بشپړېږي. د ګنې شمېره یې سل زرو تنو شپه میرو، ساتونکو ته رسېږې.
نو ځکه د هر یوه شپهمیر او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامۍ له پاره د دوی ستر میر(هر یو :- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننهنیو چارو وزیر... نوم یې... پلانکي صیب او ساتونکو ستر میر افغانستان د ملي د فاع وزیر... نوم یې... پلانکي صیب) په سر لوښي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي.
د ټولو برا بر شویو او ټرل شویو ټولۍیو په وړاندې تېرېږې.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو تېر شي.
ځکه په سر لوښي موټر کې تیار سۍ ولاړ وي او د ځودانو د ټولۍیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامۍ ولاړ وي او ورته وايي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې ببلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وایي:- ستړي مشۍ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وایي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وایي:- بریالي اوسۍ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسۍ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولۍیو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وایي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعليکم ورحمته وبرکاته!
او بيا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بيا ولس مشر ته لاس ورکوي او غيږه، ولس مشر ورته وايې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پيل کېږي.
او د هر يوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.
ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ ښرګنده وي.
د صف تړلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه ځلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر ځلورم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د ځلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېينځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوينې او د زده کړې کوم ځپرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ؛. ۳۷۴

مير: مشر، سالار، ښاغلی. ؛. ۳۹۱
ميره: ټټنګ، دښته، بيابان. ؛. ۳۳۹
ميريالي خيل: په مهترلام کې ختيځ لور ته د ډاګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ؛. ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. نې (ن)

ناپایه پټ توان:	دننی زېرمه، پوتنشیل. ؛. ۳۷۸
ناوې:	ناوې، ناوکی. ؛. ۳۸، او ۴۰
ناوکې:	ناوې، ناوی. ؛. ۲۱، ۱۹۳، ۲۷۹ او ۳۵۱
ناکی:	اک ته ورته جلی ، چې شفاف نازک مخ ولري له میده خالو سره. ؛. ۱۹۳ او ۲۰۵ چوپړي کې راغلی دی.
نڅا:	ګډا، بازې، رقص. ؛. ۶۲ او ۳۶۰
نذر:	شرط. ؛. ۸ او ۵۸
نغوته:	اشاره. ؛. ۲۸ او ۱۱۴
نغوتنه:	عشاره، تلمیح، کنایه. ؛. ۳۷۸
نقره:	سپین زر. ؛. ۳۷۸
نګهبان:	څښتن، ساتونکی، څوکیوالا. ؛. ۳۵۵
نګېرني:	حس، مونث جمع وویکی یې نګېرني ده. ؛. ۳۷۸
نمره اول:	د ښوونځی نوم دی چې ما په کې منځنی ښوونه کړې. ؛. ۳۷۸
نندارە:	لیدنه، کتنه، ۲:) نندارې یې جمع ده یا سینما. ۳:) نندارتون : نمایشګاه. ؛. ۱۸۱، ۳۱۹ او ۳۲۰
ننه توزې:	قدمه ، مخکې وینا، سریزه. ؛. ۳۸
ننه واتې:	خواست دامن، ریباري. ؛. ۳۷۸
نته:	انکار، نه منل. ؛. ۲۰۳، ۲۰۶، ۲۰۷ ۲۳۳ او ۳۰۴
نتیالي:	منکر. ؛. ۲۰۴
نوری:	جنس (نر او ښځه). ؛. ۲۳۳، ۲۴۹ او ۲۵۹
نوکر:	خدمت ګار، غلام. ؛. ۱۸۴
نوموړ:	میړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۲۰۴
نوموړې:	مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۳۷، ۱۹۷، ۲۰۴... .، او ۳۷۱ (ټول ټال ۴۰ وارې نور)
نی:	هفته. ؛. ۱۰۶
نیاو:	عدل، داد. ؛. ۳۷۸
نیاوتون:	ستره محکمه. ؛. ۲۰۴
نیاو وزارت:	عدلي وزارت. ؛. ۲۰۴
نیمنانو:	نیم نانی، ښه الک (په سویل کې نانی هغه الک ته وایي چې عمر یې له کس نه کم وي او نوم یې هم زده نه وي. نو د درناوي یا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانی په نوم یې بولي. او که نوم یې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.
نیمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالی کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېیم کلي نوم دی. ؛. ۳۷۹

۲۸. نې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، جمعه یې زنکـــــیان، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځیني خلک رنکي ته ڼنکی وایي. ؛. ۳۵۹

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۶۲، ۶۴... ، ۳۸۲ (ټول ټال ۴۰ وارې)

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیپلی انځور.؛. ۱۶۰ او ۲۳۶

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۴۵ او ۱۲۵

واورین: واورېز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۳۷۹

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنۍ اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکې باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتې یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بیرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراتې، کرکټ، خوسی. ؛. ۶، ۴۷، ... . (ټول ټال ۱۷۰ وارې نو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچه بيړۍ: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو مياشتو منزلونه کوي). ؛. ۳۷۹

وراشه: وجيز، ښې خبرې، متل. ؛. ۶، ۱۴، ۳۰، ۳۱، ۴۹، ۵۲، او ۳۹۲

ورانکاري: شراندازی، ياغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۳۸۰

وردۍ: يونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۱۸۶

ورګوزار: ورغورځيدل، ټيله کول، سبب کيدل د غورځيدو. ؛. ۳۸۰

ورهنيزي: کسبي. ؛. ۳۸۰

ورمونو: نصيحتونه. ؛. ۳۸۰

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۳۸۰

ولس: قوم، د سيمې وګړي، د سيمې ژوندګړ، جرګه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ؛. ۶ او ۳۹۱ ټول ټال ۱۴۳ وارې نور

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۱۷۳ او ۲۳۶

ولوليز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۵۵ او ۲۷۳

وګړيو: خلکو، ولس. ؛. ۳۰۴

ونج: عوض، تعويض، ميز. ؛. ۳۸۰

ون کدم (قدم): ارامه تيريدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعليم قدم پای ته رسې ارام قدم، هوسا حرکت پيليږي. ؛. ۳۷۵

ونه ځښې: ونه ځکې، ونشکې . ؛.

ويار: عيب، کمی. ؛. ۲۴۹

وپلاړ: تصميم، عزم، اراده. ؛ ۳۵، ۱۷۱ او ۲۰۴

ويجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۵۳

ويوکي: لغات، وييکي، ويکي، ويي. ؛. ۱۸۵ او ۳۶۱

وۍ: لغات، وييکی. ؛. ۲،... . ۳۸۲. (۱۹۷ وارې نور)

وۍ: د حيرانتيا اوز، بې برکته ناره يا غږ، پارنويکی دی. ؛. ۱۱۰

وييپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۳۸۰

۳۰. هې (ه يا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهيم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۳۸۱

هټۍوال: دوکاندار، هټيوال ؛. ۳۸۱

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۳۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېر: له یاده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۱۷۲ او ۳۴۶
هېروون: له یاده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدې ملګري او دوست توریالي ,, هېروون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالۍ اخیري نوم دی. ؛.

۳۱. يې (ې)

پړ: خرس. ؛. ۳۸۱
پیړ: د کښتۍ لاستی. ؛. ۳۸۱

۳۲. ي

یکۍ: بیسکل. ؛. ۳۸۱
یوه نۍ: یک شنبه. ؛. ۳۳، ۶۳، ۹۳، ۱۷۵ او ۳۷۹
یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؛. ۳۸۱
یېبره: ابره، اپیره، حاصل، ثمره. ؛. ۶، ۳۱۷، ۳۱۸، ۳۲۱

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ؛. ۳۵، ۲۰۳، ۲۰۴، ۳۳۵، ۳۴۰، ۳۶۳ او ۳۶۸

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کیږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا توري نه کارول کیږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثرد جنریشن: ورسته پاتې ژوند، ؛. ۳۸۱

حې (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کیږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؛. ۱۵۱
حال: روان پېر، اوس، د مګړی. ؛. ۶۰، ۷۴، ۷۵ ... . ۳۹۱ چوپړی (ټول ټال ۷۶ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی یا لغات راغلی دی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۷. ذې (ذ)

۳۸. صې (ص)

صفی الله: (صفي الله) زما (د ښېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۳۸، ۵۴ او ۱۹۵

۳۹. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۱۸۹

۴۰. طې (ط)

۴۱. ظې (ظ)

۴۲. عې (ع)

عین الله: زمورږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۳۸۲

عیاله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۳۸۲

عیال: اولاده، کوشنیان، ماشومان. ؛. ۲۲

۴۳. فې (ف)

فصل: ښېرکی. ؛. ۲۱۵، ۲۷۳، ۳۴۷ او ۳۴۹

فیصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۲۶۴ او ۳۴۴

۴۴.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۳۸۲

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټینګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۳۷، ۵۰، ۱۱۵، ۳۲۳،

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

اېنج. ص. ف: اېنجینېر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۲۴۱ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. ببیلو ګراپي Bibliography

د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **Apzal khan Khatik**, (April ۲۸ ۱۸۸۵), *TARIKH I MURASSA PASHTU, (Britannia Musoriental 2893). Page 119.*

۲. **Jimmy Wales and larry Snager.** Nonprofite Wilimedia Foundation, (Janvary ۱۵, ۲۰۰۱), *Wikipedia, the Free encyclopedia Laghman province.* (January ۳۱, ۲۰۱۱, ۱۲:۰۰am)

۳. **Lousi Joseph Halle,** (۱۹٦۲) *Man and Nation, the Nations of the world., (Princeton lagecy library, USA) Page13.*

٤. **Britanica Junior** (World Almance (published annually by the new yark world- telegram and sun). Encyclopaedia Britannica, Inc., ۱۹۸۷,.

٥. **FUCHS, G., MATURA, A., and SCHERMAN, O.** (۱۹۷٤), *Verbericht über geologische und Lagerstättenkundliche Untersuchungen in Nurestan, Afghanistan. Verhanglungen Geologische Bundesaust., (Osterreich), no. 1, 9–23.*

٦. **OBERDORFER, D.** (۱۹۷۸), *Activity in Afghanistan stirs concem. The Washington Post, May 29, 1978, p. A12.*

۷. **ROSSOVSKIJ, L. N. CHMYREV, V. M., and SALAKH, A. S.** (۱۹۷٦), *Aphanitic dikes with spodumene among lithium*

(c) ketabton.com: The Digital Library

pegmatites; conditions of formation. Doklady Akademia Nauk SSSR, 226, no. 6, 1418–1421.

۸. **Pierre Bariand.Dr** (۱۹۵۹), *Famous Mineral Localities, The Pegmatites of Laghman, Nuristan, Afghanistan, La Fusade, 24250 Donne, France, p12.*

۹. **ابن کثیر عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر قرشی دمشقی شافعی. شیخ القران و الحدیث** (۷۵۱ څخه تر ۶۸۰ لیږدي یا ۱۳۷۳-۱۳۰۲زیږدي)، عمدة التفسیر عن الحافظ ابن کثیر، د احمد محمد شاکر له لورې په ۵ ټوکه کې له چاپه تېر کړی، د ابن کسیر له مرګ څخه ورسته قاهره کې، ۱۳۵۳ لیږدي (۱۹۷۵ زیږدی) له چاپ څخه تېر کړی دی. د لیکوال له مرګه ۶۰۲ کاله ورسته د احمد محمد شاکر له چاپه سلامت تېر کړی دی، حیات ادم له ابن کثیر څخه، ۹۶ چوپړی.

۱۰. **افغانستان د عالمانو علمي استازي (هیئت). کابل.** (۱۳۲۳ لیږدی یا ۱۹۴۵ زیږدی)، کابلی تفسیر، د افغانستان غوره علمانو هیئت تر نظر لاندې د شیخ الهند مولانا محمود حسن دیوبندي او شیخ الهند مولانا شبیر احمد دیوبندي په ګډه د ,, فوائد موضع الفرقان ،، اردو ترجمه او تفسیر، له اردو ژبې په پښتو ژبې او درې ژبې ته په ښه روانه ژبه و ژباړه او په دې نېټه یې ۱۰/۵/ ۱۳۲۷ بشپړ کړه، ۱۳۳۳ لیږدی کې لومړی ځل له چاپه سلامت تېر شوی. دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

دوېیم ځل چاپ ۱۳۶۰ /۲/۲ لیږدي کې په شپږ ټوکو کې شوی دی، دویم ټوک، ۹۱۴ چوپړی.

درېیم ځل چاپه یې د مکي مکرمې اسلامي اړیکو عالم د پښتو ژبې ماهر مولانا عبید الله شاه له پلټنې ورسته ترې ځیني زاړه او پېچلو لغاتونو سره نږدې په دوې لینډیو کې یې ورته خوا په خوا نوي ماناوي ولیکي. د لوی الله په مرسته او توفیق سره لومړی او دوېیم ټوک قرآن کریم سره له ترجمې او تفسیر (کابلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر) چاپ د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا فهد د قرآن کریم په چاپځای کې د سعودي عرب د حج او اوقافو د وزارت د اشراف او مشرئ تر ځار لاندې چاپ ته په ۱۳۷۲ لېږدي (۱۴۱۴ سپوږمیز لېږدی - ۱۹۹۳ زیږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ۸۵۶ چوپړی.

ځلورم ځل چاپ په پښتو ژبه د قرآن کریم د معانیو ژباړه او تفسیر ,, کابلی تفسیر ،، په دوې ټوکونو کې د افغانستان د علما وو علمي هیئت (استازي دوکتور محمد بلال امیني، دکتور عبدالسمع او دوکتور اسماعیل) له ځارنې او کره کونې لاندې شوی دی، د قرآن کریم دا پښتو ژباړه او تفسیر، د بیت الله او محمد رسوالله مسجدونو خدومتګار باچا سلیمان د عبدالعزیز سعود زوی له لورې د الله تعالی د رضا له پاره وقف کړی، خرڅول یې بند (منه) دي. وړیا ویشل کیږي، په مدینه منوره کې د قرآنکریم د چاپ له پاره د پاچا فهد چاپخانه، ته په ۱۳۹۸ لېږدي (۱۴۴۰ سپوږمیز لېږدی - ۲۰۱۹ زیږدی) ورسېده. ګڼه: (۴۰۰۰/ د ۲۲) (۴) (۰۱)، (ص ب ۳۵۶۱) مدینه منوره. ردمک :. ۶- ۹۷۸-۶۰۳-۸۱۸۷-۷۴ (ټول)، ردمک :. ۳-۷۵-۸۱۸۷-۶۰۳-۹۷۸ (لومړی ټوک)، له چاپه تېرې شوي کچې ۱۴۴۰/ ۱۱۶۹۹ دانې، لومړی ټوک، ۴۶۲ چوپړی.

۱۱. **برهان دین (الدین) صدیقي. مولانا.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د اسلامي معلوماتو ذخیره ، د مولانا غفران رشیدي کیرانوي د کتاب ژباړه، د مکتب دیوبند خپرندویي ټولنې تخنیکي څانګه پېښور. ۴۷چوپړي.

۱۲. **پینده محمد. زهیر.** (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زیږدي)، غوړشکه د لنډیو، خطي نسخه ملي ارشیف، استقلال لېسه کې کبنلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۱۲۲ چوپړی.

۱۳. **حبیب الله رفیع.** (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاریخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱٤. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زیږدی کال)، د پښتو لنډیو ژوند څلورنیمو زرو کلونو ته رسېږي ، هارون حکیمي مرکه. [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۶:۰۳ د شپې.

۱۵. **حبیب الله رفیع.** . (۲۰۱۰ زیږدی کال)، په پښتو کې لنډۍ څه ته وايي؟ ، د آلمان رږغ راډيو سره د اوستاد حبیب الله رفیع دمرکې متن. په دې برېښلیک یې وګورئ: http://www.khost-web.net/adabyat/landay/٥٨٨١-٢٠١٤-]-۰۸-۰۲-۱۰-۱۵-۵۲]، [۲۰۰۸-۳-۲٤]، [Sunday November ۲۸, ۲۰۱۰ PM ۹:۱٤:۱۲] ۱۹:٤۳ د شپې.

۱٦. **حضرت محمد ویاړ.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوړده سفر جامې په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۱۷. **خان سلام. پوهنیار.** ادبي فنونو درسي لیکی (ټیکس بوک، چپټر)، څلورم ټولګی، اتم سمېسټر، ۱۳۸۷ لېږدی، ۵۵ او ۵۶ چوپړی.

۱۸. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زیږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۱۹. **(د لیکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زیږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۲۲۴ چوپړی.

۲۰. **دوست محمد دوست شینواری. څېړنوال.** (۲۰۰۶ میلادي کال)، د پښتو د ولسي ادب لارې، لنډۍ سرلیک، د دانش خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه پېښور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. **زرغونه زېور رښتین. پوهندوی. ډاکتوره.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریزکال)، لیکدود پوهنه، د دوکتورا کورس لکچرنوټ.

۲۲. **ځلمی هېوادمل. سرمحقق.** (۱۳۹۴ لېږدیز لمریزکال)، شمایل نبوي، ناظم د ځمکنو میا عمر رح ، سریزه او سمون، ۶ چوپړی)

۲۳. **سلیمان لایق. ځېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سلیمان لایق په لنډیو غږېږي، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالې ټولنې د لنډیو په هکله سلیمان لایق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ یې ستاسې په وړاندې خپروم.

۲٤. **سلیمان لایق او مجاور احمد زیار مومند.** (۱۳۶۱لېږدیز لمریز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډیفارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډیو په باب تحلیلي ځېړنه، د سلیمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۴ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، ځلورم چوپړی.

۲۵. **سلما شاهین. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډیمی مخکنۍ رئیسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۲٦. **سید روح الله. الحسینی الحنفی ماهزاره. مولانا.** (د چاپ کال معلوم نه دی)، قصص القران، اسلامي کتابخانه، کېسه خانی، پېښور، د چاپ کال معلوم نه دی، نه په دوتنه شته او نه په پختی، ۳۰ چوپړی.

۲۷. **سید محی الدین هاشمي. محقق.** (۱۳۸۶ لېږدیز لمریز کال)، ادب پوهنه ,ادبیات او ادابي ځېړنې، ۴۶چوپړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاريخ پروفيسور.** (۱۳۹۰ لېږدی- ۲۰۱۱ زيږدی) ، داستاني او هنري ادبيات، دوېيم چاپ، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی،۵۹ څخه تر ۶۲ چوپړی.

۲۹. **شهسوار سنګروال. پوهاند. تاريخ پروفيسور.** (۱۳۹۱ لېږدی- ۲۰۱۲ زيږدی) ، تاريخ مرصع تاريخي څېړنه، افغان ادبي جرګه – لندن خپرندوی، ۱۰چوپړی.

۳۰. **صفي الله فردوس. ډيپلوم. انجېنر.** (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۱. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجينېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه، ۱۱ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېيلې]، [۲۰۲۲ ۱۱ November]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

۳۲. **عبدالباري جهاني.** (۳۱، جنوري، ۲۰۱۶زيږدی کال)، يو ځل بيا د لنډيو په باره کې ، تاند خپرندوی، تر اوسه ۳ درې وار ليدل شوي په انټرنټ پاڼه کې د خپريدو له وخته. برېښليک يې وګورئ:
[http://www.taand.com/archives/٦٢٦٧٦]، Written by: Tand,]
[۳ Replies]، [۲۰۱٦ ۳۱ January]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۳۳. **عبدالحی. حبيبي.** (۱۳۳۹لېږدي)، پټه خزانه، دوېيم چاپ، په ۱۳۲۲ لېږدي د اصلي پټې خزانې يو نخسه د پښتو ټولنې لاس ته راغله اوهغه يې اوستاد عبدالحی حبيبي ته د ډېرې شننې او دری ژبې شرحې او ژباړې له پاره په لاس کې ورکړه، او نوموړی کار حبيبي په کابل، خوابګاه کې په ۱۳۲۳ لېږدي کې بشپړ کړه. او دوېيم وار چاپ ته يې د دری ژبې شرحې او ژباړې سره چمتو کړ، دوېيم چاپ يې په ۱۳۳۹لېږدي کې د پوهنې وزارت د دارالتاليف رياست کې د تذکرة الشعراء ,, پټه خزانه،، ۵۰۰۰ ټوکه له چاپه سالامت تېر کړي دي،۱۰، ۸۰ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳٤. عبدالحی. حبيبي. (۱۳۴۱ لېږدی يا ۱۹۹۳ زېږدی)، افغانستان در عصر ګورګانيان هند، تاريخ ټولنه، پښتو ټولنې له لورې له چاپه سلامت تېر شوی، ۹:، ۵۸۲ چوپړی.

۳۵. عبدالجبار. نادر. سر محقق مرستيال. (۱۳۷۰ لېږدی)، په لغمان کې د واده دودونه ، يوه کلتوري څېړنه، د افغانستان جمهوريت د علومو اکاډمي، د ښتو څېړنو نړی وال مرکز کابل، پرله په سي ګڼه ۴۳، چاپ ځای د ښوونې او روزنې مطبعه، وې (و) چوپړی

۳٦. اطلاعات او کلتور وزارت. (۱، کب ۱۳۶۴ لېږدی)، فرهنګ مردم مهالنی (فرهنګ مردم مجله)، ۲ ګڼه، اتم کال، د کلتور او هنر رياست، د وګړو د کلتور امريت، کابل، چاپ ځای د اطلاعات او کلتور وزارت مطبعه، ۹۹ چوپړی

۳۷. عبدالخالق ابوهلال. د حديثو کتاب سنن ابي داود، د امام ابوداود سليمان د اشعث زوی، د اسحاق مسی، د بشير کروسي د کتاب، پښتو ژباړن دی. چې د الجامعه امداد علوم اسلاميه پېښور يې خلاص کړی (ايم. ای. اسلاميات) او غوره او په لوړې نړی والې کچه برابر پوهنتون دی. ددې ژباړن تصحيح او دويمه کتنه د افغانستان د حصارک مولوي صيب، مولانا عبدلوفي د عبدالباقي زوی کړي چې د نوموړي پوهنتون غوره ښوونکی دی تاج کمپني پېښور. لمړی ټوک، ۱۲۴۷ حديث، ۵۴۰ چوپړی.

۳۸. عبدالروف. بېنوا (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډئ چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ۱۲۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. **عبدالروف. بېنوا.** (۱۳۸۷ لېږدی)، پښتولنډۍ، دوېیم چاپ، تاج الدین ایجاز زاوه وال اوردو ژباړه، په کندوز کې د رېدي ګل مشاعرې په ویاړ، دانش خپرندویه ټولنه، ۷۶ چوپړی.

۴۰. **عبدالسلام رستمي ابو زکریا. الشیخ.** (۱۳۸۰ لمریز لیږدی، ۱۴۲۳ سپوږمیز لیږدی، ۲۰۰۲۲۰۱۴ زیږدی)، احسن الکلام لیکونکی، د قران کریم پښتو تفسیر، خپرندوی جامعه عربیة لاشاعة التوحید و السنة بډه بېره، کوهاټ سړک، پېښور، ۲۶ سپاره، ۴۹ سورت، حجرات ، ۱۳ ایت ۱۳۳۳ چوپړي.

۴۱. **فرهاد. محمد غالب ترین. خویشګی.** (۲۰۰۳ م کال)، مشکات شریف پښتو ژباړه، څلورم ټوک، د بیان او د شعر بیان، ۴۵۸۰ ګڼه حدیث، ۱۴ چوړی.

۴۲. **فضل حق شیدا.** (۱۹۷۵ زیږدی)، سیدجمال الدین افغاني حالات او خیالات، ترجمه او تالیف، یونیور سټي بوک ایجنسي، پېښور ښار، درېیم ځل چاپ، پر له په ګڼه :. ۷۷۵۶، ۵۴ او ۱۹۴ چوپړی.

۴۳. **فضل کریم عارف. قاري.** قرآنی قبولې شوي دعاګاني، د رانځورو او خنډونو حل، مکتبه فیض القران، محله جنګي پېښور،۱۳سپاره، ۲۴ ایت، سورت الرعد، ۳۱ چوپړی.

۴۴. **قیام الدین کشاف. شیخ الحدیث.** (۱۹۸۹میلادي کال)، حقپالونکي، ۲۰ مخ.

۴۵. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لیږدی یا ۱۹۴۶ زیږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تالیف د څانګو امیر، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۲ ـ ۱۱۹ چوپړي.

۴۶. **ګل باچا الفت.** (۱۳۳۶ لیږدی)، پښتني دودونه، د پښتو ټولنې ادبیاتو د څانګې له خوا، د چاپ کال تله ۱۳۳۶ لیږدی، چاپ شمېر ۱۵۰۰، پر له پسې نمبر ۱۳۰، انتساب: **د اعلحضرت معظم المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه حضور**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د دوی د تولد د ۴۴ کال د جشن په مناسبت. د پښتو ټولنې له لورې. د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۳۹۰ پ ۲۵ پ ،او ۲ پ ۴۷۱ پ، ۲۰ چوپړی.

٤٧. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (۲۳، اګست، ۲۰۱۵ زېږدی کال)، دلنډی او دوبيتي پرتله!- ، ۰۰۴ ګڼه او تر اوسه ۱ یو وار لیدل شوي په انترنټ پاڼه کي د خپریدو له وخته. انعکاس راډیو، (http://www.enikaasradio.com)

٤٨. **لال باچا ازمون. پوهندوی.** (جنوري میاشت ۱۹۹۴ زېږدی کال یا د سلواغې میاشت ۱۳۷۲ لېږدی کال)، د سیند غاړې ګلونه، د ولسي شاعر محمد نور شعري غونډ، د لال باچا ازمون په زیار.

٤٩. **محمد ابراهیم همکار. پوهنمل.** (۱۳۹۰ لېږدیز لمریز کال)، قافيي فن. څلورم چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۲۸ چوپړی.

٥٠. **محمد ابراهیم همکار. پوهندوی.** (۱۳۹۳ لېږدیز لمریز کال)، ادبي کره کتنه. لمړی چاپ، مومند خپرندویه ټولنه، جلال اباد، ۱۷۴چوپړی.

٥١. **محمد اسرئیل. مولوي.** (۱۹۵۸م کال)، ژباړه، کتاب الشعر، پېښور پښتو اکاډمي،۱ چوپړی.

٥٢. **محمد اسمعیل یون. پوهاند.** (۱۳۹۴لېږدیز لمریز کال)، کتاب الشعر او لس نورې لیکنې، د دکتورا دورې د لیکنو ټولګه، کابل، ۲۱ چوپړی.

٥٣. **محمد داود وفا.** (۱۳۹۲ لېږدی)، د فلکلور پېژندنې لاربښود ، ختېځ اکاډمي ننګرهار، ۴۳ چوپړی.

٥٤. **محمد دین. ژواک.** (۱۳۳۴لېږدیز لمریز کال)، پښتني سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر یې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، د او هـ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.۵۵ **محمد رحیم الهام. پوهاند. ډاکټر.** (۱۳۷۹ لیږدی)، لنډۍ ها، د اریک سیار کتابتون اداره او مسلسله ګڼه یې ۴۳، د عامه کتابتون کې د موندلو ګڼه ۲/ ۳۹۸ ل ۳۸ الف:. ۱۶، ۸ او ۹ چوپړی

.۵۶ **محمد عمر.** (۱۳۱۸ لیږدی یا ۱۹۴۰ زیږدي)، متلونه او لنډۍ (ذخیرة الغات پښتو)، خطي نسخه ملي ارشیف، ۱۳۱۸ لیږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ۶۳ چوپړی.

.۵۷ **محمد .هوتک. پټې خزانې معاصر لیکوال.** (۱۱۴۱ – ۱۱۴۲ لیږدېز سپوږمېز،)، پټه خزانه، د پښتونخوا د سترګو تور، امام الموسلمین، و ابن قاتل الرفضة والکافرین شاه حسین هوتک ادام الله دولته الی یوم الدین، د خپل دربار د نوبهار مانۍ لیکوال محمد هوتک د داود خان هوتک زوی او د قادر خان هوتک مسې ته امر او لاربنونه کړی و، چې د پښتنو پټو شاعرانو چې ښکاره نه وو او پټ وو، د دوی پېخلیک، څېړنه، سپړنه، څه رنګوالی او څرګندوالی له ۱۰۰ څخه تر ۱۱۰۰ لیږدېز سپوږمېز کال په نوموورې نوم وکښي. په همغه مهال په کندهار کې پټه خزانه لیکی کښل شوی او له کندهاره خپورشوی دی. (پټه خزانه، ۳ چوپړی).

.۵۸ **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۵ لیږدی، ۲۰۰۶ زیږدی)، لیکلار ښور ، یوه پښتو – کره پښتو، د نوې ژبپوهنې په رڼا کې، ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز، ۵۱ چوپړی.

.۵۹ **مجاور احمد زیار. پوهاند. دوکتور.** (د تلې اتلسمه ۱۳۸۸ لیږدی، د اکتوبر ۱۰ ۲۰۰۹ زیږدی)، پښتو بدلمبچ یا (پښتو شعر څنګه جوړیږي؟)، دانش خپرندویه ټولنه، کیسه خانی بازار پېښور، ۱ چوپړی.

.۶۰ **مجاور احمد زیار. پوهندوی. دوکتور.** (۱۳۵۷ لیږدی، ۱۹۷۸ زیږدی)، پښتو پښویه (ګرامر) دوییم لاس وهلی ازمايښتي چاپ، دولتي چاپخونه، Property of ACKU, # ٥٥٦٦ ادبیاتو پوهنځی، کابل پوهنتون، ۱۰۲ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.٦١ **مجاور احمد زيار. پوهاند. دوکتور.** (۱۳۸۲ لېردی، ۲۰۰۳ زيږدی)، پښتو پېښويه درېيم چاپ، پايڅوړ: د ژبپوهنې بنسټونه او غږونه، دانش خپرندويه ټولنه، کيسه خانی بازار پېښور، Property of ACKU, # ۱۱۲۲۸ ، ۱۴۶ چوپړی.

.٦٢ **نزک بابرو.** (۱۹۴۴ميلادي کال)، مغولی باچا بابر ياداشت، د ليکي اوردو ته ژباړونکی، رشيد اختر ندوی لاهور چاپ، ۸۱ چوپړی

.٦٣ **ولايت خان ځدراڼ.** (۲۰۰۸ زيږدی کال)، د پښتو لنډيو په اړه يو څو خبري، سويډن، له اينټرنيټ څخه يې ليکنه په نوم او د مقالې په نوم موندلی شئ. په دې بريښليک يې وګورئ:
[http://baheer.com/baher/modules.php?name=News&file=article&sid=۳۷۷٦]، [شنبه، ۱۵ چنګاښ ، ۱۳۸۷]، ۱۸:۴۰ د شپې.

.٦٤ **ويکيپېډيا.** د ميوند جګړه، (۲۸/ ۹/ ۲۰۱۳ زيږدی کال)

(c) ketabton.com: The Digital Library

M.BSC.ENG
SARULLAH
ARDOWS

APRIL 24 2024
IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN

LANDAYYU, TAPO, TEKAYYU AND MESRAYYU COURTYARD RESEARCH PAPERS

VOLUME III

COURSE: RESIDUE KNOWLEDGE APPRISOR: SMALLNESS SENSATION

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library